Niels Jørgen Mau Pedersen, Marianne Schøler Kollin,
Anne Line Tenney Jordan aamma Lasse Hønge Flarup

Naalagaaffiit Peqatigiit Meeqqat pillugit isumaqatigiissutaata Kalaallit Nunaanni ilanngutsinneqarnissaa Aningaasaqarnikkut allaffissornikkullu sunniutissanik Norgemut sanilliussilluni misissueqqissaarneq

Det Nationale Institut
for Kommuners og Regioners
Analyse og Forskning

Naalagaaffiit Peqatigiit Meeqqat pillugit isumaqatigiissutaata Kalaallit Nunaanni ilanngutsinneqarnissaa –Aningaasaqarnikkut allaffissornikkullu sunniutissanik Norgemut sanilliussilluni misissueqqissaarneq

Naqitaq uani aaneqarsinnaavoq www.kora.dk

© KORA aamma naqitamik suliaqartut, 2016

Matuma ilai annertunngitsut, matumani aamma assiliartat, tabelit issuaanerillu suminngaanneerneri erseqqissumik nalunaarlugit atorneqarsinnaapput. Allaaserisat naqitamik matuminnga eqqartuiffiusut, nalunaarutiginnittut, issuaasut tassungaluunniit innersuussisut KORA-mut nassiuteqquneqarput.

© Ungalua: Mega Design og Monokrom

Naqiterisitsisoq: KORA
ISBN: 978-87-7488-889-5
Projekt: 11196

KORA
Det Nationale Institut for
Kommuners og Regioners Analyse og Forskning

KORA naalagaaffiup suliffeqarfiutigaa arlaannaannulluunniit pituttorsimanngitsoq, siunertaraalu pisortat ingerlatsineranni pitsaassutsimik siuarsaanissaq kiisalu isumalluutinik atuinerup aqutsinerullu pitsaanerunissaat.

Det Nationale Institut
for Kommuners og Regioners
Analyse og Forskning

Købmagergade 22
1150 København K
E-mail: kora@kora.dk
Telefon: 444 555 00

Siulequt

Kalaallit Nunaanni Ilaqutariinnermut, Naligiissitaanermut, Isumaginninnermut Inatsisinillu Atuutsitsinermut Naalakkersuisoqarfiup KORA qinnuigaa, Naalagaaffiit Peqatigiit Meeqqat pillugit isumaqatigiissutaata Kalaallit Nunaanni inatsisinut ilanngutsinneratigut aningaasaqarnikkut allaffissornikkullu sunniutissanik qulaajaaqqullugu. Danmarkip isumaqatigiissut Kalaallittaaq Nunaannut atuuttoq atortuulersereerpaa, isumaqatigiissulli Kalaallit Nunaanni inatsisinut suli ilanngutsinneqanngilaq.

Norgelli meeqqat pillugit isumaqatigiissut ukiualuit matuma siornali ilanngutsereerpaa, tamannalu KORA-p Kalaallit Nunaanni aammalu Norgemi pissutsit, tassa Finnmark sanilliutissallugu immikkut soqutiginaateqartuummat, imminnut sanilliullugit qimerloornerisigut misissueqqissaarneranut tunngaviuvoq. Sanilliussilluni qimerluuinikkut anguniarneqarpoq ilanngutsitsinissap sunniutissaasa Norgemut/Finnmarkimut sanilliussinikkut paasikannerneqarsinnaanerat.

Misissueqqissaarnermi isiginiarneqarput meeqqanut tunngasut suulluunniit – tassa imaappoq atuarfik, ulluunerani paaqqinninneq, peqqissuseq aamma meeqqat inuusuttullu ajornartorsiortut. Kisianni Norgemut sanilliussinermi misissuiffigineqartut tassaapput meeqqat inuusuttullu ajornartorsiortut. Sanilliussineq uuttuutit assigiinngitsorpassuit atorlugit pivoq, soorlu ilaatigut aaqqissuussaaneq, inisseeriaatsit, sulisut ilinniarsimanerullu qaffasissusia kiisalu aningaasartuutit, ilanngutsitsinissallu allaffissornikkut sunniutissaasa ilaat taakku tunngavigalugit paasikannerneqarsinnaapput. Taava uuttuutit taakku Kalaallit Nunaanni ilanngutsitsinikkut aningaasaqarnikkut nikingasoorutaalersussanik naatsorsuinermi atorneqarput, tassa imaappoq Kalaallit Nunaata isumaqatigiissut Norgep/Finnmarkip ilanngutsitsisimaneratut annertutigisumik ilanngutsissappagu aningaasanik atuinerussutissaanik naatsorsuiniarnermi.

Misissueqqissaarnermi najoqqutassarpassuit atorneqarput, matumani aamma Kalaallit Nunaanni apersuineq, aammalu paasissutissat Kalaallit Nunaanni Norgemilu pissarsiarineqarsimasut. KORA-p piffissaq una iluatsillugu inuppassuit kommunini, naalakkersuisoqarfinni allanilu sivikitsuinnarmik piffissaqartinneqarlutik apersorneqarsinnaasimasut qutsavigerusuppai. Paasissutissanik tunngaviusinnaasunik pissarsiniarneq ilaanneeriarluni ajornakusoortarsimavoq, Naatsorsueqqissaartarfillu ajornasaarani ikiuulluarsimaneranut immikkut qujassuteqarfigineqarpoq. Aamma Norgemi oqartussaasut, minnerunngitsumillu Statistisk Sentralbyrå qutsavigineqarput.

Misissueqqissaartuupput seniorprojektleder Marianne Schøler Kollin, projektleder Anne Line Tenney Jordan, projektleder Lasse Hønge Flarup kiisalu projektchef Niels Jørgen Mau Pedersen.

Naqitamik suliaqartut
September 2016

Imarisai

Naalisaaneq 7

1 Tunuliaqutaa siunertaalu 15

2 Misissueqqissaarnerup ilusiligaanera, periuseq paasissutissallu 17

2.1 Misissueqqissaarnerup ilusiligaanera periuserlu 17

2.2 Paasissutissiisut 18

2.3 Paasissutissat suliarineqarnerat 21

3 Kalaallit Nunaanni pissutsit meeqqanut tunngasut 22

3.1 Atuarfeqarneq 22

3.1.1 Aaqqissuussaanera 22

3.1.2 Atuarfeqarnermut aningaasartuutit 24

3.1.3 Suliassaqarfimmi tassani unammillernartut 25

3.2 Suli atualinngitsunik ulluunerani paaqqinnittarneq 29

3.2.1 Aaqqissuussaanera 29

3.2.2 Aningaasartuutit 34

3.2.3 Suliassaqarfimmi tassani unammillernartut 35

3.3 Peqqinnissaqarfik 36

3.3.1 Aaqqissuussaanera 36

3.3.2 Aningaasartuutit 38

3.3.3 Suliassaqarfimmi tassani unammillernartut 38

3.4 Meeqqat inuusuttullu ajornartorsiortut 40

3.4.1 Suliassaqarfiup aaqqissuussaanera 40

3.4.2 Aningaasartuutit 47

3.4.3 Suliassaqarfimmi tassani unammillernartut 48

4 Kalaallit Nunaannik aamma Norgemik sanilliussineq 53

4.1 Nunat innuttaallu pillugit paasissutissanik sanilliussineq 53

4.1.1 Sanilliussinernik pingaarnernik naliliineq 61

4.2 Meeqqat inuusuttullu ajornartorsiortut pillugit suliassaqarfinnik sanilliussineq 62

4.2.1 Meeqqat inuusuttullu ajornartorsiortut pillugit suliassaqarfiup aaqqissuussaanera 63

4.2.2 Inisseeriaatsit 65

4.2.3 Meeqqanut inuusuttunullu ajornartorsiortunut aningaasartuutit 69

4.2.4 Meeqqat inuusuttullu ajornartorsiortut pillugit suliassaqarfinnik sanilliussinermik naliliineq 70

4.3 Suliassanik suliaqartartutigut isumalluutit itinerusumik misissuiffiginerat 71

4.3.1 Suliassanik suliaqartartut amerlassusii 71

4.3.2 Suliassanik suliaqartartut il.il. ilinniagaat. **Fejl! Bogmærke er ikke defineret.**

4.3.3 Naliliineq

Naalisaaneq 7

1 Tunuliaqutaa siunertaalu 15

2 Misissueqqissaarnerup ilusilersugaanera, periuseq paasissutissallu 17
2.1 Misissueqqissaarnerup ilusiligaanera periuserlu 17
2.2 Paasissutissiisut 18
2.3 Paasissutissat suliarineqarnerat 21
3 Kalaallit Nunaanni pissutsit meeqqanut tunngasut 22
3.1 Atuarfeqarneq 22
3.1.1 Aaqqissuussanera 22
3.1.2 Atuarfeqarnermut aningaasartuutit 24
3.1.3 Suliassaqarfimmi tassani unammillernartut 25
3.2 Suli atualinngitsunik ulluunerani paaqqinnittarneq 29
3.2.1 Aaqqissuussaanera 29
3.2.2 Aningaasartuutit 33
3.2.3 Suliassaqarfimmi tassani unammillernartut 35
3.3 Peqqinnissaqarfik 36
3.3.1 Aaqqissuussaanera 36
3.3.2 Aningaasartuutit 37
3.3.3 Suliassaqarfimmi tassani unammillernartut 38
3.4 Meeqqat inuusuttullu ajornartorsiortut 40
3.4.1 Suliassaqarfiup aaqqissuussaanera 40
3.4.2 Aningaasartuutit 46
3.4.3 Suliassaqarfimmi tassani unammillernartut 48
4 Kalaallit Nunaannik aamma Norgemik sanilliussineq 53
4.1 Nunat innuttaallu pillugit paasissutissanik sanilliussineq 53
4.1.1 Sanilliussinernik pingaarnernik naliliineq 61
4.2 Meeqqat inuusuttullu ajornartorsiortut pillugit suliassaqarfinnik sanilliussineq 62
4.2.1 Meeqqat inuusuttullu ajornartorsiortut pillugit suliassaqarfiup aaqqissuussaanera 62
4.2.2 Inisseeriaatsit 65
4.2.3 Meeqqanut inuusuttunullu ajornartorsiortunut aningaasartuutit 69
4.2.4 Meeqqat inuusuttullu ajornartorsiortut pillugit suliassaqarfinnik sanilliussinermik naliliineq 70
4.3 Suliassanik suliaqartartutigut isumalluutit itinerusumik misissuiffiginerat 71
4.3.1 Suliassanik suliaqartartut amerlassusii 71
4.3.2 Suliassanik suliaqartartut il.il. ilinniagaat 76
4.3.3 Naliliineq 79
5 Meeqqat inuusuttullu ajornartorsiortut pillugit suliassaqarfimmi aningaasaqarnikkut kinguaattoorutit 81
5.1 Aningaasartuutinik pisariitsumik sanilliussinermiit allannguuteqartitsilluni naatsorsuinermut 82
5.1.1 Pisariitsumik naatsorsuineq: innuttaasumut ataatsimut aningaasartuutinik sanilliussineq 82
5.1.2 Aningaasartuutigineqartariaqartunik takutitsineq pitsaassutsinillu naatsorsuineq 83

5.1.3 Aningaasartuutigineqartariaqartut pitsaassutsillu aallaavigalugit allannguuteqartitsilluni naatsorsuineq 84
5.2 Piviusorsiornerusumik naatsorsuiniarsarineq 85
5.2.1 Pisariitsumik sanilliussineq 85
5.2.2 Allannguuteqartitsilluni naatsorsuineq – Kalaallit Nunaanni pissutsit aallaavigalugit 86
5.2.3 Allannguuteqartitsilluni naatsorsuineq – Norgemi/Finnmarkimi pissutsit aallaavigalugit 91
5.3 Naliliineq 93
6 Naliliineq naggasiillunilu oqaatigiumasat 94
Naqitat/atuakkat 97
Bilag 1 Kalaallit Nunaanni kommunit naatsorsuutaanni paasissutissanik suliaqarneq 99
Bilag 2 Aningaasaqarnikkut kinguaattoorutit eqqorluartumik takutinneqarnerat 101

Naalisaaneq

Kalaallit Nunaata Naalagaaffiit Peqatigiit Meeqqat pillugit isumaqatigiissutaata Kalaallit Nunaanni inatsisinut ilanngutsinneqarnissaa pillugu apeqqut, aammalu Kalaalit Nunaat Naalagaaffiit Peqatigiit Meeqqat pillugit Ataatsimiititaliaanut ataasiakkaarluni naammagittaalliorsinnaanermut akuersissanersoq Namminersorlutik Oqartussat 2016-imi ukiakkut ataatsimiinnermi oqaluuserisusaavaat.

Tamanna tunngavigalugu KORA qinnuigineqarsimavoq Kalaallit Nunaata isumaqatigiissutip eqquutsinneqarnissaanut tunngatillugu tamanna aningaasaqarnikkut kinguaattoorutigissaneraa misissoqqullugu. Tassunga atatillugu ilaatigut misissorneqassapput eqquutsitsinissaq taanna Kalaallit Nunaannut aningaasaqarnikkut qanoq sunniuteqassanersoq, ilaatigullu meeqqat inuusuttullu ajornartorsiortut pillugit suliassat suliarineqartarneranni allaffissornikkut sunniutaasussat suunersut. Ilanngutsitsisoqassappat tamatuma inatsisinut sunniutissai misissuinermi ilanngunneqanngillat, siunertatuaammammi isumaqatigiissummik eqquutsitsinissap aningaasaqarnikkut allaffissornikkullu sunniutissaanik misissueqqissaarnissaq.

Ilanngutsitsinissap aningaasaqarnikkut allaffissornikkullu suniutissaanik misissueqqissaarneq nunani avannarlerni nunamik sanilliunneqarsinnaasumik, isumaqatigiissutip ilanngutsinneqarfigisimasaanik aammalu taassuminnga eqquutsitsisinnaasutut isigineqartumik – tassalu Norgemik sanilliussilluni pivoq (aamma tak. suliassap suunerata nassuiarneqarfia, **misissueqqissaarnerup ilusilersugaanera, periuseq aamma paasissutissat, kapitali 2-miittut** erseqqinnerusumik paasisaqarfigikkit). Tassa imaappoq Norge nunat isumaqatigiissummik nunap inatsisaani ilanngutsitsisut ilagaat, imaaginnanngitsoq isumaqatigiissut – soorlu Danmark assigalugu – akuersissutigalugu.

KORA-p sanilliussinini ilallugu aammattaaq Finnmark fylke Norgemiittoq periarfissaqarfiini sanilliuppaa. Finnmarkip toqqarneranut pissutaavoq taanna innuttaqqortussutsimigut, siammasissumik sanaartorfiunermigut aammalu innuttaasunit qimagarneqarnerata killeqarneratigut Kalaallit Nunaannut sanilliutissallugu naleqqunnerpaatut nalilerneqarsinnaanera – naak assigiingissutit suli malunnarluaraluartut.

Meeqqanut tunngasunik, matumani aamma meeqqat atuarfiannik, ulluunerani paaqqinnittarnermik peqqissutsimullu tunngasunik misissuineq siammasissuuvoq, misissorneqarneruppulli meeqqat inuusuttullu ajornartorsiortut (Norgemi taagorneqartoq 'barnevernet'). Aammattaaq aningaasaqarnikkut sunniutissanik naatsorsuineq taamaallaat meeqqanut inuusuttunullu ajornartorsiortunut tunngasunut atuuppoq, tak. takussutissaq ataani:

Kalaallit Nunaata meeqqanut inuusuttunullu ajornartorsiortunut tunngatillugu aningaasaqarnikkut, Finnmarkimut sanilliussilluni, kinguaattoorutissaanik naatsorsukkat (50 mio.-inut qaninnerpaanut akunnaallisat):

- Kalaallit Nunaanni aningaasartuutit aallaavigalugit aningaasartuutaanerusussat **+ 300 mio. kr.**
- Malussarissutsinik misissuineq – qaffasinneq **+ 500 mio. kr.**
- Malussarissutsinik misissuineq – appasinneq **+ 150 mio. kr.**
- Finnmarkimi aningaasartuutit aallaavigalugit aningaasaqarnikkut kinguaattoorutissat, pilersitsiniarnermi atugassaritaasut assigiinngissutaat eqqarsaatiginagit **+ 100 mio. kr.**

Naatsorsuinerni tunngavigineqartut tamatumunngalu atatillugu nalorninartinneqartut ataani kapitali 5-imilu erseqqinnerusumik eqqartorneqarput.

Nalunaarusiornermi paasissutissat tunngavigineqartut ilaatigut tassaapput misissueqqissaarnernik nalunaarusianillu naqitaasimasunik misissuineq, ilaatigut ataatsimiinnerit aamma Kalaal-

lit Nunaanni kommunini qitiusumillu ingerlatsivimmi inunnik ilisimaarinnittunik arlaqartunik apersuinerit, ilaatigut Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissartarfimmit, Norges Statistiske Sentralbyrå-mit, Nordisk Råds statistikbank-imit allanillu paasissutissat kiisalu Norgemi isumaginninnermut tunngatillugu aammalu norskit paasissutissaataasa qanoq paasineqarnissaannik tutsuiginassusiannillu paasissutissiisinnaasunik assigiinngitsunik oqaloqateqarnerit. Kalaallit Nunaanni kommunit sisamaasut: Kujalleq, Qeqqata, Qaasuitsup aamma Sermersooq suliami akuutinneqarput, ilaatigut suliassat suliarineqartarneranni kommunit akornanni assigiinngissutit allaaserinissaat siunertaralugu.

Paasissutissiiffiit assigiinngitsut atorneqarnerat iluaqutaasimavoq. Tassunga ilaatigut pissutaavoq paasissutissat pisariaqartut tamaviisa paasissutissiiffimmit ataasiinnarmit pissarsiarineqarsinnaanngimmata, pingaartumillu paasissutissat pitsaassusiat nalornissutaatillugu paasissutissat tutsuiginassusiat nalilersinnaajumallugu paasissutissat assigiinngitsut sanilliussinnaanissaat iluaqutaammat.

Kalaallit Nunaannik Norgemillu sanilliussineq (kapitali 4)

Kalaallit Nunaannik aamma Norgemik/Finnmarkimik **pingaarnertigut sanilliussinerup** takutippaa Kalaallit Nunaat aamma Norge/Finnmark assigiinngissuteqartorujussuusut, tassa suliassat meeqqanut tunngasut suliarineqartussat annertussusiat, aammalu isumaginiarneranni unammillernartut periarfissallu eqqarsaatigalugit.

Kalaallit Nunaannik aamma Norgemik/Finnmarkimik sanilliussinitsinni takuneqarsinnaavoq ilinniarsimassutsip qaffasissusia, meeqqat inuusuttullu toqusarnerat, imminut toquttartut aamma nakuusernerit kinguaassiuutitigullu peqquserlunnerit meeqqanit inuusuttunillu piliarineqartut taakkununngaluunniit taama iliornerit pillugit nalunaarutit amerlassusiat assigiinngissutilerujussuupput (takuuk **immikkoortoq 4.1.1)**. Tamatuma ersersippaa Kalaallit Nunaat meeqqat inuusuttullu atugarissaarnissaannik qulakkeerinissaq eqqarsaatigalugu annertunerujussuarnik suliassaqartoq.

Ilutigisaanillu nunat BNP-iinik (tunisassiat tamarmiusut nalingannik) inuillu aningaasarsiaannik sanilliussinermi takuneqarsinnaavoq, Norge suliassamik kivitsinissamut isumalluutissat eqqarsaatigalugit Kalaallit Nunaannit pitsaanerujussuarmik inissisimasoq, aammalu ilutigisaanik aningaasarsiat Kalaallit Nunaanni agguataagaanerat naligiinnginnerusoq.

Aamma innuttaasut eqimassusiannik sanilliussinerup ersarissisippaa Kalaallit Nunaat isorartunerujussarmigut innuttaasullu siammarsimanerisigut immikkut ittunik unammillerniagassaqartoq, tamannami innuttaasunik sullissinerup (meeqqanik paaqqinninnerup, atuarfeqarnerup, isumaginninnikkut suliniutit) akisunerunerannik kinguneqarmat. Aamma inuiaqatigiit kalaallit meeqqanik inuusuttunillu ajornartorsiortunik sullissinermi sullissinermik qaffasissumik atuinissaq ineriartortitsinissarlu isumagisassaraat, naak nunap pissusia immikkut illuinnartoq pissutigalugu sulisut amerlanerusut eqiteruffiannik peqarnissamut, suliamullu immikkut ilisimasaqalernissamut annertunerusumik periarfissaqanngikkaluartoq.

Meeqqanik inuusuttunillu ajornartorsiortunik sullissinerup **aaqqissuussaanerata** (takuuk **immikkoortoq 4.2.1**) sanilliunneqarneratigut takuneqarsinnaavoq naalagaaffittut (aamma nunap immikkoortuatut/fylke-tut) inissisimaneq Kalaallit Nunaanni Namminersorlutik Oqartussanut sanilliulluni Norgemi pingaaruteqarnerujussuusoq. Meeqqanik inuusuttunillu ajornartorsiortunik inissiisarnermi aningaasartuutit eqqarsaatigalugit maanna Norgemi imaappoq, kommunit aningaasalersuinissaq tamakkiisoq akisussaaffiginagu, taamaammallu Norgep naalagaaffia aningaasartuutit taakku ilaannik akiliisarluni. Taamaattorli Norge kommunit ilaannut tunngatillugu misiligummik aaqqissuussinermik pilersitsisimavoq, suliassat akisussaaffiullu nutaamik agguataagaanerannik, Kalaallit Nunaanni aaqqissuussinermut assingunerusumik misileraaviusumik.

Inisseeriaatsinut tunngatillugu sanilliussinerup takutippaa (takuuk **immikkoortoq 4.2.2**) Kalaallit Nunaanni meeqqat inuusuttullu angerlarsimaffiup avataanut 2014-imi inissinneqarsimasut Norgemut tamarmut sanilliullugit pingasoriaataat sinnerlugit, aammalu meeqqat inuusuttullu inissinneqarsimasut Finnmarkimut sanilliullugit marloriaataat sinnerlugit amerlanerusimasut. Malugeqquneqarpoq Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfiup naatsorsuinera immikkut ittoq tunngavigineqarmat, tassani meeqqat paaqqinniffinnut inissinneqarsimasut amerlassusiat kommunit naatsorsuutaat malillugit akiliutigineqarsimasut tunngavigalugit naatsorsorneqarsimalluni, meeqqalli ilaqutariinni paarsisartuni inissinneqarsimasut amerlassusiat meeqqat taakkualu angajoqqaavisa najugaannik sanilliussinikkut toqqaannanngitsumik naatsorsorneqarsimallutik (tassanilu ilanngaatigineqarput meeqqat paaqqinniffinni inissinneqarsimasut kiisalu meeqqat skolehjemminiittut). Taamaalillutik aamma meeqqat inuusuttullu nammineq aaqqissuussamik ilaqutariinni inissinneqarsimasut kiisalu meeravissiarineqartut ilaapput.

Inissinneqarsimasut amerlassusiat kommunit namminneq kisitsisaataat nutaanerpaat pissarsiarineqartut atorlugit toqqaannarnerusumik naatsorsorutsigik, taava inissinneqarsimasut ikinnerupput Finnmarkimilu amerlassusiannut qaninnerullutik – taamaattorli suli amerlanerullutik – uanilu meeqqat inuusuttullu nammineq aaqqissuussamik ilaqutariinni inissinneqarsimasut ilaangillat.

Ilaqutariinni paaqqinnittartuni inissiinerit aamma paaqqinniffinni inissiinerit agguataarsimanerat Kalaallit Nunaanni Norgemilu assigiikannerput, Finnmarkimili paaqqinniffinnik atuineq qaffasinnerulluni. Malugeqquneqarpoq taamaannera nammineq aaqqissuussamik ilaqutariinni inissinneqarsimasut (aamma meeravissiarineqartut) agguataarinermi ilanngunneqarnerannik pissuteqarmat. Inissinneqarsimasut amerlassusiat kommunit namminneq kisitsisaataat nutaanerpaat pissarsiarineqartut atorlugit naatsorsorutsigik, namminerlu aaqqissuussamik ilaqutariinni inissiinerit ilanngunnagit, taava Kalaallit Nunaata paaqqinniffinnik atuinera Norgemit Finnmarkimillu qaffasinneruvoq.

Kalaallit Nunaanni aammalu Norgemi/Finnmarkimi meeqqanik inuusuttunillu ajornartorsiortunik sullissinermi **aningaasartuutinik** sanilliussinerup ilaatigut takutippaa, Norgep naalagaaffiata aningaasartuutit ilaat amerlanerujussuit Kalaallit Nunaannut sanilliulluni akilertarai (takuuk **immikkoortoq 4.2.3**), tamannalu nunat taakku marluk suliassaqarfimmik aaqqissuussineranik pissuteqarpoq. Sanilliussineruttaaq takutippaa Kalaallit Nunaat suliassaqarfik ataatsimut isigalugu aningasanik amerlanerusunik atuisartoq, 0-imiit 17-inik ukiulinnut naatsorsuineq tunngavigalugu. Tamanna Kalaallit Nunaata 0-imiit 17-inik ukiulinnik inissiisarnermut amerlanerujussuarnik atuisarneranik pissuteqarpoq. Taamaalillutik nunat 0-imiit 17-inik ukiulinnut pinaveersaartitsinermut aningaasartuutit allanullu aningaasartuutit eqqarsaatigalugit assigiingissuteqarujussuanngillat, aamma Kalaallit Nunaat Finnmarkilu naligiikannerput, naak pinaveersartitsiniarluni suliniuteqarnissamik pisariaqartitsineq Kalaallit Nunaanni annertunerujussuugunaraluartoq (aamma tak. inissiinissanik pisariaqartitsineruneq).

Kalaallit Nunaanni aamma Norgemi/Finnmarkimi **suliassat suliarineqartarneranni isumalluutit** sanilliunniarnerat nuna tamakkerlugu suliassat amerlassusiinik naatsorsuinermik tamarmiusumik tutsuiginartumik peqannginneq pissutigalugu unammillernartoqarpoq (takuuk **immikkoortoq 4.3**), paasissutissalli pissarsiarineqarsinnaasut aallaavigalugit misissueqqissaarnerup takutippaa Kalaallit Nunaanni suliassanik suliaqartartoq nalinginnaasoq Norgemi suliassanik suliaqartartumit nalinginnaasumit suliassat tallimariaataannik suliassaqartartoq aamma Finnmarkimi suliassanik suliaqartartumit nalinginnaasumit suliassat sisamariaataannik suliassaqartartoq.

Suliassanik suliaqartartut suliassanik ingerlaartunik suliaqarnermik saniatigut aamma suliassaraat nalunaarutiginninnerit. Aammattaaq nalunaarutiginninnerit amerlassusii pillugit paasissutissanik eqqorluartunik tutsuiginartunillu pissarsisoqarsinnaasimanngilaq, paasissutissalli pissar-

siarineqarsinnaasut aallaavigalugit mianersortumik nalilerneqarpoq 0-imiit 17-inik ukiullit pillugit Kalaallit Nunaanni nalunaarutiginnittarnerit Norgemut sanilliullugit sisamaat-affariaatingajammik amerlanerusut, Finnmarkimilu nalunaarutigineqartartunit pingajuat-affariaatingajammik amerlanerusut.

Kalaallit Nunaanni suliassanik suliaqartartut sulisumut ataatsimut Norgemi Finnmarkimilu sulisumut ataatsimut sanilliullugit amerlanerujussuarnik suliassaqartarmata tamanna aammattaaq piffissamut suliassat suliarineqarsimaffissaanut sunniuteqartarpoq. Norgemi 2015-imi nalunaarutiginninnerit tamarmik 98 %-iinit amerlanerusut sap.ak. ataatsip ingerlanerani suliarineqarsimapput, Finnmarkimilu 94 %-ingajaasimallutik. Nuna tamakkerlugu nalunaarutiginninnerit 0,33 %-iinnaat piffissami sap.ak. sisamanit sivisunerusumi suliarineqarsimapput, Finnmarkimi nalunaarutigineqartunut tunngatillugu kisitsit 1 %-iusoq. Kalaallit Nunaanni piffissat nalunaarutiginninnernik suliaqarfiusartut nuna tamakkerlugu naatsorsugaatigineqanngillat, 2014-imili nakkutilliiartorluni angalaarnernit nalunaarusiani arlaqartuni tikkuarneqarpoq nalunaarutiginninnerit suliarineqarsimanngitsut ajornartorsiutaasorujussuusut, taakkunannga ilaat ukiuni pingasuni sisamanilu uninngaannarsimallutik, aammalu 2016-imi nakkutilliiartorluni angalaarnermit nalunaarusiap nutaap tikkuarpaa sumiiffimmi nalunaarutiginninnerit tiguneqarsimasut ilarpassui suliarineqarsimanngitsut.

Isumaginninnerup iluani sulisuusut ilinniarsimassusiannik naatsorsuinerup takutippaa kommunini suliassanik suliaqartartut aamma pinaveersaartitsinermik siunnersortit 2014-imi sulisuusut affaasa missingi inuussutissarsiutinut sammisunik ilinniarsimasuusut (soorlu inunnik isumaginninnermi siunnersortitut imaluunniit perorsaasutut), taakku Norgemi Finnmarkimilu 2015-imi sulisuusut 100 %-ingajagigaat. Affaasa sinneruttut ilarpassui siunnersortimut ikiortitut perorsaasumulluunniit ikiortitut ilinniarsimasuupput. Kisitsisit nutaanerusut Kalaallit Nunaanni kommuninit katersorneqartut takussutissiipput suliassanik suliaqartartut ilinniarsimassusiat suliassanik suliaqartartut aamma pinaveersaartitsinermi siunnersortit ataatsimut isigalugit ilinniarsimassusiannit qaffasinnerusoq. Tamanna aamma 2016-imi ilinniarsimassutsip 2014-imut sanilliullugu nalinginnaasumik qaffariarsimaneranik pissuteqarsinnaavoq. Imaassinnaavoq pissutsit tamarmik atuussimasut.

Meeqqat inuusuttullu ajornartorsiortut sullinneqarneranni aningaasaqarnikkut kinguaattoorutit (kap 5)

Meeqqamut inuusuttumullu 0-imiit 17-inik ukiulimmut ataatsimut aningaasartuutinik sanilliussikannernikkut (immikkoortoq 4.2.3-p eqqartorneqarnerani oqaatigineqareersutuut) takuneqarsinnaavoq, Kalaallit Nunaat suliassaqarfimmut tassunga aningaasartuuterpassuaqartoq – aamma Norgemut/Finnmarkimut sanilliullugu amerlanerusunik. Kisianni Kalaallit Nunaata isumaqatigiissummik Norgetut/Finnmarkitut annertutigisumik eqquutsitsineranik naliliinissami aningaasartuutit qaffasissusiat taamaallat qimerluussallugu eqqortuunavianngilaq – aamma Kalaallit Nunaanni iliuuserineqartut imarisaat Norgemut/Finnmarkimut sanilliuttariaqarpavut, taakkualu assigiinngissutaasa aningaasartuutit qaffasissusiannut sunik sunniuteqarnerat naatsorsortariaqarlugu. Taamaammat Kalaallit Nunaanni iliuuserineqartut imarisaat makku eqqarsaatigalugit Norgemut/Finnmarkimut sanilliuppavut:

- *Aningaasartuuteqarfigisimasassaraluit*: Meeqqat inuusuttullu isumaginninnikkut maanna iliuuseqarfigineqartariaqaraluarlutik iliuuseqarfigineqanngitsut amerlassusiat, tassa imaappoq pisariaqartitsinerat isumagineqanngitsoq.
- *Iliuuserineqartut pitsaassusiat*: Iliuuserineqartoq tassaasinnaavoq meeqqamik inissiineq, iliuuserineqartup pitsaassusia soorlu tassaalluni meeraq piffissaatillugu, sumiiffimmut eqqortumut aamma inunnut pisariaqartinneqartumik piginnaasalinnut inissinneqarnersoq – ataatsimullu isigalugu iliuuserineqartup pitsaassusissaa eqqorlugu pinersoq.

Kalaallit Nunaata – soorlu Norge/Finnmark taamaaliorsimassasoq – aningaasartuuteqarfigisimasassaraluit aningaasartuuteqarfigilissappagit *aammalu* pitsaassutsit Norgemi/Finnmarkimi atugaasut atussappagit, taava Kalaallit Nunaata aningaasartuutai amerlillugit aaqqinneqartariaqassapput. Taamaattumik Kalaallit Nunaata meeqqanut inuusuttunullu ajornartorsiortunut tunngatillugu maanna aningaasartuutai aallaavigalugit, *aningaasartuuteqarfigisimasassaraluit* assigiinngissutaannik mianersortumik naliliineq tunngavigalugu aningaasartuutit 50 %-imik amerlillugit aaqqippavut, aammalu *pitsaassutsit* assigiinngissutaannik mianersortumik naliliineq tunngavigalugu suli aamma 25 %-imik amerlillugit aaqqillugit. Tassuunakkut eqqoriarneqarpoq Kalaallit Nunaata isumaqatigiissummik eqquutsitsinissaq eqqarsaatigalugu, Norgemilu/Finnmarkimilu pitsaassuseq atugaasoq malillugu aningaasaqarnikkut kinguaattoorutai ukiumut 300 mio. kr.-it sinnerlugit amerlassuseqartut.

Kalaallit Nunaata 50 %-it missaanniittunik aningaasartuuteqarfigisimasassaqaraluarneranik mianersortumik naliliineq, aningaasartuuteqarfigisimasassaraluit assigiinngitsutigut paasineqarnerannik tunngaveqarpoq. Tassani ilaatigut pineqarput meeqqat inissinneqarsimasut ilaat, kommuniunngitsup angajoqqaalli sulissutiginninnerisigut angerlarsimaffiup avataanut inissinneqarsimasut, tassa inissinneqarsimasut amerlassusiannut tamarmiusunut (68 %) sanilliullugit, 0-imiit 19-inik ukiullit toqusartut Norgemut sanilliullugit amerlassusiat (531 %-inik amerlanerusut), 0-imiit 19-inik ukiullit imminut toqussimasut Norgemut sanilliullugit amerlassusiat (3.000 %-inik amerlanerusut sinnerlugit) aamma meeqqat inuusuttullu akornanni piitsuussutsip Norgemut sanilliullugu atugaanerunera (92 %-inik amerlanerusut).

Kalaallit Nunaanni pitsaassutsip Norgemut/Finnmarkimut sanilliulluni 25 %-imik appasinneruneranik mianersortumik naliliinermut ilaatigut tunngaviupput, Kalaallit Nunaanni suliassanik suliaqartartumut ataatsimut meeqqat pillugit suliassat Finnmarkimut sanilliullugit amerlassusiannik (Kalaallit Nunaanni 318 %-imik amerlanerusut) aamma kommunini suliassanik suliaqartartut pinaveersaartitsinermilu siunnersortit inuussutissarsiutinut sammisunik ilinniarsimasut qaffasinnerusumilluunniit ilinniarsimasut amerlassusiannik (ilinniarsimasut Norgemi/Finnmarkimi 100 %-inik amerlanerusut) siusinnerusukkut misissuisimaneq.

Soorlu nassuiaanermi takuneqarsinnaasoq naatsorsuineq nalorninaatilerujussuuvoq, aningaasartuuteqarfigisimasassaraluimmi assigiinngissutaannik aamma pitsaassutsit assigiinngissutaannik naliliineq paasissutissanik amerlasoorsuunngitsunik, sullissinermi neqeroorutigineqartunik pisariaqartitsinernillu tamanik imaqanngingajattunik tunngaveqarmat.

Naliliinerit taakku aningaasaqarnikkut kinguaattoorutit naatsorsornerannut qanoq pingaaruteqartiginerat takutinniarlugu malussarissutsinik naatsorsuivugut, tassani aningaasartuuteqarfigisimasassaraluit assigiinngissutaannut 50 %-imut aamma pitsaassutsit assigiinngissutaannut 25 %-imut taarsiullugit naliliussat allat marluk atorlutigik – ilaatigut naliliussat naliliinermi siullermi atorneqartut 50 %-imik qaffallugit, ilaatigullu naliliussat affarmut appartillugit.

Taakku inerneraat aningaasaqarnikkut kinguaattoorutit ukiumut 150-550 mio. koruunit akornannik amerlassuseqartut.

Aningaasaqarnikkut kinguaattoorutinik naatsorsueriaaseq alla tassaavoq Norgep/Finnmarkip aningaasartuutai aallaavigeriarlugit, taakku Kalaallit Nunaanni aningaasartuuteqarfigisariaqakkanut – tassa imaappoq meeqqanik inuusuttunillu isumaginninnermut atortariaqakkanut Norgemit/Finnmarkimit qaffasinnerusunut amerlillugit aaqqillugit. Aningaasartuuteqarfigisariaqakkat amerlanerunerat ilaatigut pissuteqarpoq Kalaallit Nunaanni meeqqat inuusuttullu inissinneqartartut amerlanerunerannik, siusinnerusukkulli nassuiarneqareersutuut aamma nalilerneqarpoq suli amerlanerusunik aningaasartuuteqarfigisimasassaraluanik peqartoq, tassa imaappoq isumaginninnikkut ullumikkut tunniunneqartartut saniatigut pisariaqartitsisunut. Aningaasartuutit aningaasartuutigisariaqakkat assigiinngissutaannik naliliineq aallaavigalugu amerlisillugit

aaqqinneqarpata aningaasaqarnikkut kinguaattoorutit 100 mio. kr.-init amerlanerussapput. Naatsorsuinerli taanna tamakkiisuunngilaq, Kalaallimmi Nunaanni innuttaasunik sullissinermi aningaasartuutit, nunap isorartunerujussua inoqarfiillu siammasinnerujussuat pissutigiinnarlugilluunniit Norgemit/Finnmarkimit qaffasinnerungaatsiarnissaat tassani ilanngunneqanngimmat. Allatut oqaatigalugu, sullissinerup taamaaqataa Kalaallit Nunaanni akisuneruvoq, taamaammallu 100 mio. kr.-it taakku qasseriaatiussagaluarnersumik ganngerneqassapput.

Soorlu qulaani allassimasoq, aningaasaqarnikkut kinguaattoorutinik Norgemut/Finnmarkimut sanilliussinikkut naatsorsuiniarneq arlalitsigut piuminaatsortaqarpoq. Taakku saniatigut aamma ilanngunneqassapput Kalaallit Nunaata aamma Norgep/Finnmarkip aningaasartuutaannik sanilliussinermi immikkoorutit arlallit.

- Suliassaqarfiup aaqqissuussaanera suliassaqarfinnillu allanit immikkoornera sanilliussinitsinni sapinngisamik ilanngunniarpavut, taamaakkaluartorli nalorninartortaqarpoq.
- Nunat aningaasaasa nalingisa assigiinngissutaat aaqqiissutigaavut, akilli aningaasartuutillu qaffasissusiisa assigiinngissutaat aaqqiissutiginagit.
- Naatsorsuineq ukiumut, paasissutissaatigineqartut nutaanerpaaffiannut tunngasuuvoq. Tassa imaappoq maannakkorpiaq taamak isikkoqaraluarpoq, piffissali ingerlanerani allangorsinnaalluni. Tassunga uiggiullugu oqaatigineqartariaqarpoq Norgemi, assersuutigalugu suliassaqarfimmut aningaasartuutit ukiuni kingullerni annertuumik amerleriarsimammata.

Kiisalu erseqqissassallugu pingaartuuvoq Naalagaaffiit Peqatigiit Meeqqat pillugit isumaqatigiissutaanik ilanngutsitsinermi eqquutsitsinissamilu unammillernartut ilaat, Norgemi/Finnmarkimi aamma Kalaallit Nunaanni meeqqanik inuusuttunillu ajornartorsiortunik sullissinermi aningaasartuutit qaffasissusiisa nikinganerisa aningaasaqarnikkut kinguaattoorutitigut nalimmassarnerinnaasigut aaqqinneqarsinnaanngimmata. Isumaqatigiissut eqquutsinneqassappat inuiaqatigiinni assigiinngitsutigut allannguisoqartariaqarpoq. Assersuutigalugu sulisunik ilinniarsimasunik sulisussarsiorsinnaanikkut sulisorinninniaannarsinnaanikkullu ajornartorsiutit allanguiffigineqangaatsiartariaqarput, imaanngitsoq aningaasat atugassat amerlinerinnaasigut.

Ilannguluguttaaq oqaatigineqassaaq aningaasaqarnikkut kinguaattoorutinik naatsorsuineq taamaallaat meeqqanik inuusuttunillu ajornartorsiortunik sullissinermut tunngasuummat, naak aamma assersuutigalugu atuarfeqarneq, meeqqanik paaqqinnittarneq aammalu peqqissutsimut tunngasut kinguaattooruteqarfiunissaat naatsorsuutigineqarsinnaagaluartoq. KORA-lli Kalaallit Nunaanni meeqqanut tunngasunik suliassaqarfimmi pissutsit ataatsimut isigalugit kapitali 3-mi sammivai, tassanilu atuarfeqarnikkut, meeqqanik paaqqinnittarnikkut, peqqissutsikkut aamma meeqqanut inuusuttunullu ajornartorsiortunut tunngasutigut unammillerniagassat pingaarnerit ilaat erseqqissaatigineqarput.

Kalaallit Nunaanni meeqqanut tunngasut allat (kapitali 3)

Kalaallit Nunaanni **atuarfeqarnermik** allaaserisami (takuuk **immikkoortoq 3.1**) ilaatigut allassimavoq kommunini assigiinngitsuni atuarfiit nalinginnaasut angissusii assigiinngitsorujussuusut. Pingaartumik Qaasuitsup Kommunia nunaqarfinni atuarfinnik mikisunik amerlasuunik peqarpoq, taakkunanilu atuartut agguaqatigiissillugit 65-iupput, Kommuneqarfik Sermersuumi atuarfimmi ataatsimi atuartut agguaqatigiissillugit 185-iusut. Nunaqarfinni atuarfiit mikisut sisamaannaat tikillugit atuartullit ingerlanneqarneri akisuujupput. Aamma kommunit sisamaasut sanilliukkaanni atuarfiisa angissutsimikkut assigiinngissutaat atuarfeqarnermut aningaasartuutini takuneqarsinnaapput, Kommuneqarfik Sermersooq atuartumut 6-iniit 16-inik ukiulimmut ataatsimut aningaasartuutikinnerpaalluni, Qaasuitsup Kommunia atuartumut 6-iniit 16-inik ukiulimmut ataatsimut aningaasartuuteqarnerpaalluni.

Aamma allaqqavoq Kalaallit Nunaanni atuarfinni atuartut amerlangaatsiartut annertusisamik immikkut atuartinneqartartut.

Immikkoortumi aamma erseqqissarneqarpoq suliassaqarfimmi unammillernartut pingaarnerit ilagigaat ilinniartitsisunik ilinniarsimasunik nunaqarfinni peqarnissaq – naak ilinniartitsisut ilinniarsimassusiat ukiuni kingullerni qaffalaarsimagaluartoq. Suliassaqarfimmi unammillernartoq pingaarutilik alla tassaavoq ilinniartitsisutut ilinniakkap pitsaanerulersinnissaa, ilinniartitsisutut naammassisartut Kalaallit Nunaanni atuartunik ilinniartitsilluarnissamut piukkunnarsarsinnaaqqullugit, atuartuumillu ilinniagaqarnissamut ingerlaqqinnissaannut piukkunnarsaasinnaaqqullugit. Aammattaaq meeqqat atuarfianniit ilinniakkamut ikaarsaariarneq atuarfeqarnermi unammillernartut maanna ilagaat, atuartummi amerlasuut ilinniagaqalertanngillat.

Atuarfeqarneruttaaq ajornartorsiutaanut ilaapput atuartut amerlasuut isumagineqarnikkut ajornartorsiuteqarnerat, tassungalu atatillugu aamma atuarfinni angerlarsimaffiutigisuni atuartut immikkut unammillernartuunerat.

Kalaallit Nunaanni **meeqqat ulluunerani paarineqartarnerannik** nassuiaanermi (takuuk **immikkoortoq 3.2**) ilaatigut takutinneqarpoq paaqqinnittarfiit atugaanerat piffissap ingerlanerani annertusiartuaarsimasoq, tassa imaappoq meeqqat 0-imiit 5-inik ukiullit angerlarsimaffinni paarineqartut, meeraaqqerivinni meeqqerivinniluunniit paarineqartut amerlisimasut. Taamaakkaluartoq illoqarfinni meeqqat nunaqarfinnilu meeqqat atuinerat assigiinngitsorujussuuvoq. Kalaallit Nunaat ataatsimut isigigutsigu, pisortat paaqqinniffissanik neqeroorutaannik atuisinnaaneq aamma/imaluunniit atuineq nunaqarfinni annikinneerarsuuvoq. Allaassulli Kommune Kujallermi malunnarnersaavoq – Qeqqatalu Kommuniani assigiinngissuteqartoqanngingajalluni. Kommunissaaq paaqqinnittarfinnik atuinerup assigiinngissutai kommunit aningaasartuutaasigut takuneqarsinnaapput, Qeqqata Kommunia meeqqamut 0-imiit 5-inut ukiuliummut ataatsimut aningaasartuuteqarnerpaajulluni.

Sulisut amerlassusiat, tassa imaappoq meeqqat amerlassusii eqqarsaatigalugit meeqqanik paaqqinninnermi sulisuusut amerlassusii assigiinngissuteqarujussuanngillat. Nunaqarfinni sulisumut ataatsimut meeqqat ikinnerpaasarput, tamanna Kommune Kujallermi illoqarfinni nunaqarfinnilu assigiinngissuteqarnerulluni – Qeqqatalu Kommuniani assigiinngissuteqarpiaratik. Kommunit meeqqanik paaqqinninnermi sulisut amerlassusissaat pillugit piumasaqaatinik tamanik malinnipput – matumanili unammillernartuusoq tassaavoq sulisussanik pisariaqartinneqartunik piginnaasalinnik pissarsisinnaanissaq sulisorinniinnarsinnaanissarlu – pingaartumik nunaqarfinni.

Pissutsit Kalaallit Nunaanni meeqqat peqqissusiannut pingaarutillit takussutissinniarlugit Kalaallit Nunaanni **peqqissutsimut tunngasut** naatsumik eqqaaneqarput (takuuk **immikkoortoq 3.3**). Immikkoortumi tikkuarneqarpoq Kalaallit Nunaanni peqqissutsip tungaatigut malunnaatilimmik siuariartoqarsimasutut isikkoqartoq, sulili pitsanngorsagassaqartoq.

Naalungiarsuit toqusartut, meeraaqqat qaratsamikkut ajoqutillit inuusuttuaqqallu naartulersartut suli amerlangaatsiarput. Taakku saniatigut allaat 2014-imi meeraqarpoq amerlasuunik kaallutik innartuaannartunik kaallutilluunniit atuariartortartunik – naak kisitsit ukiuni kingullerni appariaateqarsimagaluartoq.

Meeqqanik inuusuttunillu kinguaassiuutitigut atornerluisarneq suliassaqarfimmi ajornartorsiutit annerpaartaasa ilagaat, angutimmi inuusuttut tallimararterutaasa missingi aamma arnat inuusuttut pingajorarterutaat sinnerlugit kinguaassiuutitigut atornerlugaasimapput. Tamanna imminut toqunniaratarsinnaanermik annertusisitseqataavoq.

Kalaallit Nunaanni **meeqqanut inuusuttunullu ajornartorsiortunut** tunngatillugu misissuinermi takuneqarsinnaavoq meeqqat inuusuttullu angerlarsimaffiup avataanut inissinneqarsima-

sut amerlassusiat taamaaginnangajattuusoq, tassa piffissaq 2011-miit 2014-imut isigissagaanni, piffissamimi tassani tamarmi inissiisarnerup akulikissusia 6 aamma 7 %-ip akornanniippoq. Aamma meeqqat inuusuttullu ajornartorsiortut sumut inissinneqarsimanerat annertuumik allannguuteqarsimanngilaq – tassa ilaqutariinni paaqqutarineqartartut amerlassusiat piffissaq tamakkerlugu 80 %-it missaanniippoq. Naatsorsuineq Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfiup paasissutissaatai tunngavigalugit suliaavoq, tassanilu ilaapputtaaq meeqqat inuusuttullu nammineq aaqqissuussamik ilaqutariinni paaqqutarineqartussatut inissinneqartut kiisalu meeravissiartaarineqarsimasut.

Akerlianik kommunit inisseeriaaserineqartartut eqqarsaatigalugit assigiinngissuteqartorujussuupput. Imaassorinarpoq meeqqat 0-imiit 17-inik ukiullit amerlanerusut Kujallermi aamma Sermersuumi inissinneqartartut, tassa Qeqqanit aamma Qaasuitsumit amerlanerusut. Taamaannera allannguuteqanngilaq, tassa paasissutissat 2014-imeersut, meeqqat nammineq aaqqissuussamik ilaqutariinni paaqqutarineqartussatut inissinneqarsimasut ilanngunneqarfii isigigutsigik, imaluunniit 2015/2016-imi paasissutissat, kommunip suliniuteqarneratigut ilaqutariinni paaqqutarineqartussatut inissinneqarsimasut kisimik ilanngunneqarfii isigigutsigik. Kisianni nammineq aaqqissuussamik ilaqutariinni paaqqutarineqartussatut inissiinerit inissinneqartunut ilanngullugit naatsorsuunneqartarnerat kommuninut ataasiakkaanut assigiinngissuteqartitsisorujussuuvoq. Qaasuitsup kommuniani assigiinngissuteqarfiunerpaami meeqqat nammineq aaqqissuussamik ilaqutariinni paaqqutarineqartussatut inissinneqartut ilanngutissagaanni inissiinerup procentia 2 %-ingajammiit 5 % sinnerlugu angissuseqalissaaq. Naatsorsuinerup ukiunik marlunnik nikingassuteqarnera soorunami pissutaaqataasinnaavoq, kisianni nammineq aaqqissuussamik ilaqutariinni paaqqutarineqartussanik inissiisarnerup 5 %-inut ilaanera assigiinngissummut pissutaanerpaajusorinarpoq.

Taamatuttaaq kommunit meerartaminnik inuusuttortaminnillu ajornartorsiortunik sumut inissiisarnerat, soorlu paaqqinniffinnut imaluunniit ilaqutariinnut paaqqinnittartunut inissinneqartarnerat kommunini sisamaasuni assigiinngitsorujussuuvoq.

Aamma inisseeriaatsit kiisalu kommunit assigiinngissutaasa piffissap ingerlanerani allanngoriartorsimaneri tamatumunnga aningaasartuutitigut takuneqarsinnaakannerput. Taakku piffissami 2010-miit 2015-imut allannguuteqarpallaarsimanngillat, naak 2013-imiit 2015-imut ataatsimut isigalugit qaffariaateqartoqalaaraluartoq. Kommuneqarfik Sermersooq 0-imiit 17-inik ukiulimmut ataatsimut aningaasartuuteqarnerpaajuvoq Kommune Kujalleq malitsigalugu, Qeqqata Kommunia Qaasuitsullu Kommunia aningaasartuutikinnerpaajusut.

Meeqqanik inuusuttunillu ajornartorsiortunik sullissinermi unammillernartut pingaarnerit ilagaat sulisunik pisariaqartinneqartunik piginnaasalinnik sulisussarsinissaq sulisorinniinnarnissarlu. Immikkoortumi allaqqavoq proffessionsbacheloritut ilinniarsimasut (soorlu inunnik isumaginninnermi siunnersortit) sulisorineqartut, ´pinaveersaartitsinermi siunnersortinut inunnillu isumaginninnermi siunnersortinut´ isumaqatigiissutit naapertorlugit atorfeqartut piffissami 2009-miit 2014-imut ikileriarsimasut, naak 2013-imiit 2014-imut amerleriaateqartoqalaarsimagaluartoq. Akerlianilli sulisut ilinniaqqiffiusunik naannerusunik, soorlu siunnersortimut ikiortitut ilinniagallit amerlisimapput. Sermersuup kommuninit allanit immikkoorutigalugu, pinaveersaartitsinermi siunnersortit inunnillu isumaginninnermi siunnersortit qaffasinnerusumik ilinniagaqartut pigai, tamannalu kommunimi sulisut amerlaneerpaartaasa Nuummi, sulisussat piginnaasaqarluartut sulisussarsiariuminarneruffianni sulisorineqarnerannik pissuteqarunarpoq.

Sulisussanik piginnaasaqarluartunik sulisussarsiniarnermi sulisorinniinnarniarnermilu unammillernartoq aammattaaq ulloq unnuarlu paaqqinniffinnut atuuppoq, soorluttaaq kommunit arlaqartut ilaqutariinnik paaqqinnittartunik, meeqqanik inuusuttunillu ajornartorsiortunik paaqqutarinninnissamut piukkunnartunik nassaarnissaq ajornakusoortikkaat, angajoqqaarsianimmi inuttut ajornartorsiuteqartorujussuarnik assersuutissat arlaqarput.

1 Tunuliaqutaa siunertaalu

Naalakkersuisut, Naalagaaffiit Peqatigiit Meeqqat pillugit isumaqatigiissutaata namminersornermut inatsimmut killissarititap iluani ilanngutsinneqarnissaanik, kingusinnerpaamik 2017-imi siunnersuuteqaqquneqarnissaat Inatsisartut akuersissutigaat. Taassuma malitsigisaanik aalajangerneqarpoq:

- aalajangiiffigisassatut siunnersuutip aningaasaqarnikkut allaffissornikkullu sunniutissaasa misissoqqissaarneqarnissaat aallartisinneqassasoq.

Danmarkip, Naalagaaffiit Peqatigiit Meeqqat pillugit isumaqatigiissutaat 20. november 1989-imeersoq 1991-imi atortuulersippaa, isumaqatigiissullu allanngortitseratarsinnaanermik aalajangerkakkamik taasap atorunnaarsinneqarneratigut Kalaallit Nunaannuttaaq (aamma Savalimmiunut) atuutilerpoq. Isumaqatigiissulli Kalaallit Nunaanni inatsisinut suli ilanngutsinneqanngilaq.

Inatsisartuttaaq inatsisinut ilanngutsitsinissamik suliaqarnerminnut atatillugu isummerfigisusaavaat Kalaallit Nunaat, inuit ataasiakkaat Naalagaaffiit Peqatigiit Meeqqat pillugit Ataatsimiititaliaanut naammagittaalliorsinnaatitaanerannut ilanngutissanersoq (tak. misissuinerup matuma suliassartaasa aalajangersarneqarfiat, Ilaqutariinnermut, Naligiissitaanermut Isumaginninnermullu Naalakkersuisoqarfik, 2016).

Meeqqat pillugit isumaqatigiissutip nunap inatsisaanut ilaannginnerata kinguneraa, isumaqatigiissummi aalajangersakkat eqqartuussivinni assigisaanniluunniit toqqaannartumik atortinneqarnissaasa piumasarineqarsinnaannginnera, tak. maleruagassat imminnut assortuunnerannut tunngasoq (Inuit Pisinnaatitaaffiinut Kalaallit Nunaata Siunnersuisoqatigiivi 2014, 8, aamma Inuit Pisinnaatitaaffiinut tunngasut ilanngutsinneqarnissaat pillugu Ataatsimiititaliaq 2014, 101).

Meeqqat pillugit isumaqatigiissut meeqqat inuunerannut atugarissaarnissaannullu tunngasunik amerlasuunik, qulequttanut sisamanut kattunneqarsinnaasunik imaqarpoq:

- Assigiinngisitsinnginnissaq, Meeqqap pitsaanerpaamik atugaqarnissaa
- Inuunissamut pisinnaatitaaneq
- Inuuinnarnissaq ineriartornissarlu
- Meeqqap isumaasa ataqqineqarnissaat.

Isumaqatigiissummi qulequttat taakku suliassaqarfinnut assigiinngitsunut tunngassuteqarput, tassa ilaqutariit pillugit inatsisiniit (suli nunatsinnit tiguneqanngitsut) isumaginninnermut tunngasunut, peqqissutsimut tunngasuniit ilinniartitaanermut tunngasunut, taakkununngalu ilaapput sumiiffinni tamat oqartussaaqataaffiini meeqqat inuusuttullu akuutinneqarnissaat (Inuit Pisinnaatitaaffiinut Kalaallit Nunaata Siunnersuisoqatigiivi 2014, 12ff.). Soorunami isumaqatigiissummi allaaserisat 54-iusut ilaat allanit pingaaruteqarnerupput, allaaserisalli amerlanersaat aningaasartuuteqarfinnut assigiinngitsunut attuumassuteqartinneqarsinnaapput, tak. kinguliini kapitali 3 (aamma tak. Olsen, 2015).

Misissuinerup matuma suliassartaasa aalajangersarneqarneranni allaqqavoq

> *… ilanngutsitsinissap amerlasoorujussuarnik aningaasartuuteqarnerulersitsinissaa ilimagineqarpoq, Naalagaaffiimmi Peqatigiit Meeqqat pillugit isumaqatigiissutaannik eqquutsitsinissaq eqqarsaatigalugu aningaasarparujussuarnik kinguaattooruteqarfiussagunarmat. Paarlattuanilli aningaasartuutaanerulersussat amerlassusissaat na-*

lileruminaappoq, Naalagaaffiimmi Peqatigiit Meeqqat pillugit isumaqatigiissutaata qanoq annertutigisumik eqquutsinneqannginnera maannamut paasiniarneqarsimanngilaq. (Ilaqutariinnermut, Naligiissitaanermut Isumaginninnermullu Naalakkersuisoqarfik, 2016, 2).

Paasiniaanissarlu taanna tassarpiaavoq suliap matuma pingaarnersaa. Tassa Naalagaaffiit Peqatigiit Meeqqat pillugit isumaqatigiissutaata Kalaallit Nunaata inatsisaanut ilanngutsinneqarneratigut Kalaallit Nunaata, taassuminnga eqquutsitsissaguni aningaasaqarnikkut kinguaattoorutissaasut naatsorsuutigineqartunik misissueqqissaarnissaq allaaserinninnissarlu siunertaapput. Tassunga atatillugu pingaarnertut sammineqartussat ilaatigut tassaapput eqquutsitsinissap taassuma Kalaallit Nunaannut aningaasaqarnikkut sunniutissai aamma meeqqanut inuusuttunullu ajornartorsiortunut tunngatillugu suliassat suliarineqartarneranni allaffissornermut sunniutissat.

Oqaatigineqassaaq isumaqatigiissut ilanngutsinneqassagaluarpat Kalaallit Nunaata inatsisitigut sunik pisussaaffeqarnissaa nalunaarusiami matumani aalajangersarniarneqanngimmat. Isiginiarneqartorli tassaavoq isumaqatigiissut eqquutsinneqassagaluarpat aningaasaqarnikkut kinguaattoorutinik taaneqartunik misissueqqissaarnissaq. Tamanna pivoq nunamut, isumaqatigiissutip eqquutsinneqarfigisaatut naatsorsuutigisamut sanilliussinikkut, erseqqinnerusumik tak. kapitali 2. Aningaasatigulli kinguaattooruteqarnerup taamaattup inatsisitigut sunniutissai, soorlu eqqartuussivinni misiliinermut atatillugu sunniutissai isummerfigineqanngillat.

2 Misissueqqissaarnerup ilusilersugaanera, periuseq paasissutissallu

Misissueqqissaarnerup qanoq ilusiligaanera, periuseq suna atorneqarsimanersoq paasissutissallu suut atorneqarsimanersut kapitalimi uani allaaserineqarput.

2.1 Misissueqqissaarnerup ilusiligaanera periuserlu

Suliassap aallartinneqarnerani aalajangerneqareerpoq meeqqat pillugit isumaqatigiissutip eqquutsinneqarneratigut aningaasaqarnikkut kinguaattoorutinik naatsorsuinissaq nunamik, isumaqatigiissummik ilanngutsitsisimasumik, tassalu Norgemik sanilliussinikkut pissasoq. Norge Kalaallit Nunaattuulli avinngarusimasunik inoqarfeqarnini aammalu isumaqatigiissummik ilanngutsitsisimanini pissutigalugit, nunat sanilliunneqarsinnaasutut nalilerneqartut akornanni toqqarneqarpoq[1].

Aningaasaqarnikkut kinguaattoorutinik misissuinissami periutsimik taassuminnga toqqaanermi tunngaviuvoq isumaqatigiissut ima erseqqissagaatiginngimmat, allaat pitsaassutsit aalajangersimasut pisortat aningaasartuuteqarfiini assigiinngitsuni, aningasaqarnikkut naatsorsuinissani tunngaviusinnaasut qanoq ittuunissaat aalajangiinnarneqarsinnaallutik.

Naleqqiussinissamik taassuminnga toqqaanerup siunertaraa ukuninnga *sanilliussinissaq*:

- siullertut, suliassaqarfinni isumaqatigiissummik eqquutsitsinissamut pingaarutilinni ingerlatat pitsaassutsillu inuiaqatigiinni kalaallini maanna atugaasut,
- aappaatut, ingerlatat pitsaassutsillu inuiaqatigiinni kalaaliunngitsuni isumaqatigiissummillu ilanngutsitsisimasuni, aammalu isumaqatigiissutip inuiaqatigiinni taakkunani ilumut eqquutsinneqarfigisaatut naatsorsuutigineqartuni atugaasut.

Oqaatigineqassaaq nunanik taakkuninnga marlunnik sanilliussineq periutsit assigiinngissutaannik periutsimullu maanna atugaasumut atatillugu aningaasartuutit assigiinngissutaannik sanilliussinikkut pisariaqarmat, imaanngitsoq nunat inatsisaasa tamakkiisumik malinnerisigut periusiusutut aningaasartuutaasutullu naatsorsuutigisanik sanilliussilluni. Periusiusut inatsisillu imminnut naapertuutinngissinnaapput, tassa Kalaallit Nunaanni Norgemilu, naatsorsuutigaarpulli naapertuutinngitsut taakku Norgemi immannguaannaq atuuttut, Norgellu isumaqatigiissut taamaalilluni eqquutsikkaa.

Kisianni nunamut isumaqatigiissummik eqquutsisisutut naatsorsuutigineqartumut sanilliussiniarneq imaannaanngitsorsuuvoq.

Siullertut, kinguaattoorutit qanorpiaq amerlatiginerat takussutissarsineqarsinnaanngilaq, taamaammallu naatsorsorniarsarisariaqarluni. Sanilliussinerit pillugit isummersuutit kapitali 5-imi erseqqinnerusumik nassuiarneqarlutillu erseqqissarneqarput.

Aappaattut, sanilliussiniarneq immini ajornakusoortuuvoq. Naak Norgemi inuiaqatigiit misissuinermi sanilliussassatut naleqqutsinneqaraluartut, inuiaqatigiit taakku marluk meeqqat pillugit isumaqatigiissummik eqquutsitsineq eqqarsaatigalugu assigiinngissutinik takutitsinngikkaluarlutik pissutsinik allanik, sanilliussinissami uuttuutinut, soorlu pisortat aningaasartuutaannut sun-

[1] Nunat ilaasa, soorlu Danmarkip Sverigellu isumaqatigiissut atortussanngortissimavaat, inatsisiminnulli ilanngutsissimanagu. Sverigemili tamanna pillugu qanittukkut isumaliutissiissuteqartoqarpoq (Barnrättighetsutredningen, 2016).

niuteqarsinnaasunik takutitsisunik amerlasuutigut assigiinngissuteqarnissaat naatsorsuutigineqartariaqarpoq. Assigiinngissutit taamaattut, soorlu nunani taakkunani marlunni aningaasartuuteqarfiusut aaqqissuussaaneri, misissueqqissaarnerup inernerinit piiaarneqartariaqarput, tamannalu misissuinermut piuminaallisaataassaaq.

Unammillernartut tamakku periarfissaqartillugu periutsit assigiinngitsut atorlugit suliariniarneqarput:

1. Kalaallit Nunaanni pissutsit meeqqanut tunngasut nassuiarnerisigut, tak. kapitali 3. Allaaserisaq taanna inuiaqatigiinnik allanik sanilliussinissami uuttuutit suut pingaartinneqartariaqarnerannik paasinninnissamut ilaatigut atorneqassaaq. Aammattaaq killiffimmik tassannga allaaserinninnermi Kalaallit Nunaanni pissutsit, ilaatigut kommunit sisamaasut akornanni, ilaatigullu ukiut arlaqartut sanilliunneqarsinnaasimapput.
2. Sanilliunniakkanik paasissutissarsissunniakkanik toqqaanikkut, tassa inuiaqatigiit kalaallit (ataatsimut isigalugit) pillugit aammalu nuna sanilliunniagaq pillugu. Paasissutissat sapinngisamik sanilliunneqarsinnaanngortinneqassapput. Meeqqat inuusuttullu ajornartorsiortut pingaartillugit sammineqarput, naak aamma atuarfeqarnikkut, ulluunerani paaqqinnittarfeqarnikkut peqqissutsikkullu unammilligassaqaraluartoq. Taakku kapitali 3-mi eqqartutsiarneqarput, tak. qulaani.
3. Kiisalu nunami sanilliunniakkami – Norgemi – Norge ataatsimut isiginalu, nunalli ilaa Kalaallit Nunaannut assingunerusinnaasoq immikkoortinniarneqarpoq. Tassani toqqarneqarpoq Norgemi nunap avannarpasinnersaa inuisannerpaarlu – Finnmark. Erseqqissarneqassaarli Kalaallit Nunaat Finnmarkilu aamma assigiinngissuteqartorujussuummata.

Norgemut/Finnmarkimut sanilliussineq kapitali 4-miippoq. Suliassanik suliaqartartutigut isumalluutinut tunngasut itinerusumik misissorneqarput, Norgemut/Finnmarkimut sanilliussinertalimmik, ilanngutsitsinerup allaffissornikkut sunniutissai tassuunakkut nalilerneqarsinnaallutik (tamanna erseqqinnerusumik kapitali 4-mi takuneqarsinnaavoq). Kiisalu taaneqareersutuut Norgep/Finnmarkip aamma Kalaallit Nunaata aningaasaqarnikkut kinguaattoorutitigut nikingassutaat erseqqissarneqassaaq (erseqqinnerusumik takuuk kapitali 5).

2.2 Paasissutissiisut

Sanilliussilluni misissueqqissaarnissaq pisinnaaqqullugu paasissutissiisut assigiinngitsut arlaqartut atorniarlutigik aalajangerpugut. Tassunga ilaatigut pissutaapput paasissutissat pisariaqartitat tamarluinnaasa, soorlu naatsorsueqqissaartarnermi pisortatigoortumik naatsorsukkat, paasissutiissiivimmit ataasiinnarmit pissarsiarineqarsinnaannginnerat, kiisalu paasissutissiiviit assigiinngitsut taakku imminnut tapertariillutillu iluaqutigiinnissaat naleqquttuummat. Pingaartumik paasissutissat pitsaassusiat nalornissutaatillugu, paasissutissat tutsuiginassusiat nalilersinnaajumallugu paasissutissat assigiinngitsut sanilliussinnaanissaat iluaqutaavoq. Allatut oqaatigalugu, paasissutissiisut assigiinngitsut pingasoqiusamik atorneqarput.

Paasissutissiisullu qulequtanngorlugit makkuupput:

- Siusinnerusukkut misissueqqissaarsimanerit nalunaarusiallu pillugit atuakkanik/naqitanik soqutiginaatilinnik pissarsiarineqarsinnaasunik misissuinerit.
- Pisortat naatsorsueqqissaartarnermik suliaqartuisa paasissutissaataannik atuineq, matumani aamma Naatsorsueqqissaartarfimmit immikkut paasissutissiissutit kiisalu Norges Statistiske Sentralbyrå-p (matumani aamma KOSTRA-p) naatsorsueqqissaartarnermi paasissutissaataanik, Nordisk Rådip naatsorsueqqissaartarnermi paasissutissaataanik, Natio-

nalbankenip paasissutissaataanik il.il. atuineq. Matumanissaaq atorneqarput kisitsisinik pingaarnernik naatsorsuinerit assigiinngitsut.

- Naatsorsueqqissaartarnermi atortussat nalunaarusiallu Kalaallit Nunaanneersut, pingaartumik naalakkersuisoqarfik aqqutigalugu, aammali soorlu Deloitte aqqutigalugu pissarsiat.
- Kalaallit Nunaanni kommunini qitiusumillu allaffeqarfimmi sulisunik ilisimasaqarluartunik apersuinerit amerlasuut.
- Norgemi isumaginnittoqarfik pillugu kiisalu paasissutissat tutsuiginartuunerannik qanorlu paasineqarsinnaanerannik paasissutissiisinnaasunik assigiinngitsunik oqaloqateqartarnerit.

KORA Kalaallit Nunaannut marloriarluni tikeraarpoq, tassanilu ataatsimiinnerit apersuinerillu assigiinngitsut ingerlanneqarput, matumani aamma kommuninik ataasiakkaanik, borgmesterinik, kommunaldirektørinik ingerlatsivinnilu pisortat ilaannik aamma/imaluunniit ingerlatsiveqarfinni soqutiginaatilinni inunnik ilisimasaqarluartunik allanik. Qitiusumik allaffeqarfimmi naalakkersuisoqarfiit tallimat, matumani aamma llaqutariinnermut, Naligiissitaanermut, Isumaginninnermut Inatsisinillu Atuutsitsinermut Naalakkersuisoq ataasiarlugu, kiisalu naalakkersuisoqarfiup ataani ingerlatsiviit ataatsimeeqatigineqarput.

Kalaallit Nunaanni ataatsimeeqatigisat apersukkallu kiisalu Norgemi attaveqarfigisakkat ataani tabelini takussutissiissutigineqarput.

Tabel 2.1 KORA-p Kalaallit Nunaannut tunngatillugu ataatsimeeqatai apersugaalu

Naalakkersuisoqarfiit taakkualu ataanni ingerlatsiviit	Kommunit				Kattuffiit sulffeqarfiillu	Inuit ataasiakkaat
	Sermersooq	Qaasuitsup	Qeqqata	Kujalleq		
Ilaqutariinnermut Naalakkersuisoqarfik	Borgmesteri	Kommunaldirektøri	Borgmesteri	Borgmesteri	Naatsorsueqqissaartarfik	Tasiilami atuarfiup pisortaa
Ilinniartitaanermut Naalakkersuisoqarfik	Ilaqutariinnut, meeq-qanut atuarfimmullu pisortaq	Isumaginninnermi pisortaq	Kommunalaamma isumaginninnermi pisortaq	Kommunaldirektøri	KANUKOKA	Inatsisilerituutut siunnersortit pisortaat, Kalaallit Nunaata Københavnimi Sinniisoqarfia
Aningaasaqarnermut Naalakkersuisoqarfik	Aningaasaqarnermut pisortaq	Atuarfiup pisortaa	Aningaasaqarnermut pisortaq	Atuarfiup pisortaa	Deloitte, Kalaallit Nunaat	Ilimmarfiup pisortaa
Inatsisinik Atuutsitsinermut Naalakkersuisoqarfik	Atuarfimmi ulluuneranilu neqeroorutini pisortaq	Atuarfeqarnermut pisortaq	Sisimiuni ilaqutariinnut pisortaq	Ineriartortitsinermut pisortaq	MIO/ Meeqqat illersuisuat	
Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik		Aningaasaqarnermut pisortaq	Sisimiuni innarluutilinnut immikkoortortami aqutsisoq	Aningaasaqarnermut pisortaq		
Suliassaqarfinnik nakkutilliisut		Meeqqanut ilaqutariinnullu pisortaq	Sisimiuni meeqqanut inuusuttunullu immikkoortortami aqutsisoq			
Qitiusumik siunnersuisarfik		Innarluutilinnut pisortaq	Ulluunerani paaqqinnittarfinnut pisortaq			
		Ilulissani isumaginninnermut immikkoortortami pisortaagallartoq	Atuarfeqarnermi sulinitinut ikiorti			
		Ilaqutariinnut sullissivimmi aqutsisoq sulisullu				

Nassuiaat: Kommunini borgmesterit, kommunaldirektørit, atuarfiit pisortaat, isumaginninnermi pisortat, ilaqutariinnut pisortat, innarluutilinnut pisortat, atuarfiit aqutsisui aamma ulluunerani neqeroorutini aqutsisut tamaasa oqaloqatiginiarsimavagut. Kommunit ikiuukkumassuseqartorujussuupput ataatsimiinnerillu aaqqissortarlugit, ilaannikkulli piffissakilliorneq angalermilu kinguaattoornerit pissutigalugit oqaloqatigerusutaraluanut taarsiullugit inuit ilisimasallit allat oqaloqatigisarpavut.

Tabel 2.2 KORA-p Norgemi attaveqarfigisagai

Naalakkersuisoqarfiit taakkualu ataanni ingerlatsiviit	Kattuffiit suliffeqarfiillu
Barne- og likestillingsdepartementet (bld)	Statistisk sentralbyrå (ssb)
Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir)	K:S KOMMUNESEKTORENS ORGANISASJON
Kommunal og moderniseringsdepartementet	Fellesorganisasjonen - FO

2.3 Paasissutissat suliarineqarnerat

KORA-p paasissutissat pissarsiarineqartut misissueqqissaarnermi matumani atugassat tutsuiginartuunissaat sapinngisamik isumaginiarpaa. Tamakku ilaatigut tassaapput paasissutissat, Norgemi/Finnmarkimi meeqqanik inuusuttunillu ajornartorsiortunik sullissisoqarfimmi - 'barnevern' – Norgemi kommuninut, naalagaaffimmut kiisalu Oslo-mut tunngatillugu immikkut aggu-ataagaasumi aningaasartuutinik tamarmiusunik naatsorsuinermut atugassat. Aammattaaq kommunit meeqqanik inuusuttunillu ajornartorsiortunik sullissisoqarfiini naatsorsuutitigut paasissutissat tutsuiginartuunerat KORA-p sukumiisumik misissuiffigaa, suliassaqarfimmummi tunngatillugu naatsorsuutitigut kisitsisit kommunini ataasiakkaani ukiunilu 2010-miit 2015-ip tungaanut allanngorartorujussuummata. Tassa imaappoq KORA-p naatsorsuutitigut kisitsisit misissorpai, nalunaarsorneqartullu sumiiffinnut sunut tunngasuunerinik nalunaarsukkat ataasiakkaat kontumi pingaarnermi nalunaarsukkanut naapertuunnersut naliliiffigalugit. Soorlu summiffimmut tunngatillugu allanneqarsimappat meeqqat angerlarsimaffiat, taava nalunaarsugaq kontumi pingaarnermi ulloq unnuarlu paaqqinniffinnut nuunneqartarluni. Naatsorsuutit pillugit paasissutissat tutsuiginartuunerannik misissuineq **Ilanngussaq 1-imi** erseqqinnerusumik nassuiarneqarpoq.

3 Kalaallit Nunaanni pissutsit meeqqanut tunngasut

Kapitalimi uani Kalaallit Nunaanni pissutsit meeqqanut tunngasut maanna atuuttut – meeqqat pillugit isumaqatigiissummi aalajangersakkanut innersuussilluni – naatsumik nassuiarneqarput, taakku erseqqinnerusumik tassaapput atuarfeqarneq, meeqqanik paaqqinnittarfeqarneq, peqqinnissaqarfik aamma meeqqanik inuusuttunillu ajornartorsiortunik sullissinermut tunngasut. Kapitalimi uani sumiiffinni immikkut toqqakkani piffissap ingerlanerani ineriartorsimaneq kiisalu kommunit sisamaasut, qulequttat pingasut uku aallaavigalugit assigiinngissutaat allaaseraavut: aaqqissuussaaneq, aningaasartuutit aamma unammillernartut. Kapitalikkut takussutissineqarsinnaalerput kinguaattoorutit pillugit ajornartorsiutit ilaat, kapitalimi tullermi sammineqarnerususSat, tassa Kalaallit Nunaanni meeqqanik inuusuttunillu ajornartorsiortunik suliassaqarfiup Norgemut (ajornanngiffianilu Finnmarkimut) sanilliunneqarnera. Aamma unammillernartut pillugit allaaserisaq ilaatigut suliassaqarfiit allat, meeqqat pillugit isumaqatigiissutip ilanngutsinneratigut aningaasaqarnikkut kinguaattoorutigisinnaasaannut takussutissaalaarsinnaavoq.

3.1 Atuarfeqarneq

Atuarfeqarneq Kalaallit Nunaanni meeqqanut inuusuttunullu pingaaruteqarluinnartuuvoq. Aammami Naalagaaffiit Peqatigiit Meeqqat pillugit isumaqatigiissutaat, allaaserisaq 28, meeqqat tamarmik pinngitsooratik tunngaviusumik ilinniartinneqartussaanerat ilinniartinneqarsinnaanissaallu, aammalu ingerlaqqiffiusumik ilinniarnissamut kajumissaarneqarnissaannik periarfissaqarnissaannillu imaqartoq aqqutigalugu meeqqap ilinniarsinnaatitaaneranut tunngassuteqarpoq. Ilinniartitsinerup meeqqap inuttut naleqassuseqarnissaa qulakkiigassaraa, ilinniartitseriaatsinillu nutaaliaasunik imaqassalluni. Ilinniartitsineruttaaq siunertarissavaa meeqqap, inuit pisinnaatitaaffii, angajoqqaani namminerlu kinaassutsini, soorlu nunap inoqqaajuneranut tunngasut ataqqillugit ineriartortinnissaa, tak. allaaserisaq 29. Tassa imaappoq tunngaviusumik atuarfik meeqqat inuusuttullu peroriartorneranni ineriartuutaavoq pingaarutilik, apeqqutaatinnagu meeqqat inuusuttullu nalinginnaasumik peroriartortut imaluunniit ajornartorsiuteqartut pineqarnersut.

Atuarfik meeqqat amerlanerpaartaasa peroriartorneranni tunngaviliisuuvoq, inersimasullu meeqqat atuarfimmi naapittagaat meeqqap ineriartornissaata ilorrisimaarnissaatalu qulakkeerneqarnissaanni pingaaruteqarluinnartuupput. Aammami atuarfik tassaagajuppoq pisortat, meeqqat inooqataanerminni, ilaquttaminni inuttulluunniit ajornartorsiutaannik paasinnittarfiat.

Kalaallit Nunaanni atuarfeqarnerup aaqqissuussaanera kiisalu tassani unammillernartut, suliassaqarfimmi sulisut pingaarutillit (qitiusumik allaffeqarfimmi kommuninilu) apersorneqarnerinik tunngavillit, kommunit ilaasa pingasut (ikke Kujalleq[2]) pitsaassutsimik nalunaarusiaat, Naatsorsueqqissaartarfimmit Ilinniartitaanermullu Aqutsisoqarfimmit paasissutissat immikkoortuni tulliuttuni saqqummiutissavagut.

3.1.1 Aaqqissuussanera

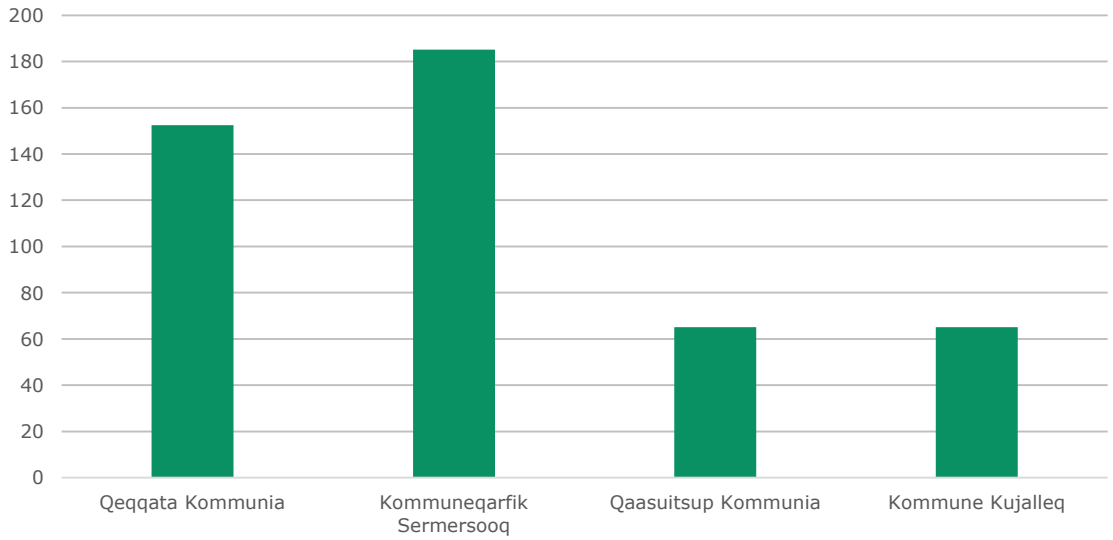
Kalaallit Nunaanni atuarfeqarfik, atuarfiit immikkut ittut Namminersorlutik Oqartussanit piginеqartut aamma atuarfiit namminersortutut aaqqissuussat kisimik pinnatik, kommunit ataanni aaqqissuussaavoq. Meeqqat inuusuttullu amerlanerpaartaat kommunit meeqqanut atuarfiini

[2] Kujallermi meeqqat atuarfii pitsaassutsimik nalunaarusianik 2015-imi suliaqarsimanngillat.

atuartuupput. Kommunit atuarfeqarfimmik aaqqissuussinerat kommunimiit kommunimut assigiinngiiaartuuvoq, tassa ilaatigut aningaasaqarnerup qitiusumiit immikkoortinnera eqqarsaatigalugu. Atuarfiit ilaannut aningaasaliissutit, soorlu sulisut aningaasarsiaannut atorneqarnerannut tunngatillugu qitiusumiit sukannersumik aqunneqarput, atuarfinni allani pisortat ataasiakkaat aningaasaliissutinik nammineq aqutsinissamut kiffaanngissuseqarnerullutik.

Nunap isorartunerujussua pissutigalugu illoqarfinni atuarfiit nunaqarfinnillu atuarfiit immikkoortinneqarsinnaapput. Illoqarfinni atuarfiit illoqarfinniipput nunaqarfinnilu atuarfiit minnerugajuttut nunaqarfinniillutik. Nunaqarfiit atuarfiisa ilaat ikittuararsuaannarnik atuartoqartarput, illoqarfimmi atuarfiit annersaat 500-ngajannik atuartoqartoq. Tassa imaappoq atuarfiit annersaat minnersaallu assigiinngissuteqartorujussuupput. Kalaallit Nunaanni kommunit sisamaasut atuarfiini atuartut agguaqatigiissillugit amerlassusii ataani titartakkami takuneqarsinnaapput.

Figur 3.1 Atuarfimmi ataatsimi atuartut amerlassusiat

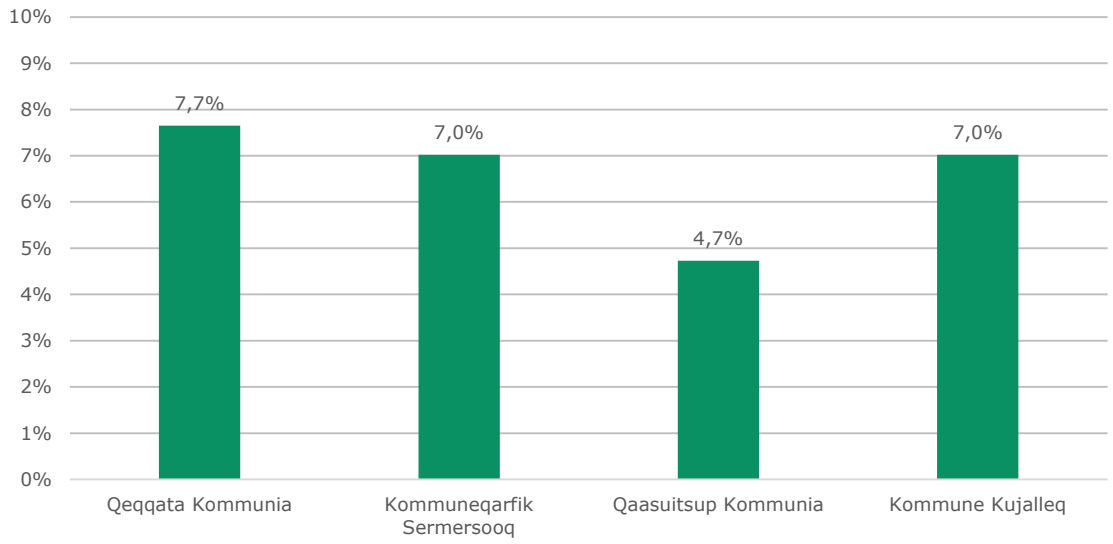
Najoqqutaq:Qeqqata, Sermersuup, Qaasuitsup kiisalu Kujalliup ukiumi atuarfiusumi 2014/2015-imi pitsaassutsimik nalunaarusiaat, Inerisaavik (2015).

Titartakkami qulaaniittumi takuneqarsinnaavoq Qaasuitsup Kujalliullu atuarfii kommuninut allanut marlunnut sanillullutik minnerungaatsiartut, tassa atuartut amerlassusii uuttuutigalugit. Pingaartumik Qaasuitsup kommuniata nunaqarfinni atuarfiiutai ikittuinnarnik atuartullit amerlapput. Qaasuitsup Kommunia illoqarfinni atuarfinnik qulingiluanik nunaqarfimmilu atuarfinnik 30-nik peqarpoq, atuartut 24 %-iisa missingi nunaqarfinni atuartuullutik.

Meeqqat inuusuttullu 1. klassemiit 10. klassemut pinngitsooratik atuartinneqartussaatitaapput-/ilinniartussaatitaapput, taamaakkaluartoq kalaallit inuusuttut tamarmik tunngaviusumik atuarfik naammassisanngilaat. Nunaqarfinni atuarfiit mikisuararsuugajummata 8.- klassiniit 10-klassinut atuartut illoqarfinnut eqiterunneqartarput. Atuartut nunaqarfinneersut piffissami tassani illoqarfiit atuartunut najugaqarfiutaanni najugaqarsinnaapput.

Atuartitsinerup nalinginnaasup saniatigut immikkut ittumik annertusisamik atuartitsineq (VSP) aamma ingerlanneqartarpoq, soorlu klassit nalinginnaasut avataanni aamma atuarfinni immikkut ittuni immikkut atuartitsinertut. Atuartut immikkut ittumik annertusisamik atuartinneqartartut amerlassusii ataani titartakkami takuneqarsinnaapput.

Figur 3.2 Atuartut immikkut ittumik annertusisamik atuartinneqartartut amerlassusii

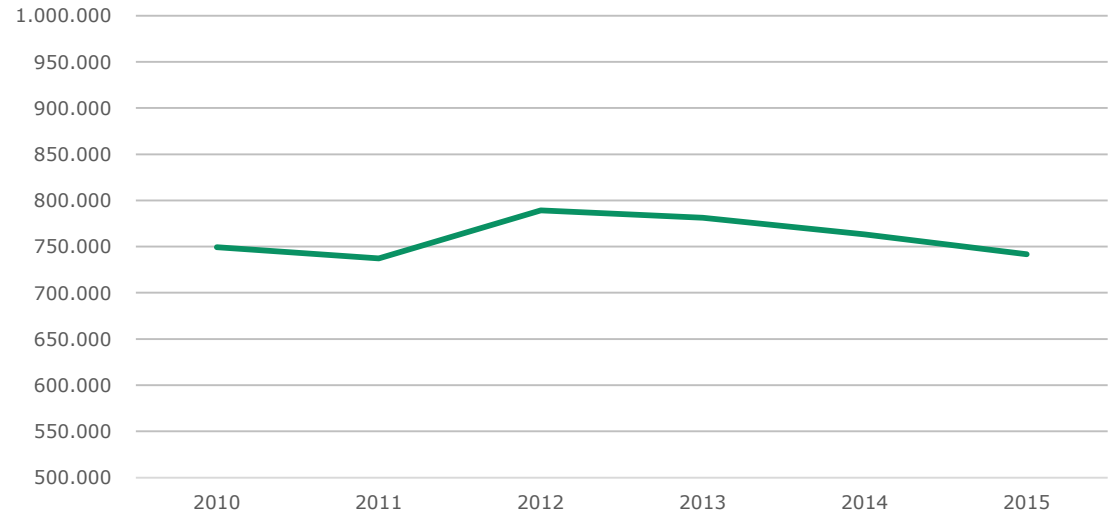

Najoqqutaq:Qeqqata, Sermersuup, Qaasuitsup kiisalu Kujalliup ukiumi atuarfiusumi 2014/2015-imi pitsaassutsimik nalunaarusiaat, Inerisaavik (2015).

3.1.2 Atuarfeqarnermut aningaasartuutit

Atuarfeqarnermut 2010-miit 2015-imut aningaasartuutaasimasut tamarmiusut titartakkami ataani takuneqarsinnaapput. Takuneqarsinnaavoq piffissap ingerlanerani nikeralaarsimasut 2012-imi amerleriaateqarlutik, kingornalu 2015-imi amerlassutsiminnut apparsimallutik.

Figur 3.3 Atuarfeqarnermut 2010-miit 2015-imut aningaasartuutit, akit aalaakkaasut 1.000 kr.-inngorlugit

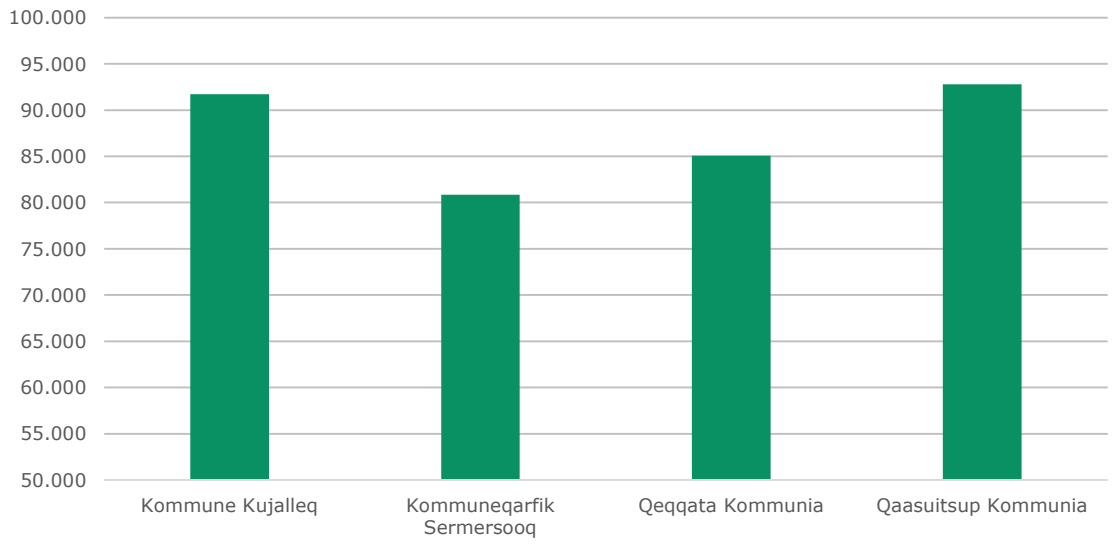

Nassuiaat:Aningaasartuutit 2015-imi akit aalaakkaasut atorlugit 1.000 kr.-itut takutinneqarput. Kontut makkua aningaasartuutinut ilaapput: kommunini atuarfiit, atuarfinnut namminersortunut tapiissutit, kollegiat aamma skolehjemit aamma PPR.

Najoqqutaq:Kommunit naatsorsuutaat Naatsorsueqqissaartarfimmit tunniunneqartut

Kommunit sisamaasut tamaasa qiviarutsigik, taava titartakkami ataani takuneqarsinnaavoq Qaasuitsup Kommunia aamma Kommuni Kujalleq atuartumut 6-iniit 16-inik ukiulimmut ataatsimut naatsorsorlugu atuarfeqarnermut aningaasartuuteqarnerpaajupput, Kommuneqarfik Sermersooq aningaasartuutikinnerpaajusoq. Taamaannera atuarfiit agguaqatigiissillugu angissusiannik takusatsituut kommunit assigiinngissuteqarnerannut naapertuuppoq, atuarfiimmi minnerit atuartumut ataatsimut aningaasartuutaasa qaffasinnerunerat ilumoormat.

Figur 3.4 Atuarfeqarnermut 2015-imi aningaasartuutit - 6-iniit 16-inik ukiulimmut ataatsimut kr.-ninngorlugit

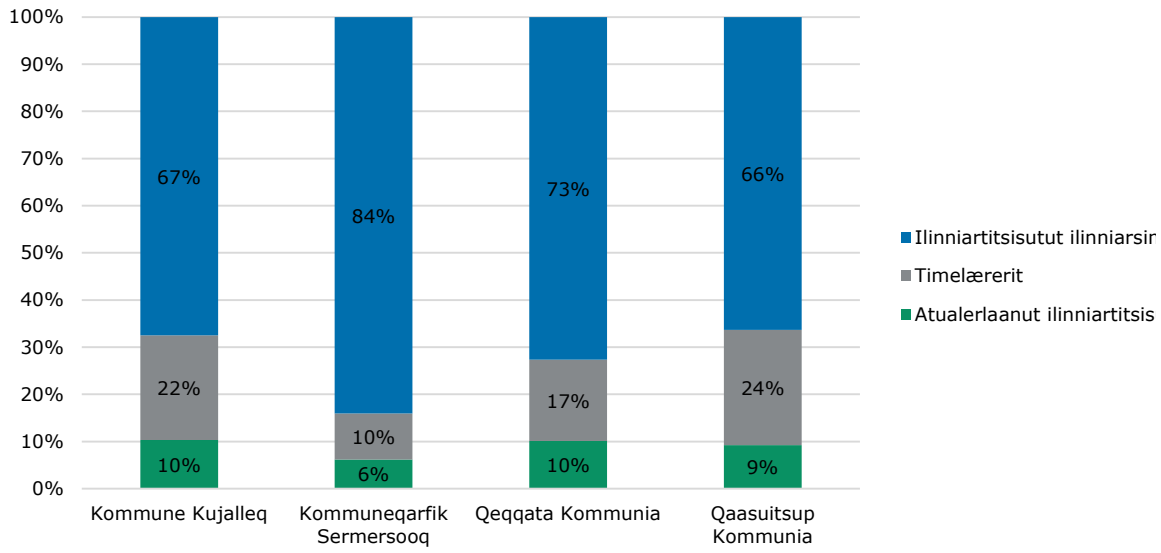
Nassuiaat:Kontut uku aningaasartuutinut ilaapput: kommunini atuarfiit, atuarfinnut namminersortunut tapiissutit, kollegiat skolehjemmit aamma PPR.

Najoqqutaq:Kommunit naatsorsuutaat Naatsorsueqqissaartarfimmit tunniunneqartut

3.1.3 Suliassaqarfimmi tassani unammillernartut

Kalaallit Nunaanni atuarfeqarfimmut unammillernartut ilagaat sulisussanik piukkunnartunik ilinniarsimasunillu pissarsiortarneq. Tamanna apersorneqartunit tamangajalluinnarnit tikkuarneqarpoq. Tamanna kommuninut illoqarfinnullu, pingaartumilli aamma nunaqarfinnut atuuppoq. Kommunimi atuarfeqarnermut pisortap ataatsip unammillernartoq tamanna ima nassuiarpaa, ilinniartitsisunik ilinniarsimasunik pissarsiniartarneq ajornakusoortuusoq, ilinniartitsisummi nunaqarfinni mikisuni avinngarusimasuni aammalu illoqarfimmi anginerusumi periarfissat assinginik periarfissaqarfiginngisaminni sulinissaq kissaatigisanngimmassuk. Ilutigisaanik suliffimmut atatillugu nunaqarfinni inissat naammattumik pitsaassusillit isumannaarnissat aningaasartuuterujussuusinnaasoq pisortap oqaatigaa. Tamaammat timelærerinik taasat atuarfinni annertoorujussuarmik atugaapput. Timelærerit tassaapput ilinniartitsisutut ilinniarsimanngitsut aalajangersimalluinnanngitsumillu atorfinitsitaasartut.

Figur 3.5 Atualerlaanut ilinniartitsisut, timelærerit ilinniartitsisutullu ilinniarsimasut, 2014

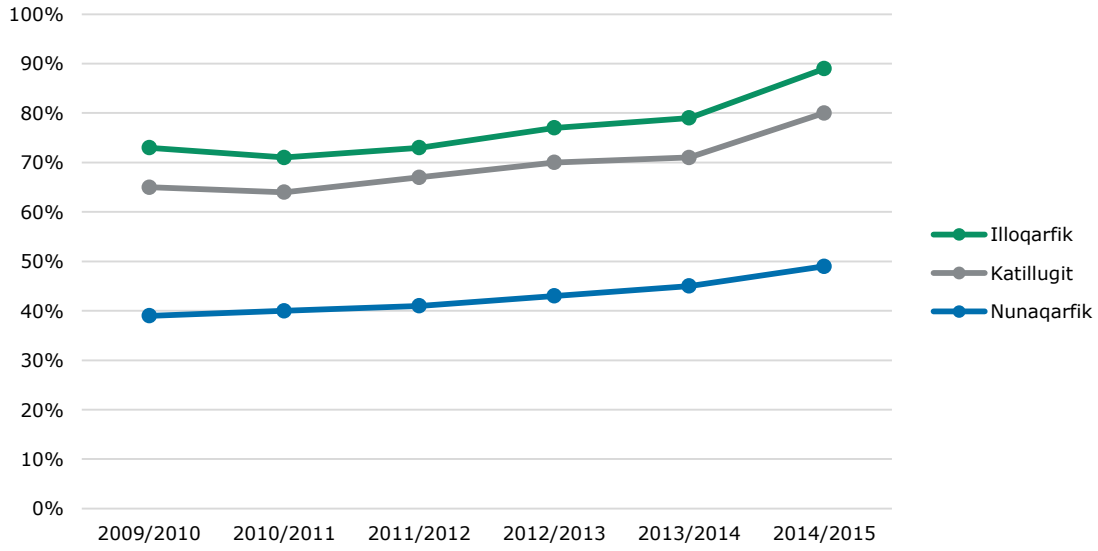

Nassuiaat: n (Kujalleq) = 126, n (Sermersooq) = 339, n (Qeqqata) = 168, n (Qaasuitsup) = 380

Najoqqutaq: Greenland Epinion, 2016: http://greenland.epinion.dk/_layouts/Greenland/Forskolen/10.aspx

Titartakkami qulaaniittumi takuneqarsinnaapput atuartitsisut assigiinngitsut kommunini sisamaasuni amerlassusii. Timelærerit 10 aamma 24 %-it akornannik amerlassuseqarput. Nunaqarfinni minnerni atuarfinni sulisuusut 100 %-ii tikillugit tassaasarput timelærerit. Kommunini pingasuni ilinniartitsisut amerlassusii Qaasuitsumi 66 %-it missingisa Qeqqanilu 73 %-it missingisa akornanniipput, Sermersuumi 84 %-iusut. Ilinniarsimanngitsunik atuartitsisoqarnerup atuartut ilikkakkamikkut qaffasissusiannut ilinniaqqinnissamullu periarfissaannut sunniuteqarnissaa naatsorsuutigineqarsinnaavoq. Taamaattorli ilinniartitsisutut ilinniarsimasut amerlassusiat ukiuni kingullerni qaffariaateqarsimasoq titartakkami ataaniittumi takuneqarsinnaavoq. Takuneqarsinnaavortaaq ilinniartitsisutut ilinniarsimasut nunaqarfinni ikinnerulluinnartut.

Figur 3.6 Ilinniartitsisutut ilinniarsimasut illoqarfinni, nunaqarfinni aammalu katillugit

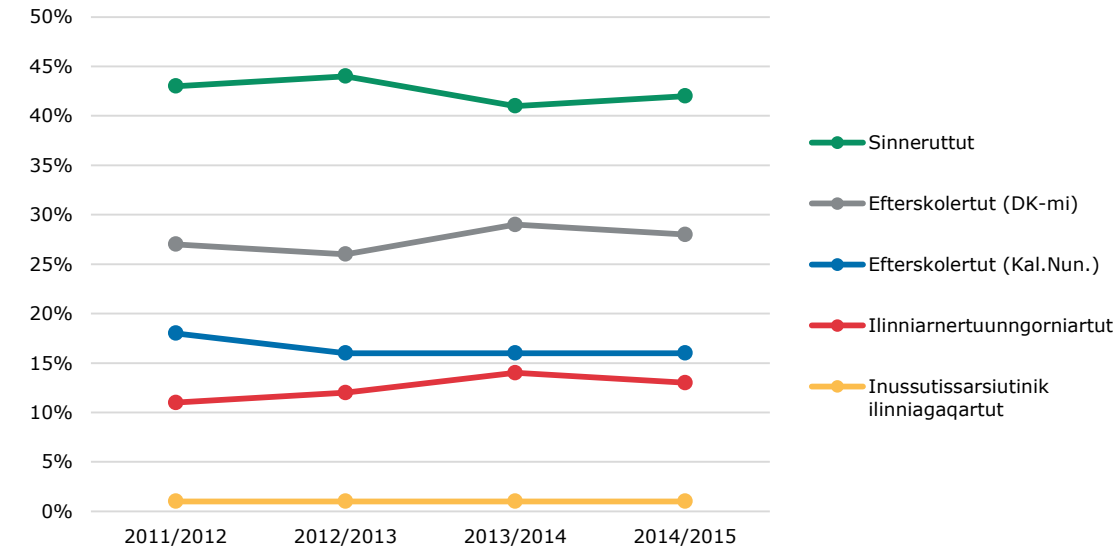
Najoqqutaq: Greenland Epinion, 2016: http://greenland.epinion.dk/_layouts/Greenland/Forskolen/15.aspx

KORA-p apersuinerini, sulisussarsiniartarnermik ajornartorsiummut tunngatillugu erseqqissarneqarpoq isorliunerusuni atuartitsinerup pitsaasuunissaa qulakkeerneqassappat ungasissumiit atuartitsineq aaqqiissutissaasinnaassasoq. Taamaaliortoqassappalli internetikkut attaveqarneq ullumikkornit pitsaanerujussuusariaqarpoq.

Danmarks Evalueringsinstitutip (EVA) Kalaallit Nunaanni meeqqat atuarfiat 2015-imi, ilinniartitsisutullu ilinniagaq 2016-imi nalilersorpai. Misissuinerit taakku marluk inernerisa takutippaat Kalaallit Nunaat unamilligassarujussuaqartoq. Meeqqat atuarfiannik naliliinerup assersuutigalugu takutippaa, kommunit kisimiillutik atuarfeqarnermi perorsaanikkut, periusissiornikkut politikkikkullu suliassaq kivissinnaanngikkaat, ilinniartitsisullu meeqqanik immikkut pisariaqartitsisunik sullissinissaminnut ilinniakkamikkut amigaateqartut (EVA, 2015). Ilinniartitsisunngorlaat naammassigaangamik ilinniagaqassutsikkut piginnaasat ilinniartitsisutut ilinniakkamik naliliinermi isornartorsiorneqarnerupput. EVA isumaqarpoq ilinniartitsisutut ilinniagaq pitsanngorsagassarujussuusoq, meeqqallu atuarfianni ilinniartitsisunik ilinniarluarsimasunik pisariaqartitsinermik matussusiisinnaanngitsoq (EVA, 2016). Taamaannera meeqqat inuusuttullu meeqqat atuarfianni atuartut ukiorpassuarni unammilligassaqarnissaannik kinguneqarsinnaavoq.

Kommunit pingasut ukiumi atuarfiusumi 2014/2015-imi pitsaassutsimik nalunaarusiorsimasut meeqqat ilikkakkamikkut killiffii il.il. pillugit paasissutissat ilanngussimavaat. Taamatuttaaq aamma atuarfiit, nunalu tamakkerlugu qaffasissutsit sanilliuppaat. Kisiannili pitsaassutsumik aalajangersimalluinnartumik sanilliussassaqanngimmat qaffasissuseq ataatsimut nalilerneqarsinnaanngilaq. Taarsiullugu, atuartut meeqqat atuarfianni naammassereerlutik ilinniagaqalersimasut amerlassusii meeqqat atuarfiini angusat kingunerisut takussutissaapput. Inuusuttut ilinniakkamut ikaarsaarsimanerat Qaasuitsup Kommuniata aamma Kommuneqarfik Sermersuup kisimik pitsaassutsimik nalunaarusiaminni ilanngussimavaat. Kisitsisit takutippaat Qaasuitsup kommuniani atuartut 36 %-iisa missingi aamma Sermersuup kommuniani atuartut 34 %-iisa missingi meeqqat atuarfiannik naammassinnereernerminni ilinniagassatut neqeroorutinut allanut ingerlaqqissimanngitsut. Atuartut assigiinngitsunik, soorlu Kalaallit Nunaanni Danmarkimiluunniit efterskolernissamik, ilinniarnertuunngorniarnissamik, inuussutissarsiutinik ilinniagaqarnissamik imaluunniit AFS-ernissamik, tassa nunanut allanut atuariartortarnermik aaqqissuussamut, neqeroorfigineqarsinnaapput. Atuarfimmi ulluuneranilu neqeroorutinut pisortatut atorfillip unammillernartut ilaattut assersuutigaa, meeqqat atuarfiannik naammassinnittartut ukiumut 0,8 %-ii kisimik inuussutissarsiutinik ilinniagaqarnermut toqqaannartumik ingerlaqqittartut. Tassunga ilaatigut pissutaapput praktikkerfissaqannginneq praktikkerfissanillu amigaateqarneq. Ukiuni kingullerni sisamani ineriartorsimaneq titartakkami ataaniittumi takutinneqarpoq. Takuneqarsinnaavoq sinneruttut ilinniakkamut ingerlaqqissimanngitsut 40 aamma 45 %-it akornannik amerlassuseqartut.

Figur 3.7 Meeqqat atuarfianniit ikaarsaariarneq

Najoqqutaq: Inerisaavik

Inuusuttut meeqqat atuarfiannik naammassinnereerlutik ingerlaqqinngitsoortartut amerlavallaarnerat iliuuseqarfiginiarlugu 'Piareersarfik', inuusuttut meeqqat atuarfiannik naammassinnereerlutik ilinniakkamut ingerlaqqinnissamut piukkunnarsartarfiat Namminersorlutik Oqartussanit ingerlanneqarpoq.

KORA-p apersuinerisa takutippaat atuarfeqarneq isumaginninnerup tungaatigut sunnernerlugaasorujussuaq, tassami atuartut aamma/imaluunniit taakku angajoqqaavisa inooqataanikkut ajornartorsiutaat atuartut atuarnerannut sunniuteqartarmata. Taamaattoqarneraanerit meeqqat illersuisuata nalunaarusiaani paasissutissanut naapertuupput, tassani allaqqammat atuarfiup nalunaarusiami apersorneqartup nalileraa atuartut 446-it ilaat 236-t inuunerminni annertuunik ajornartorsiuteqartut atuarnerminnilu ajornartorsiuteqartut (MIO, 2016). Qulaani taaneqartoq Kalaallit Nunaanni tamarluinnarmi atuutinngilaq, sumiiffinnilli ajornartorsiuterpassuaqartoqarneranik assersuutissaasoq. Apersorneqartuttaaq ilaata oqaatigaa, atuartut inuunerminni ajornartorsiutaat ilinniartitsisunut sunniuteqartartut, soorlu napparsimasarnerannut, meeqqammi/ilaqutariimmi ilaasa ajornartorsiutaat ima sakkortutigisarmata ilinniartitsisunut tarnikkut sunniisarlutik.

Inuit apersorneqartut aamma EVA-p nalunaarusiaata (EVA, 2015) oqaatigaat angajoqqaat meeqqamik atuarneranni tapersersuinnginnerat kaammattuinnginnerallu aamma ajornartorsiutaasoq. Kommunit ilaata ilaatigut angajoqqaanut atuarfiit ajornartorsiutinik aaqqiiniutissatut oqaatigai, tamannalu misilittagaqarfigilluarsimanerarlugu.

Kiisalu meeqqat illersuisuata nalunaarusiamini tikkuarpaa atuartut atuartunut angerlarsimaffinni najugaqartut qanoq ingerlanerat isiginiassallugu pingaartuusoq (MIO, 2016). Tassa atuartut atuartunut angerlarsimaffinni najugaqartut kaallutik innarnarnerannut, naammattunik atisassaqannginnerannut atugarliornerannullu assersuutissarpassuaqarpoq, taakkumi oqaloqatissaaleqisarput ilaquttatillu qimallugit ungasissorsuarmut aallarsimallutik. Atuartunut angerlarsimaffinni sulisuusut meeqqat taakku ilarpassuinik inuttut ajornartorsiutilinnik ikiuinissamut ilinniarsimanngillat, meeqqallu amerlasuut nunaqarfiinut angerlartinneqartarput, inuttut ajornartorsiornertik pissutigalugu atuarfimmiissinnaanatillu atuartunut angerlarsimaffimmiissinnaanngimmata, taamaalillutillu atuartinneqanngitsoortarput (MIO, 2016).

3.2 Suli atualinngitsunik ulluunerani paaqqinnittarneq

Suli atualinngitsunik ulluunerani paaqqinnittarneq Kalaallit Nunaanni meeqqat pitsaasumik peroriartornissaannik ineriartornissaannillu qulakkeeriniarnermi pingaaruteqarluinnarpoq. Naalagaaffiit Peqatigiit Meeqqat pillugit isumaqatigiissutaanni allaaserisaq 18-ip ilaatigut imaraa, angajoqqaat meeqqaminnik perorsaaneranni meeqqallu ineriartorneranni pisariaqartitaannut naapertuuttumik ikiorneqassasut, matumani aamma meeraq angajoqqaani sulitillugit paarineqarsinnaassasoq. Meeqqat paaqqinniffittut neqeroorutiniitsillugit, soorlu meeraaqqerivinni meeqqerivinniluunniit, inersimasut tassaniittut meeqqat alliartorneranni pingaaruteqartorujussuupput. Taamaammat inersimasut meeqqat tassani naapittagaat meeqqap ineriartornissaanik ilorrisimaarlunilu tassaniinnissaanik qulakkeerinneqataasussaapput, inersimasullumi taakku aamma tassaagajupput meeqqat inooqataanerminni, ilaquttaminni inuttulluunniit ajornartorsiutaannik takunnissinnaasut ikiuisinnaasullu.

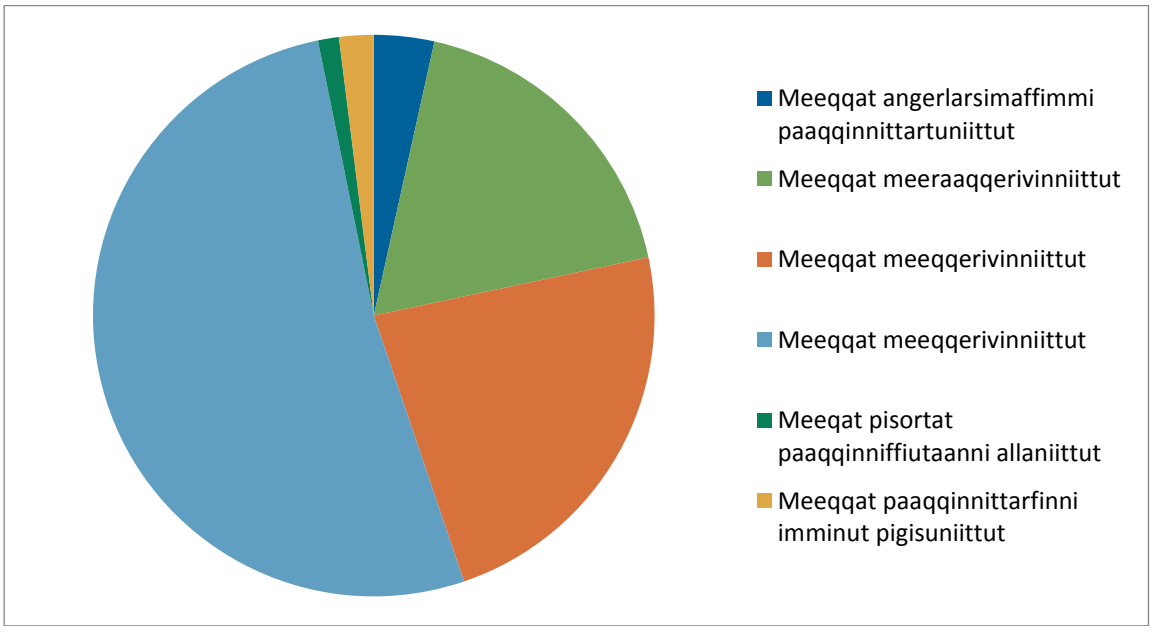
3.2.1 Aaqqissuussaanera

Suli atualinngitsunik ulluunerani paaqqinnittarneq kommunit isumagisaraat, neqeroorutigaallu Meeqqanut suli atualinngitsunut perorsaanikkut inerikkiartuutaasunik ulluunerani neqeroorutit pillugit Inatsisartut inatsisaata nr. 16, 3. december 2012-imeersup periarfissarititai naapertorlugit paaqqutarinneriaatsit assigiinngitsut.

Neqeroorutit assigiinngitsut

Ataani titartakkami takuneqarsinnaasutuut akuleriinnik paaqqinnittarfiit atugaanerpaajupput, meeqqeriviit meeraaqqeriviillu tulleralugit. Angerlarsimaffimmi paaqqinnittartunik atuineq annikitsuinnaavoq, soorluttaaq paaqinnittarfiit imminut pigisut immannguaannaq atugaasut.

Figur 3.8 Ulluunerani paaqqinnittarfeqarnikkut neqeroorutinik 2014-imi atuineq

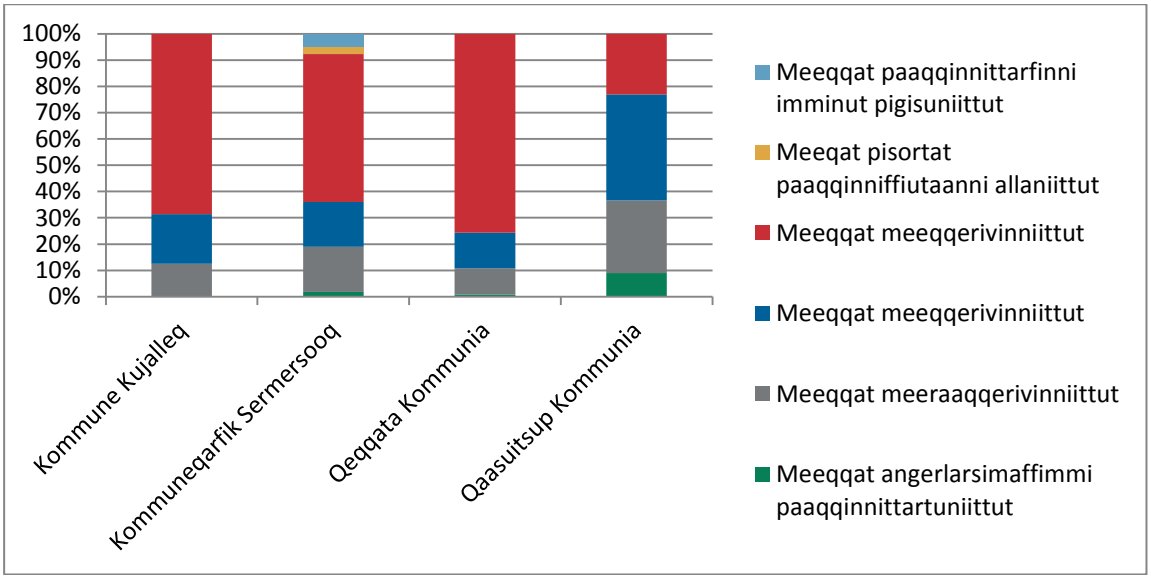

Najoqqutaq: http://greenland.epinion.dk/_layouts/Greenland/Forskole/14.aspx

Kommunilli ulluunerani paaqqinnittarfeqarnermik aaqqissuussineri assigiinngissuteqarput, tak. titartagaq ataani. Naak akuleriinnik paaqqinnittarfiit, meeqqeriviit meeraaqqeriviillu tulleralugit

kommunit sisamaasut ilaanni pingasuni atugaanerpaajunerat taamaaginnaraluartoq, taamaattoq takuneqarsinnaavoq Kommune Kujalleq angerlarsimaffimmi paaqqinnittartunik atuinngilluinnartoq, paaqqinneriaaseq taanna Qaasuitsup Kommuniata kommuninit allanit atugarinerugaa, soorluttaaq akuleriinnik paaqqinnittarfiit atugaanerat minneerarsuusoq.

Figur 3.9 Ulluunerani paaqqinnittarfiit neqeroorutaasut 2014-imi atugaanerat

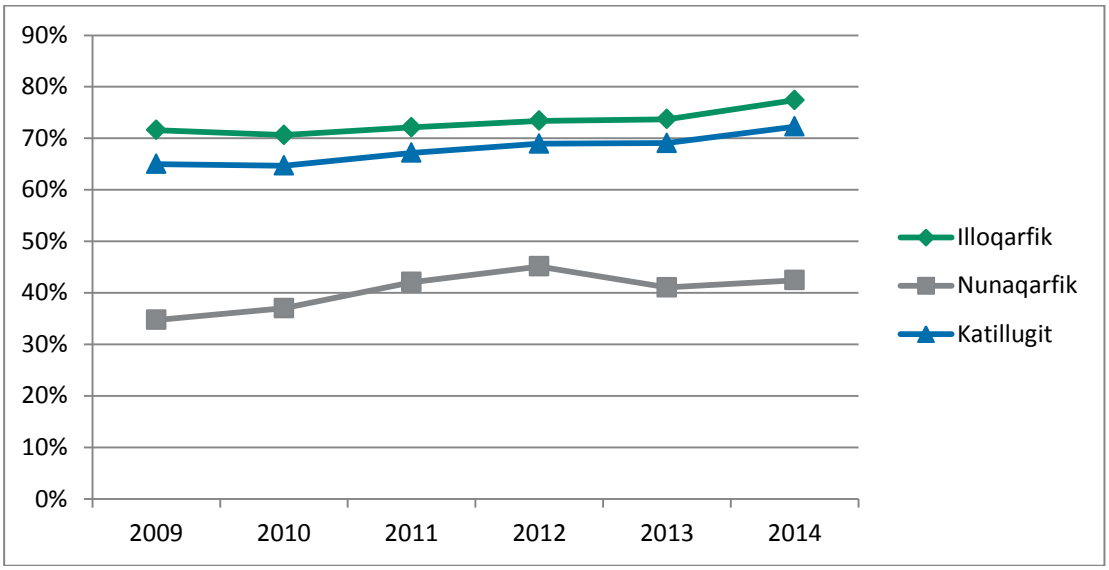

Najoqqutaq: http://greenland.epinion.dk/_layouts/Greenland/Forskole/14.aspx

Atugaanerisa annertussusiat

Titartakkat qulaaniittut takutippaat meeqqanik pisortat paaqqinnittarfiutaanni paarineqartartunik paaqqinneriaatsit suut atugaanerpaajunersut. Meeqqalli 0-iniit 5-inik ukiullit tamarmik pisortat paaqqinnittarfiutaanni paarineqartanngillat – imaassinnaavoq angajoqqaat neqeroorutinik tamakkuninnga atuinissartik pisariaqartinnagu meeqqat namminneq paarisaraat imaluunniit ikinngutinut ilaquttanulluunniit paarittitaraat, immaqaluunniit pisariaqartitsisunit ikinnerusunik neqerooruteqartoqarsimasinnaavoq, taamaammallu utaqqisut allattorsimaffii atugaasut. Ataani titartakkami takuarput paaqqinnittarfinnik atuinerup, tassa imaappoq 0-imiit 5-inik ukiullit paaqqinnittarfimmi angerlarsimaffimmiluunniit paaqqinnittartunit paarineqartarnerat 2009-miit 2014-imut qanoq issimanersoq.

Figur 3.10 2009-miit 2014-imut atugaaneri – 0-imiit 5—inik ukiullit paaqqinnittarfimmi angerlarsimaffimmiluunniit paaqqinnittartumi paarineqartartut amerlassusiat

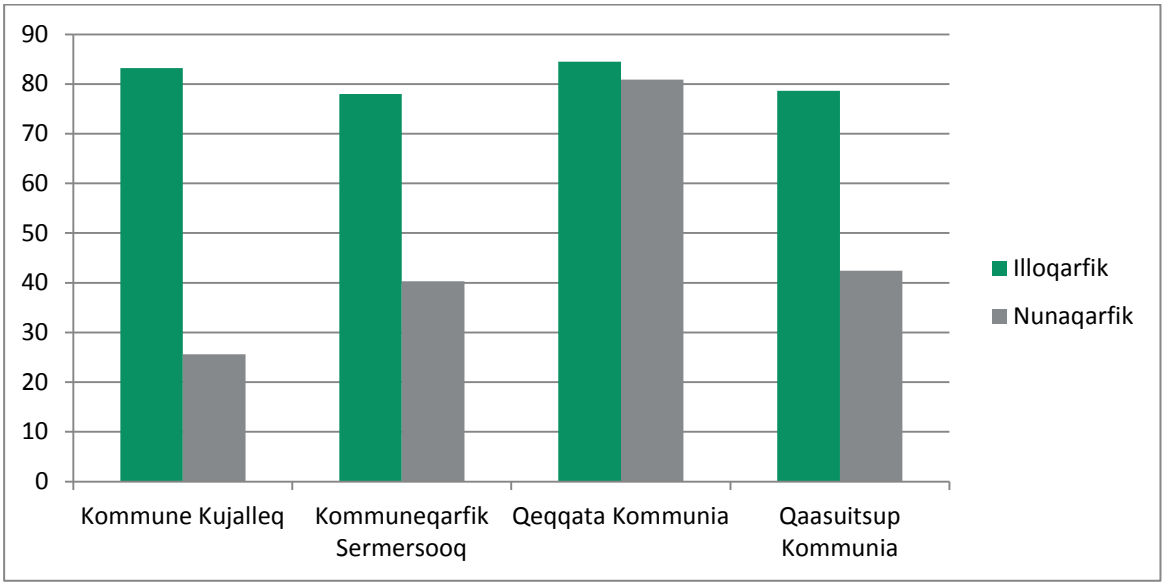

Najoqqutaq: http://greenland.epinion.dk/_layouts/Greenland/Forskole/21.aspx

Titartakkami takuneqarsinnaasutuut piffissami 2009-miit 2014-imut atugaanerat nuna tamakkerlugu annertusiartuaarsimavoq. Kisianni 0-imiit 5-inik ukiullit pisortat paaqqinnittarfiutaanni paarineqartartut amerlassusiat assigiinngisitaartorujussuuvoq, apeqqutaaluni illoqarfimmi nunaqarfimmiluunniit najugaqarneq. Kalaallit Nunaat tamaat ataatsimut isigigutsigu, pisortat paaqqinnittarfiutaannik nunaqarfinni periarfissaqarneq aamma/imaluunniit atuineq illoqarfinningarnit annikinneerarsuuvoq. Taamaannera meeqqat ikiorneqarnissamik pisariaqartitsisut kommunini oqartussaasunit qanoq siusitsigisukkut paasineqarnissaannut sunniuteqarsinnaavoq. Meeqqat pisortat paaqqinnittarfiutaanniittanngippata, meeqqat isumaginninnikkut suliniuteqarfigineqarnissamik pisariaqartitsinerat pisortat aatsaat paasilersinnaavaat meeqqat atuartunngoraangata – taamaammat meeqqat taakku pisariaqartitsinerat immikkut sulissuteqarnikkut aatsaat paasineqarsinnaavoq.

Illoqarfinnili nunaqarfinnilu atugaanerisa assigiinngissutaat kommunini sisamaasuni tamani angeqatigiinngilaq, tak. titartagaq ataani.

Figur 3.11 Kommunini sisamaasuni 2015-imi atugaanerat – 0-imiit 5—inik ukiullit paaqqinnittarfimmi angerlarsimaffimmiluunniit paaqqinnittartumi paarineqartartut amerlassusiat

Najoqqutaq:http://bank.stat.gl Førskole dagtilbud nøgletal efter kommune, distrikt og bosted (2014-2015) *[OFDUKN1]*

Qeqqata Kommuniani illoqarfinni nunaqarfinnilu atugaanerat assigiinngissuteqanngingajappoq. KORA-p kommunimi apersuinera naapertorlugu kommunimi atugaanerisa qaffasissuunera meeqqat paarineqartarnerannik politikkikkut pingaartitsinermik pissuteqarpoq, tassa paaqqinnittarfinnik arlalinnik sanaartortoqarsimalluni utaqqisut allattorsimaffiini allassimasuerutingajalluinnarlugu. Paarlattuanik pisoqarpoq Kommune Kujallermi, tassa illoqarfinni nunaqarfinnilu atugaanerat assigiinngissuteqartorujussuulluni, meeqqammi 0-imiit 5-inik ukiullit Kujallermi nunaqarfinni najugallit sisamararterutaat sinnilaaginnarlugit pisortat paaqqinnittarfiutaanni paarineqartarmata, Kujalliup illoqarfiini meeqqat 10-ugaangata arfineq-pingasut sinnerlugit paaqqinnittarfimmi paarineqartartut.[3] Tassa imaappoq meeqqat nunaqarfimmiut paarineqartarnerat eqqarsaatigissagaanni, pisortat paaqqinnittarfinnik neqeroorutaannik periarfissaqarneq aamma/-imaluunniit atuineq kommunit akornanni assigiinngitsorujussuuvoq, meeqqalli illoqarfimmiut eqqarsaatigissagaanni tamanna kommunini assigiinngissuteqannginnerulluni.

Sulisut amerlassusiat

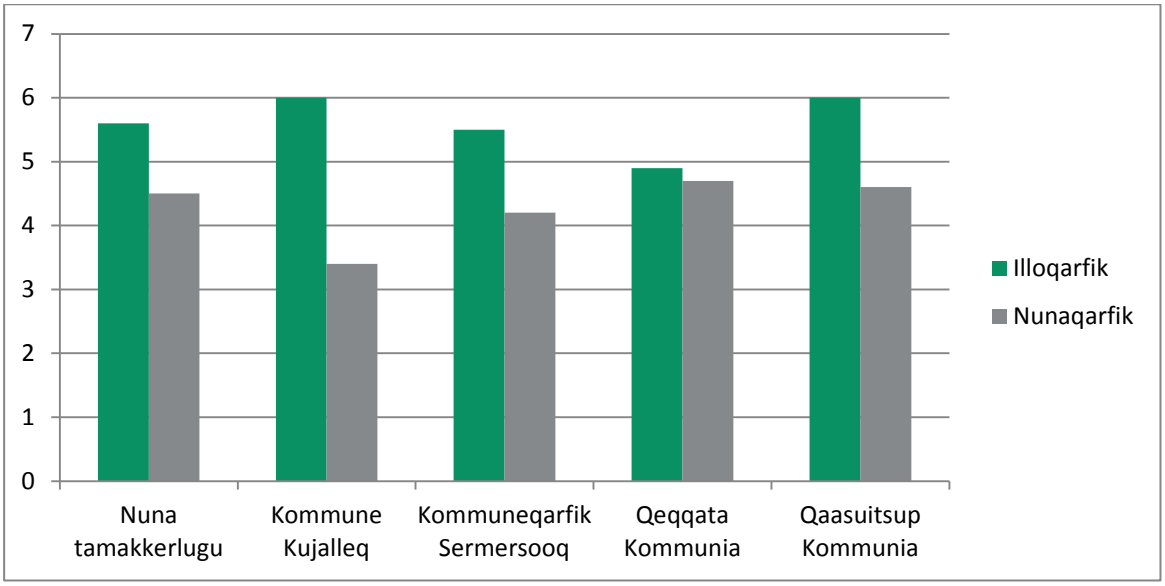
Suli atualinngitsut pillugit inatsimmi taaneqarpoq meeraaqqerivinni meeqqat inimi ataatsimi amerlanerpaamik 12-iusinnaasut (0-imiit 2-nik ukiullit) meeqqerivinnilu meeqqat inimi ataatsimi 20-usinnaasut (3-niit 6-inik ukiullit)[4]. Inatsimmissaaq aalajangersarneqarpoq meeqqanut inimi ataatsimiittunut sulisut minnerpaamik tassaassasut perorsaasoq ataaseq, perorsaasumut ikiortitut ilinniarsimasoq ataaseq aamma ikiorti ataaseq.[5]

Titartakkami ataani takuneqarsinnaavoq meeqqanik paaqqinnittarfimmi paarsisumut ataatsimut meeqqat amerlassusiat illoqarfinni tupinnanngitsumik qaffasinnerpaajusoq, nunaqarfinnimi meeqqat ikittunnguugajummata, taamaammallu meeqqeriviit minneroriaraangata meeqqat inersimasumut ataatsimut soorunami ikinnerusartut. Taamaattoq illoqarfinni nunaqarfinnilu sulisut amerlassusissaat (sulisumut ataatsimut meeqqat amerlassusissaat) kommunit akornanni

[3] Kommunimik apersuinermi oqaatigineqarpoq meeqqat suli atualinngitsut, ulluunerani neqeroorutinik aalajangersimasunik peqanngitsuni allanik sammisaqartinneqarsinnaasut.
[4] §11, imm. 2
[5] §20, imm. 1

assigiinngitsorujussuuvoq. Qeqqata Kommuniani illoqarfinni nunaqarfinnilu assigiinngissuteqanngingajappoq, Kujallermi assigiinngissut annertoorujussuusoq – tassani illoqarfinni inersimasumut ataatsimut meeqqat amerlassusiat nunaqarfinnut sanilliullugu marloriaatingajaalluni.

Figur 3.12 Meeqqanik paaqqinninnermi 2015-imi sulisumut ataatsimut meeqqat amerlassusiat*

Nassuiaat:*Meeqqat amerlassusiat allanngorartuuvoq, tassani pineqarluni meeqqat tamarmik meeqqerivimmiuusuuppata meeqqat qassiussagaluarnersut, tassa imaappoq meeraq meeraaqqerivimmiittoq meeqqap meeqqerivimmiittup 1,67-eriaataatut naatsorsorneqartarluni. Naatsorsuineq suli atualinngitsunik paaqqinnittarfiit pillugit inatsimmik tunngaveqarpoq. Suli atualinngitsunik paaqqinnittarfiit pillugit inatsimmi taaneqarpoq meeraaqqerivinni meeqqat inimi ataatsimi amerlanerpaamik 12-iusinnaasut (0-imiit 2-nik ukiullit) meeqqerivinnilu meeqqat inimi ataatsimi 20-usinnaasut (3-niit 6-inik ukiullit). Meeraq meeraaqqerivimmiittoq meeqqap meeqqerivimmiittup 1,67-eriaataatut naatsorsorneqarpoq

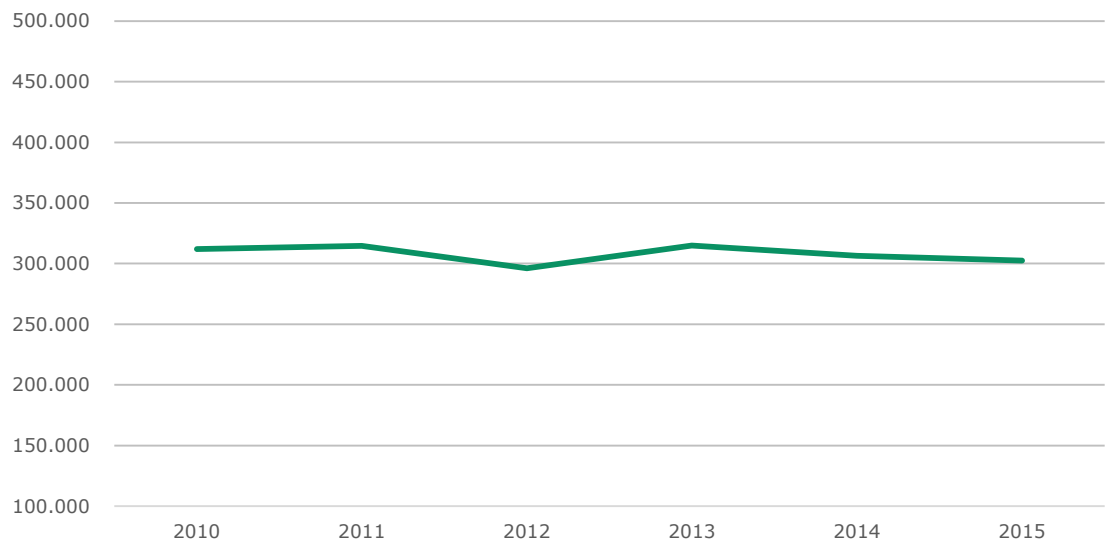
Najoqqutaq:http://bank.stat.gl Førskole dagtilbud nøgletal efter kommune, distrikt og bosted (2014-2015) *[OFDUKN1]*

Taamaattorli meeqqerivinni meeqqanut 20-nut sulisut ikinnerpaamik pingasuunissaannik – tassa inersimasumut ataatsimut meeqqerivimmi meeqqat 6,66-iunissaannik inatsisip piumasaqaataanik eqquutsitsinissaq ajornartorsiutaasanngilaq, kommuninimi tamani inersimasumut ataatsimut meeqqat inatsimmi aalajangersagaasumit ikinnerupput. Kommunilli unammillernartitaat tassaavoq sulisunik piukkunnartunik sulisussarsiniartarneq sulisorinniinnarniartarnerlu, tamannalu immikkoortoq 3.2.3-mi sammissavarput.

3.2.2 Aningaasartuutit

Titartakkami ataani takuneqarsinnaasutuut ulluunerani neqeroorutinut, tassa meeqqerivinnut, meeraaqqerivinnut, akuleriinnik paaqqinnittarfinnut angerlarsimaffimmilu paaqqinnittartunut aningaasartuutit piffissami 2010-miit 2015-imut taamaaginnangajassimapput, 300 mio. koruunit eqqaannik amerlassuseqarsimallutik (2015-imi akit).

Figur 3.13 Ulluunerani neqeroorutinut piffissami 2010-miit 2015-imut aningaasartuutit 2015-imi akit aalaakkaasut atorlugit 1.000 kr.-inngorlugit takutinneqarput

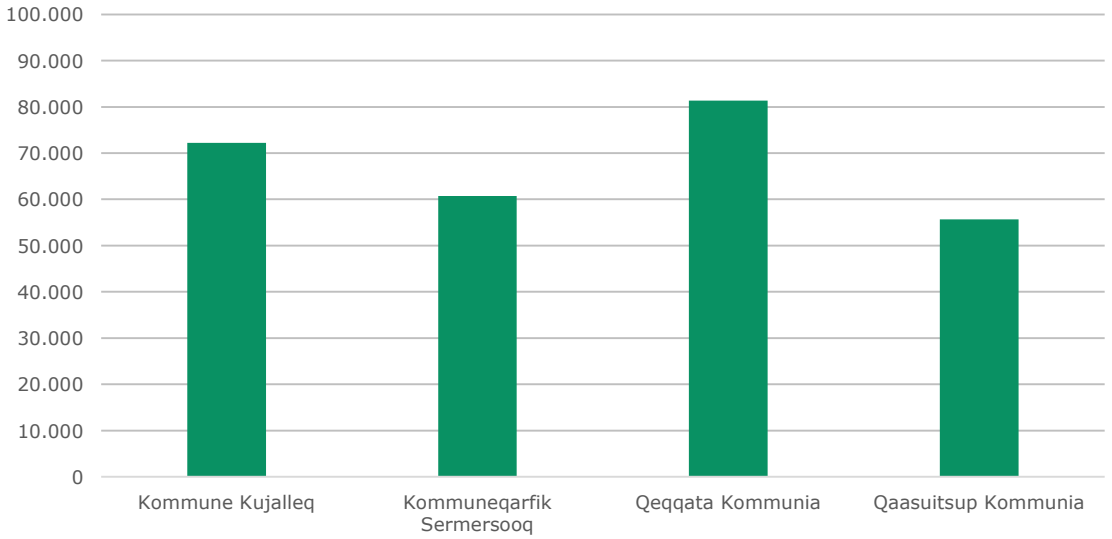

Nassuiaat: Aningaasartuutit 2015-imi akit aalaakkaasut atorlugit 1.000 kr.-inngorlugit takutinneqarput. Kontut makku ilaapput: Ulluunerani paaqqinnittarfinni akiliuteqarani inissat, ulluunerani neqeroorutini aningaasartuutit, Angerlarsimaffimmi paaqqinnittarneq, Meeraaqqeriviit, Meeqqeriviit, Akuleriinnik paaqqinnittarfiit.

Najoqqutaq: Kommunit naatsorsuutaat Naatsorsueqqissaartarfimmit tunniunneqartut

Ulluunerani neqeroorutinut aningaasartuutit kommunini sisamaasuni isiginnaaraanni takuneqarsinnaavoq Qeqqata Kommunia 0-imiit 5-inik ukiulimmut ataatsimut aningaasartuuteqarnerpaajusoq, tamannalu kommunip nunaqarfiini paaqqinnittarfiit, kommuninut allanut saniliullugu atugaanerujussuunerannut naapertuulluarpoq.

Figur 3.14 Ulluunerani neqeroorutinut 2015-imi aningaasartuutit – 0-imiit 5-inik ukiulimmut ataatsimut kr.-it

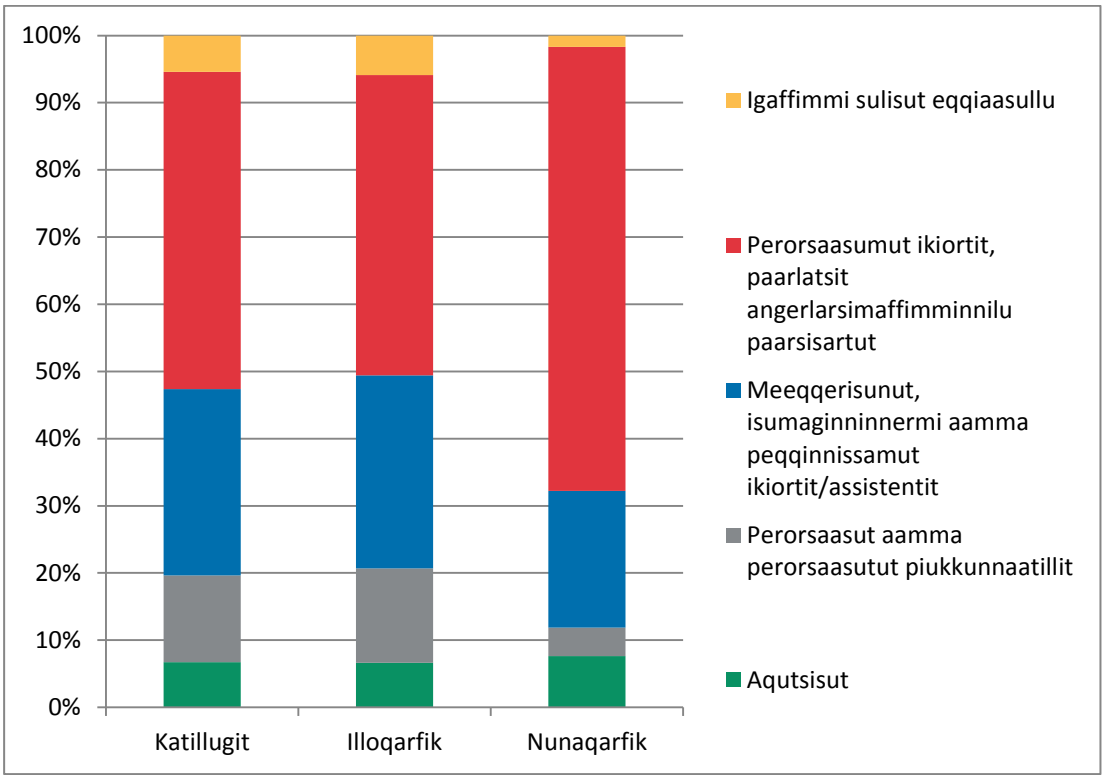
Nassuiaat:Kontut makku ilaapput: Ulluunerani paaqqinnittarfinni akiliuteqarani inissat, ulluunerani neqeroorutini aningaasartuutit, Angerlarsimaffimmi paaqqinnittarneq, Meeraaqqeriviit, Meeqqeriviit, Akuleriinnik paaqqinnittarfiit.

Najoqqutaq:Kommunit naatsorsuutaat Naatsorsueqqissaartarfimmit tunniunneqartut

3.2.3 Suliassaqarfimmi tassani unammillernartut

Ulluunerani paaqqinnittarnerup iluani unammillernartut ilaat tassaavoq isorliunerusuni sulisussanik piukkunnartunik sulisussarsiniartarneq sulisorinniinnarniartarnerlu – soorlu aamma isumaginninnerup atuarfeqarnerullu iluanni taamaattoq. Titartakkami ataani takuneqarsinnaasutuut nunaqarfinni sulisussarsiorneq ajornakusoornerpaajuvoq. Tassa sulisut perorsaasutut ilinniarsimasut nunaqarfinni ikinnerupput – oqartoqarsinnaavorluunniit ikittuararsuupput – perorsaasumut ikiortit ilinniarsimanngitsut, angerlarsimaffimmi paarsisartut taartaasartullu ulluunerani neqeroorutini sulisut affaat sinnerlugit amerlassuseqartut. Kommunimi suliaqarfimmi pisortaq naapertorlugu pissutaasut ilagaat perorsaasunut inissat pitsaasut nunaqarfinni amigaataanerat.

Figur 3.15 Meeqqanik paaqqinninnermi 2015-imi sulisuusut – illoqarfinnut nunaqarfinnullu agguataarlugit

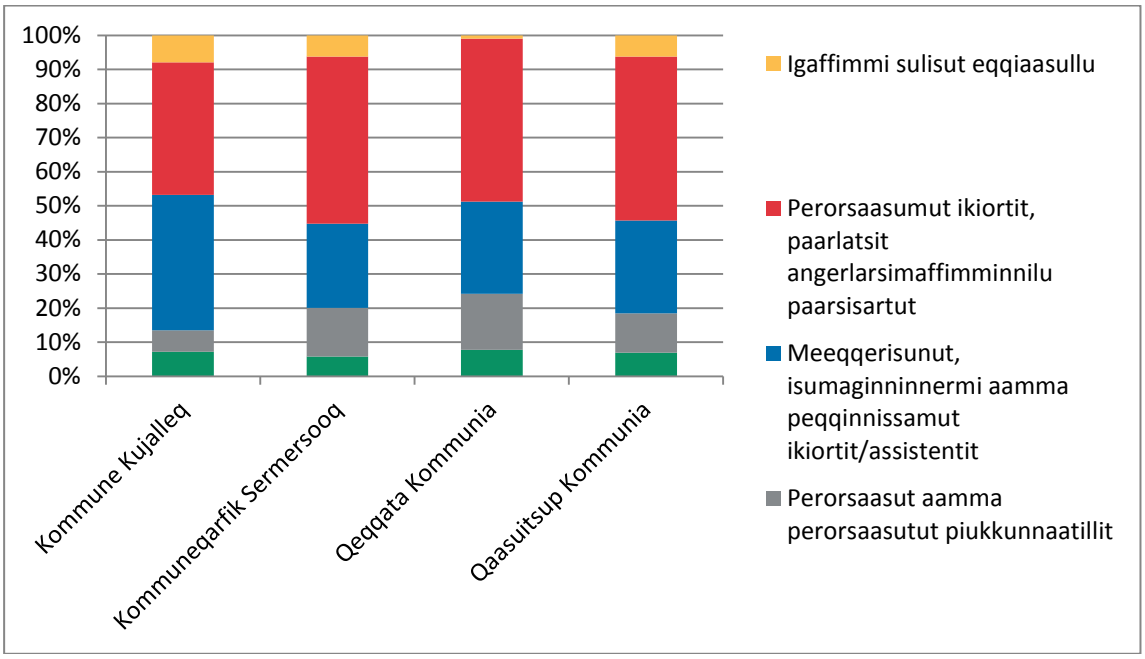

Nassuiaat: Sulisut sutut atorfeqarneri pillugit erseqqinnerusumik takuuk Naatsorsueqqissaartarfik

Najoqqutaq: http://bank.stat.gl Førskole dagtilbud personale efter kommune, distrikt og bosted (2014-2015) *[OFDKN2]*

Kommunini sisamaasuni meeqqanik paaqqinnittarnermi sulisuusut ilinniagaat aamma assigiingissuteqalaarput – tassunga ilaatigut pissutaavoq nunaqarfinni innuttasut kommunit ilaanni amerlaneruneratt.

Figur 3.16 Meeqqanik paaqqinnittarnermi 2015-imi sulisuusut – kommunini sisamaasuni naatsorsukkat

Nassuiaat: Sulisut sutut atorfeqarneri pillugit erseqqinnerusumik takuuk Naatsorsueqqissaartarfik

Najoqqutaq: http://bank.stat.gl Førskole dagtilbud personale efter kommune, distrikt og bosted (2014-2015) *[OFDKN2]*

3.3 Peqqinnissaqarfik

Peqqinnissaqarfik soorunami meeqqanuinnaq sammitinneqanngilaq, meeqqalli inuusuttullu atugaannut arlaqartutigut pingaaruteqartuulluni. Aamma taamaappoq suliassaqarfinni meeqqat pillugit isumaqatigiissummi taaneqartuni, isumaginninnermullu tunngasunik imaqarajuttuni, tak. immikkoortoq tulleq 3.4. Taaneqaannarsinnaavoq allaaserisaq 6, meeqqap inuuinnarnissaminut pissusissamisoorluinnartumik pisinnaatitaaffia, ilaatigut naalungiarsuit toqusartut aamma meeqqat inuusuttullu imminortartut ikilisarneqarnissaannik imaqartoq. Aamma ilaavoq allaaserisaq 19, meeqqap tarnikkut timikkullu nakuuserfigineqarnissamut atornerlunneqarnissamullu, matumani aamma kinguaassiuutitigut atornerlunneqarnissamut sutigut tamatigut illersorneqarnissaanut tunngasoq. Kiisalu aamma allaaserisaq 24-mi erseqqissorujussuarmik allaaserineqarpoq meeraq sapinngisamik peqqinnerpaassaguni sunik periarfissaqassasoq, tassa piffissaq qaninnerusoq ungasinnerusorluunniit eqqarsaatigalugit peqqissuunissaa pillugu peqqissaanermut inuussutissaqarnermullu tunnganerusut.

3.3.1 Aaqqissuussaanera

Peqqinnissaqarfik pingaarnerpaatigut Namminersorlutik Oqartussat ataanni aaqqissuussaavoq, taamaammallu kommunit toqqaannartumik sunniuteqanngillat. Kommunilli pinaveersaartitsinermi siunnersortinik atorfeqartitaqarput[6], peqqissaasut meeqqanik sullissinerusut Namminersorlutik Oqartussani atorfeqartuullutik.

Napparsimmaviit pingaarnersaat, Dronning Ingridip Napparsimmavissua, D.I.H., Nuummiippoq. Taassuma saniatigut nunap immikkoortuini tamani peqqissaavinnik anginernik peqarpoq, taak-

[6] Pinaveersaartitsinermi siunnersortit illoqarfinni tamani pigineqarput, PAARISA/Pitsaaliuinermut Aqutsisoqarfik Namminersorlutik Oqartussat ataanniittoq peqatigalugu sumiiffinni suliniutinik suliaqartuusut, soorlu sapaatip akunnerinik peqqissuunissaq pillugu sammisaqartitsiviusunik (Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik, 2015).

kulu saniatigut nunaqarfinni nakorsiartarfiit minnerit arlaqarlutik. Nuna immikkoortunut tallimanut agguarneqarpoq, killeqarfiilu kommunit killeqarfii assigaat, taamaallaat avannarpasinnerpaaq pinnagu. Tassaniippoq kommuni avannarleq, Qaasuitsup Kommunia, nunap immikkoortuani peqqissaavinnik marlunnik peqartoq.

Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfik 1. januar 2011 aallarnerfigalugu annertuumik aaqqissuussiffigeqqinneqarpoq. Aaqqissuusseqqinnerup ilaatigut kinguneraa peqqissaaviit 16-iusut kattullugit nunap immikkoortuinut tallimanngortinneqarnerat, D.I.H.-milu suliaqarfiit assigiinngitsut amerlasuut immikkoortunut sisamanut katinneqarlutik. Taassuma ilutigisaanik D.I.H.-imi nunallu immikkoortuini tallimaasuni aqutsisuusut Peqqissutsimut Pitsaaliuinermullu Aqutsisoqarfiup peqqinnissaqarfimmik aqutsisuisa ataaniilerput. Aaqqissuussaanerup allanngortinneqarnerata siunertaraa aqutsinermi/allaffissornermi isumalluutit peqqinnissaqarfiup pingaarnertut suliaanik suliaqalersinnissaat (Deloitte, 2010, aamma Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik, 2010).

3.3.2 Aningaasartuutit

Namminersorlutik Oqartussat aningaasartuutaasa aamma ulloq naallugu sulisut amerlassusiisa kisitsisitaat pingaarnerit Tabel 3.3-mi takuneqarsinnaapput.

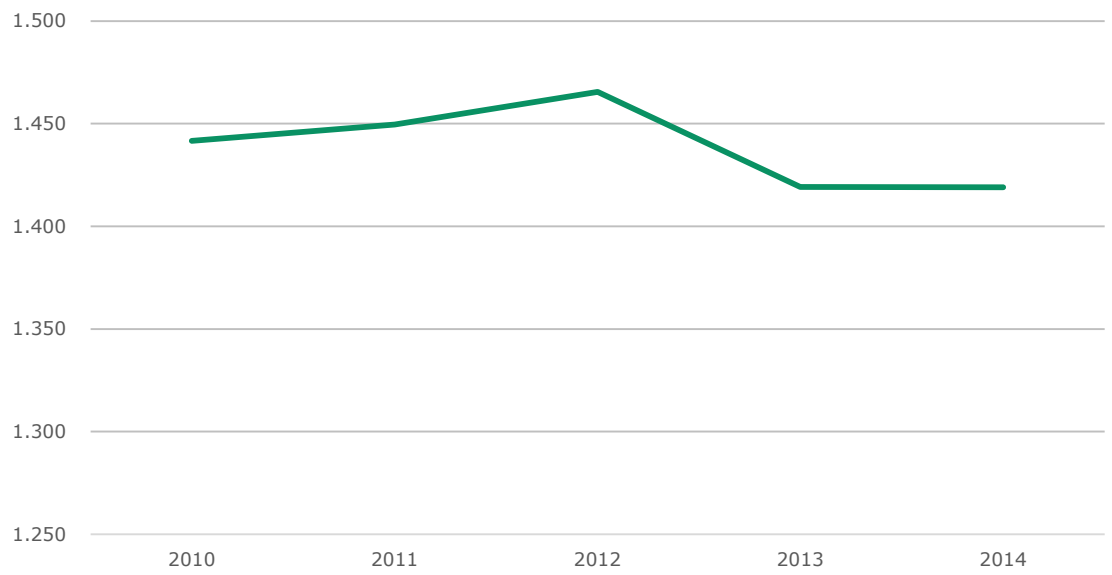
Tabel 3.3 Peqqinnissaqarfimmi ulloq naallugu sulisut aamma aningaasartuutit amerlassusii 2015-imi akit aalaakkaasut atorlugit

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Aningaasartuutit katillugit (mio. kr.-it)	1.442	1.450	1.465	1.419	1.419	-
Aningaasartuutit (innuttaasumut ataatsimut)	25.538	25.604	25.823	25.177	25.214	-
Ulloq naallugu sulisut amerlassusii	1.392	1.426	1.423	1.411	1.414	1.425

Najoqqutaq:Naatsorsueqqissaartarfik, Statistikbanken, august 2016, tabel OFDFUNK aamma OFDOA1

Aningaasartuutit allanngoriartornerat titartakkami takutinneqarpoq.

Figur 3.17 Peqqinnissaqarfiup piffissami 2010-miit 2014-imut aningaasartuutai tamarmiusut, akit aalaakkaasut atorlugit mio. kr.-itut takutinneqartut (2015-imi akit)

Najoqqutaq:Tabel 3.3-misut

Piffissap aallaqqaataani aningaasartuutit qaffariarlutik 2013-imi appariarput, kingorna allanngoriartoratik. Peqqinnissaqarfiup aningaasartuutaasa ilarpassui utoqqaliartortunut utoqqarnullu tunngasuupput, aningaasartuutillu meeqqanut inuusuttunullu tunngassuteqartut immikkoortillugit nassuiarneqarsinnaanngillat.

3.3.3 Suliassaqarfimmi tassani unammillernartut

Kalaallit Nunaanni peqqissutsip, aamma meeqqat inuusuttullu eqqarsaatigalugit, ukiuni makkunani malunnaatilimmik siuariartorsimanera maluginiagassat pingaarnersaraat. Peqqissutsikkulli suli pitsanngoriaateqartoqarsinnaavoq, soorlu ukiut inuuffiusartut qaffakkiartulaaraluarlutik suli appasipput. Taamatuttaaq aamma meeqqanut tunngasutigut pitsanngoriaateqartoqartariaqarpoq, tak. kinguliini, matumani aamma ilanngullugit pissutsit Kalaallit Nunaanni meeqqat inuusuttullu inuunerminni peroriartornerminnilu atugarisaannut aammalu maannakkorpiaq kingusinnerusukkullu peqqissuunissaannut pingaarutillit.

Paasissutissiisut pingaarnerit tassaapputtaaq – Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfimmik apersuinerup tassanngaaniillu nalunaarusiat saniatigut – nalunaarusiat Statens Institut for Folkesundhedip, Syddansk Universitetip ataaniittup, Kalaallillu Nunaanni peqqissutsip ilisimatusarfigineqarneranut immikkoortortaqartup suliai. Taassuma ilaatigut suliarisimavaa Kalaallit Nunaannut tunngatillugu HBSC-rapportimik taasaq (Health Behavior in School Aged Children), kingulleq 2015-imeersoq, nunanut assigiinngitsunut amerlasuunut nalunaarusiat assingat, kiisalu innuttaasunik misissuisimanermit.[7] Paasissutissat inuit peqqissusiannik misissuisimanerni peqataasunut tunngasut tunngavigineqarput.

[7] Statens Institut for Folkesundhed (2015 aamma 2016). Nalunaarusiaattaq taakku marluk, professor Peter Bjerregaardimik oqaloqateqarnermi taallatsiarneqartutuut, Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfiup nalunaarusiaanut (2015), inuit peqqissuunissaannik suliniutip Inuuneritta II-p anguniagai pillugit nalunaarusiat siullersarisaannut attuumassuteqartinneqarsinnaapput.

Piginnaasaqartunik peqarneq

Isorliunerusuni peqqinnissaqarfimmi sulisussanik pissarsiniartarneq – naak aningaasatigut pilerinarsaasoqarsimagaluartoq – ajornartorsiutaavoq. Aamma kommunit tungaanniit tikkuarneqarpoq peqqissaasutut atorfinnik inuttaqanngitsoqartartoq. Aamma sulisut ilarpassui taarseraattorujussuupput.[8]

Naartuneq naalungiarsuillu

Tamatumani unammillernartuusut ilaatigut tassaapput naalungiarsuit amerlangaatsiartut toqusarnerat, naak tamanna ukiuni qulikkuutaani kingullerni malunnartumik appariarsimagaluartoq. Piffissami 2010-miit 2014-imut meeqqat uumallutik inunngortartut 1.000-iugaangata agguaqatigiissillugu 12-it toqusarmata (Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik, 2016: 11) naalungiarsut toqusartut, soorlu Danmarkimut Norgemullu sanilliullugit sisamariaammiit tallimariaammut amerlanerupput. Tassunga atatilugu pisariaqarsinnaavoq naartusut atornerluisuusut, isumaqatigiissut naapertorlugu napparsimmavinnut unitsinneqartarnissaat.[9] Inuittaaq apersorneqartut eqqumaffigisariaqartutut tikkuagaat tassaavoq meeraaqqat qaratsamikkut ajoqutillit amerliartornerat, soorluttaaq inuusuttuaqqat naartulertarnerat eqqumaffissaasoq, tamannami inuusuttut taakku meeraasalu atugarissaarnissaannut pingaarluinnartuuvoq.

Nerisaqarneq timimillu aalatitsineq

Meeqqat naammattumik nerisarnissaat qulakkiissallugu pingaaruteqarluinnartuuvoq. Suli Kalaallit Nunaanni meeraqarpoq kaallutik innartariaqartartunik atuariartortariaqartartunilluunniit, pissutsilli ukiut 2006-imiit 2014-imut ingerlaneranni annertuumik pitsanngoriaateqarsimapput. Kisianni 2014-imi suli nunaqarfinni meeqqat (17 %-it) akulikitsumik tamatigulluunniit kaallutik innartariaqartartut atuariartortariaqartartulluunniit Nuummut (8 %-it) illoqarfinnullu allanut (12 %-it) sanilliutik amerlapput (Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik, 20115: 180). Taamaakkaluartoq aamma meeqqat amerlanerujartuinnartut allanngorartunik neriaqartarput (Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik, 2015: 102). Akerlianilli aamma pualavallaarneq Kalaallit Nunaanni – inuiaqatigiit nutaaliaasut allat assigalugit – ajornartorsiutaaleriartorpoq, soorluttaaq timiminnik ullut tamaasa aalatitsisartut akiliartortut (Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik, 2015: 80).

Kigutit peqqissusiat

Kigutinik paarsineq eqqarsaatigalugu peqqinnerulersimaneq malunnaateqarluarpoq, tassa qassit kigutigissartarnerat (aammalu qanoq akulikitsigisumik kigutigissartarnerat) eqqarsaatigalugu, aammalu meeqqat kigutiminni putoqarsimanngitsut amerlassusiat eqqarsaatigalugu (Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik, 2015: 105, 108).

Atornerluisuuneq aamma pinngitsuuisinnaajunnaarsimaneq

Atornerluisuuneq pinngitsuuisinnaajunnaarsimanerlu ukiuni kingullerni pitsanngoriaateqarfiusimapput. Tamanna Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfiup ukiuni 2006-imi, 2010-mi 2014-imilu nalunaarusiaani takuneqarsinnaavoq (Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik, 2015: 121, 132,139, 144). Tassa ullut tamaasa hashimik pujortartartut ikilisimapput, naak inuusunnerusut (15-inik ukiullit) hashimik pujortarnermik misiliisartut amerleriarsimagaluartut. Aamma meeqqat inuusuttullu aalakoorsimanngisaannarlutillu naamaarnermik misiliisimanngisaannartut amerliartorput. Imigassamut aalakoornartumut tunngatillugu pissutsit pitsanngoriartornerat Kalaallit Nunaanni imigassap aalakoornartup atugaanerata nalinginnaasumik milliartorneranut naapertuuppoq (Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik, 2016: 25). Kisianni meeqqat illersuisuata nalunaarusiaa naapertorlugu suli amerlavallaarput (angajoqqaat) imigassamik

[8] Højgaardi Sygeplejersken-imi (2016) oqarpoq sulisuusut 1.400-1.600-it ilaat ukiumut 1.000-it missingi nutaamik atornitsitaasartut.

[9] Tak. Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfimmik apersuineq.

aalakoornartumik, hashimik aningaasanoornermillu pinngitsuuisinnaanngitsut, meeqqat peqqissusiannut annertuumik akornutaasumik (MIO, 2016).

Meeqqanik inuusuttunillu kinguaassiuutitigut atornerluinerit

Kalaallit Nunaanni meeqqat inuusuttullu amerlasoorujussuit kinguaassiuutitigut atornerlugaasimapput – kinguaassiuutitigullu atornerluineq aamma meeqqat pillugit isumaqatigiissummi pineqartunut ilaavoq. 2014-imi angutit inuusuttut 21 %-ii arnallu inuusuttut 42 %-ii taamak pineqarsimapput. Atornerluisarnerit tamakku kingusinnerusukkut imminut toqunnissamik kinguneqaratarsinnaanerat annertusiartortarpoq, aamma tak. imminut toquttarnerup Norgemut sanilliunneqarneranut tunngasoq kapitalimi tullermi. Taamatut ajornartorsiutaatiginngikkaluartoq ilungersunartorli alla tassaavoq 11-niit 17-inik ukiullit akornanni qinngasaaruttarnerujussuaq (Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik, 2016: 8, 21,22).

3.4 Meeqqat inuusuttullu ajornartorsiortut

Pisinnaatitaaffiit Nalagaaffiit Peqatigiit Meeqqat pillugit isumaqatigiissutaanni allassimasut qulakkeerneqarnissaasa eqqartorneqarneranni, meeqqat inuusuttullu ajornartorsiortut pingaartilluinnarneqarput. Assersuutissaapput:

- meeqqap inuuinnarnissaanik ineriartornissaanillu qulakkeerinissaq pillugu allaaserisaq 6
- meeqqap sapinngisaq tamaat angajoqqaaminik ilisimaarinninnissaminut, taakkunanngalu paaqqutarineqarnissaminut pisinnaatitaaffia pillugu allaaserisaq 7
- meeqqap isummaminik oqaatiginnissinnaanissamut pisinnaatitaaffia pillugu allaaserisaq 12
- meeqqap timikkut tarnikkullu nakuuserfigineqanngin nissaata, paarinerlunneqanngin nissaata, amigartumik nakkutigineqanngin nissaata, naalliutsinneqanngin nissaata atornerlunneqanngin nissaatalu qulakkeerneqarnissaat pillugu allaaserisaq 19
- meeqqat ilaquttatik najorlugit inuusinnaanngitsut allatut isumassorneqarnissaannik qulakkeerinissaq pillugu allaaserisaq 20
- meeqqat timikkut tarnikkullu innarluutillit imaqarluartumik naleqartumillu inuunissaannik qulakkeerinissaq pillugu allaaserisaq 23
- meeqqat sumiginnagaasimasut timikkut tarnikkullu katsorsarneqarnissaat inooqataanermullu sungiusaqqinneqarnissaat siunertaralugu iliuuseqartoqarnissaanik aalajangernissaq pillugu allaaserisaq 39.

Immikkoortuni tulliuttuni saqqummiutissavagut Kalaallit Nunaanni meeqqat inuusuttullu ajornartorsiortut pillugit suliniuteqarneq qanoq aaqqissugaanersoq, aningaasartuutit tamatumunnga atorneqartartut suunersut, aammalu suliassaqarfimmi unammillernartut suuneri, tassa suliassaqarfimmi sulisuusut pingaarutillit (qitiusumik allaffeqarfimmi kommuninilu) apersorneqarnerinik, Naatsorsueqqissaartarfiup paasissutissiissutaanik kiisalu suliassaqarfik pillugu siusinnerusukkut nalunaarusiaasimasunik misissueqqissaarnernillu tunngavillit.

3.4.1 Suliassaqarfiup aaqqissuussaanera

Ilaqutariinnermut, Naligiissitaanermut Isumaginninnermullu Naalakkersuisoqarfik meeqqat isumagineqarnerannut tunngasutigut inatsisinut akisussaasuuvoq. Naalakkersuisoqarfiup kommunit qitiusumik siunnersuisarfik aqqutigalugu siunnersuinikkut ikiortarpai, sulisunilu immikkut ittunik pisoqartillugu kommuninut suliartortittarlugit. Naalakkersuisoqarfiuttaaq kommunit suliassaqarfiup iluani suliassanik isumaginninnerat nakkutigisaraa – suliaq kingullertut taaneqartoq suliassaqarfinnik nakkutilliisunit nutaajusunit Naalakkersuisoqarfiup ataanittunit isumagineqarpoq. Namminersorlutittaaq Oqartussat nammineq suliffeqarfiutimik ingerlanneqarnerat akisus-

saaffigaat aammalu ulloq unnuarlu paaqqinniffiit Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut, imminut pigisut kommuninillu pigineqartut nakkutigisaralugit. Suliassaq taanna Naalakkersuisoqarfiup ulloq unnarlu paaqqinniffinnut immikkoortortaanit, ulloq unnuarlu paaqqinniffinnik tamanik nakkutilliisuusumit isumagineqarpoq. Immikkoortortaqarfiuttaaq meeqqat inuusuttullu annertuumik innarluuteqarnertik pissutigalugu inissinneqartussat qitiusumik utaqqisut allattorsimaffiat (QUA) isumagisaraa (Ulloq unnuarlu paaqqinniffiit ukiumoortumik nalunaarutaat 2105, 2016).

Kalaallit Nunaanni suliffeqarfik pingaarutilik tassaavoq meeqqat illersuisuat 2012-imi pilersinneqartoq, meeqqallu pisinnaatitaaffiinik sulissutiginnittumik MIO-mik (Meeqqat Inuusuttullu Oqaloqatigiinnittarfiannik) politikkikkut attuumassuteqanngitsumik aqutsisuusoq.

Suliassaqarfimmut ulluinnarni akisussaasuupput kommunit sisamaasut, 1. januar 2009-mi pilersinneqartut. Kommunalbestyrelsi tassaavoq meeqqanik angerlarsimaffiup avataanut inissiinissamik aalajangiisinnaatitaasoq, piginnaatitaanerlu kommunimi isumagiinninnermut ataatsimiititaliamut tunniunneqarnerusarpoq. Kommunittaaq meeqqat ataasiakkaat nakkutigineqarnissaat, aammalu ilaqutariinnik paarsisartunik akuersisarneq nakkutilliinerlu akisussaaffigaat (SFI, 2009). Kommunit tamarmik assigiinngitsunik suliaqartut peqataaffigisaannik suleqatigiissitaliortussaapput, siunnersuisuullunilu ataqatigiissaarisuusussamik. Meeqqanik sullissinerup qanoq aaqqissuussaanissaa kommunit ataasiakkaat namminneq aalajangigassaraat, taamaammallu kommunit assigiinngissuteqalaarput. Illoqarfinni tamani isumaginninnermut allaffeqartarpoq nunaqarfinnilu tamani kommunip allaffeqartarluni/immikkoortortaqartarluni, isumaginninnermut immikkoortortap pisortaa illoqarfimmiilluni. Qeqqata kommuniata immikkoorutigaa kommunip illoqarfiini marlunni tamani ilaqutariinnut pisortanik, immikkoortortaqartunik pilersitsisimanini. Suliassap piginnaasallillu qanoq siammarsimatiginerat kommunimiit kommunimut assigiinngilaq. Aalajangiinissamut piginnaatitaanerup (soorlu aningaasaliissuteqarnissamut) annersaa kommunit ilaanni illoqarfimmut pingaarnermut eqiterunneqartarpoq. Isorliunerusunut angalasarneq kommunit suliniuteqarnermik aaqqissuussiniarnerisa ilagaat, angalasartulli qanoq akulikitsigisumik tikittarnerat assigiinngitsorujussuuvoq – tamanna sumiiffimmiit sumiiffimmut allanngorartuulluni qaammatit arlallit allortarlugit ukiumulluunniit ataasiarluni pisarpoq.

Meeraq inuusuttorluunniit angerlarsimaffiup avataanut inissinneqassatillugu Kalaallit Nunaanni kommunit – soorlu nunani allani amerlanerni taamaattoqartartoq – ulloq unnuarlu paaqqinniffimmut (naalagaaffiup, kommunip imaluunniit namminersortumit pigineqartumut/imminut pigisumut) imaluunniit ilaqutariinnut paarsisartunut inissiinissamut periarfissaqarput. Taakku saniatigut inisseeriaaseq immikkuullarissoq Kalaallit Nunaanni atugaavoq, tassa nammineq aaqqissuussamik ilaqutarinni paarsisitsineq, tassa angajoqqaajusup meeqqami ilaqutariinni paarineqarnissaa nammineerluni aaqqissorsinnaallugu.[10] Taamaattoqartillugu angajoqqaajusup inissiineq kommunimut nalunaarutigissavaa, inissiinerlu qaammatit pingasut sinnerlugit sivisussuseqassappat ilaqutariit paarsisussat paarsinissamut kommunimit akuersissuteqarfigineqarnissaat angajoqqaajusup isumagisassaraa. Inissiineq ukiut marluk sinnerlugit sivisussuseqarsimappat angajoqqaap kommuni, ilaqutariit paarinnittut najugaat akuersiseqqaarnagu meeraq angerlartissinnaanngilaa.

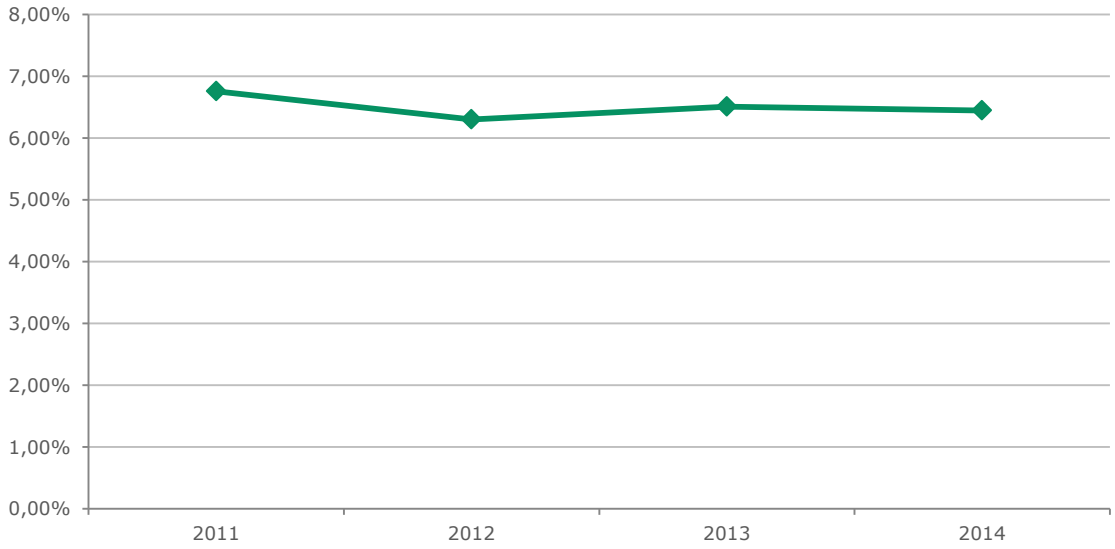
Titartakkami ataani takusinnaavarput 0-imiit 17-inik ukiullit *qanoq amerlatigisut* piffissami 2011-miit 2014-imut angerlarsimaffiup avataanut inissinneqarsimanersut. 2014 tikiinnarlugu naatsorsuinitsinnut pissutaavoq ukioq taanna tassaammat paasissutissat Naatsorsueqqissaartarfiup pigisaasa nutaanersaat. Meeqqat inuusuttullu ilaqutariinni paaqqutarineqartut amerlassusii Naatsorsueqqissaartarfiup kisitsisaatiginngilai, taamaammallu kisitsit naatsorsorsimavaat meeqqat inuusuttullu angajoqqaamik (angajoqqaavimmik) najugaanni najugaqartutut nalunaarsorneqarsimanngitsut qanoq amerlatiginerat naatsorsoriarlugu, taanna meeqqat skolehjemminiittut aamma ulloq unnuarlu paaqqinniffinniittut amerlassusiannik ilanngarlugu. Periu-

[10] Meeqqanik inuusuttunillu ikiorsiisarneq pillugu Inatsisartut peqqussutaat nr. 1, 15. april 2003-meersoq, § 20.

seq taanna soorunami qularnartortaqarpoq, najukkatullu nalunaarsorneqarsimasut eqqortuusariaqarlutik. Pitsaaqutigaali meeqqat inuusuttullu kommunip ilaqutariinnut paarsisartunut inississimasai pillugit paasissutissat kisiisa pissarsiarineqannginnerat, aammali meeqqat inuusuttullu nammineq aaqqissuussamik paaritinneqartut[11], 'meeqqat tunissutit' aamma meeqqat meeravissiartaarineqarsimasut pillugit paasissutissat – tassa najukkat nalunaarsorneqarsimasut eqqortuusimappata.

Titartakkami takuneqarsinnaavoq meeqqat inuusuttullu angerlarsimaffiup avataanut inissinneqarsimasut amerlassusii piffissami 2011-miit 2014-imut allanngorpallaarsimanngitsut. Tassa imaappoq 0-imiit 17-inik ukiullit 6 amma 7 %-iisa akornannik amerlassusillit angerlarsimaffiup avataanut piffissami tassani inissinneqarsimapput.

Figur 3.18 0-imiit 17-inik ukiullit angerlarsimaffiup avataanut inissinneqarsimasut

Nassuiaat: Meeqqat inuusuttullu ulloq unnuarlu paaqqinniffimmiittut amerlassusii immikkoortumi pingaarnermi 4-mi immikkoortoq 1-imut akiliutaasimasut (Meeqqanut inuusuttunullu ikiorsiissutit) tunngavigalugit naatsorsugaapput, aammalu 18-inik ukiullit kisitsisini ilaapput. Meeqqat inuusuttullu ilaqutariinni paarineqartut amerlassusiinut ilaapput nammineq aaqqissuussamik paarsisitsinerit, immaqalu 'meeqqat tunissutit' kiisalu meeravissiartaarineqarsimasut. Tassunga pissutaavoq kisitsisit naatsorsorniarneqarmata meeqqap/inuusuttup najugaata angajoqqaavisa (angajoqqaaviisa) najugaannut sanilliunnerisigut naatsorsoriarlugit – meeqqat skolehjemminiittut aamma ulloq unnuarlu paaqqinniffinniittut amerlassusiinik ilanngarlugit. Taamaammat kisitsit nalorninartortaqarpoq. Meeqqanik inuusuttunillu annertuumik innarluutilinnik inissiinerit titartakkami ilanngunneqanngillat.

Najoqqutaq: Paasissutissat Naatsorsueqqissaartarfiup KORA-mut tunniussai

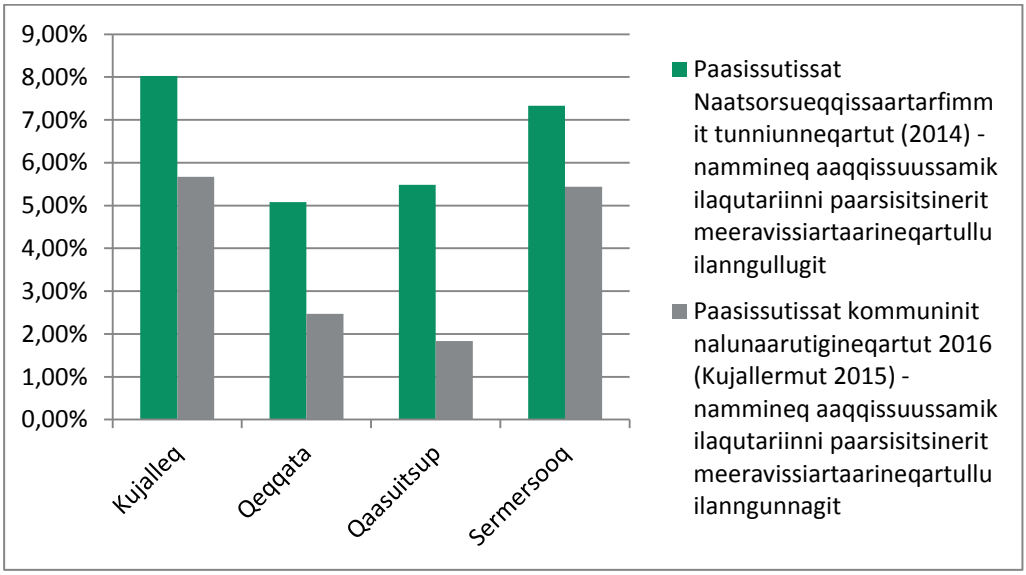
Meeqqat inuusuttullu inissinneqarsimasut amerlassusii kommunini sisamaasuni qiviarutsigik, taava takuneqarsinnaavoq kommunit assigiinngissuteqartorujussuusut, tak. titartagaq ataani. Titartakkami naatsorsuinitsinni paasissutissiisut assigiinngitsut marluk atorpavut. Paasissutissat Naatsorsueqqissaartarfimmit tunniunneqartut saniatigut inissiinerit amerlassusii pillugit kommunit paasissutissaataat 2016-imeersut (Qeqqata, Qaasuitsup aamma Sermersuup) aamma 2015-imeersut (Kujalliup) ilanngunneqpavut. Taamaammat naatsorsuinerit taakku marluk assigiinngissutaannut ilaavoq piffissaq meeqqat inissinneqarsimasut naatsorsorneqarfiat. Naatsorsuinerit taakku marluk assigiinngissutaat annertooq alla taaneqareersutuut tassaavoq Naatsorsueqqissaartarfiup naatsorsueriaasiani ilanngunniarneqarmata meeqqat angerlarsimaffiup avataanut nammineq aaqqissuussamik ilaqutariinnut inissinneqarsimasut, 'meeqqat tunissutit' aamma meeqqat meeravissiartaarineqarsimasut, taakkulu kommunit paasissutissaataanni

[11] Meeqqat paaritinneqarnerat angajoqqaanit kommunimut nalunaarutigineqarsimatillugu, nalunaarutigineqarsimanngitsillugulu.

ilanngunneqarsimanngillat. Kommunit paasissutissaataat Naatsorsueqqissaartarfiup naatsorsugaanut sanilliukkutsigik allaassut anginerpaaq aamma tassaavoq meeqqat ilaqutariinnut paarsisartunut il.il. inissinneqarsimasut amerlassusiat. Aammali allaassutit suli angeqaat – aamma ulloq unnuarlu paaqqinniffinnut inissinneqarsimasut amerlassusii eqqarsaatigalugit, taamaammallu paasissutissatut tunngavigineqartut nalorninartoqarnerat erseqqissaatigineqartariaqarpoq.

Paasissutissat tunngavigineqartut nalorninartoqaraluartut takuneqarsinnaavoq Kujalleq Sermersoorlu, Qeqqata Qaasuitsullu kommuniinut sanilliullutik 0-imiit 17-inik ukiulinnik amerlanerusunik inissiisartut.

Figur 3.19 0-0-imiit 17-inik ukiullit angerlarsimaffiup avataanut inissinneqarsimasut

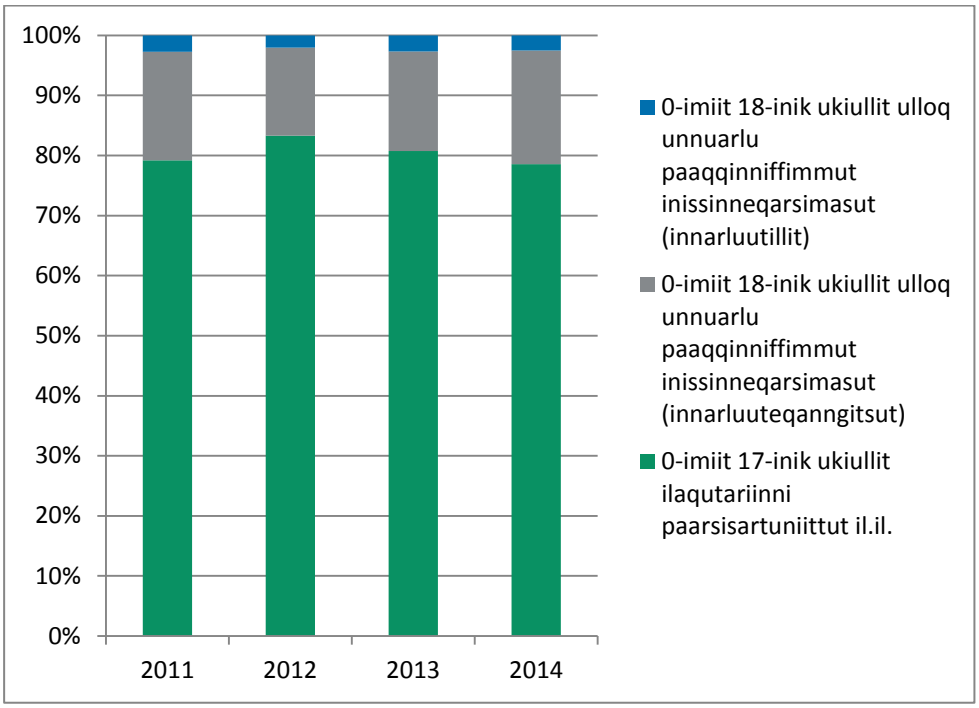

Nassuiaat: Meeqqat inuusuttullu ulloq unnuarlu paaqqinniffimmiittut amerlassusii immikkoortumi pingaarnermi 4-mi immikkoortoq 1-imut akiliutaasimasut (Meeqqanut inuusuttunullu ikiorsiissutit) tunngavigalugit naatsorsorneri sukaasani qorsunni ersipput, aammalu 18-inik ukiullit kisitsisini ilaapput. Meeqqat inuusuttullu ilaqutariinni paarineqartut amerlassusiinut ilaapput nammineq aaqqissuussamik paarsisitsinerit, immaqalu 'meeqqat tunissutit' kiisalu meeravissiartaarineqarsimasut. Tassunga pissutaavoq kisitsisit naatsorsorniarneqarmata meeqqap/inuusuttup najugaata angajoqqaavisa (angajoqqaaviisa) najugaannut sanilliunnerisigut naatsorsoriarlugit – meeqqat skolehjemminiittut aamma ulloq unnuarlu paaqqinniffinniittut amerlassusiinik ilanngarlugit. Taamaammat kisitsit nalorninartortaqarpoq. Meeqqanik inuusuttunillu annertuumik innarluutilinnik inissiinerit titartakkami ilanngunneqanngillat.

Najoqqutaq: Sukaasaq qorsuk: paasissutissat Naatsorsueqqissaartarfiup KORA-mut tunniussai. Sukaasaq qasertoq: paasissutissat apersuinikkut, mailikkut nalunaarusiatigulluunniit kommuninit nalunaarutigineqartut.

Taarsiullugu Kalaallit Nunaanni meeqqat inuusuttullu piffissami 2011-miit 2014-imut *sumut* inissinneqarsimanersut qiviarutsigu, taava ersippoq (tak. titartagaq ataani) ilaqutariinnut paarsisartunut inissiisarneq (kommunimit aamma nammineq aaqqissuussamik) inisseeriaatsini nalinginnaanerpaalluinnartoq, taamaanneralu ukiuni taakkunani sisamani qimerluukkatsinni allannguuteqangaarsimanngilaq.

Figur 3.20 Meeqqat inuusuttullu inissinneqarsimasut – piffissami 2011-miit 2014-imut inisseeriaatsinut agguataarlugit

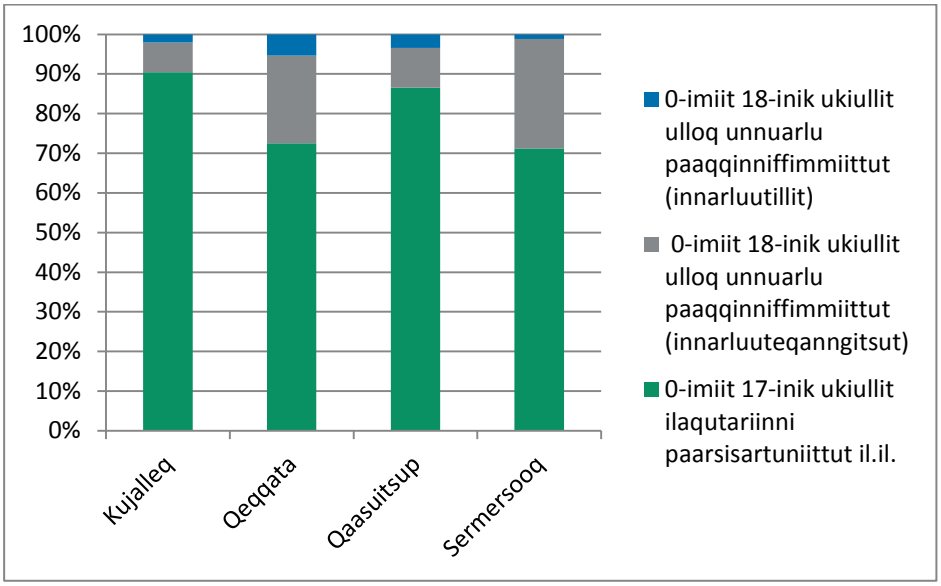

Nassuiaat:Meeqqat inuusuttullu ulloq unnuarlu paaqqinniffimmiittut amerlassusii immikkoortumi pingaarnermi 4-mi immikkoortoq 1-imut (Meeqqanut inuusuttunullu ikiorsiissutit) aamma immikkoortumi pingaarnermi 4-mi immikkoortoq 8-mut (innarluutillit) meeqqanut inuusuttunullu 0-imiit 18-inik ukiulinnut tunngasumut akiliutaasimasut tunngavigalugit naatsorsugaapput. Meeqqat inuusuttullu ilaqutariinni paarineqartut amerlassusiinut ilaapput nammineq aaqqissuussamik paarsisitsinerit, immaqalu 'meeqqat tunissutit' kiisalu meeravissiartaarineqarsimasut. Tassunga pissutaavoq kisitsisit naatsorsorniarneqarmata meeqqap/inuusuttup najugaata angajoqqaavisa (angajoqqaaviisa) najugaannut sanilliunnerisigut naatsorsoriarlugit – meeqqat skolehjemminiittut aamma ulloq unnuarlu paaqqinniffinniittut amerlassusiinik ilanngarlugit. Taamaammat kisitsit nalorninartortaqarpoq.

Najoqqutaq:Paasissutissat Naatsorsueqqissaartarfiup KORA-mut tunniussai

Taarsiullugu kommuninut sisamaasunut agguataarnerat qanoq innersoq qiviarutsigu - Naatsorsueqqissaartarfiup naatsorsugai tunngavigalugit – takuneqarsinnaavoq kommunit sisamaasut inisseeriaasiat assigiinngissuteqartorujussuusoq.

Figur 3.21 Meeqqat inuusuttullu 2014-imi inissinneqarsimasut – inisseeriaatsinut agguataarlugit – kommunit sisamaasut immikkut (paasissutissat Naatsorsueqqissaartarfimmeersut)

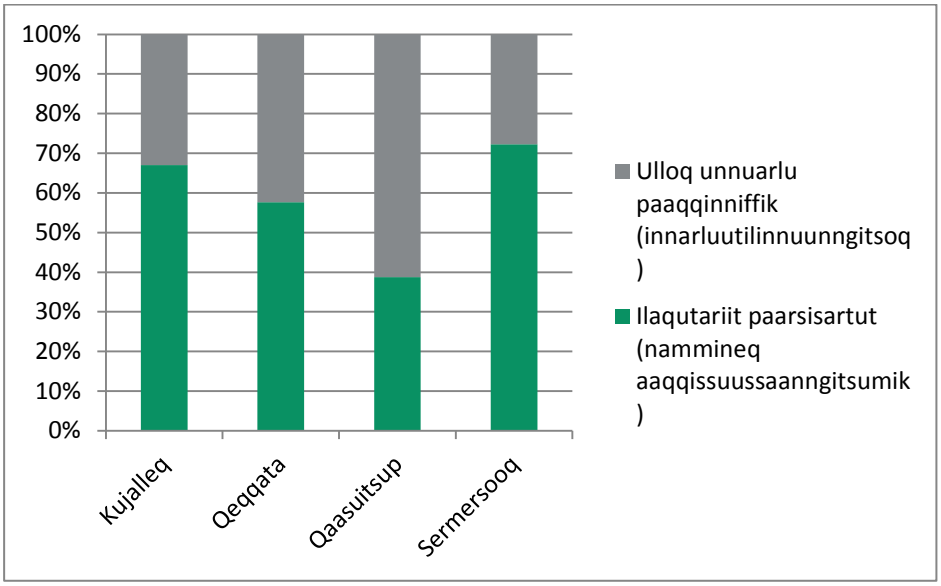

Nassuiaat: Meeqqat inuusuttullu ulloq unnuarlu paaqqinniffimmiittut amerlassusii immikkoortumi pingaarnermi 4-mi immikkoortoq 1-imut (Meeqqanut inuusuttunullu ikiorsiissutit) aamma immikkoortumi pingaarnermi 4-mi immikkoortoq 8-mut (innarluutillit) meeqqanut inuusuttunullu 0-imiit 18-inik ukiulinnut tunngasumut akiliutaasimasut tunngavigalugit naatsorsugaapput. Meeqqat inuusuttullu ilaqutariinni paarineqartut amerlassusiinut ilaapput nammineq aaqqissuussamik paarsisitsinerit, immaqalu 'meeqqat tunissutit' kiisalu meeravissiartaarineqarsimasut. Tassunga pissutaavoq kisitsisit naatsorsorniarneqarmata meeqqap/inuusuttup najugaata angajoqqaavisa (angajoqqaaviisa) najugaannut sanilliunnerisigut naatsorsoriarlugit – meeqqat skolehjemminiittut aamma ulloq unnuarlu paaqqinniffinniittut amerlassusiinik ilanngarlugit. Taamaammat kisitsit nalorninartortaqarpoq.

Najoqqutaq: Paasissutissat Naatsorsueqqissaartarfiup KORA-mut tunniussai

Ulloq unnuarlu paaqqinniffinnut inssiisarnerit Kujalliup Qaasuitsullu, Qeqqata Sermersuullu kommuniinut sanilliullutik atugarinerugaat takuneqarsinnaagaluarpoq. Kisianni meeqqat inissinneqarsimasut agguataarnerat kommunit paasissutissaataat aallaavigalugit naatsorsorutsigik tamanna allanngussaaq, tak. titartagaq ataani.

Figur 3.22 Meeqqat inuusuttullu 2015/2016-imi inissinneqarsimasut (innarluutillit ilanngunnagit) – inisseeriaatsinut agguataarlugit – kommunit sisamaasuni immikkut (kommunit paasissutissaataat)

Nassuiaat: Meeqqat inuusuttullu innarluutilinnik paaqqinniffinnut inissinneqarsimasut ilaanngillat

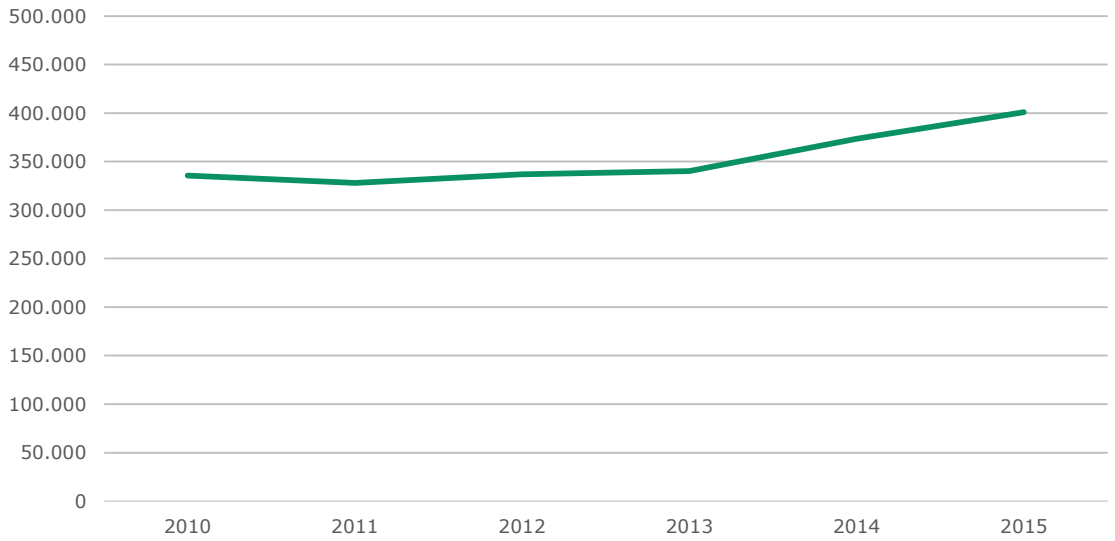
Najoqqutaq: Kommunit (Qeqqata aamma Qaasuitsup apersorneqarnerisigut, Sermersooq mailikkut, Kujalleq ukiumoortumik nalunaarusiakkut

Kommunit paasissutissaataat naapertorlugit Qaasuitsoq tassaavoq kommuni ilaqutariinnik paarsisartunik atuinikinnerpaaq, kommunillu tamarmik ilaqutariinnik paarsisartunik atuinikitsuupput. Inernerit taakku marluk assigiinngissutaat pingaartoq tassaavoq nammineq aaqqissuussamik ilaqutariinni paarsisitsinerit kommunit paasissutissaataanni ilaannginnerat, kisitsisillu malillugit naliliissagaanni inisseeriaaseq taanna tassaavoq kommuninit tamanit, pingaartumillu Qaasuitsumit atugaanerpaasoq. Assigiinngissummulli aamma ilaavoq kommunit pingasut meeqqanik ulloq unnuarlu inissinneqarsimasunik, Naatsorsueqqissaartarfiup nalunaarsugaanit amerlanerusunik nalunaarsuisimanerat – tamanna kommunit ulloq unnuarlu paaqqinniffinnik ukiuni kingullerni atuinerulersimanerannik pissuteqarsinnaagaluarpoq, nikingassutaasorli aamma ima annertutigivoq allaat paasissutissat nalorninartoqarnerat ilimagineqarsinnaalluni.

3.4.2 Aningaasartuutit

Titartakkami ataani takuneqarsinnaasutuut meeqqanut inuusuttunullu ajornartorsiortunut piffissami 2010-miit 2015-imut aningaasartuutaasimasut allannguuteqarujussuarsimanngillat, naak aningaasartuutit piffissap naanerani amerlilaarsimagaluartut.

Figur 3.23 Meeqqanut inuusuttunullu ajornartorsiortunut 2010-miit 2015-imut aningaasartuutit 1.000 kr.-inngorlugit, akit aalaakkaasut – kommunit nunallu karsiata aningaasartuutaat

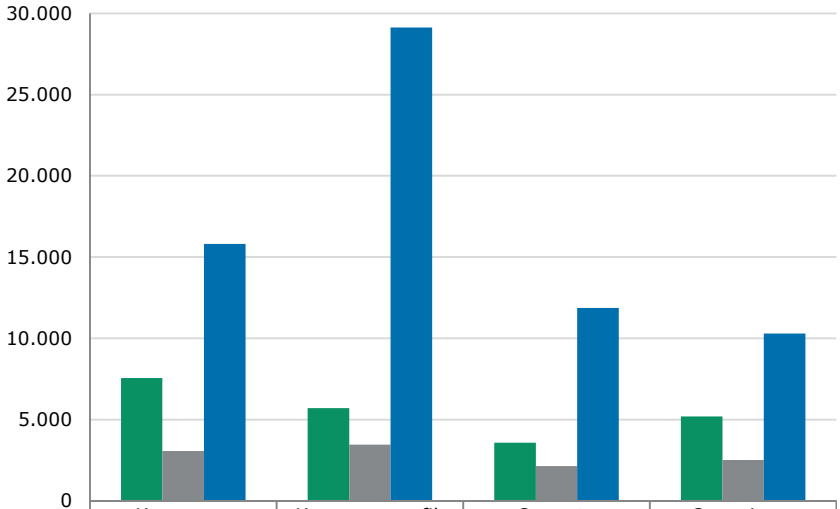

Nassuiaat: Kommunit kontuisa naatsorsukkani ilanngunneqarsimasut suuneri pillugit erseqqinnerusumik takuuk Ilanngussaq 1

Najoqqutaq: Paasissutissat Naatsorsueqqissaartarfiup tunniussai, kingornalu KORA-mit atorsinnaasunngortinneqartut

Ataani titartakkami takutinneqarput kommunit sisamaasut ulloq unnuarlu paaqqinniffinnut aningaasartuutaat, ilaqutariinnut paarsisartunut aningaasartuutaat aamma pinaveersaartitsinermut aningaasartuutinullu allanut aningaasartuutaat qanoq agguataarneqarnersut. Titartakkami takuneqarsinnaavoq kommunit tamarmik meeqqanut inuusuttunullu ajornartorsiortunut aningaasartuutaanni aningaasartuutaanerpaat taassaasut ulloq unnuarlu paaqqinniffinnut inissiisarnermut aningaasartuutit. Aningaasartuutit taakku Kommuneqarfik Sermersuup aningaasartuutiginerpaavai, kommunimi tassaavoq kommunit innuttaminnik 0-imiit 17-inik ukiulinnik amerlanerpaanik inissiisimasut ilaat, aammalu kommunit ulloq unnuarlu paaqqinniffinnut inissiisarnermik atuinerpaat ilaat.

Figur 3.24 Meeqqanut inuusuttunullu ajornartorsiortunut 2015-imi aningaasartuutit, 0-imiit 17-inik ukiulimmut ataatsimut naatsorsukkat

	Kommune Kujalleq	Kommuneqarfik Sermersooq	Qeqqata Kommunia	Qaasuitsup Kommunia
Pinaveersaartitsineq aamma meeqqanut inuusuttunullu ajornartorsiortunut aningaasartuutit allat	7.559	5.701	3.587	5.201
Paarsisartunut aningaasartuutit (ilaqutariinnut paarsisartunut)	3.065	3.460	2.136	2.504
Ulloq unnuarlu paaqqinniffinnut inissiinerit	15.815	29.131	11.870	10.289

Nassuiaat: Kommunit kontuisa naatsorsukkani ilanngunneqarsimasut suuneri pillugit erseqqinnerusumik takuuk Ilanngussaq 1

Najoqqutaq: Paasissutissat Naatsorsueqqissaartarfiup tunniussai, kingornalu KORA-mit atorsinnaasunngortinneqartut

3.4.3 Suliassaqarfimmi tassani unammillernartut

Meeqqanik inuusuttunillu ajornartorsiortunik sullissinermi unammillernartut annersarilluinnagaat tassaavoq sulisussanik pisariaqartunik piginnaasalinnik sulisussarsiniartarneq sulisorinniinnarniarnerlu. Unammillernartoq taanna kommuninik sisamaasunik apersuinerni tamani erseqqissaatigineqarpoq. Isumaginninnerup iluani sumiluunniit sulisussanik pissarsiniartarneq sulisorinniinnarniarnerlu ajornakusoortuuvoq – sulisussallu aalajangersimasumik ilinniagallit pissarsiariniartarnerat ajornartorujussuulluni. Atorfiit inuttaqanngitsut inuttalerniarneqartarnerat illoqarfinni anginerni ajornartorsiutaavallaanngilaq, illoqarfinnili minnerni nunaqarfinnilu sulisussanik ilinniarsimasunik pissarsiniartarneq ajornakusoorluinnartuuvoq.

Isorliunerusuni atorfiit inuttaqanngisut kingunerisarpaat sumiiffiit ilaanni suliassanik suliaqartartut suliassat amerlavallaarujussuartut akisussaaffigisarmatigik. Apersuinerit arlallit kiisalu 2016-imi nakkutilliiartorsimanermit nalunaarusiap paasinarsisippaat Kalaallit Nunaanni sumiiffinni ajornartorsiorfiunerpaani suliassanik suliaqartartut tamarmik immikkut suliassanik 200-300-nik suliassaqartartut. Qitiusumik siunnersuisarfimmeersumik apersuinermi oqaatigineqarpoq sumiiffinni allani sulisussarsiniartarnerup ajornannginneruffiini suliassat amerlassusii 40-50-iinnaasinnaasartut, taamaammallu Kalaallit Nunaanni sumiiffinni assigiinngitsuni sunik suliniuteqartoqartarnera assigiinngissuteqartorujussuusoq.

Kommunit ilaanni ataatsimi oqaatigineqarpoq illoqarfimmi/nunaqarfimmi innuttaasut amerlassusii, pineqartup illoqarfittut nunaqarfittulluunniit nalilerneqarnissaanut aalajangiisuusartut, ta-

mannalu sulisussat amerlassusissaannut apeqqutaasartoq. Eqqoqqissaartumik pisoqassappat innuttaasut amerlassusiat apeqqutaatinnagu, suliassalli amerlassusiat apeqqutaatillugu sulisussat amerlassusissaat aalajangerneqartariaqaraluarpoq. Kisianni nunaqarfinni illoqarfinnilu minnerni sulisussat amerlassusissaannik amerlisitsinissaq sumut iluaqutassava atorfiit inuttalerneqarsinnaanngippata.

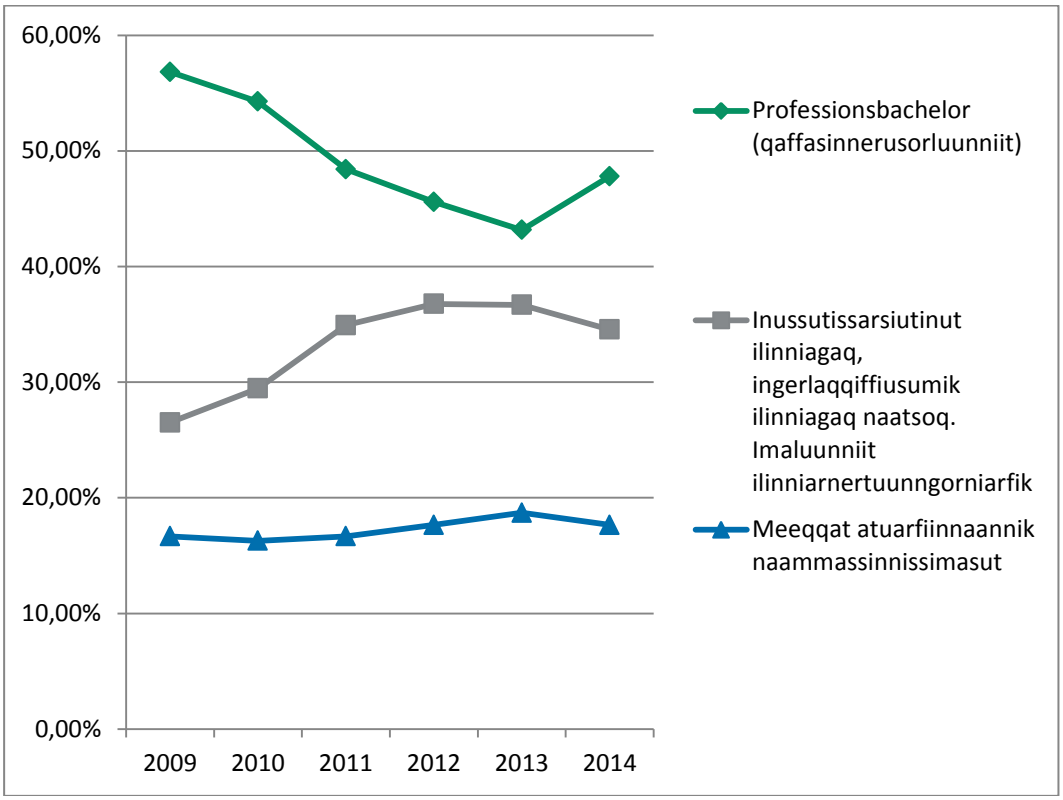
Nunaqarfinni illoqarfinnilu innuttakitsuni suliassanik suliaqartartut suliassanik assigiinngiiaartorpassuarnik suliassaqarajuttarput – meeqqanik sullissinerinnarmiunngitsoq, isumaginninnerulli iluani tamani (utoqqaat, innarluutillit, inersimasut ajornartorsiortut il.il.). Taamaammat sulisut pitsaasumik sulinissaraluat ajornakusoortuuvoq, suliassaqarfinnimmi tamanik inatsisinillu tamakkununnga tunngasunik ilisimaarinninnissaq pisariaqarmat. Sulisuusup sumiiffik ilisimasaqarfigiitigalugu innuttaasut qanimut akuuffigissappagit tamanna suliassamik isumaginninniarnissaani akornutaasinnaavoq, sulisuusormi suliassaqarfinnut tamanut immikkut piginnaasaqalersinnaanngimmat.

Isumaginninnerup iluani sulisut pisortallu taarseraannerujussuat ajornartorsiutaavoq immikkut ittoq, taamaannerami suliassat suliarineqarnissaasa ingerlaavartumillu isumagineqarnissaasa qulakkeerniarneranni, suliassanillumi suliaqarnerup pilertortumik pisinnaanissaanik qulakkeeriniarnermi ajornartorsiutaavoq. Ajornartorsiullu suli annerulerpoq sumiiffinni arlaqartuni sulianik nalunaarsuisarneq, allattuisarneq suliassamillu suliaqarnerup uppernarsaatissartaanik suliaqarneq apersuinerit nakkutilliiartorsimanernillu nalunaarusiat naapertorlugit ajornartorsiutaammata, taamaammallu sulisut nutaat suliamik nangitsigaangamik aallaqqaataaniit allartittariaqartarput. Aamma sumiiffinni arlaqartuni taaneqarpoq suliassat qanoq amerlatiginerannik sumullu killinnerannik ilisimasaqannginneq ajornartorsiutaasoq. Kommunit ajornartorsiummik ilisimaarinninnerat suliassanullu tunngatillugu pitsanngorsaaniarnerat apersuinerni oqaatigineqarpoq, ilaatigut suliassanik nalunaarsuummik (SBSYS) atuilernissaq aallartitsinissarluunniit kommunit ilaasa pilersaarutigaat.

Sulisussanik piukkunnartunik amigaateqarneq suliassanik suliarinnittarnermuinnaq atuutinngitsoq oqaatigineqarpoq, aammali pinaveersaartitsinermik aammalu meeqqanik inuusuttunillu ajornartorsiortunik katsorsaanermik suliniuteqarnermi atuulluni, pingaartumillu tarnip pissusiinik immikkut ilinniagallit amigaataanerat erseqqissaatigineqarpoq. Isorliunerusuni taamatut suliniuteqarneq illoqarfimmi aqutsiviusumi sulisuusunit angalaqatigiittartunit, kommunip illoqarfiinut nunaqarfiinullu assiginngitsunut angalasartunit isumagineqarpoq, imaluunniit ilaqutariit illoqarfinni anginerni ilaqutariinnut najugaqarfinnut nuutsikkallarneqartarlutik.

Isumaginninnerup iluani, tassa pinaveersaartitsinerup suliassanillu suliaqartarnerup iluanni sulisuusut ilinniagaasa qaffasissusii piffissap ingerlanerani qanoq ittuusimanerat qiviarutsigu, taava titartakkami ataani takuneqarsinnaavoq ilinniagaasa qaffasissusiat piffissap 2009-miit 2014-imut ingerlanerani appariartuaarsimasoq, naak 2013-imiit 2014-imut qaffarialaarsimagaluarluni. Tassa taamaappoq sulisuusut inuussutissarsiummik ilinniakkamik (soorlu isumaginninnermi siunnersortitut perorsaasutulluunniit) imaluunnit qaffasinnerusumik ilinniagallit amerlassusiat qiviarutsigu. Kisianni sulisuusut ilinniagaqanngitsut (meeqqat atuarfiata kingorna) amerlassusiat taamaaginnangajassimavoq. Isumaginninermi siunnersortit inuussutissarsiummilluunniit allamik ilinniagallit ikileriarsimanerat sulisuusut ilinniakkanik allanik ilinniagallit (imaluunniit ilinniaqqiffiusumik naatsumik ilinniagallit imaluunniit ilinniarnertuut) amerlisimanerannik illua´tungilerneqarpoq. Taamatut ineriartortoqarsimanera KORA-p kommuninut tikeraarnermini paasisaanut naapertuulluinnarpoq, oqaatigineqarmammi sulisuusut piginnaasaat qaffassarniarlugit siunnersortinut ikiortitut ilinniakkamik ilinniartinnissaat sumiiffinni arlaqartuni sulissutigineqartoq.

Figur 3.25 'Pinaveersaartitsinermi siunnersortitut isumaginninnermilu siunnersortitut' sulisunut isumaqatigiissut malillugu piffissami 2009-miit 2014-imut sulisuusut ilinniagaat

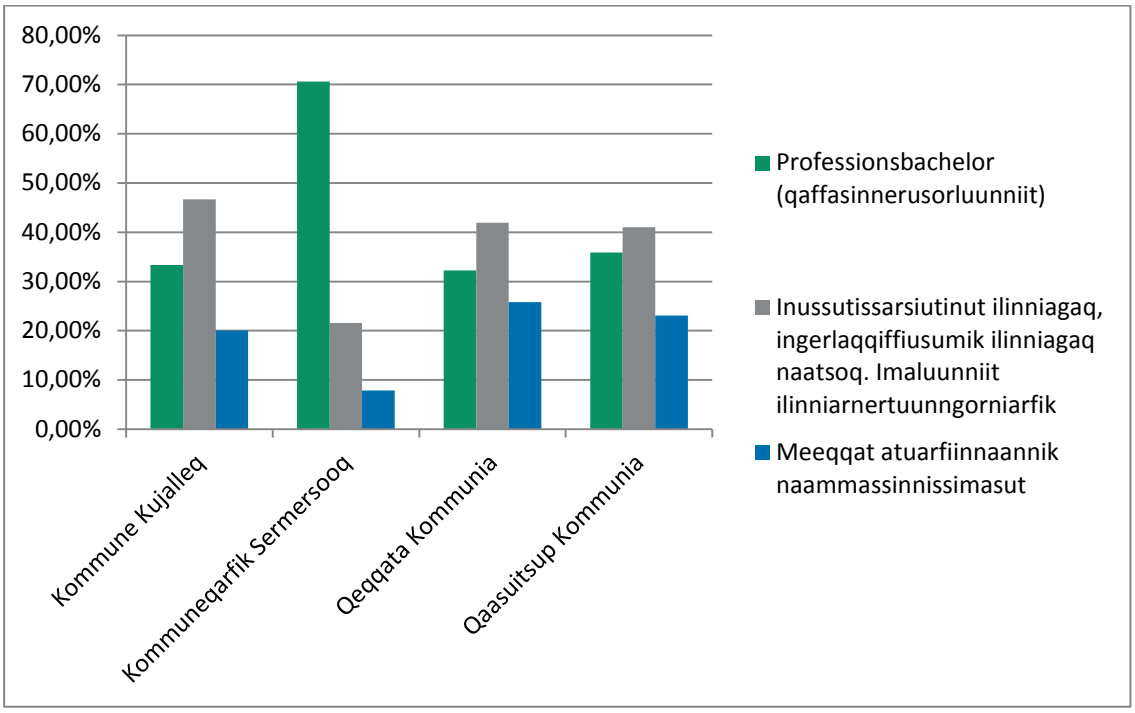

Nassuiaat: Tungujortumik qalipaatilinni atorfiit tamangajammik professionsbacheloritut ilinniarsimasunik inuttaqarput, qorsummik qalipaatilinni atorfiit tamangajammik inuussutissarsiutinut ilinniakkamik ilinniarsimasunik inuttaqartut. Sulisut amerlassusii piffissaq tamakkerlugu allanngungaarsimanngillat, taamaammallu aamma isumaginninnermi siunnersortit ukiut ingerlaneranni amerlisimanngillat.

Najoqqutaq: Paasissutissat Naatsorsueqqissaartarfiup tunniussai – KORA-p naatsorsugai

Kommunini sisamaasuni ilinniakkat qaffasissusiisa allanngorarnerat qiviarutsigu, taava titartakkami ataani takuneqarsinnaavoq Sermersooq kommunini sisamaasuni kisiartaalluni isumaginninnermi siunnersortinik (imaluunniit inuussutissarsiutinik allanik ilinniagalinnik) amerlanerusunik aamma meeqqat atuarfiinnaannik naammassinnissimasunik ikinnerusunik peqartuusoq, taamaanneralu kommunip sulisuisa amerlanerpaartaasa Nuummi, sulisussanik piukkunnartunik pissasiniartarnerup ajornannginneruffiani sulinerannik pissuteqarunarpoq.

Figur 3.26 'Pinaveersaartitsinermi siunnersortitut isumaginninnermilu siunnersortitut' sulisunut isumaqatigiissut malillugu sulisuusut ilinniagaat

Najoqqutaq: Paasissutissat Naatsorsueqqissaartarfiup KORA-mut tunniussai

Apersuinerit arlaqartut takutippaat isumaginninnermi siunnersortinik amerlangaatsiartunik Kalaallit Nunaanni ilinniagaqartoqarsimasoq, taakkuali ilaat ikittuinnaat isumaginninnerup iluani sulisut, atorfinnimi allani aningaasarsiaqqortunerullutik sulisinnaagamik.

Inuit apersorneqartut arlaqartut erseqqissarpaat, sulisuusut suliassat suliarineqartarneranni piginnaasaannik qaffassaaneq kinguneqarluarnerpaaq tassaammat suliitigaluni piffissami sivisujaami ilinniartinneqarneq. Misilittakkat takutippaat pikkorissarnerit naatsut kinguneqarluartangitsut, Qitiusumilli Siunnersuisarfimmit suliitigaluni ilinniartinneqarneq kinguneqarluarsimasoq.

Aammattaaq apersorneqartut arlallit oqaatigaat, inatsisitigut tunngavissat danskisut allaqqaariarlugit kalaallisuunngortillugit nutserneqartarnerat suliassanik suliaqartarnerup pitsaasumik isumaginiarnerani unammillernartuusartoq. Inuit apersorneqartut oqaatigaat nutsikkat suliassanik suliaqarnermi tunngaviginissaat ajornakusoortuusartoq, inatsisimmi siunertarpiai ilaanngitsoorsinnaasarmata. Suliassanik suliaqartartut danskisoorsinnaanngitsut inatsimmik atuutsitsinissaannut, inatsisillu allannguutaannik paasinninnissaannut tamanna ajoqutaasarpoq.

Sulisussarsiniartarnerup unammillernartuunera suliassanik suliaqartartunut pinaveersaartitsinermilu siunnersortinut tunngatillugu taamaallaat atuutinngilaq. Aamma ulloq unnuarlu paaqqinniffiit ukiumoortumik nalunaarusiaanni oqaatigineqarpoq ulloq unnuarlu paaqqinniffinni sulisussanik piukkunnartunik sulisussarsiniartarneq sulisorinniinnarniartarnerlu ajornartorsiutaasut. Ukiumoortumik nalunaarutini allaqqavoq meeqqat inuusuttullu sumiginnagaasimasut sakkortuumik, naatsorsuutiginngisamik imminullu ajortumeerniarnermik pissusilersorsinnaasartut, tamannalu sulisuusunit qanoq iliuuseqarfigiuminaassinnaasartoq, taamaammalu ilaasa soraarniuteqarnissaq qinertariaqartaraat (Ulloq unnuarlu paaqqinniffiit 2015-imut ukiumoortumik nalunaarutaat, 2016-imi suliaasoq). Inuit kommunimi apersorneqartut ilaat oqarpoq Namminersorlutik Oqartussat ulloq unnuarlu paaqqinniffiutaasa nuna tamakkerlugu siammarneqarsimanerat sulisussarsiniartarnerup unammillernartuuneranut pissutaaqataasoq.

Meeqqat illersuisuata nalunaarusiaani aamma oqaatigineqarpoq ilaqutariinnik paarsisartunik, meeqqat inuusuttullu mianerisassat isumaginissaannut piukkunnartunik pissarsiniartarneq ilaanneeriarluni ajornakusoortuusartoq. Ilaqutariinnut paarsisartunut assersuutissat ilagaat, angajoqqaarsiat aningaasarsiornissaannaq siunertaralugu meeqqamik paarsiniartarnerat, meeqqat paarineqartut angerlarsimaffimmi sulisinneqartarnerat, angajoqqaarsiat meeqqanut paarsaminnut nakuusertarnerat, ilaqutariit meeqqanik inissinneqarsimasunik paarsisut atornerluisuunermik ajornartorsiuteqarnerat aamma/imaluunniit kinguaassiuutitigut kannguttaatsuliorsimanermik siusinnerusukkut nalunaarutigineqarsimanerat (MIO, 2016).

Kiisalu apersorneqartut ilaasa arlaqartut tikkuarpaat, sumiiffinni innuttarpassuaqanngitsuni innuttaasut isumaginnittoqarfimmut nalunaarutiginnittussaanerminnik pisariaqarnera naapertorlugu malinninnginnerat ajornartorsiutaasoq, tassagooq kikkut tamarmik imminnut ilisarisimammata. Isuma taanna 2016-imi nakkutilliiartorsimanermit nalunaarusiami qanittukkut saqqummersumi taperserneqarpoq, tassanimi aamma naliliisoqarpoq nunaqarfinniit isumaginnittoqarfimmut nalunaarutiginnittarneq tamatigut atorneqartarunanngitsoq. Ajornartorsiut taanna qaangerniarlugu, kinaassutsimik oqaatiginninngikkaluarluni mailikkut oqarasuaatikkulluunniit nalunaarutiginnissinnaaneq kommunit ilaasa marluk maannakkut misiligarpaat. Aamma meeqqat illersuisuata nalunaarusiaa malillugu, soorlu kinguaassiuutitigut kannguttaatsuliornernik nalunaarutiginnittannginnermik ajornartorsiutip ilagisinnaavaa isummertarnikkut ajornartorsiuteqarneq, kannguttaatsuliorfiginnittarnerimmi ima atugaatigipput 'pissusissamisuuginnartutut isigineqalersimallutik', meeqqallu oqarfigineqaannartarlutik tamanna "sungiukkumaaraat" (MIO, 2016).

4 Kalaallit Nunaannik aamma Norgemik sanilliussineq

Kapitalimi uani Kalaallit Nunaat aamma Norge meeqqanut tunngasutigut, meeqqanik inuusuttunillu ajornartorsiortunik sullissineq pingaarnerutillugu sanilliuppavut. Kisitsisit Kalaallit Nunaannut, Norgemut aamma Finnmarkimut tunngasut ajornanngikkaangat sanilliuttarpavut, soorlumi immikkoortoq 2.1-imi taaneqartoq Finnmark assigiinngitsutigut Kalaallit Nunaannut sanilliutissallugu tulluarnerummat, Norge tamaat pinnagu.

Siullermik Kalaallit Nunaat Norgelu (immaqalu Finnmark) pingaarnerusutigut **immikkoortoq 4.1**-imi sanilliuppavut. Nunat angissutsiminnut, innuttaqqortussutsiminnut innuttaasalu eqimassusiinut tunngatillugu nunatut najugaqariaatsikkullu assigiinngissutaat allaaseraavut. Taava atugarissaarneq misissuiffigaarput – nunat eqqarsaatigalugit tunisassiat ataatsimut nalingat (BNP) aamma innuttaasut eqqarsaatigalugit inuit aningaasarsiaat. Kiisalu ilinniakkat qaffasissusii kiisalu pissutsit assigiinngitsut, meeqqat inuusuttullu isumagineqarnikkut ajornartorsiutaasa qanoq annertutiginerannik takussutissiisut erseqqinnerusumik misissorpavut.

Tamatuma kingorna meeqqanut tunngasoq immikkuullarissoq, tassa meeqqanik inuusuttunillu ajornartorsiortunik sullissineq itinerusumik sammivarput. Kalaallit Nunaat Norgelu, meeqqanik inuusuttunillu ajornartorsiortunik sullissinerup aaqqissuussaanera, tassunga aningaasartuutit aamma inisseeriaatsit eqqarsaatigalugit **immikkoortoq 4.2**-mi sanilliuppavut. Suliassanik suliaqartartutigut isumalluutit pillugit erseqqinnerusumik misissueqqissaarneq **immikkoortoq 4.3**-mi ingerlapparput, ilaatigut sulisut amerlassusissaat (immikkoortoq 4.3.1) aamma suliassanik suliaqartartut ilinniagaat (immikkoortoq 4.3.2) samminerullugit.

Kisitsisit pingaarnerit kapitalimi tassani naatsorsukkavut, meeqqanik inuusuttunillu ajornartorsiortunik sullissinermi aningaasatigut kinguaattoorutit, kapitalip tulliani (kapitali 5) eqqartugassavut takussutissaqartinniarlugit naatsorsuinissanut tunngaviussapput. Kalaallit Nunaanni Norgemilu atuarfeqarnermut, ulluunerani paaqqinnittarfeqarnermut peqqissutsimullu aningaasartuutit pitsaassutsillu assigiinngissutaasa aamma angisoorujussuunissaat qularutigineqarsinnaagunanngilaq. Misissueqqissaarneq kapitali 3-miittoq, assigiinngissutit Kalaallit Nunaannit isigalugit suunerinik paasissutissiisinnaavoq. Suliassaqarfinnilli tamakkuninnga tamakkiisumik sanilliussuinissaq suliamut matumunnga ilaanngilaq.

4.1 Nunat innuttaallu pillugit paasissutissanik sanilliussineq

Kalaallit Nunaat Norgelu assigiinngissutilerujussuupput, assigiinngissutaasalu ilaat nunat meeqqanut tunngatillugu periarfissaannut unammilligassaannullu pingaartuteqartussaapput. Immikkoortumi uani siullertut sammivagut nunat angissutsinut, innuttaqqortussutsinut innuttaasullu eqimassusiinut tunngatillugu nunatut najugaqariaatsikkullu assigiinngissutaat pingaarnerit. Taava atugarissaarneq misissuiffigaarput – nunat eqqarsaatigalugit tunisassiat ataatsimut nalingat (BNP) aamma innuttaasut eqqarsaatigalugit inuit aningaasarsiaat kiisalu aningaasarsiat agguataagaanerat. Kiisalu ilinniakkat qaffasissusii kiisalu pissutsit assigiinngitsut, meeqqat inuusuttullu isumagineqarnikkut ajornartorsiutaasa qanoq annertutiginerannik takussutissiisut erseqqinnerusumik misissorpavut.

Nunat innuttaqqortussusii, angissusii, innuttaasalu eqimassusii tabelimi ataaniittumi naatsorsorpavut.

Tabel 4.1 Nunat angissusiinik innuttaqqortussusiinillu sanilliussineq, 2016

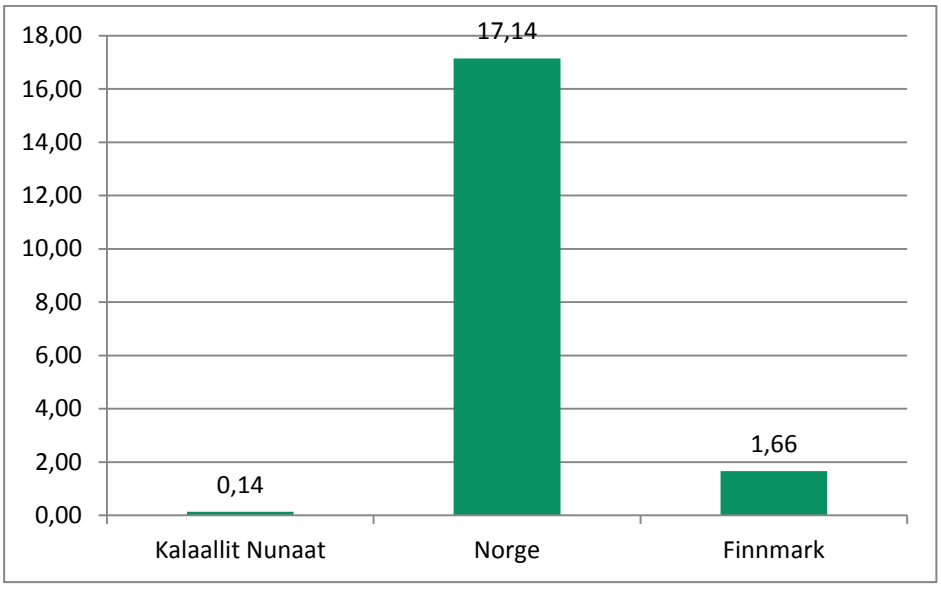
	Kalaallit Nunaat	Norge	Finnmark
Innuttaasut amerlassusiat	55.847	5.213.985	75.758
0-imiit 17-inik ukiullit	25 %	22 %	21 %
Nunap angissusia, sermeq tatsillu ilanngullugit km^2	2.166.086	323.781	48.631
Nunap sermeqanngitsup angissusia (Kalaallit Nunaat)/nunap angissusia (Norge) km^2	410.449	304.148	45.755
Nunamut sermeqanngitsumut/nunamut km^2 – imut ataatsimut innuttaasut	0,14	17,14	1,66

Nassuiaat: Km^2 –imut ataatsimut innuttaasut amerlassusiannik naatsorsuineq Kalaallit Nunaata aamma Norgep/-Finnmarkip sanilliunnissaannut tunngavigineqarpiarsinnaanngilaq, tassami Norgep/Finnmarkip nunataatut naatsorsorneqarpoq tatsit ilanngunnagit nuna (aamma Svalbard Jan Mayenilu ilanngunnagit), Kalaallillu Nunaata nunataatut naatsorsorneqarluni nuna sermeqanngitsoq.

Najoqqutaq: www.ssb.no Norgemut tunngatillugu, Tabell: 09280: Areal av land og ferskvatn (km²) (K) – www.stat.gl Kalaallit Nunaannut tunngatillugu

Takuneqarsinnaavoq assigiinngissutit angisoorujussuusut, tassa innuttaasut amerlassusiat nunallu angissusii eqqarsaatigalugit. Norgep innuttai Kalaallit Nunaata innuttaanit 93-eriaatit sinnerlugit amerlanerupput. Kalaallit Nunaata angissusia, tamakkerlugit ilanngukkutsigit Norgemit arfinileriaatit sinnerlugit angineruvoq. Kalaallit Nunaata nunataa sermeq ilanngunnagu, Norgellu nunataa kisiisa naatsorsorutsigik, taava Kalaallit Nunaat 1,3-eriaataannarmik angineruvoq. Innuttaasut eqimassusiat nunap sermeqanngitsup (Kalaallit Nunaat) aamma nunap (Norge) angissusii tunngavigalugit naatsorsorpavut, tassa imaappoq kisitsisit taakku marluk sanilliussinissami tunngavigineqarpiarsinnaanngillat. Titartakkami ataaniittumi takuneqarsinnaasutuut Kalaallit Nunaat Norgelu assigiinngissuteqartorujussuupput, kisianni Kalaallit Nunaata Finnmarkillu assigiinngissutaat suli angigaluaqaluni taassumatut angitiginngilaq.

Figur 4.1 Kalaallit Nunaanni, Norgemi aamma Finnmarkimi innuttaasut eqimassusiat

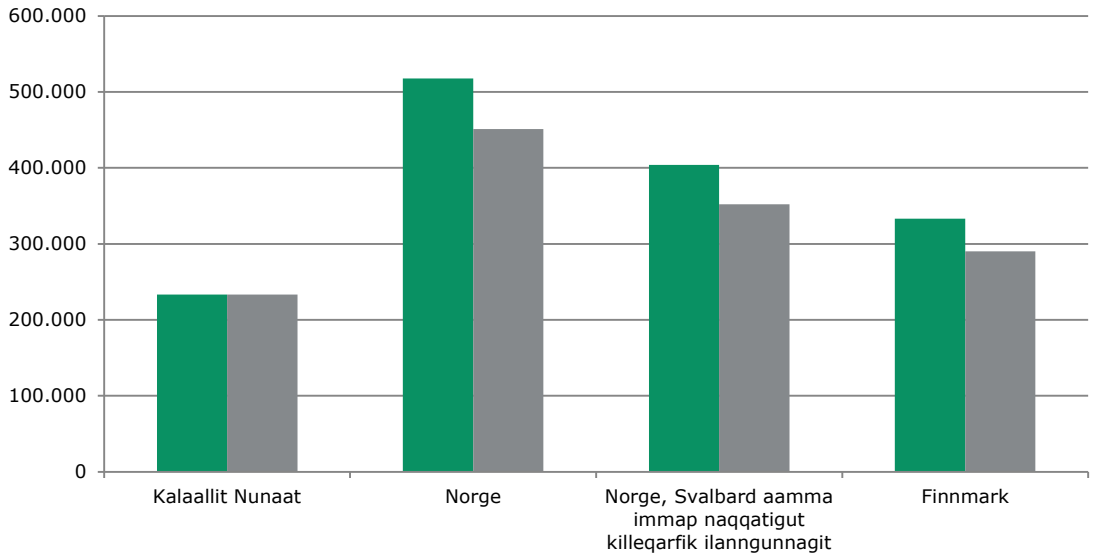

Nassuiaat: Km^2 –imut ataatsimut innuttaasut amerlassusiannik naatsorsuineq Kalaallit Nunaata aamma Norgep/-Finnmarkip sanilliunnissaannut tunngavigineqarpiarsinnaanngilaq, tassami Norgep/Finnmarkip nunataatut naatsorsorneqarpoq tatsit ilanngunnagit nuna (aamma Svalbard Jan Mayenilu ilanngunnagit), Kalaallillu Nunaata nunataatut naatsorsorneqarluni nuna sermeqanngitsoq.

Najoqqutaq: www.ssb.no Norgemut, Tabell: 09280: Areal av land og ferskvatn (km²) (K) – www.stat.gl Kalaallit Nunaannut

Nunat taakku marluk angissusiisa innuttaqqortussusiisalu saniatigut, tunisassiat ataatsimut nalingat (BNP) aallaavigalugu atugarissaarfiunerat qimerluussallugu pisariaqarpoq. Titartakkami ataaniittumi takuneqarsinnaavoq atugarissaarneq assigiinngissuteqartorujussuusoq, Norgemimi tunisassiat ataatsimut nalingat (BNP) akinut aaqqiinertaqanngitsumik (tunngaviusumik akit atorlugit) innuttaasumut ataatsimut, Kalaallit Nunaanni tunisassiat ataatsimut nalingannit, tassa aningaasat nalingat assigiissoq atorlugu naatsorsorlugu, 120 %-imik qaffasinneruvoq. Norgemi Svalbard, aamma immap naqqatigut killeqarfik uuliamik tunisassiorfiusoq ilanngutinngikkutsigik, taava Norgep Kalaallillu Nunaata assigiinngissutaat 73 %-ip missaaniippoq. Norgemi akit Kalaallit Nunaanni akinit 15 %-ip missaanik qaffasinnerusutut eqqoriarneqarnerat eqqarsaatigissagaanni, aammalu Finnmarkimut sanilliussigaanni, taava assigiinngissut taamaallaat 24 %-ip missaaniissaaq. Kiisalu nalunaarsugaanngitsumik aningaasarsiornerup annertussusia, aningaasaqarnikkut assigiinngissutit tamakkiinerusumik takussutissaqartinniarlugit aaqqiissutigissallugu naleqqutissaaq. Nalunaarsugaanngitsumik aningaasarsiorneq nunaqarfinni annertunersaagunarpoq. Nalunaarsugaanngitsumilli aningaasarsiornerup tamarmiusup angissusia erseqqissumik nalilersorneqarsimanngilaq.

Figur 4.2 Kalaallit Nunaanni aamma Norgemi tunisassiat nalingisa qaffakkiartornerat, BVT, innuttaasumut ataatsimut, danskit koruuninngorlugit (sukaasaq qorsuk) aamma Norgemi akinut qaffasissunut aaqqitaq (sukaasaq qasertoq), 2013.

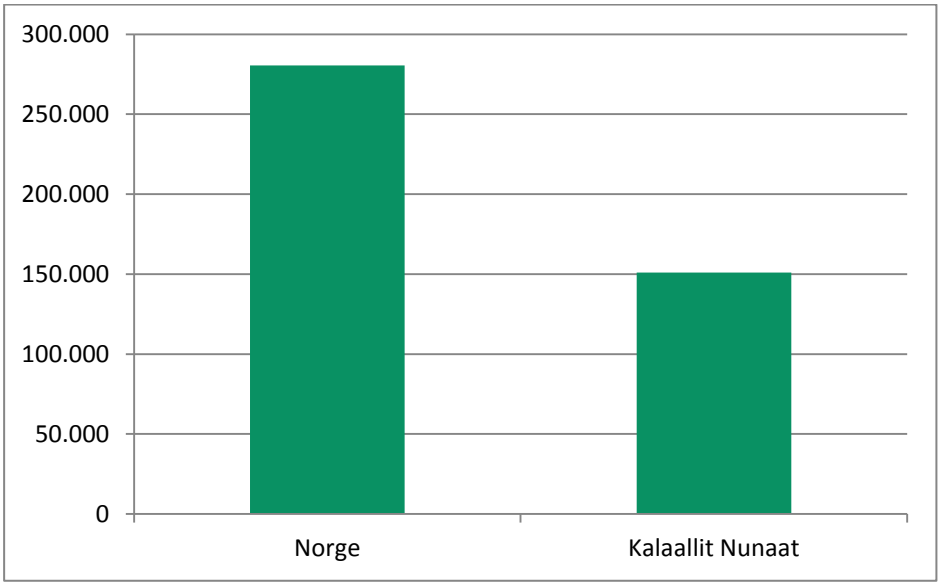
Nassuiaat: BVT, tunisassiat nalingisa qaffakkiartornerata assigaa BNP, tunisassiat ataatsimut nalingat, akit tunngaviusut atorlugit

Najoqqutaq: www.ssb.no, juni 2016, www.stat.gl, 2016, tabel NDR02, Danmarks Nationalbank, 2016, kiisalu Naatsorsueqqissaartarfik: Kalaallit Nunaanni Danmarkimilu akinik sanilliussineq, jan. 2015

Innuttaasut atugarissaarnerat qiviarutsigu, inuillu akileraarutit ilanngaatigereerlugit aningaasarsiaat naatsorsorutsigik, taava takusinnaavarput Norgemi inuit aningaasarsiaat agguaqatigiissillugit Kalaallit Nunaanninngarnit marloriaatingajammik qaffasinnerusut (90 %-i tikillugu qaffasinnerusut). Finnmarkimut, aningaasarsiat appasinnerungaartsiarfissaattut naatsorsuutigineqarsinnaasumut tunngatillugu naatsorsuisinnaasimanngilagut. Matumanili oqaatigineqartariaqarpoq Norge akileraarusiisarnermini Finnmarkimut tunngatillugu immikkut ittumik ilanngaateqartitsisarmat, tassa inuit aningaasarsiaannik akileraarusiisarneq eqqarsaatigalugu Finnmarkimi najugaqarlunilu sulinissamik pilerinarnerulersitsisumik.

Aningaasarsianik naatsorsuinermi akit assigiinngissutaat aaqqiissutigineqanngillat, tak. Figur 4.2-mi sukaasap qorsuup sukaasamut qasertumut aaqqinneqarnera, assigiinngissutiviusumik – 86-imiit 60 %-imit qaffasinnerulaartumut appaasussaq, naak assigiinngissut suli annertussagaluartoq. Aningaasarsiat assigiinngissutaanni taakkunani ilanngunneqanngillat aningaasat pisortat ingerlatsiviini atorneqartut, aammalu Kalaallit Nunaannut tunngatillugu ilaatigut Danmarkip ataatsimoortumik tapiissutaasigut aningaasalersorneqartut.

Figur 4.3 Norgemi aamma Kalaallit Nunaanni inuit akileraarutit ilanngaatigereerlugit aningaasarsiaat, 2014, danskit koruuninngorlugit

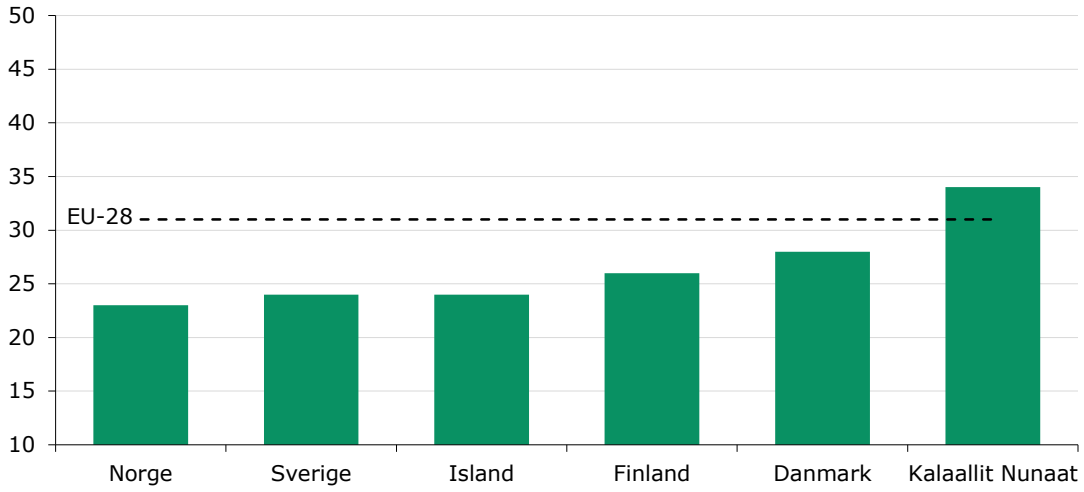

Nassuiaat: Norgemi inuit akileraarutit ilanngaatigereerlugit agguaqatigiissillugit aningaasarsiaat, inuit nunami najugallit kisitsimmik nalunaarsuiffigineqarsimasut tamaasa tunngavigalugit naatsorsugaapput, kisitsisit Kalaallit Nunaannut tunngasut inuit 15-it sinnerlugit ukiullit tamaasa tunngavigalugit naatsorsugaasut.

Najoqqutaq: **Norge**: www.ssb.no – Beregning på baggrund af Tabell: 07778: Registrerte inntekter for busette personar (mill. kr) – variabel 'INNTEKT ETTER SKAT samt variabel' og variabel 'Busette personer med beløp'. Kisitsisit Norgemut tunngasut danskit aningaasaasa 2014-imi agguaqatigiissillugu nalingannut naatsorsoqqitaapput (http://nationalbanken.statistikbank.dk/909). **Kalaallit Nunaat**: www.stat.gl – tabel: Inuit aningaasarsiaat agguaqatigiissillugit kommunikkaartumik agguataakkat [INDP1]

Aningaasarsiat tunisassiornerullu agguaqatigiissillugit angissusii kisimik ilaatigut innuttaasut atugarissaartinneqarsinnaanerannut, matumanilu aamma meeqqat atugarisaannik qulakkeerisinnaanermut pingaaruteqanngillat. Aammali aningaasarsiat qanoq agguataagaanerat aalajangiisuulluinnarpoq. Agguataarineq taanna gini-koefficient-imik taasaq, aningaasaqarnikkut naligiinnermik/naligiinnginnermik uuttuutaasartoq atorlugu naatsorsorneqarsinnaavoq. Gini-koefficient nunani avannarlerni nunanut arfinilinnut tunngasoq Figur 4.4-mi takutinneqarpoq. Tassani takuneqarsinnaavoq Kalaallit Nunaannut gini-koefficient 34-usoq, tassa nunanit allanit qaffasinnerulluni. Tamanna isumaqarpoq Kalaallit Nunaanni aningaasarsiat pisissutigineqarsinnaasut agguataagaanerat nunanut avannarlernut allanut sanilliullugu naligiinnginnerungaatsiartoq.

Figur 4.4 Nunani avannarlerni arfinilinni aningaasarsiat agguataagaanerinut Gini-koefficient, 2011

Nassuiaat: Aningaasarsianik oqarnermi pineqarput inoqutigiinni aningaasarsiat pisissutigineqarsinnaasut, inoqutigiinnut (e=0,5)-nut naleqqussakkat. Gini-koefficient 100-mik ganngerneqartarpoq. Ginikoefficient tassaavoq aningaasaqarnikkut naligiinnermik/naligiinnginnermik uuttuutaasartoq, naligiinnginneq anginerpaaq tassaalluni 100 %, naligiinnginnerlu minnerusarluni procenti nunamut pineqartumut naatsorsorneqartoq minnerugaangat.

Najoqqutaq: Nordisk Statistikbank.dk, tabel INDIC107 (Eurostat).

Meeqqat immikkut sammigutsigik, taava aamma Kalaallit Nunaat nunanut avannarlernut allanut sanilliulluni naligiinngiffiunerpaajuvoq, tak. tabel 4.2. Naligiinnginnerulli angeqqatigai Canadami Tuluillu Naalagaaffianni naligiinnginneq.

Tabel 4.2 Meeqqat piitsuunerat (piitsuunermik uuttuut)

Nuna	%
Kalaallit Nunaat	11,7
Norge	6,1
Finland	5,3
Danmark	6,5
Sverige	7,3
Storbritannien	12,1
Canada	13,3
USA	23,1

Nassuiaat: Piitsuuneq inoqutigiinni meeqqat amerlassusiat tunngavigalugu naatsorsorneqartarpoq, tassanilu aningaasarsiat nunami amerlanerpaat aningaasarsiaasa agguaqatigiissinnerisa 50 %-iinit minnerusut aallaaviusarput. Kalaallit Nunaannut tunngatillugu kisitsit 2010-meersuuvoq, UK-mut tunngatillugu 2009-meersuulluni, USA-mullu tunngatillugu 2006-imeersuulluni. Nunat sinnerinut tunngatillugu 2008-meersuuvoq. Meeqqat Kalaallit Nunaanni tassaatinneqarput 0-imiit 17-inik ukiullit.

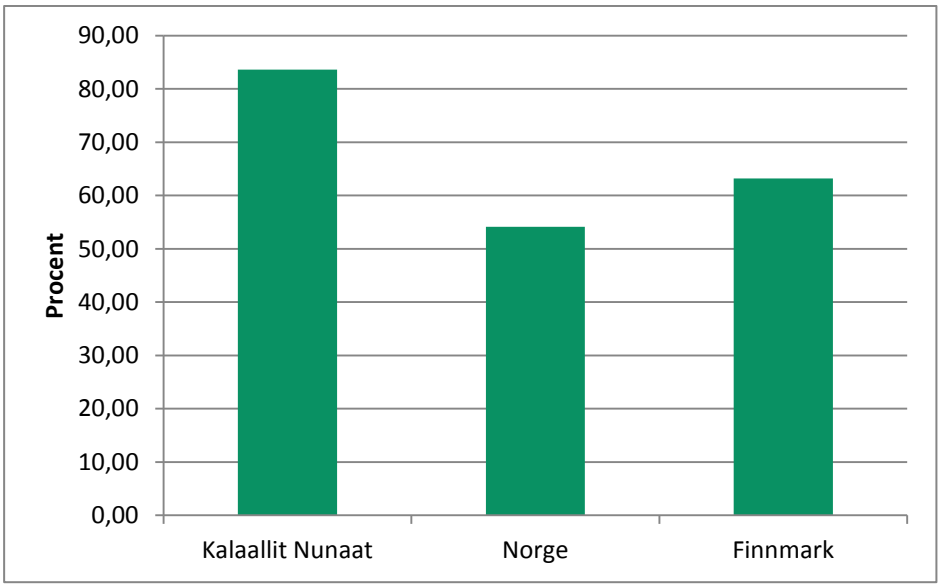
Najoqqutaq: UNICEF (2012) issuarneqartoq Pedersen et al.-imi (2013)

Isertitat aningaasarsiallu innuttaasut isumalluutissaattut naatsorsorneqartartut ilagaat. Alla tassaavoq ilinniakkat qaffasissusiat. Taamaammat aamma ilinniagaqassuseq – taassumalu innuttaasuni aggutaarneqarnera – inuuniarnermi atugarisanut inuuniarnermilu atugarisat aggutaa-

gaanerannut siunissamilu periarfissanut pingaaruteqarluinnartutut isigineqartariaqarpoq (aamma tak. immikkoortoq 3.1).

Titartakkami ataani takutinneqarput 16-iniit 25-nik ukiullit inuusuttut ilinniagaannik (suli) naammassinnissimanngitsut qanoq amerlatiginersut. Inuusuttut ilaasa – pingaartumik 16-iniit 20-nik ukiullit – inuusuttut ilinniagaannik ingerlatsilereersimasinnaanerat erseqqissaatigineqartariaqarpoq, taamaammallu kisitsisit tabelimiittut innuttaasut inersimasut ilinniagaasa qaffasissusiattut paasineqassanngillat. 16-iniit 25-nik ukiullit ilinniakkamik naammassinnissimasutut naatsorsornerinut pissutaavoq, naatsorsuineq taanna tassaammat Kalaallit Nunaata, Norgep Finnmarkillu, paasissutissat nunat taakku marluk paasissutissaataannit pissarsiarisinnaasagut aallaavigalugit sanilliukkuminarnerpaaq. Naatsorsuinerulli Kalaallit Nunaanni, Norgemi Finnmarkimilu ilinniakkatigut qaffasissutsip suli assigiinngissuteqarnera takutippaa.

Figur 4.5 16-iniit 24-nik ukiullit inuusuttut ilinniagaannik naammassinnissimanngitsut, 2014.

Nassuiaat: Malugiuk, inuusuttut ilaat – pingaartumik 16-iniit 20-nik ukiullit – inuusuttut ilinniagaannik ingerlatsilereersimasinnaapput, taamaammallu kisitsisit tabelimiittut innuttaasut inersimasut ilinniagaasa qaffasissusiattut paasineqassanngillat.

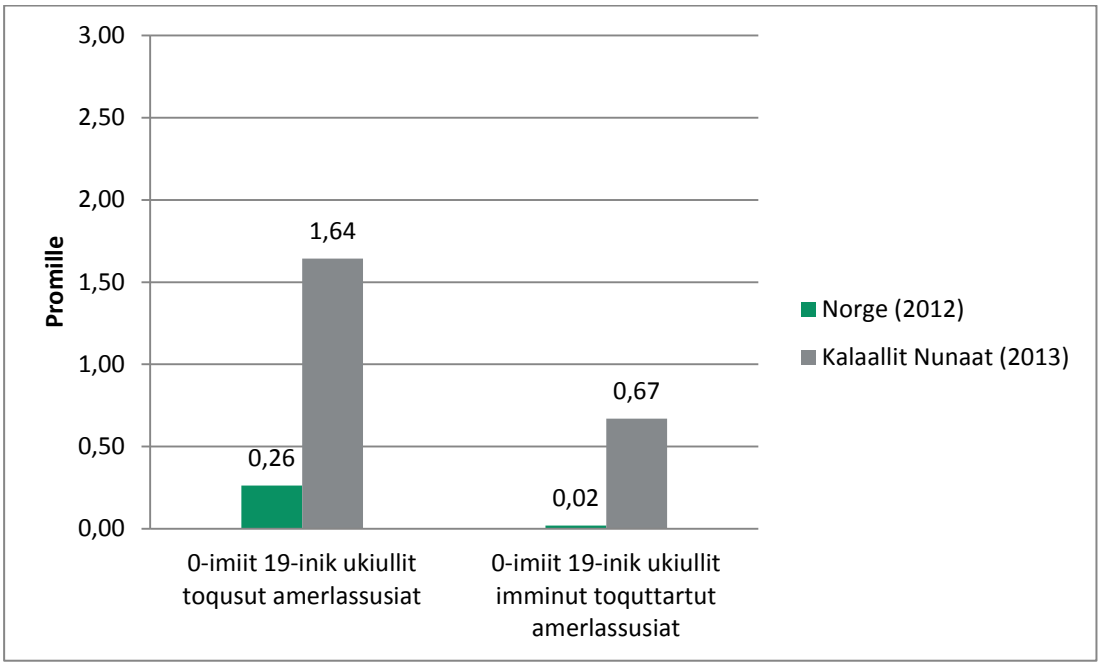
Najoqqutaq: **Norge:** www.ssb.no – tabel: 08921: Personer 16 år og over, etter kjønn, alder og utdanningsnivå. **Kalaallit Nunaat**: www.stat.gl – tabel: UDDUMG1

Titartakkami takuneqarsinnaavoq Kalaallit Nunaanni inuusuttut 100-gaangata taakkunannga 83-it sinnillit inuusuttut ilinniagaannik (suli) naammassinnissimanngitsut, Norgemi 100-gaangata 54-it sinneqartut. Finnmarkimi inuusuttut 100-gaangata 63-it sinnillit inuusuttut ilinniagaannik naammassinnissimanngillat.

Maanna pissutsit Kalaallit Nunaanni meqqaat inuusuttullu isumagineqarnikkut ajornartorsiutaannik ersersitsisut Norgemut sanilliullugit qimerluussavagut. Tassuuna aamma takutinneqarput nunat taakku marluk meeqqanik inuusuttunillu isumagineqarnikkut ajornartorsiortunik sullissinerminni kivinniagassaat qanoq angitiginersut.

Titartakkami ataani naatsorsorpavut Norgemi Kalaallillu Nunaanni 0-imiit 19-inik ukiullit toqusartut qanoq amerlatigineri, immikkullu aamma 0-imiit 19-inik ukiullit imminut toquttartut qanoq amerlatigineri.

Figur 4.6 Norgemi Kalaallillu Nunaanni 0-imiit 19-inik ukiullit toqusartut aamma imminut toquttartut (inuit 1.000-iugaangata amerlassusiat)

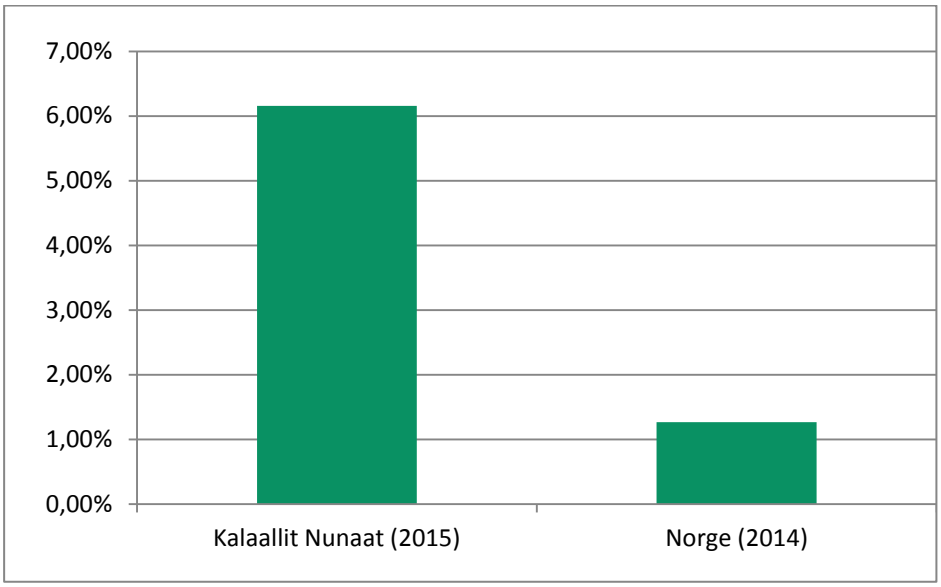

Najoqqutaq: **Norge**: www.ssb.no - Tabell: 08880: Dødsfall, etter kjønn, alder og detaljert dødsårsak (avslutta serie) og Tabell: 08877: Selvmord, etter kjønn, alder og dødsmåte (avslutta serie), **Kalaallit Nunaat**: www.stat.gl – Tabel: Toqqutaasut, nunap ilaani sumi, ukiut, piffissaq aamma arnaaneq/angutaaneq [SUDLDA1] aamma Tabel: Imminut toqunnerit, qanoq, sumi, ukiut, piffissaq aamma arnaaneq/angutaaneq [SUDLDM2]

Titartakkami takuneqarsinnaasutuut Kalaallit Nunaanni meeqqat inuusuttullu toqusartut Norgemut sanilliullutik arfinileriaat sinnerlugu amerlanerupput. Imminut toquttartut eqqarsaatigalugit assigiinngissut suli annertuneruvoq. Norge inuusuttut 51.237-ugaangata ataaseq imminut toquttarpoq, Kalaallit Nunaanni inuusuttut 1.493-iugaangata ataaseq imminut toquttartoq.

Inatsisinik unioqqutitsinerit qiviarutsigik, taava titartakkami ataani naatsorsorparput 15-iniit 17-inik ukiullit inatsisinik unioqqutitsisimanertik pissutigalugu (angallanneq pillugu inatsimik unioqqutitsinerit ilanngunnagit) pineqaatissinneqarsimasut qassiunersut.

Figur 4.7 15-iniit 17-inik ukiullit inatsisinik unioqqutitsisimanertik pissutigalugu (angallanneq pillugu inatsimik unioqqutitsinerit ilanngunnagit) pineqaatissinneqarsimasut

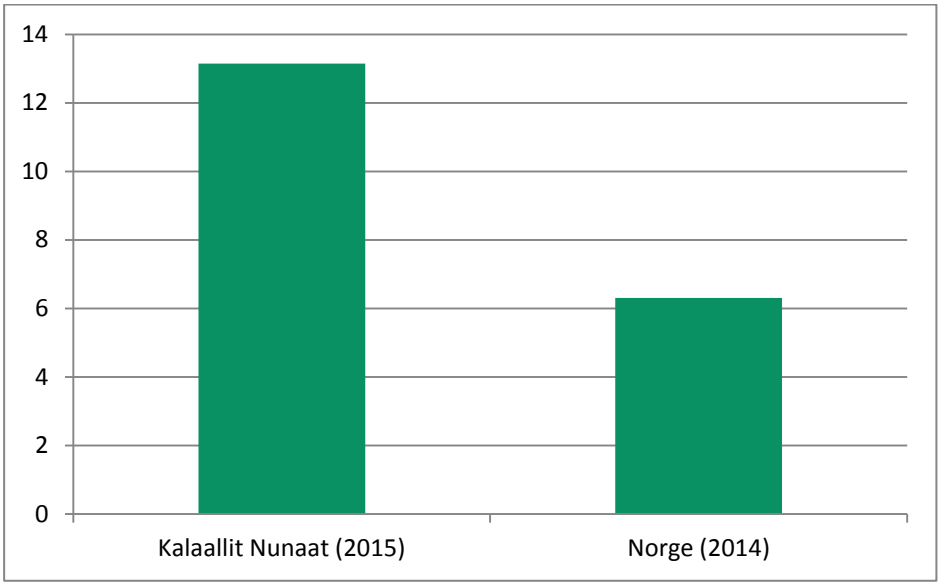
Nassuiaat: **Kalaallit Nunaannut** tunngatillugu, 15-iniit 17-inik ukiullit inatsisinik unioqqutitsisimanertik pissutigalugu (angallanneq pillugu inatsimik unioqqutitsinerit ilanngunnagit) pineqaatissinneqarsimasut qassiuneri naatsorsorneqarput. Naatsorsuinermi ilaapput pineqaatissiinerit makkununnga tunngasut tamarmik 'akiliisitsineq', 'inuiaqatigiinnik kiffartuussinissaq', 'parnaarussaanissamik pineqaatissiineq pinerloqqinnermi atuuttusaq' aamma 'pinngitsoorani parnaarussaanissaq', allat (soorlu 'mianersoqqussutit' aamma 'isumaginninnermi oqartussaasunut ilisimatitsinerit (15-it inorlugit ukiullit pillugit)' ilaanngillat. **Norgemut** tunngatillugu, inuit 15-iniit 17-inik ukiullit (angallannermi pinerlunnerit ilanngunnagit) pineqaatissinneqarsimasut qassiuneri naatsorsorneqarput. Kalaallit Nunaanni aamma Norgemi inuk ataaseq ataasiaannarani naatsorsukkani ilaasinnaavoq, soorlu tillinniarsimanini aamma persuttaasimanini pissutigalugit pineqaatissinneqarsimaguni.

Najoqqutaq: **Norge**: www.ssb.no - Tabell: 10631: Straffede personer, etter hovedlovbruddskategori, hovedlovbruddsgruppe, alder og kjønn. **Kalaallit Nunaat**: www.stat.gl Aalajangiinerit pineqaatissiinerillu, ukiut aamma arnaaneq/angutaaneq malillugit agguataarlugit *[KRDAF]*

Soorlu titartakkami takuneqarsinnaasoq Kalaallit Nunaat Norgelu annertuumik assigiinngissuteqarput. Norgemi 15-iniit 17-inik ukiullit inatsimmik unioqqutitsisimasutut (angallanneq pillugu inatsimik unioqqutitsinerit ilanngunnagit) 2014-imi pineqaatissinneqarsimasut 1,26 %-iusut, Kalaallit Nunaanni 2015-imut kisitsit 6,15 %-iuvoq. Kalaallit Nunaanni aamma Norgemi inatsisinik unioqqutitsisimanerit suuneri malillugit naatsorsorniarsarivagut, oqaatigineqassaarli nunani taakkunani marlunni inatsisit assigiinngitsuummata, taamaammallu inatsisinik unioqqutitsinerit sussutsinut assigiinngitsunut ilanngullugit naatsorsorneqartarnerat assigiinngissuteqarsinnaalluni. Taassuma saniatigut aamma nalunaarutiginnittarnerit, pinerlunnerit paasineqartartut procentii aammalu eqqartuussinerit qanoq pineqartarnerat nunani taakkunani marlunni assigiinngitsuusinnaavoq, naatsorsueqqissaarnermullu sunniuteqarsinnaalluni. Pissutsilli tamakku puigunngikkaluarlugit isumaqarnarpoq Kalaallit Nunaanni 15-iniit 17-inik ukiullit inatsisinik unioqqutitsisimanertik pissutigalugu pineqaatissinneqartartut Norgemut sanilliullutik tallimaariaatingajammik amerlanerusut (angallanneq pillugu inatsimik unioqqutitsinerit ilanngunnagit).

Pinerluttut pinnagit 0-imiit 18-inik ukiullit pinerluffigitissimasut takugutsigik, taava titartakkami ataani takuneqarsinnaavoq Kalaallit Nunaat Norgelu tassanissaaq assigiinngissuteqartut – naak tassuunakkut minnerugaluartumik. Imaappoq Kalaallit Nunaanni inunnik 18-inik ikinnerusunilluunniit ukiulinnik toqutsinerit, nakuuserfiginninnerit kinguaassiuutitigulluunniit pinerluffiginninnerit pillugit nalunaarutit marloriaatit missinginik amerlanerupput.

Figur 4.8 Inunnik 18-inik ikinnerusunilluunniit ukiulinnik toqutsinerit, nakuuserfiginninnerit kinguaassiuutitigulluunniit pinerluffiginninnerit pillugit nalunaarutit – 0-imiit 18-inik ukiullit 1.000-iugaangata

Najoqqutaq: **Norge**: www.ssb.no - Tabell: 08634: Personoffer for anmeldte lovbrudd, etter hovedlovbruddskategori, hovedlovbruddsgruppe og alder. **Kalaallit Nunaat:** Paasissutissat Kalaallit Nunaanni Politiit it-mut immikkoortortaata KORA-mut tunniussai.

Aammattaaq naatsorsuinermi tassani inatsisinik unioqqutitsinerit nalunaarutigineqartartut tamarmiunersut assigiinngissuteqarsinnaavoq, tamannalu naatsorsuinernut sunniuteqassaaq.

4.1.1 Sanilliussinernik pingaarnernik naliliineq

Meeqqanut inuusuttunullu tunngatillugu ilinniarsimassuseq, toqusartut, imminut toquttartut amerlassusii aamma nakuusernikkut kinguaassiuutitigullu pinerlunnerit assigiinngissusii qiviarutsigik, taava Kalaallit Nunaata meeqqat inuusuttullu atugarissaarnissaannik isumaginninnissamini suliassai Norgemit amerlanerugunarput. Kalaallit Nunaanni aningaasatigut isumalluutit qiviarutsigik, taava naatsorsuinerup, tunissiat tamarmiusut nalingisa (BNP) inuillu aningaasarsiaasa takutippaat, Norge suliassamik kivitsinissaq eqqarsaatigalugu aningaasassaqarnissamut Kalaallit Nunaannit periarfissagissaarnerusoq, aammalu aningaasarsiat agguataagaanerat naligiinnerusoq. Kiisalu nunap isorartunerujussua innuttaasullu siammarsimasorujussuarmik najugaqartiternerat imminni unammillernartoqartitsipput. Assersuutigineqarsinnaavoq sumiiffinni innuttarpassuaqanngitsuni atuarfinnik meeqqerivinnillu ingerlatsineq aningaasartuuterpassuaqartinnani pitsaasumik pisinnaanngimmat. Aamma isorliunerusuni sulisorineqartut suliassanik assigiinngiiaartorujussuarnik suliaqartariaqartarput, innuttaasummi ima ikitsigimmata, soorlu ilinniartitsisut atuartitsissutini immikkut ilinniagaannarminni atuartitsisinnaanatik, imaluunniit isumaginninnermi siunnersorti inissiisarnerit pillugit attaveqaqatigiinnermik immikkut suliaqarnissamut periarfissaqarani. Aamma nunap isorartunerujussua isumaginninnerup iluani angalasarnernut aningaasartuuterpassuaqartitsivoq.

Sanilliussinerit takutippaat Norge Kalaallillu Nunaat assigiinngissuteqartorujussuusut, meeqqanik sullissinerup iluani suliariniagassat amerlassusii, kiisalu aaqqiissuteqarfiginiarneranni unammillertartut periarfissallu eqqarsaatigalugit.

4.2 Meeqqat inuusuttullu ajornartorsiortut pillugit suliassaqarfinnik sanilliussineq

Meeqqat inuusuttullu ajornartorsiortut pillugit suliassaqarfik immikkoortumi uani samminerussavarput aammalu Kalaallit Nunaat Norgelu (immaqalu Finnmark) sukumiinerusumik sanilliullugit. Misissoqqissaarpavut suliassaqarfiup *aaqqissuussaanera,* tassa kikkut aalajangiisussaappat sunullu akisussaasuussappat (immikkoortoq 4.2.1), *inisseeriaatsit*, tassa qassit inissinneqartarpat sumullu inissinneqartarpat (immikkoortoq 4.2.2) kiisalu suliassaqarfimmi aningaasartuutit, tassa aningaasat qanoq amerlatigisut atorneqartarpat sunullu atorneqartarpat (immikkoortoq 4.2.3).

4.2.1 Meeqqat inuusuttullu ajornartorsiortut pillugit suliassaqarfiup aaqqissuussaanera[12]

Kalaallit Nunaanni meeqqat inuusuttullu ajornartorsiortut pillugit suliassaqarfiup aaqqissuussaanera kapitali 3, immikkoortoq 3.4-mi allaaseraarput, immikkoortumilu uani suliassaqarfiup Norgemi aaqqissuussaanera allaaserivarput, naggataatigullu Kalaallit Nunaat Norgelu nalilliilluta sanilliullugit.

Akisussaanerup agguataagaanera aamma aalajangiisinnaatitaaneq
Norgemi kommunit nalunaarutiginninnernik suliaqartarnissaq, misissuisarnissaq ikiorsiissuteqartoqarnissaanillu aalajangiisarnissaq – Kalaallit Nunaannisuulli – akisussaaffigaat . Tassanngaannartumik pisoqartillugu iliuuserigallagassanik aallartitsisoqartarnissaa, meeqqallu angerlarsimaffiup avataanut inissinneqarsimasut malinnaaffigineqartarnissaat kommunit akisussaaffigaat.

Norgep naalagaaffia meeqqat inuusuttullu ajornartorsiortut pillugit suliassaqarfimmi makkuninnga oqartussaasoqarpoq: *Departementet*, *Bufetat* (Barne-, ungdoms- og familieetaten), aamma *Fylkesmennene* (nunap immikkoortuini naalakkersuisut). Bufetat qitiusumi, nunap immikkoortuani sumiiffikkaartumillu agguataagaavoq, Norgemilu nunap immikkoortuini suleqatigiit (inntaksteam), meeqqat pillugit paasisimasalinnik tarnikkut perorsaanikkullu katsorsaasinnaasunik inuttallit 28-usut aqqutigalugit nunap immikkoortuini tallimani sinniisuutitaqarluni. Bufetat pisussaavoq, kommuni ulloq unnuarlu paaqqinniffimmi inissamik imaluunniit ilaqutariinni paaqqinnittartuni inissamik naleqquttumik qinnuteqaraangat (qinnuteqassagaluarpat) taamaattumik neqerooruteqarnissamut. Bufetat-ip ilaqutariinnik paaqqinnittartunik pissarsiortarneq, ilinniartitsisarneq ilitsersuisarnerlu, aammalu naalagaaffiup ulloq unnuarlu paaqqinniffiutaanik sananissaq ingerlatsinissarlu kiisalu ulloq unnuarlu paaqqinniffinnik namminersortunik kommuninilluunniit pigineqartunik akuerinnittarneq akisussaaffigai.

Norgemi *Fylkesmannen* tassaavoq naalagaaffiup nunap immikkoortuani oqartussaasua (nunap immikkoortukkuutaartumik – tassa imaappoq nunap ilaa arlaqartunik kommuneqartoq), nakkutigisaraalu kommunit aamma ulloq unnuarlu paaqqinniffiit.

Meeraq qanoq ittumik ikiorserneqassanersoq, matumani aamma meeraq ulloq unnuarlu paaqqinniffimmut ilaqutariinnulluunniit paaqqinnittartunut inissinneqarnissamik *pisariaqartitsinersoq* kommunip aalajangigassaraa. Meeqqap ulloq unnuarlu paaqqinniffimmi inissamik *sumik* pisinnaanera Bufetat-ip aalajangigassaraa. Ilaqutariinnut paaqqinnittartunut inissiisoqassatil-

[12] Immikkoortoq uku tunngavigalugit allanneqarpoq: SFI'ip suliaa "Institutionsanbringelse af unge i Norden – en komparativ undersøgelse af lovgrundlag, institutionsformer og udviklingstendenser" (2009) kiisalu barnevernsloven-imut allannguutissanik siunnersuuteqartoqannginnerani norskit naalakkersuisuisa tusarniaanermut atatillugu allakkiaat: https://www.regjeringen.no/contentassets/4e004b63024c43c992a36fc4af0771d3/horingsnotat---endringer-i-barnevernloven---kvalitets--og-strukturreform.pdf

lugu ilaqutariit paaqqinnittartut meeqqamut tassungarpiaq naleqqunnersut kommunip aalajangigassaraa.

Pinaveersaartitsinerit aamma inissiinerit norskit inatsisaanni immikkoortinneqanngillat, immikkoortinneqarlutilli *hjelpetiltak* (ikiorsiissutit) aamma *omsorgstiltak* (meeqqap isumassorneqarneranik tigusineq). Taamaammat meeraq angerlarsimaffiup avataanut inissinneqaraangat inissiineq tassaasinnaavoq ikiorsiissut imaluunniit meeqqap isumassorneqarneranik tigusineq.

Meeqqap angerlarsimaffiup avataanut sivikitsumik inissinneqareernermi kingorna angerlaqqissinnaanera nalilerneqarpat inissiineq tassaassaaq ikiorsiissut. Inissiinikkut ikiorsiisarnerit nammineq piumassutsimik toqqagassaapput, sivisunerpaamillu qaammatinik arfinilinnik sivisussuseqarsinnaallutik. Meeraq piffissami sivisunerusumi inissinneqassappat tamanna meeqqap isumassorneqarneranik tigusinertut pissaaq. Meeqqap isumassorneqarneranik tigusisoqartillugu suliassap suliarineqarnera ikiorsiinermit pisariunerusumik suliassaavoq, kisianni meeqqap isumassorneqarneranik tigusinissaq tamanit (suliassamik suliaqartumit, angajoqqaanit, inuusuttunit 15-inik amerlanerusunilluunniit ukiulinnit) isumaqatigiissutigineqarpat, suliassap suliarineqarnissaani piumasaqaatit ikinnerussapput, tassa angajoqqaat inissiinissamut akerliusimappata amerlanerussagaluaramik.

Meeqqap isumassorneqarneranik tigusisoqartillugu angajoqqaat meeqqamut oqartussaasuunertik attatiinnartarpaat, meeqqalli isumassorneqarneranut akisussaanerminnik arsaarneqartarlutik, inissinneqarneralu namminneq kipitiinnarsinnaanagu. Meeraq ikiorsiissutitut inissinneqarsimappat inissiineq angajoqqaanit kipitinneqarsinnaavoq.

Meeraq angerlarsimaffiup avataanut piffissami sivikitsumi inissinneqassappat – tassa imaappoq ikiorsiissutitut – kommunit isumaginnittoqarfii tassaapput aalajangiisussat. Meeraq piffissami sivisunerusumi inissinneqassappat – tassa imaappoq meeqqap isumassorneqarneranik tigusinertut – aalajangiisussat tassaapput *fylkesmennene for barnevern og sosiale saker* (meeqqanik isumaginninneq, isumaginninnermilu suliassat pillugit nunap immikkoortuani ataatsimiititaliaq). Ataatsimiititaliaq tassaavoq eqqartuussisunut assingusoq kikkunnulluunniit pituttorsimanngitsoq, inuttaraalu inatsisileritooq, meeqqat pillugit ilisimasallit marluk aamma annertunerusumik ilinniarsimanngikkaluarlutik aalajangeeqataasartut marluk. Suliassat ataatsimiititaliami suliarineqartussat piareersarneqarnissaat kommunit isumaginnittoqarfiisa akisussaaffigaat.

Aningaasalersuinermut akisussaaneq

Norgemi kommunit meeqqap ataatsip ulloq unnuarlu paaqqinniffimmut imaluunniit ilaqutariinnut paaqqinnittartunut inissinneqarneranut akiliutissap annerpaaffissaa aalajangersimasoq akilertarpaat. Aningaasat kommunip akiligassai naalakkersuisoqarfiup angissusilertarpai, taakkulu 2016-imi angissuseraat ulloq unnuarlu paaqqinniffimmut meeqqamut ataatsimut qaammammut norskit koruunii 66.900-it aamma ilaqutariinnut paaqqinnittartunut meeqqamut ataatsimut qaammammut norskit koruunii 31.500-t (2015-imut akit sukumiinerusut takuneqarsinnaapput Rambøll-imi (2014) aamma aningaasalersueriaaseq naliliiffigilluarniaraanni Vista Analyse-mi (2015)).[13] Ulloq unnuarlu paaqqinniffimmiinnermut imaluunniit ilaqutariinni paaqqinnitartuniinnermut kommunip akiliutaata aalajangersimasup saniatigut aningaasartuutaasut naalakkersuisoqarfiup/naalagaaffiup akilertarpai. Angerlarsimaffimmut ikiorsiissutinut (hjelpetiltak i hjemmet) aningaasartuutit kommunip akilertarpai. Angerlarsimaffimmulli ikiorsiissuteqarneq meeqqap angerlarsimaffiup avataanut inissinneqarnissaraluanut taartaappat, aningaasartuutit ilaat Bufetat-imit akilerneqarsinnaapput.

[13] Taakku ulloq unnuarlu paaqqinniffimmiinnermut danskit koruunii 53.135-t aamma ilaqutariinni paaqqinnittartuniinnermut danskit koruunii 25.019-it missingisa naligaat. Naatsorsoqqinneqarnerat taamaallaat nunat aningaasaasa nalingi tunngavigalugit pivoq, akissarsiat aningaasallu pisissutaasinnaanerisa assigiinngissutaannik aaqqiinertaqanngitsumik.

Akisussaanerup misiligummik nutaamik agguataagaanera 1. april 2016-imiit atuutilersoq

Akisussaanermik agguataarineq allanngortillugu kommunini pingasuni, 1. april 2016-imiit atuutilersumik misiligut Norgemi ingerlanneqarpoq. Misiliinermi ikiorsiissutinut, tassa imaappoq aamma meeqqanik angerlarsimaffiup avataanut sivikitsuinnarmik inissiigallarnernut tunngatillugu suliamut aningaasalersuinermullu akisussaaffik tamakkiisoq kommuninut inissinneqarpoq. Misiliinissamik siunnersuummi oqaatigineqarpoq aningaasalersuinermut akisussaaffik suliassamullu akisussaaffik imminnut qaninnerulissasut. Kommunit misileraaffiusut Bufetat-ip neqeroorutai (soorlu ulloq unnuarlu paaqqinniffinni inissat) suli atorsinnaavaat, kommunilli aki tamaat akilertassallugu. Kommunittaaq misileraaffiusut ilaqutariinnik paaqqinnittartunik pissarsiortarnermi, ilinniartitsinermi ilitsersuinermilu suliamut aningaasalersuinermullu akisussaaffik nangissavaat, soorluttaaq ilaqutariinnut paaqqinnittartunut meeqqanik inissiinermut akiliut tamaat akilertassagaat. Aammattaaq ulloq unnuarlu paaqqinniffinnut akiliut tamaat kommunit misileraaffiusut akilertassavaat, aammalu ulloq unnuarlu paaqqinniffinnik nammineerlutik pilersitsisinnaallutik. Siunnersuut aningaasalersuinermut suliassamillu isumaginninnermut akisussaanermik agguataarinermut Danmarkimi, Sverigemi, Finlandimi Kalaallillu Nunaanni atugaasumut eqqaanarneruvoq.

Akisussaanerup agguataagaanera, aalajangiisinnaaneq aningaasalersuinissamullu akisussaaneq Norgemi aamma Kalaallit Nunaanni qanoq aaqqissuussaanersoq tabelimi ataani takutinneqarpoq.

Tabel 4.3 Norgemi Kalaallillu Nunaanni meeqqanik isumaginninnermi akisussaaffimmik aggu-ataarineq aalajangiisinnaanerlu

Akisussaaffik/ aalajangiisinnaaneq	Norge	Kalaallit Nunaat
Akisussaanerpaaq	Barne- og likestilingsdepartementet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir)	Ilaqutariinnermut, Naligiissitaanermut Isumaginninnermullu Naalakkersuisoqarfik
Nakkutilliinermut akisussaaneq	Nunap immikkoortuani naalakkersuisup (Fylkesmannen) kommunit aamma ulloq unnuarlu paaqqinniffiit nakkutigisarai. Kommunit meeqqanik ilaqutariinnut inissinneqarsimasunik nakkutilliisuupput (aamma ulloq unnuarlu paaqqinniffinnut inissinneqarsimasunik malinnaaffiginnittuullutik).	Ilaqutariinnermut, Naligiissitaanermut Isumaginninnermullu Naalakkersuisoqarfik kommuninik aamma Namminersorlutik Oqartussat ulloq unnuarlu paaqqinniffiutaannik nakkutilliisuuvoq.
Suliamut akisussaaneq	Kommunit naalagaaffiup meeqqanut, inuusuttunut ilaqutariinnullu oqartussaasui (Bufetat) ikiortigalugit	Kommunit (Naalakkersuisoqarfilli Namminersorlutik Oqartussat ulloq unnuarlu paaqqinniffiutaannik ingerlatsinermut akisussaasuuvoq)
Inissiinissamik aalajangiisinnaatitaaneq	Inissiinerit sivikitsuinnaat utaqqiisaataasullu (ikiorsiissutit) pillugit kommunini isumaginnittoqarfiit Sivisunerusumik inissiisoqartillugu (meeqqat isumagineqarnerannik tigusisoqartillugu) meeqqanik isumaginninneq, isumaginninnermilu suliassa pillugit nunap immikkoortuani ataatsimiititaliaq	Kommunalbestyrelsi (immaqa isumaginninnermut ataatsimiititaliaq aqqutigalugu)
Naammagittaalliornissamut maalaaruteqarnissamullu periarfissat	Nunap immikkoortuani naalakkersuisoq (Fylkesmannen) kommunit meeqqanik sullissinermi oqartussaasuisa angerlarsimaffimmi ikiorsiinerit pillugit aalajangiinerinik naammagittaalliortarfiuvoq. Fylkesnævnip aalajangiineri Tingrettenimut naammagittaalliuutigineqarsinnaapput, Tingrettenillu aalajangiinera Lagmannsrettenimut naammagittaalliuutigineqarsinnaalluni.	Isumaginninnermi Naammagittaalliuuteqartarfik
Inissiinernut aningaasartuutit aningaasalersornissaannut akisussaaneq	Kommunit meeqqamik ataatsimik inissiinermut qaammammut akiliutip annerpaaffissaatut angissusiligaq akilertarpaat (ulloq unnuarlu paaqqinniffimmut inissiinermi akiliut ilaqutariinnut paarsisartunut inissiinermi akiliummit angineruvoq) – taakku saniatigut aningaasartuutit Meeqqanik, inuusuttunik ilaqutariinnillu sullissinermi pisortaqarfimmit akilerneqartarput. Naalagaaffik meeqqat kisimiillutik qimaasut pillugit aningaasartuutinik utertitsisarpoq.	Kommunit aningaasartuutit akilertarpaat (Danmarkimut inissiisoqartillugu aningaasartuutit kommunit akunnerminni agguartarpaat, taamaalilluni kommuni kisimi akiliisussaajunnaarlugu)
Pinaveersaartitsinermut (angerlarsimaffinni sulinitutinut) aningaasartuutit aningaasalersornissaannut akisussaaneq	Kommunit akiliisarput. Suliniuteqarneq inissiinissamut taarsiullugu ikiorsiissutigineqarpat suliniummut aningaasartuutit ilaat bufetatip akilersinnaavai. Naalagaaffik meeqqat kisimiillutik qimaasut pillugit aningaasartuutinik utertitsisarpoq.	Kommunit akiliisarput

Nassuiaat: Norskit naalakkersuisuisa siunnersuutigisimavaat aaqqissuussaaneq akisussaanermillu agguataarineq allanngortillugu, kommunit suliassat amerlanerit aningaasalersuinermullu akisussaaffik tamakkiisoq tigussagaat.

Najoqqutaq: SFI: Institutionsanbringelse af unge i Norden kiisalu https://www.regjeringen.no/contentassets/4e004b63024c43c992a36fc4af0771d3/horingsnotat---endringer-i-barnevernloven---kvalitets--og-strukturreform.pdf

4.2.2 Inisseeriaatsit

Kalaallit Nunaanni Norgemilu inisseeriaatsit immikkoortumi uani sammivagut. Nunat taakku marluk, *qanoq amerlatigisut* inissinneqartarneri aammalu *sumut* (ulloq unnuarlu paaqqinniffimmut imaluunniit ilaqutariinnut paaqqinnittartunut il.il.) inissinneqartarneri eqqarsaatigalugit sanilliuppavut.

0-imiit 17-inik ukiullit *qanoq* amerlatigisut angerlarsimaffiup avataanut 2014-imi inissinneqarsimanerat tabelimi ataaniittumi naatsorsorparput. Meeqqat inuusuttullu annertuumik innarluuteqarnertik pissutigalugu inissinneqarsimasut naatsorsuinermi[14] ilanngunneqanngillat, tassa Kalaallit Nunaat Norgelu sanilliussinnaajumallugit, meeqqammi annertuumik innarluuteqarnertik pissutigalugu inissinneqarsimasut Norgep kisitsisaataani ilaanngillat, Norgemi inatsisit allat tunngavigalugit inissinneqartaramik[15].

Oqaatigineqassaaq kisitsisit naatsorsorneqartut 2014-imeersuummata, aammalu Norgemi Kalaallillu Nunaanni taassuma kingorna allanngoriaateqartoqarsimanissaa naatsorsuutigineqassammat. Kisitsisit 2014-imeersut atorlugit naatsorsuinitsinnut pissutaavoq ukioq taanna tassaammat Norgemut Kalaallillu Nunannut tunngatillugu paasissutissanik tamakkiisunik pigisaqarfipput[16]. Inissinneqarsimasut pillugit kisitsisit nutaat, tassa 2016-imut tunngasut, kommunit sisamaasut ilaannut pingasunut tunngasut apersuinitsinni mailikkullu pissarsiaraavut, kommunillu sisamaannut tunngatillugu 2015-imi inissinneqarsimasut pillugit paasissutissat ukiumoortumik nalunaarusiamit pissarsiaralutigik – kisitsisit tamakku eqqartuinitsinni sanilliuttassavagut assigiinngissutillu oqaaseqarfigisarlugit.

Kalaallit Nunaanni meeqqat inuusuttullu 2014-imi inissinneqarsimasut amerlassusiinut ilaapput meeravissiartaarineqarsimasut – taakku norskit kisitsisaataanniinngillat. Tamanna siusinnerusukkut oqaatigineqareersutuut Naatsorsueqqissaartarfiup naatsorsueriaatsimik toqqarsimasaanik pissuteqarpoq (naatsorsueriaaseq erseqqinnerusumik takusinnaavat immikkoortoq 3.4.1-mi).

Norgemi 0-imiit 17-inik ukiullit 2014-imi meeravissiartaarineqarsimasut tamakkerlugit naatsorsorsinnaasimanngilagut, kisianni meeqqat ulloq unnuarlu paaqqinniffinni najugallit 62-it 2014-imi meeravissiartaarineqarput[17].

Naak norskit kisitsisaataat meeravissiartaarineqarsimasunik ilaqanngikkaluartut, kisitsisit tunngavigalugit nalilersinnaasoraarput Kalaallit Nunaanni, Norgemi aamma Finnmarkimi meeqqat inuusuttullu angerlarsimaffiup avataanut inissinneqarsimasut amerlassusii assigiinngitsorujussuusut, tak. titartagaq ataani. Naatsorsukanniinnarlugu Kalaallit Nunaanni 0-imiit 17-inik ukiullit angerlarsimaffiup avataanut inissinneqarsimasut Norgemut tamarmut sanilliullugit pingasoriaatit missaanniipput, Finnmarkimut sanilliullugit marloriaataallutik.

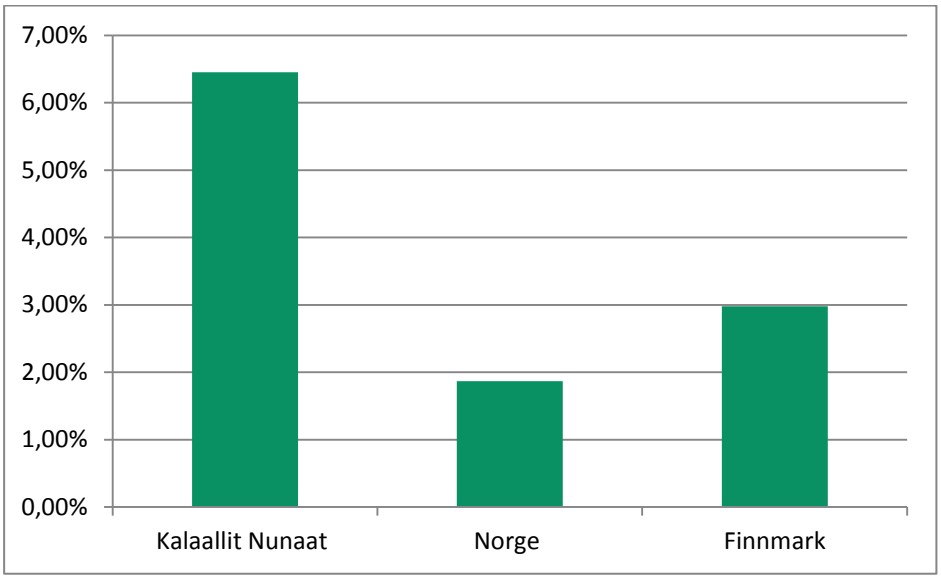
14 Kalaallit Nunaanni taamaallaat ilanngunneqarput meeqqat inuusuttullu ulloq unnuarlu paaqqinniffinniittut amerlassusii, akiliutit immikkoortumi pingaarnermi 4-mi immikkoortoq 1-imut, Meeqqanut inuusuttunullu ikiorsiissutit, akilerneqarsimasut tunngavigalugit naatsorsukkat (akiliutit immikkoortumi pingaarnermi 4-mi immikkoortoq 8-mut akilerneqarsimasut innarluutilinnut tunngasunut naatsorsuunneqartut).

15 KORA Norgemi meeqqat annertuumik innarluuteqarnertik pissutigalugu inissinneqarsimasut pillugit immikkut kisitsisaatigineqartunik ujaasigaluarpoq, tamannali iluatsinngilaq, paasissutissaatigineqartut ukiut apeqqutaatillugit agguataagaanngimmata.

16 Norges statistikbankip paasissutissaatai 2015-imut tunngasuupput, Naatsorsueqqissaartarfiup kisitsisaatai nutaanerpaat 2014-imeersuusut.

17 Najoqqutaq: www.ssb.no – Tabell: 06683: Adopsjoner, etter adopsjonstype. Meeravissiartaarineqarsimasut qassinik ukioqarneri ilisimanngilavut.

Figur 4.9 0-imiit 17-inik ukiullit angerlarsimaffiup avataanut 2014-imi inissinneqarsimasut

Nassuiaat:Kisitsisinut **Kalaallit Nunaannut** tunngasunut ilaapput meeravissiartaarineqarsimasut – Norgep kisitsisaataanut ilaanatik. Imaappoq Naatsorsueqqissaartarfiup meeqqat inuusuttullu ilaqutariinnut paarsisartunut inissinneqarsimasut imaluunniit meeravissartaarineqarsimasut amerlassusii, meeqqap/inuusuttup najugaata angajoqqaavisa (angajoqqaaviisa) najugaannut sanilliunnerisigut naatsorsoriarlugit – meeqqat skolehjemminiittut aamma ulloq unnuarlu paaqqinniffinnut inissinneqarsimasut amerlassusiinik ilanngarlugit naatsorsorsimavai. Taamaammat kisitsit nalorninartortaqarpoq. Meeqqat inuusuttullu ulloq unnuarlu paaqqinniffimmiittut amerlassusii immikkoortumi pingaarnermi 4-mi immikkoortoq 1-imut akiliutaasimasut (Meeqqanut inuusuttunullu ikiorsiissutit) tunngavigalugit naatsorsugaapput, aammalu 18-inik ukiullit kisitsisini ilaapput. Kisitsisinut **Norgemut** tunngasunut ilaapput ukiup ingerlanerani inissiinerit amerlassusii (imaanngitsoq ukiup naanerani), tamanna Kalaallit Nunaannut tunngatillugu naatsorsukkanut sanilliukkuminarnerussasoq nalileratsigu. Meeqqat inuusuttullu annertuumik innarluuteqarnertik pissutigalugu inissinneqarsimasut Kalaallit Nunaannut Norgemulluunniit tunngatillugu naatsorsukkani ilanngunneqanngillat.

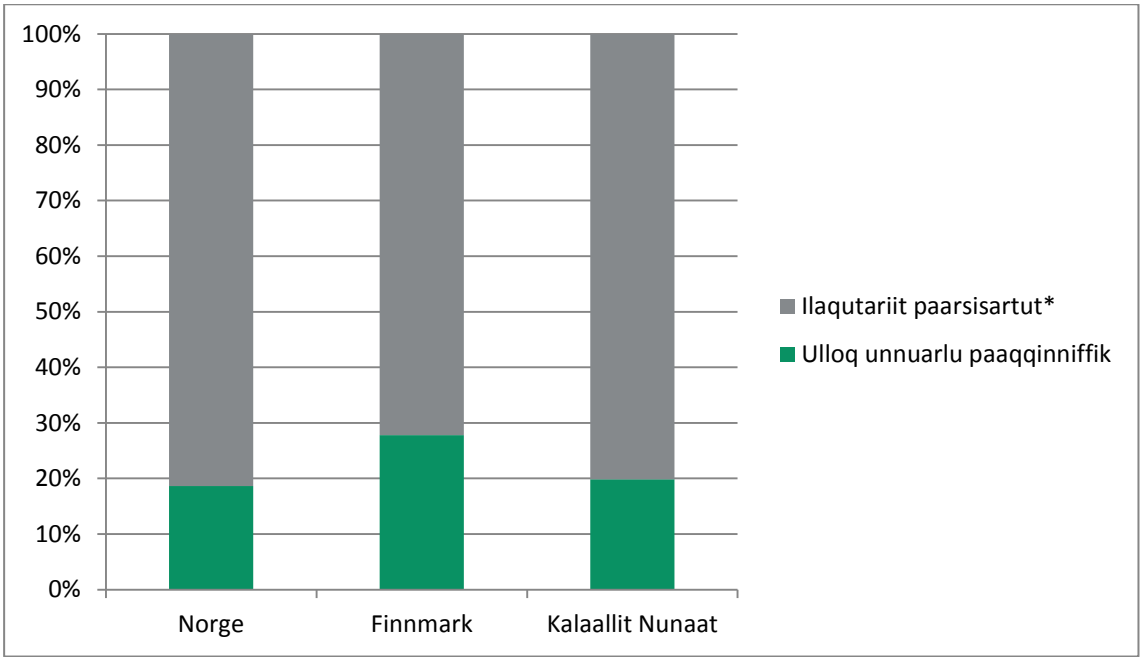
Najoqqutaq:**Norge**: www.ssb.no - Tabell: 10660: Barnevernstiltak i løpet av året, per 31. desember og for nye barn, etter tiltak (F) **Kalaallit Nunaat:** Paasissutissat Naatsorsueqqissaartarfiup KORA-mut tunniussai

Naatsorsueqqissaartarfiup 2014-imut naatsorsugaanut taarsiullugit, 2016-imut kommuninit (Qeqqata, Qaasuitsup aamma Sermersooq) aamma 2015-imut (Kujalleq) paasissutissat misissorutsigik, taava pissutsit allaanerupput. Imaappoq paasissutissat kommunineersut tunngavigalugit Qeqqata, Qaasuitsup Sermersuullu kommuniini 0-imiit 17-inik ukiullit 2016-imi inissinneqarsimapput 3,57 %-it, kommuni Kujallermi 0-imiit 17-inik ukiullit 2015-imut kisitsisaat 5,67 %-iusimasoq. Kisitsisit taakku – ukiunut marlunnut assigiinngitsunut tunngasuunerat eqqarsaatiginagu – agguaqatigiissinnerat nalilerutsigu, taava inissiisarneq 3,83 %-iuvoq. Inissiisarneq Norgemit Finnmarkimillu suli qaffasinneruvoq, assigiinngissulli malunnannginnerulluni. Assigiinngissummut pissutaaqataavoq Naatsorsueqqissaartarfiup naatsorsuinermini ilanngussimammagit meeqqat angerlarsimaffiup avataanut nammineq aaqqissuussamik inissinneqarsimasut[18] aamma meeqqat meeravissiartaarineqarsimasut, taakkulu kommunit paasissutissaataanni ilanngunneqanngillat. Kommunit paasissutissaataat Naatsorsueqqissaartarfiup naatsorsugaanut sanilliukkutsigik allaassut anginerpaaq aamma tassaavoq meeqqat ilaqutariinnut paarsisartunut il.il. inissinneqarsimasut amerlassusiat. Assigiinngissummut pissutaaqataasoq soorunami tassaavoq kommunit kisitsisaataasa nutaajuneruneratat, piffissallu ingerlanerani allanngortoqarsimanera. Pissutsilli taakku marluk eqqarsaatigigaluaraanniluunniit assigiinngissutit kommunit paasissutissaataannut Naatsorsueqqissaartarfiullu naatsorsugaanut sanilliullugit annertupput, taamaammallu paasissutissatut tunngavigineqartut nalorninartoqarsinnaanerat erseqqissaatigineqartariaqarpoq.

[18] Angajoqqaat tamanna kommunimut nalunaarutigisimagaangassut, nalunaarutigisimanngikkaangassullu.

Taarsiullugu meeqqat inuusuttullu ajornartorsiortut *sumut* inissinneqartarnerat qiviarutsigu, taava titartakkami ataani takuarput Kalaallit Nunaat Norgelu assigiinngissuteqarujussuanngitsut – tassa 2014-imi inisseeriaasiusimasut aallaavigalugit nalilliilluni. Aamma meeqqat nammineq aaqqissuussamik ilaqutariinni paarsassatut inissinneqarsimasut, 'meeqqat tunissutit' meeqqallu meeravissiartaarineqarsimasut Kalaallit Nunaata ilaqutariit paarsisartut pillugit kisitsisaataanut naatsorsueriaatsimi ilanngunniarneqarsimapput.

Figur 4.10 Meeqqanik inuusuttunillu inissiinerit, inisseeriaatsinut agguataakkat

Nassuiaat: *__Kalaallit Nunaannut tunngatillugu__ meeqqat inuusuttullu ulloq unnuarlu paaqqinniffimmiittut amerlassusii akiliutaasimasut tunngavigalugit naatsorsugaapput, meeravissiartaarineqarsimasut meeqqat inuusuttullu ilaqutariinni paarineqartut amerlassusiinut ilaasut (taakku norskit kisitsisaataanni ilaanngillat). Tassunga pissutaavoq kisitsisit naatsorsorniarneqarmata meeqqap/inuusuttup najugaata angajoqqaavisa (angajoqqaaviisa) najugaannut sanilliunnerisigut naatsorsoriarlugit – meeqqat skolehjemminiittut aamma ulloq unnuarlu paaqqinniffinniittut amerlassusiinik ilanngarlugit. Taamaammat kisitsit nalorninartortaqarpoq. Meeqqat inuusuttullu ulloq unnuarlu paaqqinniffinniittut amerlassusii immikkoortumi pingaarnermi 4-mi immikkoortoq 1-mut, Meeqqanut inuusuttunullu ikiorsiissutit, akiliutaasimasut tunngavigalugit naatsorsugaapput, aammalu 18-inik ukiullit kisitsisini ilaapput. Kisitsisinut **Norgemut** tunngasunut ilaapput ukiup ingerlanerani inissiisimanerit amerlassusii. Ukioq affaq inorlugu inissiisarnerit Norgemi takornartaanngillat. Taarsiullugu meeqqanik inuusuttunillu inisseeriaatsit ukiup naanerani agguataagaanerat naatsorsorutsigu, taava ulloq unnuarlu paaqqinniffinnut inissiinerit Norgemi 10 %-iinnaassapput Finnmarkimilu 19 %-iinnaassallutik. Meeqqat inuusuttullu annertuumik innarluuteqarnertik pissutigalugu inissinneqarsimasut naatsorsukkami ilanngunneqanngillat

Najoqqutaq: Norge: www.ssb.no - Tabell: 10660: Barnevernstiltak i løpet av året, per 31. desember og for nye barn, etter tiltak (F)

Siusinnerusukkut taaneqareersutuut Norgemi meeravissiartaarineqarsimasut amerlassusii pillugit paasissutissaateqanngilagut, meeravissiartaarineqarsimasulli 0-imiit 17-inik ukiullit ilanngunneqarsimagaluarpata Norgemi Finnmarkimilu ilaqutariinnut paarsisartunut kisitsisaatigineqartut anginerulaassagunaraluarput, soorlu Kalaallit Nunaanni taamaattoq.

Ulloq unnuarlu paaqqinniffinnut ilaqutariinnullu paaqqinnittartunut agguataarineq paasissutissat kommuninit (Qeqqata, Qaasuitsup aamma Sermersooq) 2016-imut aamma (Kujalleq) 2015-imut pissarsiagut atorlugit naatsorsorutsigik, taava – tupinnanngitsumik – takusinnaavarput meeqqat ilaqutariinnut paaqqinnittartunut inissinneqarsimasut ikinnerusut (64,67 %), aammalu ulloq unnuarlu paaqqinniffinnut inissinneqarsimasut amerlanerusut (35,33 %), tassami meeqqat nammineq aaqqissuussamik ilaqutariinni paarsassatut inissinneqarsimasut, 'meeqqat tunissutit' meeravissiartaarineqarsimasullu kisitsisini taakkunani ilanngimmata. Aammali kisitsi-

sit nutaajuneruneratassiinngissummut pissutaavoq, naatsorsueriaaserli assigiinngissuteqartitsinerpaasutut nalilerneqarpoq.

Aallaqqaasiinermi oqaatigineqareersutuut meeqqat inuusuttullu annertuumik innarluuteqarnertik pissutigalugu angerlarsimaffiup avataanut inissinneqarsimasut naatsorsukkani ilaanngillat, taakkumi pillugit Norgemi kisitsisit pissarsiarineqarsinnaanngimmata. Naatsorsueqqissaartarfiup immikkoortumi pingaarnermi 4-mi immikkoortoq 8-mut (innarluutilinut tunngasumut) akiliutaasimasut pillugit paasissutissat ukiut pillugit paasissutissanik ilallugit, meeqqat inuusuttullu innarluutilinnik paaqqinniffinnut 2014-imi inissinneqarsimasut kisitsisitaat naatsorsorsimavaa, tassuunalu takuneqarsinnaavoq meeqqat inuusuttullu 0-imiit 18-inik ukiullit annertuumik innarluuteqarnertik pissutigalugu angerlarsimaffiup avataanut inissinneqarsimasut 0,16 %-iusut.

4.2.3 Meeqqanut inuusuttunullu ajornartorsiortunut aningaasartuutit

Kalaallit Nunaanni meeqqanut inuusuttunullu ajornartorsiortunut aningaasartuutit Norgemi Finnmarkimilu aningaasartuutinut ataani tabelimi sanilliunneqarput.

Tabelimi takuneqarsinnaavoq Norgemi/Finnmarkimi aningaasartuutit tamarmiusut amerlanerpaartaat naalagaaffimmit/qitiusumit akilerneqartartut, Kalaallit Nunaanni taamaanngitsoq, tamannalu suliassaqarfiup aaqqissuussaaneranik pissuteqarpoq, tak. immikkoortoq 4.2.1.

Aamma meeqqanut inuusuttunullu ajornartorsiortunut aningaasartuutit tamarmiusut 0-imiit 17-inik ukiulimmut ataatsimut naatsorsoraanni takuneqarsinnaavoq Kalaallit Nunaata 2015-imi aningaasartuutai Norgemut sanilliullugit amerlanerujussuusut (nunani taakkunani marlunni akit aningaasartuutillu qaffasissusiinut aaqqinnagit). Kalaallit Nunaata aningaasartuuteqarnerungaatsiarneranut pissutaavoq 0-imiit 17-inik ukiulimmik ataatsimik inissiinermi aningaasartuutit assigiinngitsorujussuunerat, tamannalu Kalaallit Nunaata aammattaaq 0-imiit 17-inik ukiulinnik amerlanerujussuarnik angerlarsimaffiup avataanut inissiisarneranik pissuteqarpoq (tak. 4.2.2).

Taamaattoq pinaveersaartitsineq suliassaqarfimmilu aningaasartuutit allat eqqarsaatigalugit taamatulli assigiinngissuteqannginnera maluginianngitsuugassaanngilaq. Tassani Kalaallit Nunaata Finnmark nallingajaqqavaa, Norgelu qaangerpallaarsimanagu, soorlu inissiisarnermi aningaasartuutit eqqarsaatigalugit taamaattoq. Naak pinaveersaartitsilluni iliuuseqartoqartariaqarnera Kalaallit Nunaanni annertunerujussuussatut naatsorsuutigineqarsinnaagaluartoq – tassa inissiinissamik pisariaqartitsinerit assigalugit.

Aningaasartuutinik naatsorsuineq qulaani taaneqartoq aningaasaqarnikkut kinguaattoorutinik, kapitali 5-imi naatsorsuinissamut atorneqassaaq. Naatsorsuinermi nunat taakku marluk aningaasartuutaasa qaffasissusiinnaat eqqarsaatigineqanngillat, aammali pitsaassutsit assigiinngissutaasa aammalu nunat taakku marluk isumaginninnikkut suliniutigineqartariaqartunik aallartitsisarnermikkut aallartitsisanngınnermikkulluunniit assigiinngissutaasa pingaarutaat ilanngunneqarput (tamanna pillugu erseqqinnerusumik takuuk kapitali 5).

Tabel 4.4 Meeqqanut inuusuttunullu ajornartorsiortunut aningaasartuutit, 2015-imut naatsorsuutit, danskit kr.-ii

	Kalaallit Nunaat	Norge[1]	Finnmark[1]
Ilanngaatissat ilaangaatigereerlugit ingerlatsinermi aningaasartuutit katillugit (mio.kr.-it), taakkunannga	**363,714**	**12.550,537**	**268,697**
- naalagaaffimmit/qitiusumit aningaasartuutigineqartut	5,052	4.675,171	109,894
- kommunit aningaasartuutaat	358,662	7.875,365	158,803
Aningaasartuutit siunertanut aggu-ataakkat			
- inissiinerit[2]	301,822	9.129,071	202,167
- pinaveersaartitsineq aningaasartuutillu allat	61,892	3.421,465	66,530
0-imiit 17-inik ukiullit amerlassusii	**14.173**	**1.125.604**	**16.109**
Ilanngaatissat ilaangaatigereerlugit ingerlatsinermi aningaasartuutit katillugit (0-imiit 17-inik ukiulimmut ataatsimut), taakkunannga	**25.663**	**11.150**	**16.680**
- naalagaaffimmit/qitiusumit aningaasartuutigineqartut	356	4.153	6.822
- kommunit aningaasartuutaat	25.306	6.997	9.858
Aningaasartuutit siunertanut aggu-ataakkat			
- inissiinerit[2]	21.296	8.110	12.550
- pinaveersaartitsineq aningaasartuutillu allat	4.367	3.040	4.130

[1]Norgemi aningaasartuutit ilaatigut tassaapput kommunit aningaasartuutat, KOSTRA malillugu naatsorsukkat (7.875 mio.kr.-it) naalagaaffiup aningaasartuutaanik ilasat (4.675 mio.kr.-it). Naalagaaffiup aningaasartuutaanut ilaapput Oslo Kommunep aningaasartuutinut, Norgep sinneranut tunngatillugu naalagaaffimmit akilerneqartartunut nammineq akilertagai. Finnmarkimi aningaasartuutit tassaapput kommunit Finnmark fylkemut aningaasartuutaat, naalagaaffiup nunap ilaanut tassunga aningaasartuutaasut naatsorsukkanik ilasat.

[2] Naalagaaffimmit/qitiusumit aningaasartuutit amerlanersaasa inissiinernut tunngassuteqartuunissaat naatsorsuutigineqarpoq. Imaappoq naalagaaffimmit/qitiusumit aningaasartuutit tamarmiusut kommunit inissiinernut aningaasartuutaasut nalunaarsorneqarsimasunut ilanngunneqarput.

Najoqqutaq:Naatsorsueqqissaartarfik, Statistisk Sentralbyrå, BUFDIR (2016), Oslo Kommune (2016) aamma KORA-p naatsorsugai.

4.2.4 Meeqqat inuusuttullu ajornartorsiortut pillugit suliassaqarfinnik sanilliussinermik naliliineq

Kalaallit Nunaata aamma Norgep meeqqat inuusuttullu ajornartorsiortut pillugit suliassaqarfimmik (barneværnet) aaqqissuusineri assigiinngissuteqarput. Nunat taakku marluk assigiinngissutiginerpaasaraat, naalagaaffittut (aamma nunap immikkoortuatut/fylke-tut) inissisimaneq Kalaallit Nunaanni Namminersorlutik Oqartussanut sanilliulluni Norgemi pingaaruteqarnerujussuusoq. Meeqqanik inuusuttunillu ajornartorsiortunik inissiisarnermi aningaasartuutit eqqarsaatigalugit maanna Norgemi imaappoq, kommunit aningaasalersuinissaq tamakkiisoq akisussaaffiginagu, taamaammallu Norgep naalagaaffia aningaasartuutit taakku ilaannik akiliisarluni. Taamaattorli Norge kommunit ilaannut tunngatillugu misiligummik aaqqissuussiner-

mik pilersitsisimavoq, suliassat akisussaaffiullu nutaamik agguataagaanerannik, Kalaallit Nunaanni aaqqissuussinermut assingunerusumik misileraaviusumik.

Aamma Norgemi Kalaallillu Nunaanni inisseeriaatsit assigiinngitsorujussuupput. Naatsorsueqqissaartarfiup naatsorsuineri, meeqqat inuusuttullu nammineq aaqqissuussamik inissinneqarsimasut ilanngunneqarfigisaat tunngavigissagaanni, Kalaallit Nunaanni meeqqat inuusuttullu angerlarsimaffiup avataanut 2014-imi inissinneqarsimasut Norgemut tamarmut sanilliullutik pingasoriaat sinnerlugu amerlanerupput, aammalu meeqqat inuusuttullu inissinneqarsimasut Finnmarkimuk sanilliullugit marloriaat sinnerlugu amerlanerullutik. Inissinneqarsimasut amerlassusiat kommunit namminneq 2015/2016-imut kisitsisaataat, meeqqat inuusuttullu nammineq aaqqissuussamik ilaqutariinni inissinneqarsimasut ilanngunneqarfiginngisaat atorlugit naatsorsorutsigik, taava inissinneqarsimasut ikinnerupput Finnmarkimilu amerlassusiannut qaninnerullutik – taamaattorli suli amerlanerullutik.

Ilaqutariinni paaqqinnittartuni inissiinerit aamma ulloq unnuarlu paaqqinniffinni inissiinerit agguataarsimaneri Kalaallit Nunaanni Norgemilu assigiikannerput, tassa Naatsorsueqqissaartarfiup naatsorsugai, nammineq aaqqissuussamik ilaqutariinni inissinneqarsimasut (aamma meeravissiartaarineqartut) agguataarinermi ilanngunneqarfii naatsorsuinermi tunngavigigutsigik. Inissinneqarsimasut amerlassusiat kommunit namminneq kisitsisaataat nutaanerpaat pissarsiarineqartut atorlugit naatsorsorutsigik, namminerlu aaqqissuussamik ilaqutariinni inissiinerit ilanngunnagit, taava Kalaallit Nunaata ulloq unnuarlu paaqqinniffinnik atuinera Norgemit Finnmarkimillu qaffasinneruvoq.

Meeqqanik inuusuttunillu ajornartorsiortunik sullissinermi aningaasartuutinik sanilliussinerup takutippaa, Norgep naalagaaffiata, Kalaallit Nunaanni Namminersorlutik Oqartussanut sanilliulluni aningaasartuutit ilaat amerlanerujussuit akilertarai, tamannalu nunat taakku marluk suliassaqarfimmik aaqqissuussinerannik pissuteqarpoq. Sanilliussineruttaaq takutippaa Kalaallit Nunaat suliassaqarfik ataatsimut isigalugu aningaasanik amerlanerusunik atuisartoq, 0-imiit 17-inik ukiulinnut naatsorsuineq tunngavigalugu. Tamanna Kalaallit Nunaata 0-imiit 17-inik ukiulinnik inissiisarnermut amerlanerujussuarnik atuisarneranik pissuteqarpoq. Taamaalillutik nunat 0-imiit 17-inik ukiulinnut pinaveersaartitsinermut aningaasartuutit allanullu aningaasartuutit eqqarsaatigalugit assigiinngissuteqarujussuanngillat, aamma Kalaallit Nunaat Finnmarkilu naligiikannerput.

4.3 Suliassanik suliaqartartutigut isumalluutit itinerusumik misissuiffiginerat

Meeqqanik inuusuttunillu ajornartorsiortunik sullissinermi Kalaallit Nunaanni Norgemilu sulisussatigut isumalluutit immikkoortumi uani sammivagut. Sulisussatigut isumalluutinik oqarnermi pineqarput sulisut suliassaqarfimmi suliassanut sanilliullutik amerlassusii, aammalu sulisut suliassaqarfimmut sanilliullutik piukkunnaataat.

4.3.1 Suliassanik suliaqartartut amerlassusii

Meeqqanik inuusuttunillu ajornartorsiortunik sullissinermi allaffissornikkut isumalluutinik sanilliussissagaanni, meeqqat pillugit suliassat suliassanik suliaqartartumut ataatsimut amerlassusii sanilliutissallugit naleqquttuuvoq. Suliassanik suliaqartartoq suliassanik amerlavallaanik suliaqassaguni meeqqat iliuuseqarfigineqartut pillugit, piffissaatillugu peqqissaartumillu misissuinissaminut, iliuusissanik pilersaarusiornissaminut, suliniutinik aallartitsinissaminut malinnaaviginninnissaminullu piffissaqarnavianngilaq. Taamaammat meeqqanik inuusuttunillu ajornartors-

iortunik sullissinermi suliassanik suliaqarnerup qanoq pitsaassuseqarsinnaaneranut, suliassanik suliaqartartumut ataatsimut suliassat amerlassusii apeqqutaaqataapput.

Norgemi statistikbankimi naatsorsorneqartarpoq 'Barn med undersøkelse eller tiltak per årsverk (funksjon 244)'[19], tassa imaappoq suliassanik suliaqartartup ulloq naallugu sulisuusup meeqqat pillugit suliassat agguaqatigiissillugit qanoq amerlatigisut suliarisarnerai naatsorsorneqartarluni, tassa suliat misissuinermik suliniuteqarfiginninnermilluunniit (assersuutigalugu pinaveersaartitsiniarluni iliuuseqarnermik imaluunniit inissiinermik) aallartitsiffioreersut pineqarlutik. Imaappoq nalunaarutiginninnerit qassiuneri kisitsimmi ilaanngillat. Tassani takuneqarsinnaavoq Norgemi suliassanik suliaqartartoq ataaseq 2015-imi suliassanik agguaqatigiissillugit 19,8-nik suliaqarsimasoq. Finnmarkip kommuniini suliassanik suliaqartartoq ataaseq 2014-imi suliassanik agguaqatigiissillugit 23,9-nik suliaqarsimavoq (2015-imut kisitsisit pissarsiarineqarsinnaanngillat).[20]

Kalaallit Nunaanni suliassat nuna tamakkerlugu naatsorsorneqarnerannik taamaattumik peqartoqanngilaq. Deloitte-ip Ilaqutariinnermut, Naligiissitaanermut Isumaginninnermullu Naalakkersuisoqarfik maanna misissuissuppaa, tassani ilaatigut apeqqutinut akissuteqarluni immersuiffissaq atorlugu kommunit qinnuigineqarlutik meeqqat pillugit suliassat (isumaginninnermilu suliassat allat) qanoq amerlatigineri aamma suliassanik suliaqartartut qassiuneri (kiisalu suliassanik suliaqartartut ilinniagaannut tunngasunik) nalunaarsueqqullugit. Deloitte-ip paasissutissat katersorsimasani KORA-p misissueqqissaarnermini atugassaatut ajornasaarani atugassiissutigai. Aamma KORA-p assigiinngitsunik apersuinermigut suliassat, suliassanik suliaqartartut amerlassusiinut sanilliullugit qassiuneri pillugit paasissutissat nammineq pissarsiarai.[21]

KORA-p paasissutissat sukumiisumik misissoreerlugit kommunini sisamaasuni suliassanik suliaqartartumut ataatsimut meeqqat pillugit suliassat amerlassusii imatut naatsorsorpai:

- Kommuni A: inuup apersorneqartup missingersugai: suliassat 70-75-it.
- Kommuni B: inuup apersorneqartup 1-ip missingersugai: kommunimi illoqarfimmi anginermi suliassat 100-125-it, inuup apersorneqartup 2-p missingersugai: kommuni ataatsimut isigalugu suliassat 150-it tikillugit.
- Kommuni C: suliassat amerlassusii suliassanillu suliaqartartut amerlassusii pillugit paasissutissat Deloitte-imit katersorneqartut. Agguaqatigiissillugit: suliassat 104-t.
- Kommuni D: suliassat amerlassusii suliassanillu suliaqartartut amerlassusii pillugit paasissutissat Deloitte-imit katersorneqartut: 96-it.

Paasissutissiisut taakku marluk malillugit suliassanik suliaqartartumut ataatsimut suliassat amerlassuseraat:

- Inuit apersorneqartut missingersugaat: suliassat suliassanik suliaqartartumut ataatsimut amerlassusiat 70-150-it

---

19 Funksjon 244 tassaapput meeqqanik sullissinermi sulisuusut meeqqat pillugit suliassanik isumaginninnermi akisussaasuusut, taakku akisussaasutut pisortaat, immaqalu sulisut allat suliat paasissutissaqartinnissaannik suliaqartartut (soorlu tarnip pissusiinik immikkut ilinniagalik). Sulisut oqartussaasutut akisussaasuunngitsut, soorlu inuit qanimut tikillugit sullissisut, oqaloqatiginninnikkut katsorsaasut angerlarsimaffinnilu siunnersortit taakkununnga ilaanngillat.

20 Nuna tamakkerlugu agguaqatigiissitsinermi kisitsimmi ilaapput kommunimiit kommunimut assigiinnginerujussuit – imaappoq suliassanik suliaqartartumut ataatsimut suliassat amerlassusii 4-t 110-llu akornannik amerlassuseqarput. 2015-imut tunngatillugu Norgep kommuniinit 428-nit 16-it pillugit paasissutissat amigaataapput.

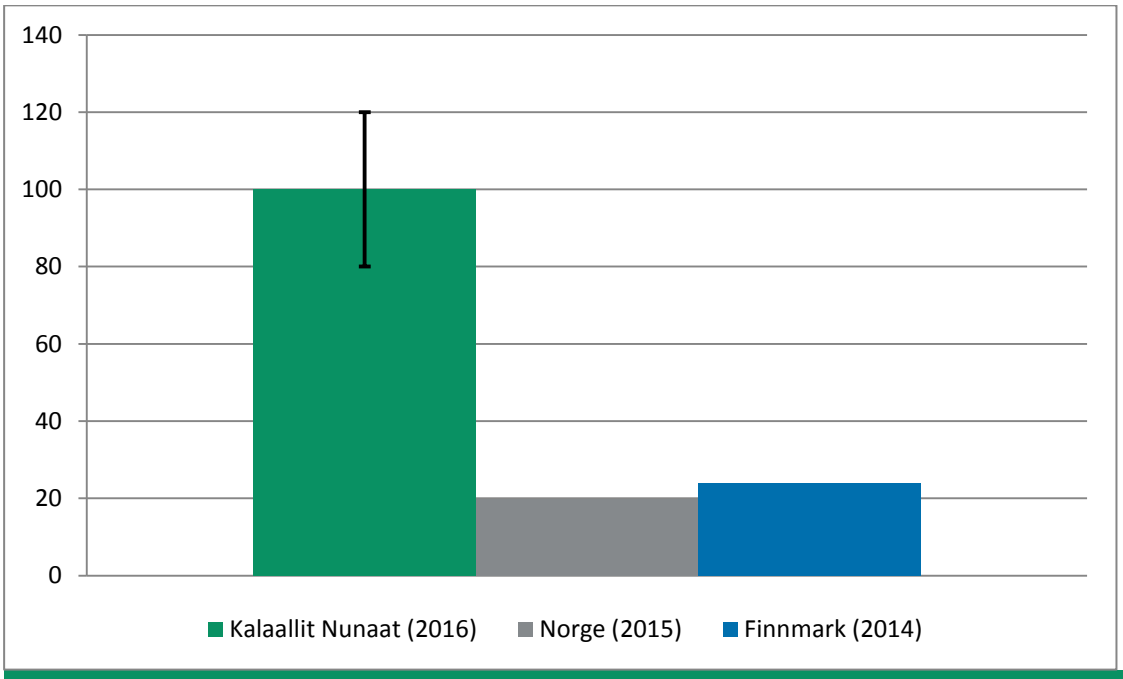
21 Qitiusumi apersuinernit oqaatigineqartut ilanngunneqanngillat, suliassammi amerlassusiisut assersuutigineqartut sumiiffinnut sunut attuumassuteqarneri taaneqanngillat, aammalu inuit apersorneqartut kommuninut pineqartunut tunngatillugu oqaatigisaasa tunngaviginissaat toqqaratsigu. Taamaakkaluartoq oqaatigineqartut imminnut naapertuulluarput.

- Deloitte-ip paasissutissaatai aalajangersimasut: suliassat suliassanik suliaqartartumut ataatsimut 96-104-t.

Taakku tunngavigalugit KORA naliliivoq (kommunit angissusii, taamatullu aamma nunap agguaqatigiissitsilluni kisitsisaata ilaat taakkununnga tunngasut eqqarsaatigalugit), Kalaallit Nunaanni suliassanik suliaqartartumut ataatsimut suliassat 80-120-it akornannik amerlassuseqartut.

Norge, Finnmark Kalaallillu Nunaat pillugit paasissutissat misissukkavut tunngavigalugit meeqqat pillugit suliassat suliassanik suliaqartartumut ataatsimut amerlassusii sanilliussinnaavagut, tak. tabeli titartagarlu ataaniittut.

Figur 4.11 Meeqqat pillugit suliassat suliassanik suliaqartartumut ataatsimut amerlassusii – ukioq pissarsiarineqarsinnaasoq nutaanerpaaq atorlugu

Kalaallit Nunaat (2016)	Norge (2015)	Finnmark (2014)
80-120	19,8	23,9

Nassuiaat: Nalunaaqutsiussaq qernertoq naatsorsukkap nalorninaateqarneranik takutitsivoq.
Najoqqutaq: Norgemut Finnmarkimullu tunngatillugu kisitsisit: www.ssb.no/statistikbanken - Tabell: 04907: H. Barnevern - nøkkeltall (K), variabel 'Barn med undersøkelse eller tiltak per årsverk (funksjon 244)'. Tassanissaaq ilaapput pisortat suliassat suliarineqartarneranni akisussaasuusut. Kalaallit Nunaannut tunngatillugu kisitsisit: Deloitte-ip paasissutissat kommuniniit katersorsimasaasa ilaanik KORA-p ataatsimut naliliinera + KORA-p inunnik apersuinerani kisitsisit missiliuunneqartut.

Takuneqarsinnaasutuut Kalaallit Nunaanni suliassanik suliaqartartup suliassaasa agguaqatigiissillugit amerlassusii, Norgemi suliassanik suliaqartartumut ataatsimut suliassat agguaqatigiissillugit amerlassusiinit tallimariaatip missaanik amerlanerupput, Finnmarkimilu suliassanik suliaqartartumut ataatsimut suliassat agguaqatigiissillugit amerlassusiinit sisamariaammik amerlanerullutik. Aamma Kalaallit Nunaat suliassanik suliaqartartut amerlassusissaannik Finnmarkimut imaluunniit Norgemut tamarmut naapertuuttumik peqassappat taakku ullumikkornit sisamariaammik tallimariaammilluunniit amerlanerusariaqassagaluarput. Ilanngullugu oqaatigineqarsinnaavoq Danmarkimi suliassanik suliaqartartumut ataatsimut suliassat amerlassusiisa Norgemut sanilliullugu marloriaatit missaannittaarnerat takornartaanngimmat, tassa imaappoq suliassat 40-ngajaat – kommunilli arlaqartut Herning Kommunip, suliassaqarfimmi periutsiminnik ilaatigut Sverigemi misilittakkat ilaarlugit allannguisimasup, taamaalillunilu suliassanik suliaqartartut suliassanik 25-t missaannaannik suliassaqartinnerisigut meeqqanut qanimut atta-

veqarsinnaanngortitsisimasup suliniuteqarnerminillu ingerlaavartumik aaqqiissuteqarfiginnittartup inissiinernillu (sivisuunik) pinaveersaartitsisup periuserisaa isumassarsiorfigaat (KORA 2015).

Nalunaarutiginninnerit

Immikkoortortap meeqqanik inuusuttunillu ajornartorsiortunik sullissinermi oqartussaasuusup suliassat ingerlareersut saniatigut suliassaanut ilaapput nalunaarutiginninnerit, soorlu kommunimi atuarfimmeersut innuttaasumeersulluunniit. Immikkoortortap sulisussatigut isumalluutaasa suliassaanut sanilliunnissaanni, aammattaaq nalunaarutiginninnerit kommunit isummerfigalugillu iliuuseqarfigisassaasa qanoq amerlatigineri isiginiassallugit naleqquttuuvoq.

Norgemi statistikbankip 2014-imut paasissutissaatai malillugit Norgemi 0-imiit 17-inik ukiullit 1.000-iugaangata nalunaarutiginninnerit 36,3-usimapput, Finnmarkimi 0-imiit 17-inik ukiullit 1.000-iugaangata 51,3-usimasut.[22]

Nalunaarutiginninnerit amerlassusii pillugit nuna tamakkerlugu nalunaarsuiffimmik taamaattumik Kalaallit Nunaanni peqanngilaq. Taarsiullugu KORA-p apersuinermigut taassumaluunniit kingorna mailikkut, kommunit ilaasa pingasut nalunaarutiginninnernik qassit missaannik tigusaqartarnerat pillugu paasissutissat pissarsiarai (kommunip ataatsip illoqarfimmi anginermi kisitsisit kisiisa nalunaarutigisimavai). Kingorna kommunimi illoqarfimmiluunniit innuttaasut amerlassusii tunngavigalugit 0-imiit 17-inik ukiulimmut ataatsimut nalunaarutiginninnerit amerlassusiat naatsorsorparput. Tassuuna paasivarput kommunit 0-imiit 17-inik ukiullit 1.000-iugaangata nalunaarutiginninnerit ukiumut 28-135-t akornannik amerlatigisut tigusaraat. Agguaqatigiissillugit (nalilersorlugit) amerlassusii naatsorsorutsigik 0-imiit 17-inik ukiullit 1.000-iugaangata nalunaarutiginninnerit 125-nut naapertuupput.

Tabel 4.5 0-imiit 17-inik ukiullit 1.000-iugaangata nalunaarutiginninnerit amerlassusii – ukioq pissarsiarineqarsinnaasoq nutaanerpaaq atorlugu

Kalaallit Nunaat (2015/2016)	Norge (2014)	Finnmark (2014)
125*	36,3	51,3

Nassuiaat: *Kalaallit Nunaanni agguaqatigiissillugu kisitsit paasissutissanik tamakkiisuunngitsunik tunngaveqarluni naatsorsugaavoq, kommunit marluk + pingajuanni illoqarfiup anginerup kisitsisaat kisiisa atorneqarmata.

Najoqqutaq: Norgemut Finnmarkimullu tunngatillugu kisitsisit: www.ssb.no Tabell: 10673: Meldingar til barnevernet, etter konklusjon, alder og kjønn (F), Kalaallit Nunaannut tunngatillugu kisitsisit apersuinikkut mailikkulluunniit.

Nalunaarutiginninnerit amerlassusiat inuiaqatigiinni meeqqat inuusuttullu isumagineqarnikkut ajornartorsiutaasa qanoq angitiginerannut takussutaasinnaapput, nalunaarutiginnittarnerulli atugaanerata annertussusiata assigiinngissutai nalunaarutiginnittarnerup ileqqorineqarnerata assigiinngissutaanik pissuteqarsinnaapput, tassa imaappoq soorlu ilinniartitsisup affarlerisalluunniit nalunaarutiginninnissap tunngavissaqarneranik *qaqugukkut* naliliinerata aamma *ilumut* nalunaarutiginninnerup assigiinngissutaannik. Tamanna assigiinngissuteqartorujussuusinnaavoq – tassa Norgep Kalaallillu Nunaata akornanni, aammalu Kalaallit Nunaata iluani illoqarfiit nunaqarfillu akornanni, aamma tak. kapitali 3, nunaqarfinniit nalunaarutiginnittoqartannginneranik ajornartorsiut.

Imaappoq naatsorsuineq qulaaniittoq suliassanik suliaqartartut suliassarpassuaqarnerannik takussutissiinertut isigineqarnerussaaq.

Piffissat suliassanik suliaqarnermi atorneqartartut

Norgemi kommunip nalunaarutiginninnerit sap.ak. ataatsip qaangiutinnginnerani suliarereersimasussaavai, misissuisoqarnissaanillu naliliisimassalluni. Misissuinerit qaammatit pingasut qaa-

[22] www.ssb.no Tabell: 10673: Meldingar til barnevernet, etter konklusjon, alder og kjønn (F)

ngiutinnginnerannni (immikkut ittumik pissuteqartoqartillugu qaammatit arfinillit qaangiutinnginneranni) ingerlanneqarsimassapput. Kalaallit Nunaanni meeqqat inuusuttullu pillugit inatsisissatut nutaatut siunnersuummi ilaavoq, nalunaarutiginninnerit suliassatut tuaviuussassasut naliliffigineqartarnissaat nal.ak. 24-it qaangiutinnginneranni pisalissasoq. Suliassarlu tuaviuussassaappat taamatut suliarineqassaaq, nalunaarutiginninnerillu ullut 14-it qaangiutinginneranni isummerfigineqarsimassallutik.

Nalunaarutiginninnerit suliarineqarsimanissaannut piffissaliussat eqqarsaatigalugit nuna tamakkerlugu naatsorsugaateqartoqanngilaq. Kisianni nakkutilliiartorluni angalasimanernit nalunaarusiat 2014-imeersut tikkuarpaat, nalunaarutiginninnerit suliarineqarsimanngitsut taamanikkut assut ajornartorsiutaasut – aamma nakuusertoqarsimaneranik kinguaassiuutitigullu kannguttaatsuliorfiginnittoqarsimaneranik nalunaarutiginninnerit eqqarsaatigalugit – aammalu nalunaarutiginninnerit ukiuni pingasuni sisamanilu uninngaannarsimasut assersuutissaqartinneqarput. Aamma nakkutilliiartorluni angalasimanermit nalunaarusiami 2016-imeersumi oqaatigineqarpoq, nalunaarutiginninnerpassuit sumiiffimmi pineqartumi katersuutiinnarsimasut qanorlu iliuuseqarfigineqarsimanngitsut. Aamma kommuninik apersuinitsinni oqaatigineqarpoq piffissaliussassat nutaat eqquutsinneqarsinnaanerat ajornakusoortuussasoq.

Norgemi kommunit nalunaarutiginninnerit amerlassusii, misissuinerit piffissallu taakkuninnga suliarinniffiit nalunaarutigisarpaat. Tassani takuneqarsinnaavoq 2015-imi nuna tamakkerlugu nalunaarutiginninnerit 98 %-ii sinnerlugit sap.ak. ataatsip qaangiutinnginnerani suliarineqarsimasut, Finnmarkimi kisitsit 94 %-ingajaalluni. Nalunaarutiginninnerit 0,33 %-ii kisimik sap.ak. sisamat sinnerlugit ingerlaneranni suliarineqarsimapput, Finnmarkimi nalunaarutiginninnernut tunngatillugu kisitsit 1 %-ip missaaniittoq.[23] Misissuinernut tunngatillugu piffissaq 2015-imi agguaqatigiissillugu atorneqartoq Norgemi tassaasimavoq ullut 89-it, Finnmarkimi tassaasoq ullut 104-t.[24]

Meeqqat ikiorserneqartut pillugit iliuusissatut pilersaarutinik suliaqartoqarnissaa Kalaallit Nunaanni Norgemilu inatsisitigut piumasaqaataavoq[25]. KS-ip (Norgemi kommunit kattuffiat Kalaallit Nunaanni Kanukokap assinga) oqaatigaa meeqqat 2012-imi ikiorserneqartut 18%-iinut iliuusissatut pilersaarutit amigaataasut – tassa imaappoq inissiinerit ikiorsiissutillu allat (KS, 2013: 16). Naatsorsukkamik taamaattumik Kalaallit Nunaanni peqartoqanngilaq, kisianni isumaginnittoqarfinnut assigiinngitsunut marlunnut 2011-mi 2012-imilu nakkutilliiartorluni angalasimanernit nalunaarusiani oqaatigineqarpoq, sumiiffinni nakkutilliiartorfigineqartuni taakkunani marlunni inissiinerit pillugit suliassat tamangajavimmik iliuusissatut pilersaarutinik amigaateqartut. 2014-imut tunngatillugu misissuinerup takutippaa, inuusuttut 642-t inissinneqarsimasut ilaannut 500-nut iliuusissatut pilersaarutit nutartikkat misissuinerup aallartinnerani amigaataasut, tassa 78 %-t (meeqqat inuusuttullu inissinneqaratik allatut ikiorserneqartut pillugit iliuusissatut pilersaarutit sumut killissimaneri misissuinermi ilanngunneqanngillat). Angalaqatigiit kommuninik ikiuereersut misissuineq naammassineqarmat suliassat 312-it iliuusissatut pilersaarummik aallartitsivigineqarsimanatilluunniit naammassinniffiusimanngillat (Ilaqutariinnermut Inatsisinillu Atuutsitsinermut Naalakkersuisoqarfik, 2014: 6). Misissuinermi naatsorsuutigineqarpoq iliuusissatut pilersaarutit tamarmik – tassa inissiinerit pillugit – ukiup naannginnerani nutarterneqarsimassasut. Iliuusissatut pilersaarutit suliarineqarnissaasa maanna killiffiat pillugu paasissutissanik KORA peqanngilaq, kisianni isorliunerusuni suliassanik suliaqartartut suliassaasa amerlassusii paasereerlugit, meeqqat tamaasa pillugit iliuusissatut pilersaarutinik tamakkiisumik nutartigaasunik peqartoqalersimanissaa takorlooruminaappoq.

---

23 www.ssb.no Tabell:10676: Meldingar til barnevernet, etter behandlingstid (F).

24 www.ssb.no Tabell: 10669: Undersøkingar avslutta av barnevernet, etter behandlingstid (F).

25 Tak. Meeqqanik inuusuttunillu ikiorsiisarneq pillugu Inatsisartut peqqussutaanni nr. 1, 15. april 2003-meersumi §§-it 14 aamma 15

4.3.2 Suliassanik suliaqartartut il.il. ilinniagaat

Norgemi statistikbankip 'barnevernsstatitstikken'-ip ataani naatsorsortarpai "Stillinger med fagutdanning av alle fag- og tiltaksstillinger". Naatsorsuinerup takutippaa suliassanik suliaqartartut aamma pinaveersaartitsinermi siunnersortit (soorlu inuit qanimut tikillugit sullissisut, ilaqutariinnik oqaloqatiginninnikkut katsorsaasut aamma angerlarsimaffinni siunnersortit) procentingorlugit qassit suliaminnut ilinniarsimasuunersut. Nuna tamakkerlugu atorfiit taakku 2015-imi 99 %-ii suliaminnut ilinniarsimasunik inuttaqarput.[26]

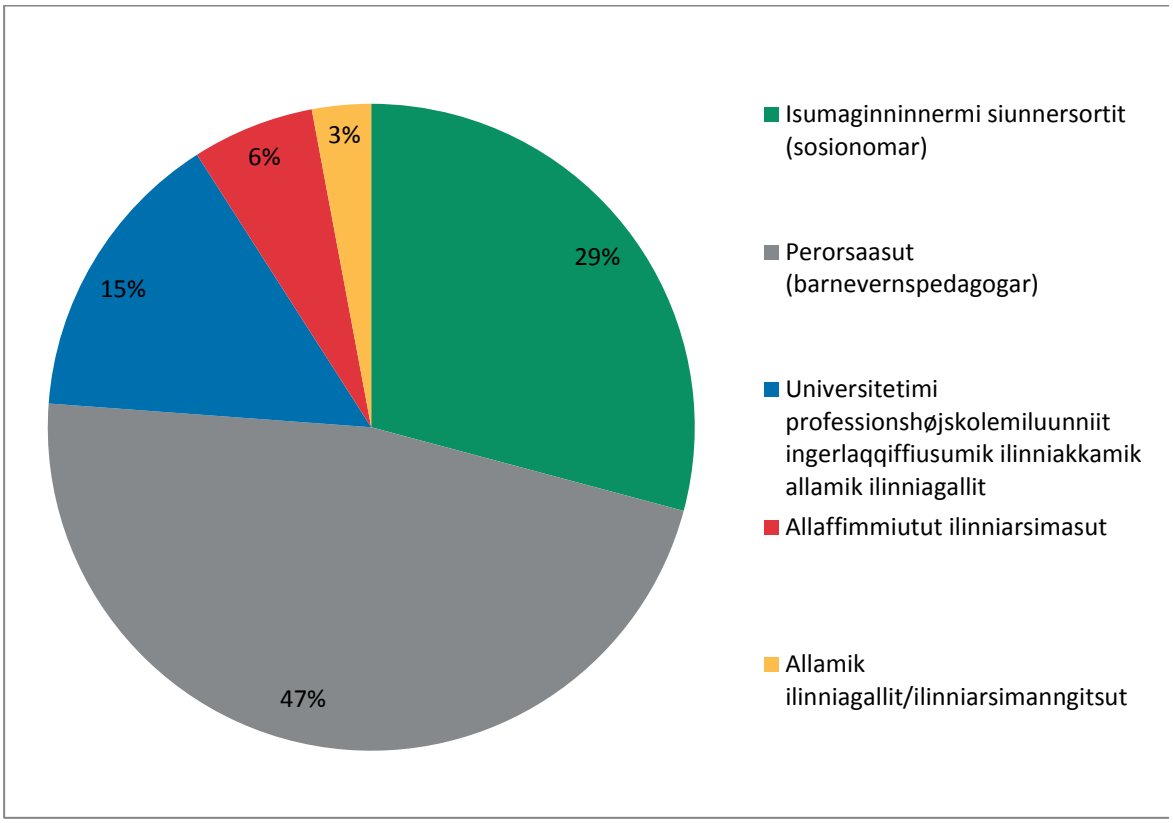
Norgemi statistikbank malillugu Finnmark fylkemi suliassanik suliaqartartut aamma pinaveersaartitsinermik siunnersortit 2015-imi 101 %-ii suliaminnut ilinniarsimasuupput. Soorunami kisitsisip 100 %-imit qaffasinnerunera ilumuunngilaq, Statistisk Sentralbyrå-lli oqaatigaa ikiortit (soorlu naatsorsuutinik suliallit) suliamik ilinniarsimasut naatsorsorneranni kukkusoqarneratigut ilannguttoorneqarsimasinnaarat, kisiannili suliassanik suliaqartartut aamma pinaveersaartitsinermi siunnersortit tamakkerlutik kisitsisaannut ilanngunneqarsimannginnerat pissutaasimasinnaasoq.[27] Norgep kommuniisa 428-t ilaat 19-it kisitsimmik 100 %-imit qaffasinnerusumik nalunaaruteqarsimapput, kommunillu taakku kisitsisaataat nuna tamakkerlugu agguaqatigiissitsinermi ilaallutik, taamaammallu kisitsit annaagaalaarsinnaalluni, kisianni kommunit kukkusumik nalunaarsugaasut ataatsimut isigissagaanni annikitsuaraannarmik sunniuteqarput, taamaammallu allannguut angisuutut isigineqarsinnaanngilaq.

Norgemi meeqqanik sullissinerup iluani sulisuusut tamarmik ilinniagaat, tassa imaappoq suliassanik suliaqartartut aamma pinaveersaartitsinermi siunnersortit kisiisa pinnagit, aammali ikiortini (soorlu naatsorsuutinik suliaqartuni) sulisuusut ilanngullugit naatsorsorutsigik, taava Figur 4.12 –imi ataanisut isikkoqassapput.

[26] www.ssb.no Najoqqutaq: Tabell: 04907: H. Barnevern - nøkkeltall (K), variabel Stillinger med fagutdanning av alle fag- og tiltaksstillinger.

[27] Jf. korrespondance med rådgiver i Seksjon for levekårsstatistikk, Avdeling for personstatistikk, ssb.

Figur 4.12 Norgemi kommmunit meeqqanik sullissineranni sulisuusut ilinniagaat * 2014

Nassuiaat: *Meeqqanik sullissinermi sulisunut ilaapput pisortat, suliassanik suliaqartartut aamma pinaveersaartitsilluni suliniutini sulisuusut kiisalu ikiortini (soorlu naatsorsuutinik suliaqartuni) sulisuusut.

Najoqqutaq: www.ssb.no, Tabell: 09086: Årsverk i barnevernstenesta, etter utdanning (K)

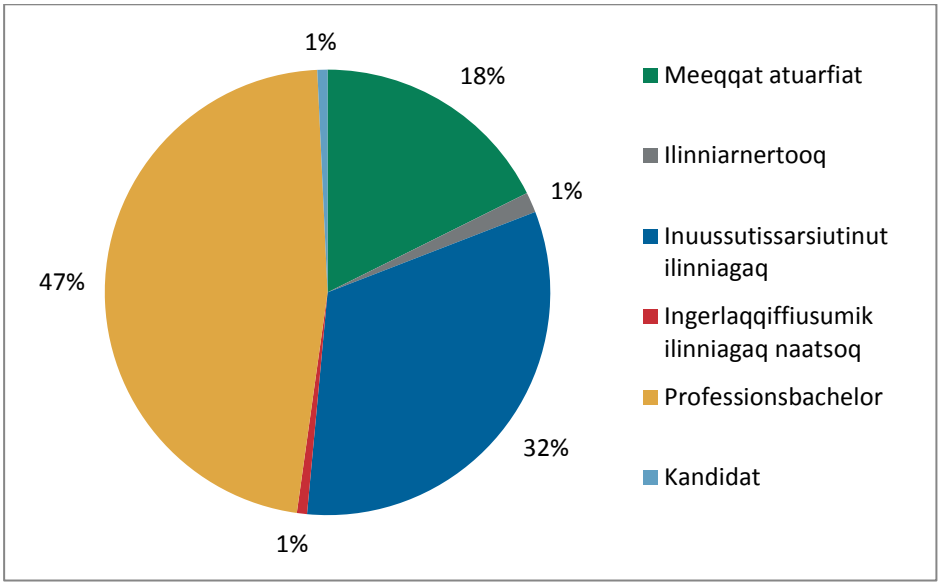
Ilinniakkat meeqqanik sullissinermi sulisussanik ilinniartitsiviusut assigiissuunissaat qaffasissuunissaallu Norgemi pingaartinneqartorujussuuvoq. Taamaammat naalakkersuisoqarfik suleqatigiissitaliamik ilisimasaqarluartunik inuttalimmik aallartitsisimavoq, ilinniakkat meeqqanik sullissinermi atugaasut meeqqanik sullissinermi piviusunut qaninnerpaamik ilisimatusarnermillu tunngaveqarluni pitsanngorsarneqarsinnaanerannik inassuteqaasiortussamik (annertunerusumik atuaruk NOU: 2009:8).[28]

Qanoq amerlatigisut sunillu ilinniagallit 'Pinaveersaartitsinermi siunnersortinut aamma isumaginninnermi siunnersortinut' isumaqatigiissut naapertorlugu atorfeqarnerat pillugu paasissutissat Naatsorsueqqissaartarfiup inussiarnisaarluni KORA-mut tunniuppai. Paasissutissat taakku tunngavigalugit takusinnaanngilarput taassuma (professions)bacheloritut ilinniagaq suliamut tunngassuteqartoq assigineraa, oqaruttali annertunertigut assigigaa, taava kisitsisit Norgemut Finnmarkimullu tunngatillugu naatsorsukkanut sanilliutikannerneqarsinnaapput. Kisianni Kalaallit Nunaannut tunngatillugu naatsorsukkap isumaginninnerup iluani tamarmi suliassanik suliaqartartunut pinaveersaartitsinermilu siunnersortinut tunngasuunissaa naatsorsuutigineqarpoq, Norgemut Finnmarkimullu tunngatillugu naatsorsugaq taamaallaat meeqqanik inuusuttunillu ajornartorsiortunik sullissinermi suliassanik suliaqartartunut pinaveersaartitsinermilu siunnersortinut taamaallaat tunngasuusoq.

[28] https://www.regjeringen.no/contentassets/6ebc07ce4230459cb78599b599d76f40/no/pdfs/-nou200920090008000dddpdfs.pdf

Paasissutissat Naatsorsueqqissaartarfiup tunniussai tunngavigalugit naatsorsorneqarsinnaavoq, isumaginninnermi siunnersortinut aamma pinaveersaartitsinermi siunnersortinut isumaqatigiissut naapertorlugu atorfillit 18 %-iisa meeqqat atuarfiannik naammassinnissimaneq ilinniagatuarigaat, 34 %-iisa inuussutissarsiummik ilinniagaq (ilinniarnertuunngorniarfilluunniit) qaffasinnerpaatut ilinniagarigaat, 48 %-iisalu professionsbachelor (imaluunniit kandidat) ilinniagarigaat, tak. Figur 4.13 ataani.

Figur 4.13 Isumaginninnermi siunnersortinut aamma pinaveersaartitsinermi siunnersortinut isumaqatigiissut naapertorlugu Kalaallit Nunaanni 2014-imi atorfillit ilinniagaat

Najoqqutaq: Paasissutissat Naatsorsueqqissaartarfiup KORA-mut tunniussai

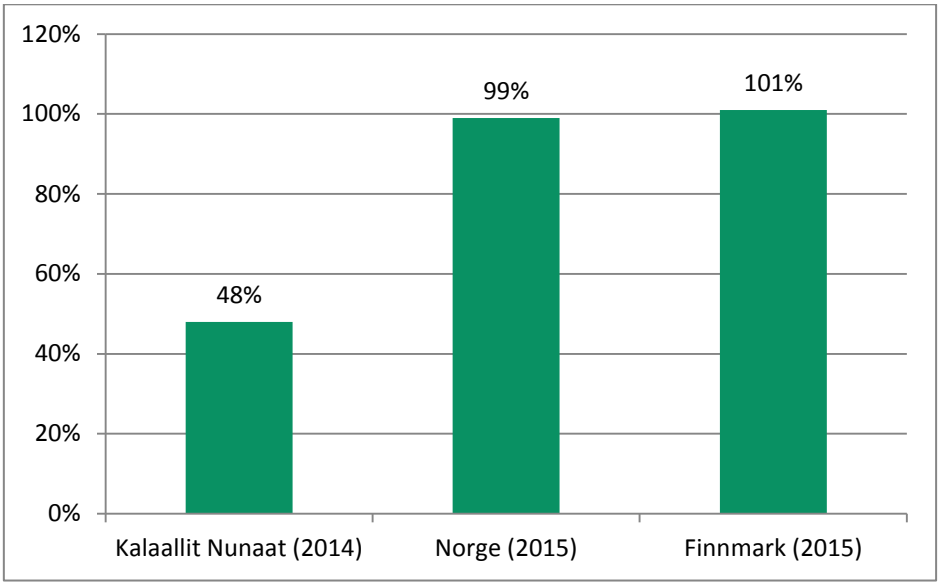
Paasissutissat qulaaniittut paasissutissanut Deloitte-ip katersorsimasaanut naleqqiuppavut (tak. immikkoortoq 4.3.1). Paasissutissiisut taakku marluk takutitaat assigiinngissuteqarput. Siullertut, Deloitte-ip paasissutissaataani taamaallaat ilaapput isumaginninnermi siunnersortit, tassa pinaveersartitsinermi siunnersortit pinnatik. Aappaattut, paasissutissat Deloitte-ip katersorsimasai 2016-imeersuupput (Naatsorsueqqissaartarfiup kisitsisaatai 2014-imeersuusut). Aamma immikkoortoq 4.3.1-p titartagartaani oqaatigineqarpoq ukkusumik nalunaarsukkat ajornartorsiutaalaartut. Paasissutissiisulli taakku marluk takutitaat arlaqartutigut ilisarnarput.

Deloitte-ip paasissutissaatai malillugit suliassanik suliaqartartut 56 %-iisa missingi professionsbacheloritut (isumaginninnermi siunnersortitut perorsaasutulluunniit) ilinniakkamilluunniit allamik qaffasinnerusumik ilinniagaqarput, 24 %-ii siunnersortimut ikiortitut ilinniagaqarlutik (allaffimmiutut ilinniakkamit ingerlaqqiffiusoq) aamma 10 %-ii isumaginninnermi ikiortitut ilinniagaqartut, taavalu 4 %-it meeqqat atuarfiat kisiat ilinniagaralugu. Sinneruttut 6 %-it missingisa ilinniagaat oqaatigineqanngillat.

Paasissutissat eqqartorneqartut eqqukannersimassappata, taava paasissutissiisut taakku marluk assigiinngissutaasa takutippaat Kalaallit Nunaanni suliassanik suliaqartartut ilinniagaat, suliassanik suliaqartartut aamma pinaveersaartitsinermi siunnersortit ataatsimut ilinniagaannit qaffasinnerusimassasoq, tassami professionsbacheloritut ilinniagallit amerlanerupput, ilinniagaqarsimanngitsullu ikinnerullutik. Nassuiaatissaq alla tassaasinnaavoq ilinniarsimassutsip 2014-imiit 2016-imut qaffariaateqarsimanissaa. Tassa periarfissat tamarmik atuupput.

Kalaallit Nunaanni, Norgemi Finnmarkimilu ilinniagaqassutsimik sanilliussinitsinni paasissutissat Naatsorsueqqissaartarfiup uagutsinnut tunniussai aallaavigaavut, paasissutissammi taakku – soorlu norskit naatsorsugaat taamaattut – suliassanik suliaqartartut aamma pinaveersaartitsinermi siunnersortit ilinniagaat ilanngummatigik. Inernera Figur 4.14 ataani takuneqarsinnaavoq.

Figur 4.14 Kommunini suliassanik suliaqartartut pinaveersaartitsinermilu siunnersortit professionsbacheloritut qaffasinnerusumilluunniit ilinniagallit – ukioq pissarsiarineqarsinnaasoq nutaanerpaaq atorlugu.

Nassuiaat:Kisitsisip Finnmarkimut tunngasup 100 %-imit qaffasinnerunera Statistisk Sentralbyrå-p oqarnera malillugu pissuteqarsinnaavoq ikiortit (soorlu naatsorsuutinik suliallit) suliamik ilinniarsimasut naatsorsorneranni kukkusoqarneratigut ilannguttoorneqarsimasinnaanerannik, kisiannili suliassanik suliaqartartut aamma pinaveersaartitsinermi siunnersortit tamakkerlutik kisitsisaannut ilanngunneqarsimannginnerannik. Norgep kommuniisa 428-t ilaat 19-it kisitsimmik 100 %-imit qaffasinnerusumik nalunaaruteqarsimapput, kommunillu taakku kisitsisaataat nuna tamakkerlugu agguaqatigiissitsinermi ilaallutik, taamaammallu kisitsit annaagaalaarsinnaalluni. Malugiuk: Kalaallit Nunaannut tunngatillugu naatsorsuineq isumaginninnerup iluanut tamarmut tunngasuuvoq, Norgemi taamaallaat meeqqanik isumaginninnermut tunngasuusoq.

Najoqqutaq:Norge: www.ssb.no, Tabell: 04907: H. Barnevern - nøkkeltall (K), variabel Stillinger med fagutdanning av alle fag- og tiltaksstillinger. Kalaallit Nunaat: paasissutissat Naatsorsueqqissaartarfiup KORA-mut tunniussai.

Titartakkami takuneqarsinnaasutuut Norgemi Finnmarkimilu meeqqanik sullissinermi suliassanik suliaqartartut pinaveersaartitsinermilu siunnersuisut tamarluinnangajammik isumaginninnermi siunnersortitut perorsaasutulluunniit professionsbacheloriupput imaluunniit qaffasinnerusumik ilinniagaqartuullutik, Kalaallit Nunaanni kommunini isumaginninnerup iluani sulisuusut affangajaannaat taamatut ilinniagaqarsimasut. Sinneri amerlanerpaat siunnersortimut ikiortitut imaluunniit isumaginninnermi ikiortitut ilinniagaqarput (tak. kapitali 3-mi Figur 3.25), taamaammallu suliassaqarfimmi tassani ikinnerpaat kisimik ilinniarsimasuunngillat.

4.3.3 Naliliineq

Suliassanik suliaqartartutigut isumalluutit misissuiffigeqqissaarnerata takutippaa Kalaallit Nunaanni suliassanik suliaqartartut suliassaat Norgemut sanilliullugit amerlanerujussuusut, ilinniagaallu suliassaminnik isumaginninnissaat eqqarsaatigalugu appasinnerusut. Imaappoq misissueqqissaarnerup takutippaa Kalaallit Nunaanni suliassanik suliaqartartut suliassaasa aggu-

aqatigiissillugit amerlassusii Finnmarkimi, imaluunniit Norge tamakkerlugu suliassanik suliaqartartut suliassaasa agguaqatigiissullugit sisamariaataanniit tallimariaataannut amerlanerusut. Aamma 0-imiit 17-inik ukiulimmut ataatsimut nalunaarutiginninnerit amerlassusii qaffasinnerungaatsiartutut nalilerneqarput. Taamaammat Kalaallit Nunaanni piffissap suliassanik suliaqarnermi atorneqartartup Norgemit (aamma Finnmarkimit) sivisunerungaatsiarnera – aammalu nalunaarutiginninnerit/suliassat suliarineqaratik ilaatigut uninngatiinnarneqartarnerat tupaallannartuunngilaq. Norgemi Finnmarkimilu suliassanik suliaqartartut pinaveersaartitsinermilu siunnersortit tamangajalluinnarmik inuussutissarsiummut ilinniakkamik qaffasinnerusumilluunniit ilinniagaqartuupput (amerlanertigut isumaginninnermi siunnersortitut perorsaasutulluunniit), Kalaallit Nunaanni affaasa missingi kisimik taamatut ilinniagaqartuusut.

5 Meeqqat inuusuttullu ajornartorsiortut pillugit suliassaqarfimmi aningaasaqarnikkut kinguaattoorutit

Aningaasaqarnikkut kinguaattoorutit matumani pineqartut tassaapput Kalaallit Nunaata, sumiiffiup sanilliunneqartup meeqqanik inuusuttunillu sullissinerata pitsaaqataanik sullissilernertigut aningaasartuutaalersinnaasut. Sumiiffik taanna pineqartoq tassaavoq Norge/Finnmark. Aallaqqaasiinermi oqaatigineqareersutuut aningaasatigut kinguaattoorutinik naatsorsuineq, meeqqat pillugit isumaqatigiissut Kalaallit Nunaanni inatsisinut ilanngutsinneqassagaluarpat aningaasartuutaasussat paasiniarneqarnissaanni atorneqassaaq. Norgep isumaqatigiissut *ilanngutsereerpaa*, tamakkiisumillu eqquutsitsisutut naatsorsuutigineqarluni.

Kapitali 1-imi oqaatigineqartutuut, meeqqat pillugit isumaqatigiissut Kalaallit Nunaannut maanna atuutereerpoq, Kalaallilli Nunaata isumaqatigiissut – soorlu ilaatigut Danmarki taamaaliorsimasoq – inatsisiminut ilanngutsissimanngilaa.

Kinguaattoorutinik naatsorsuineq, aasiit tak. kapitali 1, isumaqatigiissut ilanngutsinneqarsimalluni eqquutsinneqanngippat inatsisitigut sunniutissanik naliliinertut paasineqassanngilaq. Tassuunakkut sunniutissanut ilaatigut apeqqutaassaaq innuttaasut, soqutigisaqaqatigiit il.il. isumaqatigiissutip atuutsinneqarnissaa eqqartuussivinni piumasarissaneraat.

Immikkoortumi tullermi **5.1**-imi siulliullugit allaaserineqarput aningaasaqarnikkut kinguaattoorutinik naatsorsuinissami ilanngunneqartussat pingaarnerit kiisalu naatsorsuinissami periusissaq. Aningaasartuutit qaffasissusii siulliullugit pisariitsumik sanilliunneqarput, taakkulu taaginnarpavut *aningaasaqarnikkut kinguaattoorutinik*, taakkuli tassarpiaapput aningaasartuutit qaffasissusiinik sanilliusseqqaarnerit, kinguaattoorutitut oqaatigineqarsinnaanngitsut. Taamaammat naatsorsukkat allannguuteqartinneqarput tamakkiinerulersillugit, taamaaliornikkut kinguaattoorutit naatsorsorneqarnerat eqqortoq qanillattorneqarsinnaalersillugu. Aningaasartuutit pineqartut taaguutaat naatsorsuinermi atorneqarumaartut tikinneqaraangata aalajangersarneqartassapput. Naggataagut **immikkoortoq 5.2**-mi naatsorsukkat nalinginik kisitsisitaliisoqassaaq.

Aningaasaqarnikkut kinguaattoorutinik naatsorsuiniarnermik pisariillisaatit kinguliini takuneqarsinnaapput. Taakkulu saniatigut Kalaallit Nunaata aamma Norgep/Finnmarkip aningaasartuutaannik sanilliussinermi nalorninaateqarsinnaasut oqaatigineqarnissaat pisariaqarsinnaavoq:

- Suliap nunani taakkunani marlunni aaqqissuusaanera assigiinngilaq, tamanna ilaatigut erserpoq Norgep naalagaaffiata Kalaallit Nunaanni Namminersorlutik Oqartussanut sanilliulluni suliami sunniuteqarneruneratigut. Naalli taamaannera naqqiissuteqarfigineqaraluartoq tamanna nalorninartortaqarpoq.
- Meeqqat inuusuttullu ajornartorsiortut pillugit suliassaqarfik (Norgemi taagorneqartoq 'barnevernet') kisiat sammineqarpoq, naak suliassaqarfinni allani aamma – tassa imaappoq nalinginnaasunut tunngasut (atuarfeqarneq ulluuneranilu paaqqinnittarfeqarneq), peqqinnissaqarfik immaqalu aamma ineqarnermut tunngasut – isumaqatigiissut ilanngutsinneqarpat aningaasatigut kinguaattooruteqarnissaq ilimagineqarsinnaagaluartoq.
- Aamma aningaasartuutit naatsorsorneranni teknikkimut tunnganerusut, soorlu missingersuusiortarnermi naatsorsuuserinermilu atortutigut tunngavissanik assigiinngitsunik atuinerit, sanilliussinerit nalorninartoqarnerannik kinguneqarsinnaapput.

- Naatsorsuineq ukiumut ataatsimut tunngatinneqassaaq – ajornanngippat 2015-imut – tassa ukioq paasissutissat nutaanerpaat pissarsiarineqarsinnaaffiat. Allatut oqaatigalugu tassaassaaq maannakkorpiaq pissutsinik takutitsisoq, piffissallu ingerlanerani allanngoriartorsinnaasoq. Tassunga uiggiullugu oqaatigissallugu naleqquppoq Norge ukiuni kingullerni aningaasartuutitigut annertuumik qaffariaateqarfiusimammat.
- Sanilliussinermi danskit koruuniisa norskillu koruuniisa nalinginut aaqqiisoqarpoq, kisianni akit aningaasartuutillu assigiinngissutaat aaqqiissutiginiarneqaratik.
- Aningaasaqarnikkut kinguaattoorutit ilanngutsitsinermut sanilliullugit nalilerneqarnissaanni aamma eqqumaffiginiagassaq tassavoq, Norgep isumaqatigiissummik ilanngutsitsisimanini pisariaqarnera sinnerlugu atuutsissimasinnaammagu – tassa imaappoq sullissisutigineqartartut isumaqatigiissutip eqquutsinneqarnissaanut tunngatillugu qaffasissusissamit qaffasinnerutinnerisigut. Illua´tungaanili aamma imaassinnaavoq meeqqat pisinnaatitaaffiinik eqquutsitsinissaq qulakkeerniarlugu isumalluutinik suli amerlanernik atuinissaq Norgemi pisariaqarsinnaasoq (Redd Barna, 2014).
- Kiisalu aamma maluginiartariaqarpoq Naalagaaffiit Peqatigiit Meeqqat pillugit isumaqatigiissutaannik ilanngutsitsinissamut eqquutsitsinissamullu atatillugu unammillernartussat ilaat, Norgemi/Finnmarkimi aamma Kalaallit Nunaanni meeqqat inuusuttullu ajornartorsiortut pillugit suliassaqarfiit sullissisutigisagaasa assigiinngissutaasa kinguneri saannik aningaasaqarnikkut kinguaattoorutit angummatsinnerinnaasigut aaqqinneqarsinnaanngimmata. Imaappoq isumaqatigiissut eqquutsinneqarsinnaassappat inuiaqatigiinni aaqqissuussinernik arlaqartutigut allannguisoqartariaqarpoq.

5.1 Aningaasartuutinik pisariitsumik sanilliussinermiit allannguuteqartitsilluni naatsorsuinermut

5.1.1 Pisariitsumik naatsorsuineq: innuttaasumut ataatsimut aningaasartuutinik sanilliussineq

Sanilliussinissami aallaavissat pissusissamisuuginnartumik tassaassagunarput Kalaallit Nunaanni aamma Norgemi/Finnmarkimi meeqqat inuusuttullu ajornartorsiortut pillugit suliassaqarfiit maanna aningaasartuutigisagaat. Taamaammat aningaasartuutit taakku imminnut sanilliussinnaanngortinneqassapput. Aningaasartuutit taakku pisariilluinnartumik sanilliunneqarsinnaapput, aalajangersimasunik ukiulinnut, tassalu 0-imiit 17-inik ukiulinnut aningaasartuutit (nunap ataatsip aningaasaata nalinga tunngavigalugu) naatsorsorneqarnerannik sanilliussinikkut. Assigiinngissut tassuunakkut paasineqartoq kingorna Kalaallit Nunaannut tamarmut tunngatillugu ”allisinneqarsinnaavoq” Kalaallit Nunaanni 0-imiit 17-inik ukiullit amerlassusiinik ganngeneratigut.

Pisariitsumik sanilliussineq taanna soqutiginaatilinnik inerneqarsinnaagaluartoq aningaasaqarnikkut kinguaattoorutit imaluunniit aningaasartuutissaraluit aningaasartuutigineqartanngitsut eqqortumik naatsorsornissaannut naammanngillat. Tamanna marlunnik pissuteqarpoq:

- Nunani taakkunani marlunni 0-imiit 17-inik ukiullit sullissisutigineqartartunik assigiimmik atuisuunissaat ilimananngilaq – allatut oqaatigalugu, aningaasartuutigineqartariaqartut (sullinneqarnissamik pisariaqartitsineq) assigiinngillat. Ilutigisaanillu pisariaqartitsinerup qanoq annertutigisumik naammassineqartarnera assigiinngitsuuvoq
- Nunani taakkunani marlunni sullissisutigineqartartut pitsaassutsimikkut assigeeqqissaarsimanissaat ilimananngilaq.

Pissutsit taakku marluk immikkoortumi tulliuttumi sammineqassapput, taannalu tunngavigalugu allannguuteqartitsilluni naatsorsuineq immikkoortumi kinguliani eqqartorneqassalluni.

Naatsorsuinermi eqqarsaatigineqartut **Ilanngussaq** 2-mi naatsorsoqqissaarneqarnerat takutineqarpoq.

5.1.2 Aningaasartuutigineqartariaqartunik takutitsineq pitsaassutsinillu naatsorsuineq

Aningaasartuutigineqartariaqartut

Kalaallit Nunaanni meeqqanut inuusuttunullu ajornartorsiortunut *aningaasartuutigineqartariaqartut* Norgemi/Finnmarkimi aningaasartuutigineqartariaqartunit allaanerunissaat ilimanarpoq. Immikkoortoq 4.1-imi sanilliussinivut, soorlu inuusuttut pinerluttarnerannut imminullu toquttarnermut tunngasut kiisalu isumaginninnermut tunngasut ataatsimut qiviarutsigik, taava Kalaallit Nunaanni innuttaasut 0-imiit 17-inik ukiullit, Norgemi/Finnmarkimi taamaaqatiminnit isumaginninnikkut ikiorserneqarnissamik pisariaqartitsinerat annerussasoq naatsorsuutigineqartariaqarpoq. Taamaassimappat aningaasartuutinik sanilliussineq immikkoortoq 5.1.1-imi allaaserineqartoq aningaasartuutitigut kinguaattoorutinik eqqortumik takutitsisimanavianngilaq, tassami 0-imiit 17-inik ukiulimmut ataatsimut aningaasartuutit amerlassutsimikkut assigiinnerat Kalaallit Nunaanni taamatullu aamma Norgemi/Finnmarkimi pisariaqartitsinerup assigiimmik naammassineqarnissaanik qulakkeerinavianngilaq. Innuttaasumut ataatsimut aningaasartuutit tunngavigalugit pisariitsumik sanilliussinikkut Kalaallit Nunaata kinguaattoorutai minnaarneqassapput – immaqa allaat minnaarujussuarneqassallutik.

Imaassinnaavoq aningaasartuutigineqartariaqaraluartut tamakkiisumik aningaasartuutigineqartanngitsut

Aningaasartuutigineqartariaqartunik naatsorsuinermi ilanngullugu eqqaamaneqassaaq maanna aningaasartuutigineqartariaqaraluartut tamakkiisumik naammassineqartannginnerat ilimagineqarsinnaammat, tassa imaappoq 0-imiit 17-inik ukiullit ilaat sullinneqarnissamik pisariaqartitsigaluarlutik kommuniminnit taamatut pineqartanngitsut. Tamanna Kalaallit Nunaanni ajornartorsiutaanerugunarpoq – naak aamma Norgemi/Finnmarkimi suliassaqarfimmut aningaasartuuteqassagaluartoq tamakkiisumik naammassineqartanngitsunik. Kalaallilli Nunaanni ilaatigut sulisussarsiniartarnermi ajornartorsiutit suliassallu 'katersuutiinnartut' eqqarsaatigigaanni, Kalaallit Nunaata meeqqat inuusuttullu ajornartorsiortut pillugit suliassaqarfimmi aningaasartuutigisariaqagaasa ilaat naammassineqartarsimanavianngitsut ilimanarluinnarpoq.

Taamaammat aningaasartuutigineqartariaqaraluartut naammassineqartanngitsut taakku – aningaasartuutigineqartariaqartunut maanna naammassineqartareersunut tapiliullugit – aamma sapinngisamik naatsorsorniarneqartariaqarput.

Pitsaassutsit

Kiisalu meeqqanut inuusuttunullu ajornartorsiortunut neqeroorutit sullississutigineqartartullu *pitsaassusii* Kalaallit Nunaanni aamma Norgemi/Finnmarkimi assigiinngitsuusut ilimagineqarsinnaavoq. Sullississutigineqartoq tassaasinnaavoq meeqqamik inissiineq, sullississutigineqartup taassuma pitsaassusia tassaasinnaalluni meeqqap inissinneqarneranut pissutaasoq piffissaagallartillugu paasineqarnersoq, meeqqap inissinneqarnissani utaqqisariaqarsimaneraa, meeraq inunnut eqqortunut eqqortumillu piukkunnaatilinnut inissinneqarnersoq il.il. Imaappoq Norgemi pitsaassutsit Kalaallit Nunaanni pitsaassutsinit qaffasinnerusimappata, pitsaassutsillu taakkorpiaat meeqqat pillugit isumaqatigiissutip siunertaanik eqquutsitsinissamut pisariaqarsimappata, taava assigiinngissut taanna naammaginartumik sanilliussissagaanni naatsorsuinermut sapinngisamik ilanngunneqartariaqarpoq. Aamma immikkoortoq 4.1-imi sanilliussinerup takutippaa

Kalaallit Nunaat, soorlu innuttaasut eqimassusiat eqqarsaatigalugu allatorluinnaq inissisimasoq, taamaanneralu aamma sullissinerup assinganik sullissisoqassappat akisunerulersitseqataassasoq. Allatulluunniit oqaatigalugu: isumalluutinik assigiimmik atuinikkut (aningaasartuutit amerlaqataannik) Kalaallit Nunaanni pitsaassutsip Norgemisut/Finnmarkimisut qaffasitsigisinnaanissaa ilimagineqarsinnaanngilaq. Imaappoq Norgemi/Finnmarkimi pitsaassuseq sutigut tamatigut Kalaallit Nunaannit qaffasinnerusimappat, taava assigiinngissut taanna ilanngunneqartariaqarpoq imaluunniit innuttaasumut ataatsimut tunngatillugu pisariitsumik sanilliussinermit "peerneqartariaqarluni".

5.1.3 Aningaasartuutigineqartariaqartut pitsaassutsillu aallaavigalugit allannguuteqartitsilluni naatsorsuineq

Allannguuteqartitsilluni naatsorsuinissami marlunnik aallaaveqartoqarsinnaavoq. Kalaallit Nunaanni aningaasartuutit *aallaavigineqarsinnaapput*, Norgemilu/Finnmarkimilu pissutsinut sanilliukkuminarsarneqarsinnaallutik, aningaasartuutigineqartariaqartut tamarmiusut aamma Kalaallit Nunaanni Norgemilu/Finnmarkimilu pitsaassutsit assigiinngissutaasa ilanngunnerisigut. Imaluunniit Norgemi/Finnmarkimi aningaasartuutit *aallaavigineqarsinnaapput*, Kalaallillu Nunaanni pissutsinut sanilliukkuminarsarneqarsinnaallutik:

(a) Aningaasaqarnikkut kinguaattoorutinik, Kalaallit Nunaanni pissutsit aallaavigalugit naatsorsuineq

Naatsorsuinissap Kalaallit Nunaanni aningaasartuutit aallaavigalugit suliarinissaa, aningaasartuutigineqartariaqartut naammassineqartanngitsulli ilanngunneqarnissaat aammalu Norgemi/Finnmarkimi pitsaassutsinut tunngasut Kalaallit Nunaanni pitsaassutsinut sanilliullugit Kalaallit Nunaata aningaasartuutaanut ilanngunneqarnissaat naleqqunnerpaasorinarpoq.

Tassunga atatillugu oqaatigineqarsinnaavoq Kalaallit Nunaata meeqqat ajornartorsiortut pillugit suliassaqarfimmi aningaasartuutigineqartariaqartut amerlasoorpassuit maanna isumannaatareermagit. Aningaasartuutilli suunersut Norgemi/Finnmarkimi suliassaqarfimmi pissutsinut sanilliunneqarsinnaassappata, Kalaallit Nunaanni aningaasartuutigineqartariaqartut naammassineqartanngitsut qanoq amerlanerutigissanersut nalilerneqarsinnaanissaa aalajangiisuussaaq. Norgemi/Finnmarkimi aningaasartuutigineqartariaqartunik naammassineqartanngitsunik peqannginnera – immaararsuaannarluunniit peqarnera – pisariinnerulersitsissangatinneqarpoq.

Kiisalu pitsaassutsit assigiinngissutaat eqqaamaneqartariaqarput, tassa imaappoq "Finnmarkimut tapiliussaq" taanna pillugu paasissutissat pissarsiarineqarsinnaasut aallaavigalugit angissusiligaq Kalaallit Nunaanni pitsaassutsinut ilanngullugu. Tamanna pitsaassutsit assigiinngissutaannik uuttuutit assigiinngitsut amerlasuut ilanngunnerisigut pisinnaavoq.

Aningaasartuutit annertussusiisa tassuunakkut paasineqartut, aningaasartuutigineqartariaqartut naammassineqartanngitsut aamma Norgemi/Finnmarkimi pitsaassutsit ilanngullugit, Kalaallit Nunaata maanna aningaasartuutigisagaanut sanilliunneqarsinnaapput.

(b) Norgemi/Finnmarkimi pissutsit aallaavigalugit naatsorsuineq

Kalaallit Nunaanni pissutsit aallaavigalugit naatsorsuinermut taarsiullugu Norgemi/Finnmarkimi aningaasartuutaasartut aallaavigalugit naatsorsuineq suliarineqarsinnaavoq. Taava Norgemi/-Finnmarkimi pissutsit matumani Kalaallit Nunaanni pissutsinut saatsinneqassapput.

Taamatut sanilliussisinnaassagaanni Norgemi/Finnmarkimi aningaasartuutit, Kalaallit Nunaanni aningaasartuutigineqartariaqartunut assigiinngissutaat eqqarsaatigalugit, tassa imaappoq ani-

ngaasartuutigineqartariaqartut Kalaallit Nunaanni maannakkut naammassineqartareersut aammalu Kalaallit Nunaanni aningaasartuutigineqartariaqartut naammassineqartanngitsut eqqarsaatigalugit aaqqinneqaqqaartariaqarput (nalimmassaqqaarneqartariaqarput). Oqartoqarsinnaavoq Finnmarkimi aningaasartuutaasartut Kalaallit Nunaanni aningaasartuutigineqartariaqartunik ilaneqaannassasut.

Norgep/Finnmarkip sullississutaasa pitsaassusii naatsorsuinermi tassani aningaasartuutit amerlassusiinut ilaareersussaassapput, tassa imaappoq pitsaassutsit taakku aningaasartuutinut Norgemi/Finnmarkimi akilerneqartartunut ilaariissapput (erseriissapput). Taamaattumik naatsorsuinissami tassani pitsaassutit assigiinngissutaat allatut ersersut kisiisa isummerfigissallugit pisariaqassanngilaq.

Aammali sumiiffiit taakku marluk pilersitsiniarnermut aningaasartuutaasa assigiinngissutaat sapinngisamik eqqaamaneqassapput, tassa imaappoq pingaartumik meeqqanut inuusuttunullu sullississutit piviusunngortinniartarnerat suliarineqartarnerallu, Kalaallit Nunaata isorartunerujussuata kingunerisaanik akitsorsarneqartarnersut .

Kiisalu aamma innuttaasut 0-imiit 17-inik ukiullit qanoq amerlatiginerisa assigiinngissutaat nalimmassaatigineqassapput, soorlu pisariitsumik naatsorsuinermi immikkoortoq 5.1.1-imi takutinneqartumi taamaaliortoqartoq. Taava aningaasartuutit tassuunakkut naatsorsorneqartut kisitsisinut Kalaallit Nunaanni maanna akilerneqartartunut sanilliunneqarsinnaapput, assigiinngissutaallu aningaasaqarnikkut kinguaattoorutitut nalunaarlugu.

Naatsorsukkat taakku marluk paasissutissanik amerlaqatigiinnik ilagaanni inernerat taannaaginnassaaq. Naatsorsukkamulli siullermut (a-mut) pitsaassutsit assigiinngissutaat pillugu paasissutissamik, tassa ataasiakkaanut (naatsorsukkami (b)-mi ilaasunut) aningaasartuutaannaanngitsunik, allamik ilanngussisoqarsinnaammat kinguaattoorutit naatsorsorneqartut assigiinngissuteqalersinnaapput. Naatsorsuutigineqartariaqarporli naatsorsorneqarsinnaasut assigiinngissutinik tassungattaaq tikkuussisunik takussutissiissasut.

5.2 Piviusorsiornerusumik naatsorsuiniarsarineq

5.2.1 Pisariitsumik sanilliussineq

Naatsorsuinerup uuma kisitsisit pingaarnerit 2015-imut tunngatillugu naatsorsorneqarsimasut aallaavigai, erseqqinnerusumik tak. kapitali 4-mi Tabel 4.4.

Sanilliussineq pisariitsoq

Kisitsisit naatsorsuinermi atorneqartut:

1) Aningaasartuutit amerlassusii

Kalaallit Nunaanni: Meeqqanut inuusuttunullu ajornartorsiortunut aningaasartuutit ilanngaatissat ilanngaatigereerlugit 363,7 mio. kr.-it

Finnmarkimi: Meeqqanut inuusuttunullu ajornartorsiortunut aningaasartuutit ilanngaatissat ilanngaatigereerlugit 268,7 mio. kr.-it

2) Innuttaasut amerlassusii

Kalaallit Nunaanni: 0-imiit 17-inik ukiullit amerlassusii 14.173 innutt.

Finnmarkimi: 0-imiit 17-inik ukiullit amerlassusii 16.109 innutt.

Sanilliussineq

a) Kalaallit Nunaata maanna aningaasartuutai: 363,7 mio. kr.-it

b) 0-imiit 17-inik ukiulimmut ataatsimut aningaasartuutit Finnmarkimisut angitigisimagaluarpata Kalaallit Nunaata aningaasartuutissai:
268,7 mio. kr./16.109*14.173 = 236,4 mio. kr.-it

Kalaallit Nunaata aningaasaqarnikkut kinguaatoorutissaasut naatsorsugaq: **- 127,3 mio. kr.**

Imaappoq Kalaallit Nunaata 0-imiit 17-inik ukiulimmut ataatsimut aningaasartuutaasa Finnmarkip aningaasartuutai amerlaqatigisinnaagaluarpagit, tamanna – kisitsimmilli naatsorsuinerup nalorninartoqarnera puigornagu – aningaasartuutit ukiumut 127 mio.kr.-it missinginik imaluunniit 35 %-imik ikileriarnerannik kinguneqassagaluarpoq.

Tamassumali piviusunngorsinnaanera naatsorsuutigisariaqanngilaq, pingaartumik Kalaallit Nunaanni aningaasartuutigineqartariaqartut pitsaassutsillu assigiinngissutaasa tamakkiinerusumik naatsorsuisoqassappat ilanngunneqartussaanerat eqqarsaatigalugu. Akerlianik amerlanerujussuarnik aningaasartuuteqalersoqarsinnaavoq, kinguliini itisilerneqartussanik. Tassunga ilaatigut pissutaavoq Kalaallit Nunaanni 0-imiit 17-inik ukiullit Finnmarkimut sanilliullugit amerlanerujussuit isumaginninnikkut sullinneqarnissamik pisariaqartitsinerat, aammalu sullissinerit assingisa sullississutigineqarnerat, soorlu innuttaasut siammarsimassusiat pissutigalugu akisunerummat.

5.2.2 Allannguuteqartitsilluni naatsorsuineq – Kalaallit Nunaanni pissutsit aallaavigalugit

Allannguuteqartitsinerusumik naatsorsuisinnaajumalluni Kalaallit Nunaannik aamma Norgemik/-Finnmarkimik sanilliussinermi aningaasartuutigineqartariaqartut naammassineqartanngitsutut naatsorsuutigisat sullississutigineqartartullu pitsaassusii isummersorfigineqartariaqarput.

Aningaasartuutigineqartariaqartut naammassineqartanngitsut

Taakkuninnga naatsorsuinissami aningaasartuutigineqartariaqartunut naammassineqartanngitsunut – ajornanngippat procentitut naatsorsugassamut, aningaasartuutigineqartariaqartunut maanna naammassineqartareersunut ilanngutassamut uuttuutissanik atuisoqartariaqarpoq. Uuttuutit taakku tabel 5.1-imi allattorneqarput – pingaarneri naapertorlugit allattorlugit, pissutsit aningaasartuutigineqartariaqartunut naammassineqartanngitsunut pissutaasinnaanerpaat siulliullugit taagorlugit.[29]

[29] Oqaatigineqassaaq aningaasartuutigineqartariaqartunik naammassineqartanngitsunik uutuutit ilaat, pitsaassutsit assigiinngissutaannik naatsorsuinermi atorneqarsimasinnaammata. Taamaammat uuttutit ataani tabel 5.2-mut ilaanneeriarlutik inissinneqarsimasinnaapput, kisianni uuttuutip ataatsip tabelimi ataasiinnarmi ilaasinnaanissaa isumaginiarneqarpoq.

Tabel 5.1 Uuttuutit Kalaallit Nunaanni meeqqanut inuusuttunullu ajornartorsiortunut aningaasartuutigineqartariaqartunik naammassineqartanngitsunik takussutissiisut

Uuttuut	Annertussusia
Meeqqat ilaqutariinnut paarsisartunut inissinneqarnissaminnut allatulluunniit ikiorserneqarnissaminnut utaqqisut allattorsimaffianniittut	Nalinginnaavoq
Meeqqat kommuni akuliutsinnagu angerlarsimaffiup avataanut inissinneqartut, meeqqanut kommunimit inissinneqartunut tamarmiusunut 6,45 %-inut sanilliullugit amerlassusii, Figur 4.9 (tassa titartakkap ataani oqaasertaliussami taaneqartutuut kommunip inissiinerinut 3,83 %-inut sanilliullugit)	68 %
Suliassat suliarineqanngitsut, suliassat tamarmiusut amerlassusiinut sanilliullugit amerlassusii	Amerlasoorujussuupput
Toqutsinerit, nakuusernerit aamma meeqqanut inuusuttunullu kinguaassiuutitigut pinerlunnerit pillugit nalunaarutit Norgemut sanilliullugit amerlassusii (figur 4.8)	117 %
15-iniit 17-inik ukiullit pineqaatissinneqarsimasut Norgemut sanilliullugit amerlassusii (figur 4.7)	487 %
Meeqqat inuusuttullu 0-imiit 19-inik ukiullit toqusartut Norgemut sanilliullugit amerlassusii (Figur 4.6)	531 %
Meeqqat inuusuttullu 0-imiit 19-inik ukiullit imminut toquttartut Norgemut sanilliullugit amerlassusii (Figur 4.6)	>3.000 %
Meeqqat inuusuttullu piitsuusut Norgemut sanilliullugit amerlassusii (Tabel 4.2)	92 %

Najoqqutaq: Oqaasertaliussat, titartakkat tabelillu nalunaarusiami ilaareersut

Takuneqarsinnaasutuut pissutsit taagorneqartut ilaat oqaatigineqarsinnaangajapput tassaasut pisariaqartitsinerit naammassineqartanngitsut (utaqqisut allattorsimaffii, kommuni akuliutsinnagu inissinneqartartut amerlassusii, suliassat suliarineqarsimanngitsut amerlassusii), allat *tassaasinnaallutik* pisariaqartitsinerit naammassineqartanngitsut (meeqqat inuusuttullu toqusartut, imminut toquttartut, piitsuusut il.il.). Kisitsisit angissusiinik naliliinerit kisitsimmik erseqqissumik tamatigut oqaatigineqarsinnaanngitsut nalunaarusiami immikkoortut siuliini tigusaapput.

Kisitsisit tamarmik ataasiinnarmut, tassa Kalaallit Nunaanni aningaasartuutigineqartariaqartunik naammassineqartanngitsoqarneranik tikkuussigaluartut taassuma erseqqilluinnartumik kisitsisilerneqarnissaa soorunami ajornakusoortorujussuuvoq. Tassungali atatillugu eqqaamasariaqarpoq aningaasartuutigineqartariaqartut naammassineqartanngitsut "akissutissartaat" tassaasariaqanngimmat meeqqat inuusuttullu pillugit suliassaqarfimmi ajornartorsiortunorpiaq isumalluutinik amerlanerusunik inissiinissaq, naak suliassaqarfiit imminnut attuumassuteqarluinnaraluartut. Assersuutigalugu piitsuussuseq inuusuttut ajornartorsiortut, soorlu inissinneqarnerat eqqarsaatigalugu aningaasartuutit aqqutigalugit pitsaanerpaamik akiorniarneqarsinnaanngilaq, pitsaanerpaamilli pinngitsoortinniarneqassalluni akileraarutit nuussisarnerillu aqqutigalugit, imaluunniit pingaarnertut, atuartitsinikkut. Taamatuttaaq aamma pinerluttarnermik millisaanissaq meeqqanut inuusuttunullu ajornartorsiortunut aningaasartuutit kisiisa aqqutigalugit pisanngilaq, naak suliniuteqarneq taamaattoq, soorlu kinguaassiuutitigut kannguttaatsuliortoqartarnerata millisarneqarnissaani periusissiamut ilaasinnaagaluartoq.

Aningaasartuutigineqartariaqartunilli ilaatigut naammassineqartanngitsoqarnera qularnaateqangilaq. Tassunga atatillugu eqqarsaatigineqarsinnaavoq uuttuutit taakku assigiinngitsut aningaasartuutigineqartariaqartunut naammassineqartanngitsunut taakkununnga tikkuussisunut taartaanersut – imaluunniit taakku tamaasa katinneqassanersut. Assersuutigalugu imaassinnaavoq meeqqanik nammineq aaqqissuussamik ilaqutariinnut maanna paarsassanngortitsisarnerup, pisortat aaqqissuussaannik ilaqutariinnut paarsassanngortitsisarneq aqqutigalugu pisalersinneqarnissaa pisariaqartinneqartoq, taassumalu saniatigut aamma inisseeriaaseq alla, pisortat aaqqissuussaannik namminerluunniit aaqqissuussamik inissiisarnerunngitsoq pisariaqartinneqartoq. Mianersortumik naatsorsuinertut assersuusiussagaanni ilimagineqarsinnaavoq aningaasartuutigineqartariaqartut naammassineqartanngitsut maanna naammassineqartareersut 50 %-iniit amerlanerussasut.

Kalaallit Nunaanni aamma Norgemi/Finnmarkimi pitsaassutsit assigiinngissutaat

Taakku saniatigut Kalaallit Nunaanni aningaasartuutit naatsorsuinermi Norgemi pitsaassutsinut naleqqussarneqassapput. Imaappoq Kalaallit Nunaanni meeqqanik inuusuttunillu ajornartorsiortunik katsorsaaneq taakkununngalu neqeroorutit meeqqamut ataatsimut pitsaassusiat Norgemut/Finnmarkimut sanilliulluni qanoq allaanerutiginersoq apeqqutaavoq.

Soorunami Kalaallit Nunaanni suliniuteqarnerup pitsaassusiata Norgemi/Finnmarkimi suliniutip pitsaassusianut sanilliulluni qanoq ittuuneranik isummerfiginnissagaanni mianersorluinnaqqissaartoqartariaqarpoq. Illua´tungaatigulli erseqqissarneqartariaqarpoq taamaallaat pineqarmat sumiiffinnik taakkuninnga marlunnik sanilliussinikkut isummersorneq – imaanngitsoq pitsaassusissavimmik naliliineq.

Taamaammat uuttuutit assigiinngitsut Kalaallit Nunaanni pitsaassutsip Norgemi/Finnmarkimi suliniuteqarnertulli pitsaatiginngineranik takussutissiisinnaasut atorneqarsinnaapput – tassa agguaqatigiissitsikannernissamut. Uuttuutilli arlaannaalluunniit ajoraluartumik tassaanngilaq sullississutigineqartut pitsaassusissaannut toqqaannartumik uuttuut, uuttuutilli pitsaassutsimut tassunga ilaasunik toqqaannanngitsumik uuttuinermut atorneqarsinnaalluarput. Tabel 5.2-mi allattukkat tulleriiaarneqarnerat tamatumuuna pingaarnersiuilluni tulleriiaariniarnertut paasineqassanngilaq.

Tabel 5.2 Uttuutit Kalaallit Nunaanni aamma Norgemi/Finnmarkimi meeqqanut inuusuttunullu ajornartorsiortunut neqeroorutit sullississutillu pitsaassusiisa assigiinngissutaannik takussutissiisut

Uuttuut	Annertussusia
Kalaallit Nunaanni suliassanik suliaqartartup ataatsip meeqqat pillugit suliassaasa amerlassusii, Finnmarkimut sanilliugit (Figur 4.11)	318 %
Kalaallit Nunaanni piffissat nalunaarutiginninnernik, iliuusissatut pilersaarutinik il.il. suliaqarfiusartut Norgemut/Finnmarkimut sanilliullugit (Immikkoortoq 4.3.1)	Suliarinnittarnerit assigiingitsorujussuupput
Norgemi/Finnmarkimi kommunini suliassanik suliaqartartut pinaveersaartitsinermilu siunnersortit professionsbacheloritut qaffasinnerusumilluunniit ilinniagallit Kalaallit Nunaannit amerlanerussutaat (Figur 4.14)	100 %
Kalaallit Nunaanni isumaginninnermi siunnersortitut, suliassanik suliaqartartutut il.il. atorfiit inuttaqanngitsut Norgemut/Finnmarkimut sanilliullugit amerlassusii (Immikkoortoq 3.4.3)	Assigiinngitsorujussuugunarpoq

Nassuiaat:Atorfinnut inuttaqanngitsunut tunngatillugu nalunaarusiami matumani paasissutissat Kalaallit Nunaannuinnaq tunngasuupput

Najoqqutaq:Oqaasertaliussat, titartakkat tabelillu nalunaarusiami ilaareersut

Pissutsit allat ilanngunneqarsinnaagaluarput, paasissutissaatigineqartulli takussutissiornissamut naammanngillat. Tamakku tassaasinnaapput inissinneqarsimasut ilaqutaasa tikeraarnissamut periarfissaannut, ulloq unnuarlu paaqqinniffinni inissat pitsaassusiinut, ikiorsiissutaasut inuunerup ingerlaqqinnissaanut sunniutigisimasaannut il.il. tunngasut.

Tamakkuli ilanngukkaluaraanniluunniit Kalaallit Nunaanni meeqqanut inuusuttunullu ajornartorsiortunut neqeroorutit/sullississutit tamarmiusut pitsaassusiisa Norgemi/Finnmarkimi pissutsitut pitsaatiginissaat ilimanaqqilaq. Suliassanik suliaqartarneq eqqarsaatigiinnarlugu pitsaassusiat assigiinngitsorujussuussagunarpoq, taamaanneratali aammattaaq soorlu ulloq unnuarlu paaqqinniffinnik neqeroorutinut inissiinernullu allanut kiisalu pinaveersartitsilluni sulinermut qanoq annertutigisumik atuunnera nalunarpoq. Mianersortumik naatsorsuissagaanni assigiinngissutip 25 %-iunissaa ilimagineqarsinnaavoq.

Kinguaattoorutit naatsorsorniarsarinerat

Kalaallit Nunaanni aningaasartuutit tunngavigalugit kiisalu pitsaassutsit assigiinngitsut eqqarsaatigalugit aningaasartuutigineqartariaqartunik naammassineqartanngitsunik naliliinia-rsarinermi ataanisut naatsorsuiniartoqarsinnaavoq:

Allannguuteqartitsilluni naatsorsuineq – Kalaallit Nunaanni aningaasartuutit aallaavigalugit

Kisitsisit naatsorsuinermi atorneqartut:

1) Kalaallit Nunaanni aningaasartuutit amerlassusii

Meeqqanut inuusuttunullu ajornartorsiortunut aningaasartuutit ilanngaatissat ilanngaatigereerlugit 363,7 mio. kr.-it

2) Aningaasartuutigineqartariaqartut naammassineqartanngitsut eqqarsaatigalugit qaffaassutit

Uuttuut 50 %-iusoq atorlugu qaffaaneq + 181,9 mio. kr.-it

3) Pitsaassutsit assigiinngissutaat eqqarsaatigalugit qaffaaqqissutit

Uuttuut 25 %-iusoq atorlugu qaffaaneq + 136,4 mio. kr.-it

Sanilliussineq

a) Kalaallit Nunaata maanna aningaasartuutai: 363,7 mio. kr.-it

b) Kalaallit Nunaata qaffaassutit ilanngullugit aningaasartuutissai:
363,7+181,9+136,4 mio. kr.-it = 682,0 mio. kr.-it

Kalaallit Nunaata aningaasaqarnikkut kinguaatoorutissaasut naatsorsugaq: **+ 318,3 mio. kr.-it**

Malussarissutsinik misissuineq

Aningaasartuutigineqartariaqartut naammassineqartanngitsut eqqarsaatigalugit qaffaanissamut (50 %) aammalu pitsaassutsit assigiinngissutaat eqqarsaatigalugit qaffaaqqinnissamut (25 %) uuttuutit marluk siuliini missingersorneqarput. Soorlu allaaserisami atuarneqarsinnaasoq uuttuutit taakku angissusiinik nalilersuinissaq nalorninartulerujussuussaaq. Taamaattumik aningaasaqarnikkut kinguaattoorutit periarfissat allat marluk atorlugit naatsorsuinikkut takussutissiissutigineqarput – ilaatigut uuttuutit 50 %-imik qaffallugit, ilaatigullu uuttuutit qulaani nalilersuussat affaannik angissusilerlugit.

Malussarissutsinik naatsorsuineq qaffasinneq appasinnerlu

a. Qaffasinneq

Aningaasartuutigineqartariaqartut naammassineqartanngitsut eqqarsaatigalugit qaffaassutit: 75 %
Pitsaassutsit assigiinngissutaat eqqarsaatigalugit qaffaaqqissutit: 37½ %

Aningaasaqarnikkut kinguaatoorutissatut naatsorsugaq: 875,2 mio. kr.–363,7 mio. kr.-it=
+ 511,5 mio. kr.-it

b. Appasinneq

Aningaasartuutigineqartariaqartut naammassineqartanngitsut eqqarsaatigalugit qaffaassutit: 25 %
Pitsaassutsit assigiinngissutaat eqqarsaatigalugit qaffaaqqissutit: 12½ %

Aningaasaqarnikkut kinguaatoorutissatut naatsorsugaq: 511,5 mio. kr.–363,7 mio. kr.-it=
+ 147,8 mio. kr.-it

Naatsorsuineq allarujussuusinnaagaluartoq nalorninartorpassuaqaraluartorlu kisitsisit takutippaat Kalaallit Nunaat aningaasartuutigineqartariaqartunik tamakkiisumik naammassin-

nissaguni aammalu pitsaassutsinik Norgemisut/Finnmarkimisut ittunik atuissaguni aningaasaqarnikkut kinguaattooruterpassuaqartoq.

5.2.3 Allannguuteqartitsilluni naatsorsuineq – Norgemi/Finnmarkimi pissutsit aallaavigalugit

Aningaasartuutigineqartariaqartut naammassineqartareersut aamma pilersitsiniarnermi aningaasartuutit assigiinngissutaat

Tassani Norgemi pitsaassutsit aningaasartuutit amerlassusiisigut takussutissinneqarsorinarput, erseqqinnerusumillu naatsorsoqqinneqartariaqaratik. Uanili isummerfissaq tassatuaavoq Kalaallit Nunaanni aningaasartuutigineqartariaqartut, tassa naammassineqartareersut naammassineqartanngitsullu Norgemi/Finnmarkimi aningaasartuutigineqartariaqartunut sanilliullutik qanoq nikingatiginerat. Taassuma saniatigut ajornanngippat ilanngunneqassapput pilersitsiniarnermi aningaasartuutit assigiinngissutaat, tassa imaappoq pilersitsiniarnermi atugassaritaasut assigiinnginnerisa kingunerisaanik ataasiakkaanut aningaasartuutit assigiinngissutaat.

Naatsorsuinermi uuttuutit Tabel 5.3-mi taaneqarput. Oqaatigineqassaaq aningaasartuutigineqartariaqartut naammassineqartanngitsut immikkoortumi siuliani Tabel 5.1-imi sammineqareermata.

Tabel 5.3 Uttuutit Kalaallit Nunaanni aamma Norgemi/Finnmarkimi meeqqanut inuusuttunullu ajornartorsiortunut aningaasartuutigineqartariaqartut (naammassineqartareersut) kiisalu sullississutinik pilersitsiniarnermi aningaasartuutit assigiinngissutaannik takussutissiisut

Uuttuut	Annertussusia
Kalaallit Nunaanni meeqqat inuusuttullu angerlarsimaffiup avataanut, kommunip akuliutsineratigut inissinneqarsimasut Finnmarkimit amerlanerussutaat (Figur 4.9)	31 %
Kalaallit Nunaanni 0-imiit 17-inik ukiullit 1.000-iugaangata nalunaarutiginninnerit Finnmarkimit amerlanerussutaat (aammali aningaasartuutigineqartariaqartunik naammassineqartanngitsoqarnera immikkoortumi Tabel 4.5-imi takutinneqarpoq)	144 %
Pilersitsiniarnermi atugassaritaasut kingunerisaannik Kalaallit Nunaanni aamma Norgemi/Finnmarkimi ataasiakkaanut aningaasartuutit assigiinngissutaat	(Ilisimaneqanngilaq)
Kalaallit Nunaanni aamma Norgemi/Finnmarkimi sullississuteqarniarnermi nunat pissusii pissutigalugit tikikkuminassutsikkut assigiinngissutit (Figur 4.1 takuneqarsinnaavoq)	Assigiinngissuteqartorujussuupput

Nassuiaat: Kalaallit Nunaanni inuusuttut angerlarsimaffiup avataanut, kommunip akuliutsinneratigut inissinneqartartut 3,83 %-iussangatinneqarput

Najoqqutaq: Oqaasertaliussat, titartakkat tabelillu nalunaarusiami ilaareersut

Takuneqarsinnaasutuut Kalaallit Nunaata Finnmarkimut sanilliulluni aningaasartuutigisariaqagaasa naammassineqartareersut amerlanerunerannik uuttuut ataasiinnaavoq soqutiginaateqarluinnarlunili, tassalu meeqqat kommunimit inissinneqartartut amerlassusiisa Kalaallit Nunaanni pingajorarterutip (1/3) missaanik amerlanerunerat. Inissiinerilli saniatigut sullississutit allat eqqarsaatigalugit aningaasartuutigineqartariaqartut naammassineqartareersut taamatulli assigiinngissuteqarunanngillat, tak. Tabel 4.4. Nalunaarutiginninnerit amerlassusiat Kalaallit Nunaanni qaffasinnerujussuuvoq, taamaanneratali aningaasartuuteqartariaqarnerup qanoq annertutigineranut, aammalu naammassineqartareernerata qanoq atsigineranut takussutissaanera nalorninartoqarpoq. Kisitsimmik assersuuteqassagaanni Norgemi/Finnmarkimi aningaasartuutigineqartariaqartut pingajorarterummik ilaneqarsinnaapput (33 %).

Pilersitsiniarnermi aningaasartuutit pillugit paasissutissat erseqqinnerusut ajoraluartumik pigineqanngillat, naak Kalaallit Nunaanni meeqqanut inuusuttunullu ajornartorsiortunut sullissis-

sutit anngunniarnerannut aningaasartuutit nunap pissusiata immikkut ittuusup kingunerisaanik qaffasinnerungaatsiarnissaat qularnanngilluinnaraluartoq. Tamaappoq angalanermut, soorlu ilaquttat qanigisallu ulloq unnuarlu paaqqinniffinnut tikeraarnerannut toqqaannartumik aningaasartuutit eqqarsaatigalugit, kiisalu ulloq unnuarlu paaqqinniffiit pilersitsiniarnermut atugassarisaat eqqarsaatigalugit. Assersuutigigaanni suliassaqarfimmi atorfilinnut arlaqartunut inissamik atugassaqartitsisoqartoq, taava tamanna ataasiakkaanut aningaasartuutit amerlinerannik kinguneqassaaq, nunallu pissusianik pissuteqartinneqarsinnaalluni. Pissutsit tamakku Finnmarkimissaaq atuukkunarput, kisianni Kalaallit Nunaannisut ingasatsiginngitsumik. Oqaatigineqassaaq Norgemi Danmarkimilu kommunit akornanni aaqqissuussinerit, sumiiffinni innuttaasut eqimallutik najugaqarfiginngisaanni nunallu pissusia pissutigalugu tikikkuminaatsuni pilersitsiniarnermi atugassarititaasut immikkut ittuusinnaanerannik eqqumaffiginninnissaq pillugu arlalinnik ilisarnaateqarmata, takkuuppullu pilersitsiniarnermi aningaasartuutit assigiinngissutaasa taamaattut atuunnerisa piviusuunerannik takutitsisut (soorlu Norgemi tak. Regjeringen.no, 2016). Kalaallit Nunaannut tunngatillugu naatsorsuinernik peqanngimmat tamanna naatsorsukkami ataaniittumi ilanngunneqanngilaq.

Kinguaattoorutit naatsorsorniarsarinerat

Pilersitsiniarnermi aningaasartuutit pillugit paasissutissat amigaataagaluartut, aningaasaqarnikkut kinguaattoorutit matumanissaaq naatsorsorniarsarineqarsinnaapput.

Allannguuteqartitsilluni naatsorsuineq – Finnmarkimi aningaasartuutit aallaavigalugit

Kisitsisit naatsorsuinermi atorneqartut:

1) Finnmarkimi aningaasartuutit amerlassusii

Meeqqanut inuusuttunullu ajornartorsiortunut aningaasartuutit ilanngaatissat ilanngaatigereerlugit 268,7 mio. kr.-it

2) Innuttaasut 0-imiit 17-inik ukiullit amerlassusii eqqarsaatigalugit appaassutit

Finnmarkimi aamma Kalaallit Nunaanni 0-imiit 17-inik ukiullit amerlassusii

16.109 aamma 14.173 - 32,2 mio. kr.-it

3) Aningaasartuutigineqartariaqartut naammassineqartareersut amerlanerussutaat eqqarsaatigalugit qaffaassutit

Uuttuut 33 %-iusoq (1/3) atorlugu qaffaaneq + 78,8 mio. kr.-it

4) Aningaasartuutigineqartariaqartut naammassineqartanngitsut amerlanerussutaat eqqarsaatigalugit qaffaassutit

Uuttuut 50 %-iusoq atorlugu qaffaaneq + 157,6 mio. kr.-it

Sanilliussineq

a) Kalaallit Nunaata maanna aningaasartuutai: 363,7 mio. kr.-it

b) Kalaallit Nunaata Finnmarkimi aningaasartuutit il.il. aallaavigalugit aningaasartuutissaasa naatsorsorneri: 268,7-32,2+78,8+157,6 mio. kr.it = 472,8 mio. kr.-it

Kalaallit Nunaata aningaasaqarnikkut kinguaatoorutissaasut naatsorsugaq: **+ 109,1 mio. kr.-it**

Taakkununnga ilanngunneqassapput Kalaallit Nunaanni pilersitsiniarnermi atugassarisaasut ajornakusoornerunerisa kingunerisaannik aningaasartuutaanerusussat naatsorsuinermi ilanngunniarsarineqanngitsut.

Tassanissaaq aamma aningaasaqarnikkut kinguaattooruteqartoqarnera naatsorsorneqarpoq – taakkuli Kalaallit Nunaanni aningaasartuutinut tunngasut aallaavigineranninngarnit ikinnerarsuupput. Tassunga pissutaanerpaatinneqassaaq pilersitsiniarnermut aningaasartuutaasartut assigiinngissutaat pillugit paasissutissanik peqannginnera. Pilersitsiniarnermut aningaasartuutit tamakku Kalaallit Nunaanni qaffasinnerunissaat naatsorsuutigineqarsinnaammat, aningaasaqarnikkut kinguaattoorutitut kisitsit qulaani allassimasoq minnaagarujussuusoq ilimanarluinnarpoq. Oqaatigineqartariaqarporli pilersitsiniarnerup pitsaassusiata assigiinngissutai aamma tassaasinnaammata pilersitsiniarnermut aningaasartuutinik sunniisinnaasut.

5.3 Naliliineq

Kalaallit Nunaanni aamma Norgemi/Finnmarkimi meeqqanik inuusuttunillu ajornartorsiortunik sullissinermi aningaasartuutinik sanilliussiniarnermi nalorninaatillit amerlagaluartut oqartoqarsinnaavoq, Kalaallit Nunaata aningaasaqarnikkut amerlasoorujussuarnik kinguaattooruteqarneranut takussutissat erseqqissut.

Aningaasartuutit aallarniinermi pisariitsumik sanilliunneqarmata takuneqarsinnaagaluarpoq Kalaallit Nunaat Finnmarkimut sanilliulluni suliassaqarfimmut aningaasartuuteqarnerusartoq, tassa innuttaasut amerlassusii aaqqiissutigalugit. Tamannali Kalaallit Nunaata Finnmarkimut sanilliulluni suliassaqarfimmut aningaasartuutigineqartariaqartunik amerlanerujussuarnik, tassa maanna naammassineqartareersunik aamma aningaasartuutigineqartariaqartunik naammassineqartanngitsunik peqarnissaanik naliliinermut tunngassuteqartinneqassaaq. Taakkualu saniatigut aamma neqeroorutit sullississutillu ataatsimut isigalugit pitsaassusii Norgemi/Finnmarkimi qaffasinnerupput, naak taakku annertussusii pigineqaratilluunniit pisortatigoortumik saqqummiunneqarsimanngikkaluartut. Aningaasaqarnikkut kinguaattooruteqartoqarnera ersertuaannarpoq, apeqqutaatinnagu tamanna Kalaallit Nunaanni pissutsit aallaavigalugit naatsorsueriarluni Norgemi/Finnmarkimi pissutsinut qaffaanikkut pinersoq, imaluunniit Finnmarkimi aningaasartuutit aallaavigeriarlugit Kalaallit Nunaanni atugassarititaasunut aaqqiinikkut pinersoq. Kinguaattooruteqartoqarnera aamma malussarissutsimik naatsorsuinikkut erserpoq. Kinguaattoorutit naatsorsorneqartut – malussarissutsimik naatsorsuineq eqqarsaatiginagu – 100-300 mio. kr.-it akornannik amerlassuseqarput. Taakkuli naatsorsuiniarluni assersuutitut isigineqarnerussapput, tassaallutilli inernernik nalunaarusiameereersunik amerlasuunik tunngavillit. Ataasiakkaanut aningaasartuutit pillugit naatsorsuinivinnik sanilliussinissamut tunngavigineqarsimasinnaagaluartunik nassaartoqarsinnaasimanngilaq. Kisianni pilersitsiniarnermut tunngasut misissorutsigik, taava aamma taakku Kalaallit Nunaata aningaasaqarnikkut amerlanernik kinguaattooruteqarneranik tikkuussisutut isigineqartariaqarput.

6 Naliliineq naggasiillunilu oqaatigiumasat

Kommunit aamma Namminersorlutik Oqartussat meeqqat inuusuttullu pillugit suliassaqarfinnik assigiinngitsunik isumaginninniarneranni unammillernartut assigiinngitsut nalunaarusiami paasiniaaffigaavut. Tamakku tassaapput atuarfeqarneq ulluuneranilu paaqqinnittarfeqarneq, peqqissutsimut tunngasut aamma meeqqanut inuusuttunullu ajornartorsiortunut tunngasut – kingullertut taaneqartoq pingaarnertut sammillugu. Suliassaqarfik taana matuma kingorna Norgemut/Finnmarkimut sanilliunneqarpoq, Naalagaaffiit Peqatigiit Meeqqat pillugit isumaqatigiissutaata ilanngutsinneratigut allaffissornikkut aningaasaqarnikkullu sunniutaasinnaasunik nalilersuinissaq siunertaralugu. Norgemut/Finnmarkimut sanilliussineq immikkut soqutiginaateqarpoq, tassami Norgep meeqqat pillugit isumaqatigiissut ilanngutsinnikuummagu. Naak Norgemi pissutsit ilaat meeqqat pillugit isumaqatigiissummut sanilliullugit pitsaanerpaajugunanngikkaluartut naatsorsuutigineqarpoq isumaqatigiissummik ilanngutsitsisimaneq pisortat sullissinernik neqeroorutaanni aningaasartuutaannilu tamakkiisumik sunniuteqarsimassasoq.

Kalaallit Nunaanni aamma Norgemi (matumani pingaartumik Finnmark eqqarsaatiginerullugu) kisitsisinik pingaarnernik, isumaginninnermi ajornartorsiutinik aammalu meeqqanik inuusuttunillu ajornartorsiortunik sullissinermik uuttuutit assigiinngitsut atorlugit sanilliussinitsinni assigiinngissutit annertuut takuneqarsinnaapput. Ilinniarsimassutsip qaffasissusiata, toqusartut amerlassusiisa, imminut toquttartut amerlassusiisa aamma nakuusernerit kinguaassiuutitigullu peqquserlunnerit meeqqanit inuusuttunillu piliarineqartut taakkununngaluunniit taama iliornerit assigiinngissutaat tikkuussipput Kalaallit Nunaat, meeqqat inuusuttullu atugarissaarnissaannik qulakkeerinissaq eqqarsaatigalugu Norgemit annertunerujussuarnik suliassaqartoq.

Allaffissornikkut sunniutissat

Aamma suliassaqarfimmi suliniuteqarneq eqqarsaatigissagaanni suliassanik suliaqartartunut tunngatillugu isumalluutinik misissueqqissaarnerup takutippaa tassani annertuumik assigiinngissuteqartoqartoq. Kalaallit Nunaata Norgemi/Finnmarkimi pitsaassutsit malissappagit ilanngutsitsinissap allaffissornermut arlaqartutigut sunniuteqarsinnaanera sanilliussinerup takutippaa.

Matumani tikkuarneqassaaq, suliassanik suliaqartartumut ataatsimut suliassat agguaqatigiissillugit amerlassusiat Norgemisut/Finnmarkimisut annertussuseqassappat, taava suliassanik suliaqartartut malunnaatilimmik amerlineqartariaqarput. Taassuma saniatigut aamma ilinniarsimassuseq Norgemisut/Finnmarkimisut, suliassanik suliaqartartut tamarluinnangajammik bacheloritut ilinniarsimasuuffiannisut qaffasissuseqalissappat tamanna annertusaaffigineqartariaqarpoq. Iliuusissat taamaattut iluatsissappata sulisussanik pissarsiniartarneq pitsaanerujussuusariaqarpoq, tamannalu inuiaqatigiinni allannguisoqartariaqarneranik aammalu meeqqat inuusuttullu ajornartorsiortut pillugit suliassaqarfimmi sulisussanik pisariaqartinneqartunik piginnaasalinnik pilerilersitsiniarluni sulisorinniinnarniarlunilu siunissamut ungasissumut periusissianik suliaqartoqartariaqarneranik kinguneqarsinnaavoq. Siunissaq qaninneq eqqarsaatigalugu piginnaasanik qaffassaanissami aaqqiissutissat kommuninit pitsaanerpaassangatinneqartut ilaat tassaavoq suliitigaluni sukumiisumik ilinniartinneqarneq, soorlu Qitiusumi Siunnersuisarfimmit.

Aammattaaq KORA-p misissuinerisa takutippaat Kalaallit Nunaanni tamarmi suliassanik suliaqartartutut isumalluutigineqarsinnaasut assigiinngiiaartorujussuusut, taamaammallu sumiiffinni assigiinngitsuni suliniutigineqarsinnaasut assigiinngiiaartorujussuunissaat naatsorsuutigineqartariaqartoq. Tassa imaappoq Naalagaaffiit Peqatigiit Meeqqat pillugit isumaqatigiissutaanik ilanngutsitsinissaq Kalaallit Nunaanni meeqqat inuusuttullu naligiimmik atugassaqarnissaannik qulakkeeriniarnermi aammattaaq unammillernartuussagunarpoq. Norgep naalagaaffiata meeqqat isumagineqarneranni akuunera Namminersorlutik Oqartussat Kalaallit Nunaanni akuu-

neranit annertunerujussuuvoq. Norgemili maannakkorpiaq imaaliartorunarpoq, kommunit Kalaallit Nunaannisuulli akisussaanerujartorlutik.

Aningaasaqarnikkut sunniutissat

Allaffissornikkut sunniutissat qulaani taagorneqartut ilaat amerlanerusunik aningaasartuuteqarnissamik kinguneqassapput. Taamaammat Kalaallit Nunaanni aningaasartuutit qaffasissusiisa Norgemut/Finnmarkimut sanilliunnerisigut tamatuma takuneqarsinnaanissaa naatsorsuutigineqarpoq. Aningaasartuutinilli taamatut sanilliussineq ajornartorsiutinik pisariusunik aporfeqarsinnaavoq. Sanilliussinissaq aaqqissuussaanerit assigiinngissutaannaalluunniit pissutigalugit ajornakusoorsinnaavoq. Sanilliussinerli sapinngisaq tamaat pitsaanerpaamik ingerlanniarneqarpoq, soorlu misissueqqissaarnermi matumani suliassaq taannaasoq.

Aningaasartuutinik sanilliussinerip pisariilluinnartup inernerata siulliup takutippaa, Kalaallit Nunaanni meeqqanut inuusuttunullu ajornartorsiortunut aningaasat pisortanit atorneqartartut amerlasoorujussuusut – aamma Norgemut/Finnmarkimut sanilliullugu. Assigiinngissummut pissutaavoq Kalaallit Nunaata aningaasat 0-imiit 17-inik ukiulimmik ataatsik inissiisarnermut atortagai amerlanerusut, tamannalu aamma Kalaallit Nunaata 0-imiit 17-inik ukiulittalimminik amerlanernik inissiisarneranut naapertuulluarpoq. Kisianni pinaveersaartitsinermut aningaasartuutit aamma 0-imiit 17-inik ukiulimmut ataatsimut aningaasartuutit allat Kalaallit Nunaanni Finnmarkimilu assigiingajalluinnarput, naak inissiinissamik pisariaqartitsinerit, aammali pinaveersaartitsiniarluni suliniuteqartoqarnissaanik pisariaqartitsinerit Kalaallit Nunaanni qaffasinnerujussuunissaat ilimagineqarsinnaagaluartoq.

Meeqqamut/inuusuttumut 0-imiit 17-inik ukiulimmut ataatsimut aningaasartuutinik sanilliussineq Kalaallit Nunaata isumaqatigiissummik Norgemisuulli eqquutsitsineranik ersersitsinertut atorneqarsinnaanngilaq, sanilliussinermimi aningaasartuutit kisiisa ilanngunnagit allanik ilanngussisoqarnissaa pisariaqarmat. Allannguallatsitsilaarlunili sanilliussinerup takutippaa Kalaallit Nunaata isumaqatigiissut, Norgemi eqquutsinneqarneratuut annertutigisumik eqquutsissaguniuk aningaasaqarnikkut kinguaattooruterpassuaqassagunartoq.

Kalaallit Nunaata aningaasartuutigineqartariaqartunik Norgemisuulli/Finnmarkimisuulli annertutigisumik eqquutsitsiutigaluni, tassa imaappoq meeqqanut inuusuttunullu pisariaqartitsisunut tamanut isumaginninnikkut suliniuteqaatigaluni, *aammali* pitsaassutsit taamaaqataat atorlugit pinissaa tunngavigissagaanni, taava Kalaallit Nunaata aningaasaqarnikkut kinguaattooruterpassuaqarnissaa sanilliussinerup takutippaa. Tassa imaappoq, Kalaallit Nunaat Norgemut/Finnmarkimut sanilliullugu kinguaattoorutiminik angummanniassappat tamanna amerlasoorujussuarnik aningaasartuuteqarnerunissamik nassataqarsinnaavoq.

Kalaallit Nunaanni meeqqat inuusuttullu ajornartorsiortut atugarisaat aallaavigigaanni takuneqarsinnaavoq aningaasartuutigineqartariaqartut Norgemut/Finnmarkimut sanilliullugit amerlanerujussuusut. Kalaallimmi Nunaanni meeqqat inuusuttullu aningaasartuuteqarfigineqartariaqartutut nalilerneqartut amerlassusii Norgemi/Finnmarkimi kisitsisinit qaffasinnerujussuupput. Taamaannera maanna ilaatigut meeqqanik inuusuttunillu ajornartorsiortunik angerlarsimaffiup avataanut inissiisarnerit akulikinnerunerisigut takuneqarsinnaareerpoq, misissueqqissaarnerli tunngavigalugu aamma naatsorsuutigineqartariaqarpoq aningaasartuutigineqartariaqartut Norgemisuulli/Finnmarkimisuulli eqquutsinneqassappata suli annertunerusumik suliniuteqartoqartariaqartoq. Tassani pineqarput pinaveersaartitsiniarluni suliniutissat aamma inissiisarnerit. Kiisalu nalilerneqarpoq suliassat, pitsaassutsit Finnmarkimi atorneqartut assigalugit ingerlanneqassappata tamanna aningaasartuutissat amerlinissaannik kinguneqassasoq.

Tassunga uiggiullugu naatsorsuusiaq aningaasaqarnikkut ukiumut 300 mio. kr.-it sinnerlugit kinguaattooruteqarnermik takutitsisoq ilanngunneqarpoq. Naatsorsuineq mianersortumik tunngaveqarluni suliaavoq, nalorninartortaqarporli. Malussarissutsinik naatsorsuinermi – naatsorsuk-

kap takutinneqartup nalorninartortaqarnera eqqaamallugu – aningaasaqarnikkut kinguaattoorutit 150 mio. kr.-it missingisa 550 mio. kr.-inillu amerlanerusut akornannik amerlassuseqartussatut taaneqarput. Oqaatigineqassaaq matumani ilanngunneqanngimmata nalinginnaasunut tunngasut (atuarfik ulluuneranilu paaqqinnittarneq) kiisalu peqqissutsimut tunngasut pillugit naatsorsuinerit, taakkununngaattaarlu Norgemi/Finnmarkimi pissutsinut sanilliullugu kinguaattooruteqartoqarnissaa ilimanarpoq.

Aningaasartuutit Norgemi/Finnmarkimi aningaasartuutit aallaavigalugit Kalaallit Nunaanni pissutsinut naapertuuttunngorlugit assingusumik naatsorsorniarsarigaanni aningaasaqarnikkut kinguaattoorutit ikinnerungaatsiarput, tassalu 100 mio. kr.-init amerlanerullutik. Naatsorsuinerli taanna tamakkiisuunngilaq, Kalaallimmi Nunaanni aningaasartuutaasartut Norgemit qaffasinnerungaatsiarunarput, nunap isorartunerujussua sanaartorfiuneratalu siammasinnera eqqarsaatigiinnarlugit. Allatut oqaatigalugu, sullissinerup taamaaqataa Kalaallit Nunaanni akisuneruvoq.

Taamaammat ataatsimut isigalugu nalilerneqarpoq Kalaallit Nunaat, meeqqat pillugit isumaqatigiissutip Norgemisuulli/Finnmarkimisuulli ilanngutsinneqarneratigut aningaasaqarnikkut kinguaattooruteqassasoq. Erseqqissaatigineqassaaq, isumaqatigiissummik ilanngutsitsinerup kingunerisaanik kinguaattoorutit taakku, inatsisit eqqarsaatigalugit qanoq malunniutissanersut matumani nalilerniarneqanngimmat.

Aammattaaq eqqumaffiginiarneqartariaqartoq tassaavoq Naalagaaffiit Peqatigiit Meeqqat pillugit isumaqatigiissutaanik ilanngutsitsinermi eqquutsitsinissamilu unammillernartut ilaat, Norgemi/Finnmarkimi aamma Kalaallit Nunaanni meeqqanik inuusuttunillu ajornartorsiortunik sullissinermi aningaasartuutit qaffasissusiisa nikinganerisa aningaasaqarnikkut kinguaattoorutitigut nalimmassarnerisigut aaqqinneqarsinnaanngimmata. Isumaqatigiissut eqquutsinneqassappat inuiaqatigiinni assigiinngitsutigut allannguisoqartariaqarpoq, soorlu oqaatigineqareersutuut ilaatigut sulisunik ilinniarsimasunik sulisussarsiorsinnaanikkut sulisorinninniaannarsinnaanikkullu.

Uppernarsaatissat

Naggataatigut oqaatigineqarsinnaavoq meeqqat inuusuttullu ajornartorsiortut pillugit suliassaqarfimmi uppernarsaatissat pitsaanerulersinniarneqarnissaat pisariaqartuusorinartoq. Iliuuserineqartut qanoq annertutiginerisa, pitsaassusiisa kiisalu iluaqutaanerisa suliami matumani paasiniarneqarnerat assut unammillernartortaqarpoq.

Isumaginninnikkut suliniutit sunniutaannik naliliisarnerup qularnartuusarnera killeqartarneraluunniit ajornartorsiutaapput nunanissaaq allani, soorlu Danmarkimi ilisimaneqartut. Aammali Kalaallit Nunaanni suliassaqarfimmut tunngatillugu uppernarsaatissanik suliaqartoqartarpoq, soorlu nakkutilliiartorluni angalaarsimanernit ingerlaavartumik nalunaarusiortarnertigut, Deloitte-ip missuinerisigut il.il. Tamakkuninnga suliaqartarneq itisilerneqarnerusinnaavoq annertusarneqarsinnaalluniluunniit.

Naqitat/atuakkat

Barnrättighetsutredningen (2016): *Barnkonventionen bliver svensk lag. Betänkande av Barnrättighetsutredningen.* SOU 2016:19. Stockholm.

BUFDIR (2016): *Vedlegg 2.1 til årsrapport 2015 Økonomirapport.* Oslo: Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.

Ilaqutariinnermut, Naligiissitaanermut Isumaginninnermullu Naalakkersuisoqarfik (2016): *Naalagaaffiit Peqatigiit Meeqqat pillugit isumaqatigiissutaata Kalaallit Nunaata inatsisaanut ilanngutsinneratigut allaffissornikkut aningaasatigullu sunniutissanik qulaajaanissami suliassat aalajangersarneqarfiata allaqqaarneqarnera 7. dec. 2015.* Nuuk.

Ilaqutariinnermut, Naligiissitaanermut Isumaginninnermut Inatsisinillu Atuutsitsinermut Naalakkersuisoqarfik (2016): *Ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit 2015-imi ingerlatsinerat pillugu nalunaarusiaq*. Nuuk: Ilaqutariinnermut, Naligiissitaanermut Isumaginninnermullu Naalakkersuisoqarfik.

Ilaqutariinnermut Inatsisinillu Atuutsitsinermut Naalakkersuisoqarfik, Namminersorlutik Oqartussat (2014): *Meeqqanut inuusuttunullu inissinneqarsimasunut iliuusissatut pilersaarutit qulaajaaffigineqarnerat.* Nuuk: Ilaqutariinnermut Inatsisinillu Atuutsitsinermut Naalakkersuisoqarfik.

Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik (2010): *Peqqinnissaqarnermik iluarsaaqqinneq pillugu nassuiaat, 2010.* Nuuk: Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik.

Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik (2015): *Qanoq ingerlava? Kalaallit Nunaanni innuttaasut peqqissusaat 2014.* Atuakkiortui: Peter Bjerregaard, Birgit V. Niclasen, Nadja Frederiksen aamma Ea Cecilie Aidt. Nuuk: Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik.

Peqqissutsimut Attaveqaqatigiinnermullu Naalakkersuisoqarfik (2014): *Peqqinnissakkut periusissaq. UPA 2014.* Nuuk: Peqqissutsimut Attaveqaqatigiinnermullu Naalakkersuisoqarfik.

Inuit Pisinnaatitaaffiinut Kalaallit Nunaata Siunnersuisoqatigiivi (2014): *Nunat tamat isumaqatigiissutaasa meeqqap pisinnaatitaaffiinut pingaarutaannik misissuineq*. Suliarinnittoq Thomas Trier Hansen. Nuuk: Inuit Pisinnaatitaaffiinut Kalaallit Nunaata Siunnersuisoqatigiivi.

KORA (2015): *Midtvejsevaluering af Sverigesprogrammet.* Suliarinnittut Hanne Søndergaard Pedersen aamma Hans Skov Kloppenborg. København: KORA

KS (2013): *Barnevern – Økt bruk av barnevernet. Kommunene og norsk økonomi.* Nøkkeltalsrapport 2013. Oslo: KS.

MIO (2016): *"Paarisinga" – Meeqqat illersuisuata, Tasiilami meeqqat atugaat pillugit meeqqanik inersimasunillu tusarniaanera – Meeqqat Pisinnaatitaaffiisa tungaannit isigalugu*. Nuuk: MIO.

Olsen, Andu S. (2015): *Meeqqat pillugit isumaqatigiissut. August 2015*. Oslo: Ilaqutariinnermut, Naligiissitaanermut Isumaginninnermullu Naalakkersuisoqarfik.

Oslo Kommune (2016): https://www.oslo.kommune.no/politikk-og-administrasjon/politikk/budsjett-regnskap-og-rapportering/apne-datasett/ (24. august 2016 tiguneqartoq).

Pedersen, Cecilia Petrine, Stine Schou Mikkelsen aamma Peter Bjerregaard (2013): *Meeraq kinaluunniit piitsuulluni peroriartussanngilaq – Kalaallit Nunaanni meeqqat akornanni pitsuussuseq naligiinnginnerlu*. Kalaallit Nunaanni Peqqissutsimik Ilisimatusarfiup, Statens Institut for Folkesundhedimiittup, Syddansk Universitetip ataaniittup Naatsorsueqqissaartarfik suleqatigalugu MIO-mut suliaa. Nuuk: MIO.

Rambøll (2014): *Utredning. Oppgave- og finansieringsansvaret for det samlede tilbudet til utsatte sped- og småbarn.* Atuakkiortui: Majbritt Skov aamma Kathrine Leirkjær Støve. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet-imut naatsorsuussaq.

Redd Barna (2014): *20 år med merknader fra FNs Barnekomité – hva har skjedd? En kartlegging av norske myndigheters oppfølging av merknadene fra FNs barnekomité til Norge.* Atuakkiortua: Kirsten Kolstad Kvalø. Oslo: Redd Barna.

SFI (2009): *Institutionsanbringelse af unge i Norden. En komparativ undersøgelse af lovgrundlag, institutionsformer og udviklingstendenser.* Forfattet af Tea Torbenfeldt Bengtsson og Turf Böcker Jakobsen. København: SFI.

Statens Institut for Folkesundhed (2015): *Kalaallit Nunaanni meeqqat atuarfiini atuartut atugarissaarnerat peqqissusiallu – atuartunik misissuinerup HBSC Greenland 2014-imeersup inerneri* (SIF's Grønlandsskrifter nr. 27). Atuakkiortua: Birgit Niclasen. København: Statens Institut for Folkesundhed.

Statens Institut for Folkesundhed (2016): *Kalaallit Nunaanni innuttaasut peqqissusaannik misissuisitsineq 2014 – inuunermi atugassarititaasut, inooriaaseq peqqissuserlu SIF's Grønlandsskrifter nr. 28. Aaqqissuisui Inger Katrine Dahl-Petersen & Peter Bjerregaard.*

Højgaard, Hannah (2016): Faglige udfordringer både tiltrækker og skræmmer*. Sygeplejersken,* (2): 72-76.

Udvalget om inkorporering på menneskerettighedsområdet (2014): *Betænkning om inkorporering mv. inden for menneskerettighedsområdet. Betænkning nr. 1546.* Justitsministeriet, København.

UNICEF (2012): *Measuring Child Poverty: New league tables of child poverty in the world's rich countries*, Innocenti Report Card 10. UNICEF Innocenti Research Centre, Florence.

Vista Analyse (2015): *Barnevernet – et utfordrende samliv mellom stat og kommune* (Rapport 2015/51). Suliarinnittui: Tyra Ekhagen aamma Ingeborg Rasmussen. Oslo: Vista Analyse.

Bilag 1 Kalaallit Nunaanni kommunit naatsorsuutaanni paasissutissanik suliaqarneq

Naatsorsueqqissaartarfik paasissutissanik Kalaallit Nunaanni kommunit naatsorsuutaanneersunik KORA-mut tunniussivoq. Paasissutissat imaraat immikkoortuni pingaarnerni 4-mi, Isumaginnittoqarfik aamma 5-imi, Ilinniartitaaneq kulturilu, naatsorsuutit paasissutissartaat. Aningaasartuutit meeqqanut tunngasut ilaasa immikkoortumut pingaarnermut 1-imut, Allaffissorneq, nuunneqarnissaat kommunit ilaasa kissaatigisimassagunaraluarpaat. Aningaasartuutit taakku allanit immikkoortissinnaannginnatsigik taakku ilanngunneqanngillat.

KORA meeqqat inuusuttullu ajornartorsiortut pillugit suliassaqarfiup kiisalu atuarfeqarnerup ulluuneranilu paaqqinnittarfeqarnerup ullumikkut killiffiat takutissinnaajumallugu, kommunit naatsorsuutaanni paasissutissat sukumiisumik nalilersorpai.

Meeqqat inuusuttullu ajornartorsiortut pillugit suliassaqarfimmi naatsorsuutini kisitsisit allangorartorujussuupput, kommunini ataasiakkaani piffissap 2010-miit 2015-ip tungaanut ingerlanerani aammalu kommunit tamarmik akornanni ukiuni ataasiakkaani. Taamaattumik naatsorsuutini kisitsisit misissorpavut, aningaasartuutillu kontunut pingaarnernut atorneqartussanut nuullugit. Tamanna pivoq kontut pingaarnerit ataasiakkaat oqaasertaat takoriarlugit, kisitsisit nalunaarsorneqarsimasut ataasiakkaat sumiiffimmut ilisarnaataasa allagartaat kontup pingaarnerup oqaasertaanut naapertuunnersut nalilerlugit. Assersuutigineqarsinnaavoq nalunaarsugaq ataaseq kontumi pingaarnermi atorneqartussanngitsumi (41-32) nalunaarsorneqarsimasoq sumiiffimmut ilisarnaatitut oqaasertaralugu ”Børnehjemmet”. Nalunaarsugaq taanna kontumit pingaarnermit atorneqartussanngitsumit peerlugu kontumut pingaarnermut 41-03-mut, Ulloq unnuarlu paaqqinniffimmiinneq, nuunneqarpoq. Assersuutissaq alla tassaavoq kontumut pingaarnermut 41-02-mut, Paarineqarneq, nalunaarsorneqarsimasut kontup pingaarnerup oqaasertaralugu ”Attavigineqartartut aamma ataasiakkaanut siunnersortit”, tassaasorineqarsinnaasut isumaginninnermi pinaveersaartitsineq, kisiannili sumiiffimmut ilisarnaataani takuneqarsinnaalluni ilaqutariinni paarineqarnermut tunngasuusut. Nalunaarsukkat taakku 41-02-mut, Paarineqarneq, nuunneqarput. Aamma nalunaarsukkat ataasiakkaat sumut tunngasuuneri malillugit immikkoortinneqarsimapput, soorlu pinaveersaartitsineq, paarineqarneq, ulloq unnuarlu paaqqinniffimmiinneq imaluunniit meeqqanut inuusuttunullu ajornartorsiortunut aningaasartuutit allat.

Kontut pingaarnerit ataasiakkaat qanoq agguataagaanerat ataani kipparissumi takutinneqarpoq.

Meeqqat inuusuttullu ajornartorsiortut pillugit suliassaqarfiup iluani kommunit naatsorsuutaasa kontunut pingaarnernut agguataagaanerat

Pinaveersaartitsineq

- 41-01 Ikiorsiissutit
- 41-05 NAMMINERSORLUTIK OQARTUSSAT ULLOQ UNNUARLU PAAQQINNIFFIUTAAT
- 41-05 Isumaginninnermi pinaveersaartitsineq
- 41-05 Peqqinneq pinaveersaartitsinerlu
- 41-06 Ilaqutariinnik katsorsaaneq

Meeqqat inuusuttullu ajornartorsiortut pillugit suliassaqarfiup iluani kommunit naatsorsuutaasa kontunut pingaarnernut agguataagaanerat

- 41-06 Isumaginnittoqarfiit – Ilaqutariinnik sullissiviit
- 41-08 Inuit qanimut tikillugit sullissisoq
- 41-08 ISUMAGINNININNERMI PINAVEERSAARTITSINEQ
- 41-09 ILAQUTARIINNIK KATSORSAANEQ
- 49-05 ILAQUTARIINNIK SULLISSIVIIT

Paarineqarneq

- 41-02 Ilaqutariinni paarineqarneq nalinginnaasoq
- 41-02 Attavigineqartartut aamma ataasiakkaanut siunnersorti
- 41-02 PAARINEQARNEQ
- 41-03 TASSANNGAANNARTUMIK PISOQARTILLUGU ILAQUTARIINNI PAARINEQARNEQ
- 41-04 TASSANNGAANNARTUMIK PISOQARTILLUGU ILAQUTARIINNI PAARINEQARNEQ
- 41-04 ILAQUTARIIT INUUSSUTISSARSIUTIGALUGU PAARSISARTUT
- 41-11 Danmarkimi ilaqutariinni paarineqarneq
- 41-21 Ilaqutariinni paarineqarneq nalinginnaasoq
- 41-22 TASSANNGAANNARTUMIK PISOQARTILLUGU ILAQUTARIINNI PAARINEQARNEQ

Ulloq unnuarlu paaqqinniffinnut inissiinerit

- 41-03 TASSANNGAANNARTUMIK PISOQARTILLUGU ILAQUTARIINNI PAARINEQARNEQ
- 41-03 Ulloq unnuarlu paaqqinniffimmiinneq
- 41-05 Namminersornerullutik Oqartussat ulloq unnuarlu paaqqinniffiutaat
- 41-05 NAMMINERSORLUTIK OQARTUSSAT ULLOQ UNNUARLU PAAQQINNIFFIUTAAT
- 41-07 Ulloq unnuarlu paaqqinniffiit namminersortut
- 41-10 Kommunit ulloq unnuarlu paaqqinniffiutaat
- 41-30 Ulloq unnuarlu paaqqinniffimmiinneq
- 41-32 [*Kontup pingaarnerup suunera allassimanngilaq*]

Meeqqanut inuusuttunullu ajornartorsiortunut aningaasartuutit allat

- 41-00 Meeqqanik inuusuttunillu sullissinermi ataatsimoorluni iliuuseqarnerit
- 49-05 Meeqqanut ilaqutariinnullu aningaasaliissutit
- 59-05 Meeqqanut ilaqutariinnullu ataatsimiititaliamut aningaasaliissutit

Atuarfeqarneq ulluuneranilu paaqqinnittarfeqarneq pillugit naatsorsuutit paasissutissartaanni kontunut pingaarnernut sumiiffinnullu ilisarnaatit oqaasertaannik KORA-p misissuinermini nalilerpaa, suliassaqarfinnut taakkununnga aningaasartuutit kontoplani atoqquneqartoq amerlanertigut malillugu nalunaarsorneqarsimasut. Taamaammat suliassaqarfinnut taakkununnga aningaasartuutinik allamut nuussisoqanngilaq.

Bilag 2 Aningaasaqarnikkut kinguaattoorutit eqqorluartumik takutinneqarnerat

Ilanngussami uani Kalaallit Nunaanni ajornartorsiortunik sullissinerup iluani aningaasaqarnikkut kinguaattoorutit eqqorluartumik naatsorsornerat takutinneqarpoq. Suussutsit nassuiaatitaat ilanngussami immikkoortumi kingullermi nassuiarneqarput. Naatsorsuinerup allaasinnaanera, matumani aamma pisariitsumik sanilliussinerup aningaasaqarnikkut kinguaattoorutitut taassallugu nangaassutigineqarnera kapitali 5-imi eqqartorneqarpoq.

Oqaatigineqassaaq pilersitsiniarnermut aningaasartuutit ataani naatsorsukkani immikkut ilanngunneqanngimmata, soorluttaaq suliamik isumaginninnerup pitsaassusia aamma ilaanngitsoq.

A. <u>Aningaasaqarnikkut kinguaattoorutit, innuttaasumut ataatsimut aningaasartuutit sanilliunnerinnaasigut naatsorsukkat</u>

Naatsorsuineq ajornannginnerpaaq – pisariinnerpaarlu – ataani takutinneqarpoq, tassani naatsorsuutigineqarpoq Kalaallit Nunaanni aningaasartuutit Norgemi pitsaassutsit atorlugit amerlassusissaat naatsorsorneqarsinnaasut, Norgemi innuttaasumut 0-imiit 17-inik ukiulimmut ataatsimut aningaasartuutit agguaqatigiissinnerat atorlugu. Kalaallit Nunaanni aningaasartuutit ima naatsorsorneqarput:

(1) $UNF_{grl} = U_{nf} * (INDB_{grl}/INDB_{nf})$

Kinguaattoorutit pisariillisarlugu ima naatsorsorneqarput:

(2) $G^S = UNF_{grl} - U_{grl}$

B. <u>Aningaasaqarnikkut kinguaattoorutit Kalaallit Nunaanni aningaasartuutit aallaavigalugit, aningaasartuutigineqartariaqartunik naammassineqartanngitsunik aamma Norgemi/Finnmarkimi pitsaassutsinik ilallugit naatsorsukkat</u>

Kalaallit Nunaat maanna: Aningaasartuutit tassaapput innuttaasumut ataatsimut aningaasartuutigineqartariaqartut naammassineqartareersut (innuttaasut ilaat ikiorsiissutinik atuisut), pitsaassutimik atuisumut ataatsimut kr.-inngukkamik ganngerlugit aammalu innuttaasut amerlassusiannik ganngerlugit.

(3) $U_{grl} = UBD_{grl} * ST_{grl} * INDB_{grl}$

Maannali aningaasartuutigineqartariaqartunik naammassineqartanngitsoqarpoq. Uuttuut aningaasartuutigineqartariaqartut piviusuusut naatsorsornissaannut atugassaq atorlugu gaannger-aanni aningaasartuutissat ukuussagaluarput:

(4) $PU_{grl} = UBD_{grl} * (UBD_{grl} + UBU_{grl})/UBD_{grl} * ST_{grl} * INDB_{grl}$

Aammali pitsaassuseq allanngorartuusinnaavoq. Soorlu Kalaallit Nunaanni pitsaassutsinut taarsiullugit Norgemi/Finnmarkimi pitsaassutsit atorniarutsigik, taava aningaasartuutissat maanna tassaalissagaluarput:

(5) $PU_{grl}' = PU_{grl} * ST_{nf}/ST_{grl}$

Tassuunakkut aningaasaqarnikkut kinguaattoorutit qassiuneri takuneqassapput

(6) $G^a = PU_{grl}' - U_{grl}$

C. Aningaasaqarnikkut kinguaattoorutit Norgemi/Finnmarkimi aningaasartuutit aallaavigalugit, aningaasartuutigineqartariaqartut assigiinngissutaat eqqarsaatigalugit naatsorsukkat

Kinguaattoorutit aamma Norge/Finnmark aallaavigalugit naatsorsorniarneqarsinnaapput - aningaasartuutigineqartariaqartunik naammassineqartanngitsoqannginnera naatsorsuutigalugu. Norgemi aningaasartuutit ukuupput:

(7) $U_{nf} = UB_{nf} * ST_{nf} * INDB_{nf}$

Taakku Kalaallit Nunaanni pissutsinut saatsinneqarsinnaapput Kalaallit Nunaanni aningaasartuutigineqartariaqartunut piviusunut nalimmassarnerisigut kiisalu Kalaallit Nunaanni innuttaasut amerlassusiinut ikilisinnerisigut, tassami Norgemi/Finnmarkimi pitsaassutsit Norgep/Finnmarkip aningaasartuutaaneereermata:

(8) $PUNF_{grl} = U_{nf} * (UB_{gr}/UB_{nf}) * (INDB_{grl}/INDB_{nf})^{30}$

Taava kinguaattoorutit ukuulissapput:

(9) $G^b = PUNF_{grl} - U_{grl}$

Suussutsinut nassuiaat

Aningaasartuutit

U_{grl} = Kalaallit Nunaata meeqqanut inuusuttunullu ajornartorsiortunut aningaasartuutai.

U_{nf} = Norgep meeqqanut inuusuttunullu ajornartorsiortunut aningaasartuutai.

PU_{grl} = Kalaallit Nunaata meeqqanut inuusuttunullu ajornartorsiortunut aningaasartuutissai, aningaasartuutigineqartariaqartut maanna naammassineqartanngitsut ilanngullugit.

PU_{grl}' = Kalaallit Nunaata meeqqanut inuusuttunullu ajornartorsiortunut aningaasartuutissai, aningaasartuutigineqartariaqartut maanna naammassineqartanngitsut kiisalu Norgemi/Finnmarkimi pitsaassutsinik atuineq ilanngullugit.

$PUNF_{grl}$ = Kalaallit Nunaata meeqqanut inuusuttunullu aningaasartuutissai, Norgemi aningaasartuutit aallaavigalugit naatsorsukkat.

UNF_{grl} = Kalaallit Nunaata aningaasartuutissai, innuttaasunut pineqartunut tunngatillugu Norgep/Finnmarkip inummut ataatsimut aningaasartuutai Kalaallit Nunaanni atuuttutut naatsorsuutigissagaanni.

Inuttaasut amerlassusii

$INDB_{grl}$ = Kalaallit Nunaanni aalajangersimasumik ukiullit pineqartut amerlassusii (0-imiit 17-inik ukiullit).

$INDB_{nf}$ = Norgemi/Finnmarkimi aalajangersimasumik ukiullit pineqartut amerlassusii (0-imiit 17-inik ukiullit).

Uuttuutit/aningaasartuutigineqartariaqartut

UB_{grl} = Kalaallit Nunaanni innuttaasunut pineqartunut tunngatillugu (0-imiit 17-inik ukiulinnut) inummut ataatsimut aningaasartuutigineqartariaqartut, agguaqatigiissitsinikkut kisitsisinngorlugu/procentinngorlugu naatsorsukkat (innuttaasut ilaat ikiorserneqartussatut naatsorsuutigisat). Aningaasartuutigineqartariaqartut tassaapput aningaasartuutigineqartariaqartut naammassineqartareersut aamma naammassineqartanngitsut, tassa imaappoq $UB_{grl} = UBD_{grl} + UBU_{grl.}$

UBD_{grl} = Kalaallit Nunaanni innuttaasunut pineqartunut tunngatillugu (0-imiit 17-inik ukiulinnut) inummut ataatsimut aningaasartuutigineqartariaqartut naammassineqartareersut, agguaqatigiissitsinikkut kisitsisinngorlugu/procentinngorlugu naatsorsukkat (innuttaasut ilaat ikiorserneqartussatut naatsorsuutigisat, aammalu taamak ikiorserneqartartut).

UBU_{grl} = Kalaallit Nunaanni innuttaasunut pineqartunut tunngatillugu (0-imiit 17-inik ukiulinnut) inummut ataatsimut aningaasartuutigineqartariaqartut naammassineqartanngitsut, agguaqatigiissitsinikkut kisitsisinngorlugu/procentinngorlugu naatsorsukkat (innuttaasut ilaat ikiorserneqartussatut naatsorsuutigisat, ikiorserneqartanngitsulli).

UB_{nf} = Norgemi/Finnmarkimi innuttaasunut pineqartunut tunngatillugu (0-imiit 17-inik ukiulinnut) inummut ataatsimut aningaasartuutigineqartariaqartut, agguaqatigiissitsinikkut kisitsisinngorlugu/procentinngorlugu naatsorsukkat (innuttaasut ilaat ikiorserneqartussatut naatsorsuutigisat).

Pitsaassutsit

ST_{grl} = Pitsaassuseq Kalaallit Nunaata ikiorserneqartumut ataatsimut ikiorsiissutissatut toqqarsimasaa, ikiorsiissummik atuisumut ataatsimut kr.-inngorlugu naatsorsugaq (ajornannginnerpaamik naatsorsorlugu ikiorserneqartumut ataatsimut aningaasartuut, tassa imaappoq $U_{grl}/(INDB_{grl}*UBD_{grl})$).

ST_{nf} = Pitsaassuseq Norgep/Finnmarkip ikiorserneqartumut ataatsimut ikiorsiissutissatut toqqarsimasaa, ikiorsiissummik atuisumut ataatsimut kr.-inngorlugu naatsorsugaq (ajornannginnerpaamik naatsorsorlugu ikiorserneqartumut ataatsimut aningaasartuut, tassa imaappoq $(U_{nf}/INDB_{nf})/UB_{nf}$). Naatsorsuinerni pitsaassutsip taassuma atorneqarfissaani taanna tassaatinneqassaaq Kalaallit Nunaanni pitsaassutsimut sanilliullugu pitsaassuseq.

Aningaasaqarnikkut kinguaattoorutit

G^S = Kalaallit Nunaat kisiat eqqarsaatigalugu aningaasaqarnikkut kinguaattoorutit, innuttaasumut ataatsimut aningaasartuutinik pisariitsumik sanilliussineq tunngavigalugu.

G^a = Kalaallit Nunaata aningaasaqarnikkut kinguaattoorutai, Kalaallit Nunaanni aningaasartuutit aningaasartuutigineqartariaqartunik naammassineqartanngitsunik kiisalu Norgemi/Finnmarkimi pitsaassutsit tunngavigalugit qaffatat.

G^b = Kalaallit Nunaata aningaasaqarnikkut kinguaattoorutai, Norgemi/Finnmarkimi aningaasartuutit Kalaallit Nunaanni aningaasartuutigineqartariaqartunik kiisalu innuttaasut amerlassusiisa assigiinngissutaat eqqarsaatigalugit qaffatat.

Det Nationale Institut
for Kommuners og Regioners
Analyse og Forskning

Købmagergade 22
1150 København K
E-mail: kora@kora.dk
Telefon: 444 555 00